

Måndagen den 14 december

Kl. 10.00–22.37

---

§ 1 Meddelande om EU-politisk debatt

Talmannen meddelade att EU-politisk debatt skulle äga rum onsdagen den 20 januari 2021 kl. 9.00.

§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2020/21:194

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:194 Kommissionens plan för integration
av Ludvig Aspling (SD)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 15 januari 2021.

Skälet till dröjsmålet är sjukdom.

Stockholm den 11 december 2020

Arbetsmarknadsdepartementet

Åsa Lindhagen

§ 3 Anmälan om faktapromemoria

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott: 2020/21:FPM42 Ny strategi för konsumentpolitiken COM(2020) 696 till civilutskottet

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Motioner

2020/21:3790 och 3791 till finansutskottet

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Utbildningsutskottets betänkande
2020/21:UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2020/21:MJU1 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Näringsutskottets betänkande
2020/21:NU1 Utgiftsområde 24 Näringsliv

*Säkerhetspolitisk
inriktning – Total-
försvaret 2021–2025*

§ 6 Säkerhetspolitisk inriktning – Totalförsvaret 2021–2025

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2020/21:UFöU4
Säkerhetspolitisk inriktning – Totalförsvaret 2021–2025 (prop.
2020/21:30 delvis)
föredrogs.

Anf. 1 KENNETH G FORSLUND (S):

Herr talman! Vårt femte år fattar riksdagen ett långsiktigt femårigt beslut om Sveriges försvarspolitik. Grunden för det är den säkerhetspolitik som vi lägger fast, och det är detta som är det första ärende vi debatterar i dag. Därefter kommer kammaren att debattera den försvarspolitiska inriktningen, och i morgon fattar kammaren beslut genom votering.

Det här arbetet har föregåtts av flera år av arbete i den av regeringen och försvarsminister Peter Hultqvist tillsatta Försvarsberedningen, där alla åtta partier har ingått och där mycket tid har lagts på att analysera omvärlden och utvecklingen och – i viss mån – på att resa runt i världen och träffa såväl militärer och försvarspolitiker som experter och akademiker. Naturligtvis har vi också träffat en stor mängd av alla dessa här hemma i Sverige.

Det är ett grundligt arbete som Försvarsberedningen har gjort. Vi har inte varit överens om allt, men vi har kunnat bli överens om väldigt mycket. Framför allt har vi kunnat bli överens om hur vi, i alla fall i de stora dragen, ser på utvecklingen i världen – om att den har blivit osäkrare de senaste fem åren, om att risken för konflikt har ökat, om att demokratin krymper samt om att människor hotas inte bara av militära konflikter utan också av civila katastrofer, av cyberangrepp och av att all den avancerade tekniken i vårt moderna samhälle alldeles av sig själv ibland kanske slutar att fungera.

Alla dessa hot måste beaktas i den samlade hotbilden, för hotbilden är inte bara militär. Det är för detta som Sverige behöver ha en säkerhetspolitik – en bred säkerhetspolitik, herr talman. Sverige behöver ha en säkerhetspolitik som också är långsiktig, stabil och förutsägbar. Detta är viktigt för Sveriges säkerhet givet det geografiska läge som vi har och den del av Europa som vi befinner oss i: på kanten av Östersjön, där mycket av den militära spänningen i vår del av världen finns.

Därför brukar det heta att Sveriges säkerhetspolitiska linje har legat fast under mycket lång tid. Vår militära alliansfrihet tjänar oss väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i Europa. Den förutsätter en aktiv, bred och

ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik i kombination med fördjupade försvarssamarbeten, särskilt med Finland, och en trovärdig nationell försvarsförmåga. Sverige ska bidra till långsiktig stabilitet och säkerhet i vår del av Europa. Det är så det brukar heta när det gäller den säkerhetspolitiska linje som Sverige har.

När vi nu går vidare med ett nytt försvarsbeslut är alla åtta partier överens om att vi inte kan utesluta ett militärt angrepp på Sverige. Alla åtta partier är överens om att försvarsanslagen behöver öka; sedan är det skillnader i hur mycket och kanske framför allt i hur fort. Regeringspartierna – Socialdemokraterna och Miljöpartiet – har i januariavtalet kunnat enas med Centern och Liberalerna om hur vi ska gå vidare med finansieringen för de fem kommande åren.

Herr talman! Normalt sett brukar vi, om vi ens gör ändringar i säkerhetspolitiken, göra det efter noggranna överväganden och i ett brett samförstånd. Men för en dryg vecka sedan började plötsligt hela havet storma. Då fick nämligen en motion – eller faktiskt tre motioner – från Centern och Liberalerna majoritet i det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

Vad var det då egentligen som fick majoritet, herr talman?

Kerstin Lundgren sa att en Nato-option innebär att man ska agera så att man har en möjlighet att ansöka om medlemskap eller bli medlem i Nato. Vi ska göra som Finland, där det råder en total politisk enighet, och vi hoppas att vi kan ha det också i Sverige, sa Kerstin Lundgren. Hon underströk dock att det inte är riksdagen som fastställer den säkerhetspolitiska linjen, utan det är regeringen.

Hans Wallmark sa att en Nato-option är en viktig signal till omvärlden om att Natomedlemskap finns i Sveriges säkerhetspolitiska verktygslåda. Fortfarande höll sig utskottets ledamöter borta från att säga någonting annat än att det är regeringen som fastställer den säkerhetspolitiska linjen.

Om det nu var så att man ville ha en Nato-option kunde man ju fundera på vad den skulle vara till för. Ska vi gå med i Nato eller inte?

De fyra borgerliga partierna brukar numera hävda att de vill gå med i Nato. Men det femte parti – Sverigedemokraterna – som anslöt sig till denna Nato-option brukar hävda att Sverige inte ska gå med i Nato. Roger Richthoff sa att Sverigedemokraterna klart och tydligt säger nej och att de inte har ändrat uppfattning – Sverige ska inte gå med i Nato. Vi vill ingå ett försvarsförbund med Finland, var Sverigedemokraternas och Roger Richthoffs uttalande.

Ovanpå allt detta förklarade Mikael Oscarsson från Kristdemokraterna att det här var ett viktigt steg för att kunna höja försvarsanslagen till 2 procent. Men fortfarande var det ingen som sa att det är någon annan än regeringen som fastställer den säkerhetspolitiska linjen.

Då, herr talman, dök moderatledaren Ulf Kristersson in på sin Facebook och skrev sturskt: ”Vi förväntar oss att regeringen nu ställer sig bakom riksdagens säkerhetspolitiska linje.” Plötsligt fanns då, enligt Ulf Kristersson, riksdagens säkerhetspolitiska linje och regeringens säkerhetspolitiska linje. Var och en får fundera på hur väl detta tjänar Sveriges långsiktiga säkerhet.

Min uppfattning är att den säkerhetspolitiska linjen fastställs av regeringen och att ett land inte kan ha två säkerhetspolitiska linjer; det kan bara ha en, och det är regeringen.

Den här majoriteten som alltså förespråkar den så kallade Nato-optionen gör det uppenbart av olika skäl, herr talman. Det är inte ovanligt i politiken att vi ibland landar på samma punkt, trots att vi har tagit helt olika vägar dit och har helt olika syften med det. Det kan gå an i många fall, i kommunpolitiken och till och med här i riksdagen. Men säkerhetspolitik är lite för viktigt för att man av en slump ska landa på en och samma punkt och sedan komma fram till något som man ser ut att vara överens om, trots att man egentligen inte är det och absolut inte har samma mål.

Jag tycker att alla borgerliga ledamöter och sverigedemokratiska ledamöter ska ta sig en funderare från nu och fram till omröstningen i morgon om ni verkligen ska stödja det majoritetsförslag som finns vad gäller Nato-option från det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hela förslag i betänkandet förutom till just den beslutspunkt som handlar om Nato-option. Där vill jag yrka bifall till den reservation som finns från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Anf. 2 HANS WALLMARK (M):

Herr talman! Sverige är en konstitutionell monarki och en parlamentarisk demokrati. Ytterst handlar skyddet av riket om att värna de mänskliga fri- och rättigheterna, den fria opinionsbildningen och vårt sätt att vara som svenskar. Därför slår vi vakt om Sveriges oberoende och vårt lands försvaret.

Den parlamentariska demokratin innebär en uppdelning mellan den folkvalda församlingen och den utövande makten. Regeringen styr riket och lägger fast den utrikespolitiska linjen. Men det är dumt av en klok regering att inte lyssna på riksdagen och vad en klar majoritet uttalar. I regeringsformen, en av de svenska grundlagarna, står det i 4 § att ”riksdagen är folkets främsta företrädare” och i 6 § att ”regeringen styr riket” och att ”Den är ansvarig inför riksdagen”.

Herr talman! Det finns anledning att påminna om denna statsvetenskapliga grund inför den säkerhetspolitiska debatt som nu ska föras, för att förekomma det som kan komma att sägas om en så kallad Nato-option. Ifall riksdagen ställer sig bakom utskottets förslag är det något som regeringen måste förhålla sig till. Hur den gör det blir en avgörande fråga.

Att det finns olika åsikter om säkerhetspolitiska samarbeten och ytterst ett svenskt Natomedlemskap är ingen hemlighet. Det har jag och Moderaterna den största respekt för. Av den anledningen yrkar jag också bifall till den fyrpartireservation, reservation 10, som föreligger och där Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Liberalerna uttalar sig om just värdet av ett svenskt Natomedlemskap.

Det är något helt annat än den majoritet som samlats bakom den så kallade Nato-optionen, ytterst genom ett motionsförslag från Centerpartiet. Det är dock ingen ny tanke och absolut inget hugskott. Regeringen berör själv frågan i sin proposition, och jag kan som ledamot av Försvarsberedningen bekräfta att den har varit uppe till diskussion under de drygt två år av överläggningar som föregick framtagandet av det inriktningsbeslut som nu debatteras och som det ska fattas beslut om.

Som framhålls är relationen mellan Sverige och Finland speciell. Ett närmande har under senare år skett mellan länderna och åtnjuter en bred uppslutning här i riksdagen. Vi talar rent av om ett samarbete bortom

fredstida villkor. Försvarsberedningen och nu även regeringen markerar också att en väpnad konflikt i närområdet oundvikligen kommer att påverka och dra med länderna runt Östersjön.

Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas, eller som det uttrycks i betänkandet: ”Utskottet delar regeringens bedömning att det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa har försämrats över tid. Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige. Sverige blir oundvikligen påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i vårt närområde. Sverige och vårt närområde ingår i en militärgeografisk helhet.” Då är det i sammanhanget klokt att Sverige gör samma offentliga markering som Finland, att ett medlemskap ligger med i den säkerhetspolitiska verktygslådan. Det är ett beslut vi själva fattar, oberoende och självständigt.

I Finland har en sådan option funnits sedan 1995. I vårt östra grannland finns fortfarande en majoritet som är emot tanken på ett Natomedlemskap, i dess riksdag, i dess nuvarande regering och hos folket. Ändå har denna markering funnits i 25 år och lär säkert göra det under överskådlig tid.

Det är därför naturligt att Sverige, självständigt och inte på något sätt som krav eller önskemål från andra länder, markerar samma typ av beredskap. Det skulle ske genom den typ av beslut som en majoritet i det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet nu har ställt sig bakom.

Givet storleksordningen här i riksdagen, undantaget två så kallade vildar bland ledamöterna, ger det 204 ledamöter för en Nato-option och 143 ledamöter emot. Det är inte precis någon nära eller snäv riksdagsmajoritet – tvärtom, herr talman!

Herr talman! Sverige fördjupar och intensifierar sina internationella samarbeten. Det är bra. Säkerhet byggs tillsammans med andra. Inför det försvarsbeslut som nu ska fattas har regeringen själv uttalat som motiv för etablering och lokalisering av nya förband att det underlättar hjälp och stöd västerifrån. Vi talar i Sverige om att vi vid en väpnad konflikt ska stoppa och hejda en fiende, och kämpa i avvaktan på.

I avvaktan på vadå? Naturligtvis hjälp och stöd från andra. Det är därför vi fördjupar samarbeten. Det är därför Sveriges riksdag har ställt sig bakom ett så kallat värdlandsstöd. Och det är därför Sverige deklarerar vår vilja att stödja och bistå andra i händelse av kris och krig, på samma sätt som vi utgår från att andra kan stödja och bistå oss i händelse av kris och krig.

Herr talman! Med nuvarande ordning kan vi dock aldrig veta. Vi kan hoppas, tro, önska och vilja. Men vi kan aldrig veta. Endast ett medlemskap i Nato kan skänka oss bindande säkerhetsgarantier och, nog så viktigt, en reell gemensam försvarsplanering. Därför är det vi som pläderar för ett svenskt Natomedlemskap som företräder en linje för ökad säkerhet och medverkar till att värna freden i Östersjöområdet i kontrast till en osäkerhets- och oklarhetslinje.

Regeringen noterar själv i sin proposition: ”Att Sverige kan ge och ta emot militärt och civilt stöd är avgörande för att skapa en reell möjlighet att agera tillsammans och samordnat i händelse av en kris eller krig.”

Herr talman! Låt mig avslutningsvis, så här från riksdagens talarstol, rikta beröm och tack till Björn von Sydow. I egenskap av Försvarsberedningens ordförande, har han med stor integritet och gedigen kunskap med-

verkat till framtagnet av två rapporter som utgör den solida grunden för vårt kommande försvarsbeslut och den inriktning som ska gälla de kommande åren. Under åren har från regeringsföreträdare beredningen och dess slutsatser stundom närmast undergrävt. Det sista året, 2020, har onödigt mycket tid gått förlorat på samtalsverksamhet under Peter Hultqvists ledning. Men nu är vi här – till slut.

Jag yrkar bifall till Moderaternas reservation 1 angående de övergripande säkerhetspolitiska bedömningarna och yrkar avslag på reservation 11 från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet angående en Nato-option.

Anf. 3 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Givet den mediedebatt och medierapportering som har varit, liksom uttalanden dels av Hans Wallmark, dels av Ulf Kristersson måste jag naturligtvis passa på att fråga Hans Wallmark: Finns det en ”riksdagens säkerhetspolitiska linje”? Är det Hans Wallmarks ord eller Ulf Kristerssons ord som gäller?

Anf. 4 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Jag tyckte att jag var väldigt tydlig. Det är naturligtvis så att en klok regering har att förhålla sig till vad en riksdagsmajoritet uttalar sig om.

Jag vill därför ställa frågan tillbaka till Kenneth G Forslund: Om en riksdag som representerar 204 ledamöter uttalar någonting – en tydlig majoritet, alltså – hur förhåller sig en regering till det?

Anf. 5 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Hans Wallmark är tydlig, men vad ska vi då tro om Ulf Kristerssons ord på hans egen Facebooksida, där han skriver att det finns en ”riksdagens säkerhetspolitiska linje”? Gäller inte de orden?

Hans Wallmark pekar på 204 ledamöter. Det är 204 ledamöter från fem olika partier med minst tre olika synsätt på relationen till Nato och vad en Nato-option ska innebära. Är det en klok och ansvarsfull grund för att föra den här politiken?

Och hur menar Hans Wallmark att en regering ska kunna tolka ett beslut i riksdagen? Det är ju inte vilket beslut som helst. Det handlar inte om åt vilket håll vi ska köra på gatorna eller hur hög socialbidragsnormen ska vara eller någonting sådant, där vi förvisso kan ha olika uppfattningar och olika mål med det vi fattar beslut om. Det andra kan vara nog så viktiga frågor, men det här är allvarligt på ett annat sätt.

Det är fem partier med minst tre olika tolkningar. Hur ska man bringa reda i detta, Hans Wallmark?

Anf. 6 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Det är inte första gången frågan om en Nato-option debatteras och avgörs i Sveriges riksdag. Socialdemokraterna har gjort det tillsammans med Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna. Menar Kenneth G Forslund att man då har haft samma politiska grund för detta avvisande? Har det varit ett enda block som har bestått av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna? Jag

skulle vilja säga att det finns minst tre linjer, kanske fyra, representerade i det blocket.

Därför tycker jag att man nog ska förhålla sig till de riksdagsmajoriteter som uppstår. Om man då har, herr talman, ett beslut som 204 ledamöter mot 143 står bakom finns det skäl för en klok regering att förhålla sig till det.

Dessutom, herr talman, hoppas jag att vi får se andra socialdemokrater och miljöpartister som också argumenterar i sak. Det intressanta både med Kenneth G Forslunds anförande och det replikskifte vi nu har är ju att själva idén om en Nato-option över huvud taget inte berörs.

Det tycker jag är tråkigt. Jag tror nämligen att en Nato-option, rätt hanterad, vore en möjlighet och inte ett problem för det socialdemokratiska partiet.

Anf. 7 BJÖRN SÖDER (SD):

Herr talman! Det är viktigt att bidra till avspänning i det militärt strategiska område där Sverige befinner sig. Därför är det viktigt att inte rubba balansen i vårt närområde. Det finns däremot skäl att försäkra sig om att kunna arbeta förebyggande för att minska risken för militär aggression mot svenskt territorium syftande till att menligt påverka landets nationella frihet eller det svenska folkets självbestämmanderätt.

Vi sverigedemokrater har i många år förespråkat att Sverige ska ingå ett defensivt försvarsförbund med Finland. Sverige och Finland möter samma säkerhetspolitiska situation med hänsyn till ländernas gemensamma geografiska läge. Ett försvarsförbund med Finland vore därför, enligt vår analys, ett mycket bra alternativ för att skapa säkerhet i vår del av världen.

Under senare år har samarbetet med Finland intensifierats, och så sent som den 8 september i år sa riksdagen ja till att införa en ny lag om operativt militärt stöd mellan Sverige och Finland. Syftet med lagen är att stärka ländernas nationella försvar och deras förmåga att agera militärt tillsammans.

Beslutet innebär bland annat att regeringen får rätt att fatta vissa beslut om att ge eller ta emot militärt stöd inom ramen för samarbetet. Förutsättningarna för att finska militära styrkor ska kunna ge Sverige militärt stöd förbättras också genom vissa lagändringar.

När Krister Bringéus 2016 utredde Sveriges internationella samarbeten på försvars- och säkerhetsområdet framkom i samtal med finska företrädare att man från finskt håll gett uttryck för tanken att ett svensk-finskt försvarsförbund på sikt vore "naturligt", och i slutet av förra månaden nåddes vi av nyheten att flera ledande finländska politiker nu öppnar dörren för att ingå ett försvarsförbund med Sverige.

Sverige och Finland har starka kulturella och politiska band och en lång gemensam historia. Genom ett försvarsförbund skulle tröskeeffekten höjas och nya strategiska djup skapas, vilket skulle stärka ländernas försvarsförmågor.

Herr talman! Sedan utskottets beslut i det betänkande som vi i dag behandlar här i kammaren har debatten gått het. Frågan om en svensk Nato-option är i sig inte det minsta kontroversiell. Den förändrar inte Sveriges säkerhetspolitiska linje. Denna ligger fast. Nato-optionen innebär inget

medlemskap i Nato, vilket regeringen i debatter mer eller mindre försökt göra gällande.

Nato-optionen innebär emellertid att vi ska möta de krav som Nato ställer på ett potentiellt medlemsland. Detta i sig betyder att vi hindrar en del partier från att använda det svenska försvaret som en budgetregulator.

För att en Nato-option ska vara trovärdig krävs att landets försvar uppfyller den storlek och standard som krävs för att en medlemsansökan ska kunna beviljas. En sådan option kan därmed utgöra ett viktigt argument för en ökad upprustning av det svenska försvaret och vidare försvåra en eventuell framtida nedrustning.

Nato-optionen innebär också att vi nu harmoniserar Sveriges och Finlands inställning till handlingsfrihet i Natofrågan, vilket innebär ett ytterligare närmande och signalerar en vilja till fördjupat samarbete som stärker möjligheterna att på sikt ingå just ett försvarsförbund. För att underlätta bildandet av ett försvarsförbund är det av vikt att våra länder formulerar sig på likvärdigt sätt gällande en Nato-option.

Därför anser vi att Sverige, i likhet med Finland, bör uttala en tydlig Nato-option. Denna option innebär, på samma sätt som i Finland, att till grunderna för Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik hör att det finns ett nationellt spelrum och valmöjligheter. Detta inbegriper en möjlighet att alliera sig militärt och ansöka om medlemskap i Nato. Vi vill dock starkt betona att så länge Finland står utanför Nato bör Sverige också göra det. Vidare är det inte aktuellt med ett medlemskap i Nato med mindre än att ett sådant fått tydligt stöd i en folkomröstning. Det är en rimlig avvägning som även Finland gör.

Att regeringen hävdar, som försvarsministern och utrikesministern gjorde i en debattartikel i Expressen i torsdags, att en harmonisering med Finlands säkerhetspolitik skulle utgöra ett hinder för samarbete är en absurd analys som helt saknar grund.

Likartade system och likartade förutsättningar att kunna fatta säkerhetspolitiska beslut i samklang med Finland stärker bägge länders manöverutrymme och säkerhet i ett potentiellt förändrat läge. En svensk Nato-option bidrar till att stärka, inte försvaga, Finlands option. Detta gör sammantaget att vi höjer trösklarna för en angripare.

Samtidigt ska Sverige fortsätta det omfattande Natosamarbetet som grundar sig på ett partnerskap, och vi ska fortsätta att delta i utbildnings- och övningsverksamhet på egna premisser.

Herr talman! Det tål att upprepas: Vårt beslut om att stödja förslaget om en Nato-option innebär inte att vi ändrat uppfattning i frågan om ett svenskt medlemskap i Nato. Det framgår också tydligt i betänkandet, där vi med majoritet har avslagit de motioner som yrkar på ett svenskt medlemskap.

Men det är inte bara med Finland som vi vill fördjupa det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet. Mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget i vår del av världen vill vi också fortsätta att fördjupa samarbetet med övriga nordiska länder inom det nordiska försvarssamarbetet Nordefco. Möjligheter finns att fortsätta att fördjupa samarbetet oavsett om Sverige och Finland utgör ett försvarsförbund och Norge, Danmark och Island ingår i en annan försvarsallians.

I den vision för Nordefcosamarbetet 2025 som antogs förra året anges att staterna ska förbättra sin försvarsförmåga och sitt samarbete i fred, kris

och konflikt. I de mål som ska ha uppnåtts till 2025 ingår att minimera begränsningarna av militär rörlighet inom och mellan de nordiska länderna, skapa förutsättningar för ett ökat utbyte av lägesinformation i fred, kris och konflikt samt stärka Nordefco som en plattform för kriskonsultationer mellan ländernas försvarsdepartement.

Vi välkomnar detta, och precis som utskottet anför bidrar ett sådant utvidgat samarbete, förutom att det har ett säkerhetspolitiskt värde, till effektivare resursanvändning och ökad operativ förmåga.

Herr talman! Vi står givetvis bakom samtliga våra reservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 6 och 13.

Anf. 8 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Den Nato-option som Sverigedemokraterna ställde sig bakom för en dryg vecka sedan, vilket var en överraskning för i alla fall en del, är inte något som Finland har efterfrågat i några av de kontakter som vi har haft med dem. Sverige och Finland är partnerländer till Nato, dessutom på den högsta nivån. Våra länder anses högt Natoanpassade och hyllas av Nato, och Nato kommer regelbundet till Sverige och Finland och studerar hur vi jobbar. De säger dessutom att vi är mer Natoanpassade i vår verksamhet än många av Natos medlemsstater.

Vad är det som Nato-optionen skulle lösa för problem, Björn Söder, och väger det upp alla de frågetecken som denna vinglighet skapar i vår omvärld?

Anf. 9 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! De frågetecken som vingligheten skapar, som Kenneth G Forslund säger, är till stor del skapad av honom själv, hans parti och regeringen, som börjar spekulera i vad detta kommer att leda till. Kort och gott är det precis vad som står i betänkandet om Nato-option. Det innebär att det finns en handelsfrihet. Att vi nu gör vår säkerhetspolitiska linje eller hållning mer lik Finlands innebär att vi har möjligheter framöver att på ett enklare sätt ingå i försvarsförbundet, om vi har en likvärdig syn på det.

Detta skapar en möjlighet framöver att fatta beslut utifrån de förutsättningar som råder i framtiden. Detta ger ett ökat spelutrymme, och det ger också en viktig signal om att vi har den möjligheten. Dessutom innebär Nato-optionen att vi måste uppfylla de krav som ett medlemskap skulle kräva. Det innebär att vår försvarsförmåga tvingas rustas och att man inte, som både Kenneth G Forslunds egen regering och tidigare socialdemokratiska regeringar men även borgerliga regeringar har gjort, kan använda Försvarsmakten som en budgetregulator. Man har mjölkat den på pengar för att finansiera olika reformer, men det är slut med det nu.

För att kunna bli medlemmar måste vi uppfylla en viss miniminivå, och detta ser vi som väldigt positivt. Det skapar ett ökat handlingsutrymme, och det gör vår säkerhetspolitik mer lik Finlands.

Anf. 10 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Tack, Björn Söder, för svaret! Jag håller inte riktigt med om det naturligtvis. Jag tycker inte att Nato-optionen skapar några nya möjligheter för oss som inte funnits tidigare. Det intressantaste i Björn Söders argumentation är att den gör att vi måste börja uppfylla de olika med-

lemskraven, exempelvis 2 procent vad gäller försvarsanslag mätt i andel av bnp.

Ett annat krav för medlemskap, Björn Söder, är att det ska finnas en folklig förankring. Ska Sverige börja uppfylla det kravet också då? Ska Björn Söder för säkerhets skull börja kampanja ute i Sverige för att Sverige eventuellt ska gå med i Nato? Jag har lite svårt att se den utvecklingen framför mig, givet att Sverigedemokraternas uppfattning brukar vara att Sverige inte ska gå med i Nato.

Roger Richthoff sa i förra veckan att den uppfattningen ligger fast. Men hur länge ligger den uppfattningen fast, Björn Söder? Ni är ett parti som har bytt uppfattning i alla frågor utom migrationspolitiken. I den mån ni har bytt uppfattning där är det i så fall från en hård till en ännu hårdare migrationspolitik, men i övrigt är listan lång över politikområden där ni har tvärvänt och bytt uppfattning. När kommer ni att tvärvända om Nato och förespråka Natomedlemskap också?

Anf. 11 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! Man kanske ska vara lite försiktig med att beskylla oss för att byta politik. Jag tycker att Socialdemokraterna är ett väldigt bra exempel på ett kappvänderparti som gör allt för att behålla makten, för det är det viktigaste i Socialdemokraternas värld. Då är man beredd att byta politik från en dag till en annan.

Precis som Kenneth G Forslund säger skapas förutsättningar för att vi ska kunna nå upp till tvåprocentsmålet, och vi måste ligga på den nivån därför att ett medlemskap skulle kräva det. Det ser vi som en otroligt positiv effekt.

Jag tyckte att jag var tydlig i mitt anförande, herr talman, om att vi står fast vid vår syn på ett svenskt medlemskap. Det skapar en flexibilitet inför framtiden. Precis som sägs i tillkännagivandet är det en skarp uppmaning till regeringen att man måste leverera så att inga praktiska hinder föreligger. Detta gör att om svenska folket en dag skulle säga ja till att gå med, beroende på hur omvärldsläget ser ut, finns det möjligheter att ansluta sig. Om det skulle finnas en stark folklig opinion i det läget, och om resultatet av att bli medlem i Nato skulle bli att vi kan rädda vårt land och vår frihet, är vi beredda att omvärdera vårt ställningstagande. Men vi ställer kravet att det ska finnas en folklig förankring. Det tror jag kan finnas om det skulle bli en försämring i framtiden.

Anf. 12 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! Sveriges säkerhetspolitik syftar till att garantera landets oberoende och självständighet.

År 2004 fattades försvarsbeslutet utifrån bedömningen att det säkerhetspolitiska läget i Östersjöregionen präglades av lugn, stabilitet och samarbete. Ryssland hade utvecklat goda samarbetsrelationer med EU och Nato samtidigt som Estland, Lettland, Litauen och Polen blivit medlemmar i både EU och Nato. Spänningen hade minskat dramatiskt i vårt närområde. Försvarsbeslutet fem år senare fick skjutas upp efter Rysslands krig med Georgien, och innan nästa försvarsbeslut genomförde Putinregimen den olagliga annekteringen av Krim och kriget i östra Ukraina. Detta pågår ännu, och till det har lagts Syrienkriget.

Demokratin har backat sedan 2005, likväl som respekten för mänskliga fri- och rättigheter. Geopolitiken har återkommit, och vi kan se en tyngdpunktsförskjutning av politisk, ekonomisk och militär makt mot Asien och då särskilt Kina.

USA:s inflytande utmanas och ifrågasätts. Normer, samarbeten, institutioner och värderingar som format vår del av världen efter andra världskriget och som är baserade på mänskliga rättigheter, demokrati och fungerande rättsstater undermineras. Drivande i denna utveckling är Ryssland och Kina. Ryssland bryter mot och utmanar systematiskt den europeiska säkerhetsordningen och dess centrala principer. Kina visar en liknande hållning i Syd kinesiska sjön. Detta har underlättats av den nuvarande administrationen i USA, och vi hoppas att den nya ska ändra det.

Folkrätten är grunden för den regelbaserade världsordning som vi följer. FN är en hörnsten i vår säkerhetspolitik likaväl som Europakonventionen.

Herr talman! Sveriges medlemskap i EU är ett fundament för vårt välstånd men också för vår säkerhet. EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. Ingen europeisk stat kan på egen hand möta alla dagens allvarliga och komplexa säkerhetspolitiska utmaningar eller få genomslag som global aktör. Det kräver att EU:s förmåga att svara och agera som en global utrikes- och säkerhetspolitisk aktör stärks.

Sverige bedriver en solidarisk säkerhetspolitik. Vi har i bred enighet uttalat en unilateral solidaritetsförklaring. Vi förhåller oss inte passiva om en katastrof eller ett angrepp sker mot något annat EU-land eller något nordiskt land. Vi förväntar oss att de agerar på motsvarande sätt. Till det kommer den nordiska solidaritetsdeklarationen. Det nordiska samarbetet är ett komplement till de existerande samarbetena inom EU och Nato.

Herr talman! Sverige har ökat förmågan att ge och ta emot hjälp genom värdlandsavtalet. Vi har stärkt vårt nordiska samarbete genom Nordefco, och vi har nu ett mycket nära samarbete med Finland som omfattar operativ planering, även för att kunna möta kris och krig. Centerpartiet vill se att den förmågan utvecklas till att omfatta även EU- och Natoländer. Det är tveklöst så att Rysslands agerande är det största hotet mot vår regions säkerhet. Ett angrepp på Sverige kan inte uteslutas, och en konflikt eller ett angrepp på någon kommer att bli ett angrepp på oss alla. Det faktum att vi nu fördjupar samarbetet mellan Sverige och Finland visar att det inte räcker med att öva tillsammans; det krävs även förmåga till operativ planering och ledning. Den insikten ligger också bakom regeringens ambition till nationell operationsplanering tillsammans med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.

Centerpartiet ser det som naturligt att utifrån den insikten söka medlemskap i den enda organisation som har förmåga att utföra komplicerade operationer: Nato. Vi bestämmer själva när och hur, men vi vill gärna se att vi startar och landar denna process tillsammans med Finland, så att hela Norden kan samverka inom ramen för samma struktur. Det skulle öka förutsägbarheten och därmed höja trösklarna för en konflikt. Det skulle för oss i likhet med våra baltiska vänner vara konfliktavhållande och stärka vår gemensamma säkerhet.

Herr talman! Vi eftersträvar en bred politisk samsyn. För Centerpartiet är det klart att en folkomröstning om vår säkerhetspolitik inte kan bli aktuell. Jag yrkar bifall till reservation 10.

Herr talman! Den finländska utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen 2020 gör det tydligt att Natos och USA:s ökade verksamhet och närvaro i de baltiska länderna och i Polen ökar stabiliteten i Östersjöregionen. Vidare framgår att Rysslands maktpolitik bidragit till ökade spänningar, att regionens militärstrategiska betydelse ökat och att vapensystem av alltmer avancerad teknisk förmåga placeras i Finlands närområden. Till detta kommer Kinas ökade intresse för regionen inklusive Arktis. Rysslands mål är enligt rapporten en europeisk säkerhetsstruktur byggd på intressesfärer. Det ligger i vårt gemensamma intresse att med kraft motverka en sådan utveckling på vår kontinent och i vår region.

Herr talman! Vårt allt närmare säkerhetspolitiska samarbete med Finland utmanar, precis som det svenska EU-medlemskapet en gång gjorde, den svenska säkerhetspolitiska linjen. Linjen ligger fast såtillvida att Sverige de facto inte är med i någon militär allians, enbart en politisk allians med solidariska förpliktelser. Men vi bedriver en solidarisk säkerhetspolitik med allt närmare operativt samarbete inte bara med Finland. Vi utvecklar samarbetet inom EU som ett komplement till Natos strategiska förmåga. Vårt unika samarbete med Finland påverkar i sig den svenska handlingsfriheten.

Ett resultat av det förra försvarsbeslutet blev den utredning vi då enades om kring Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten. Regeringen vilade då som nu i övrigt sin säkerhetspolitiska linje på Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna. Utredningen *Säkerhet i en ny tid* valde regeringen att lägga åt sidan utan vidare åtgärd. Det beklagar vi, för den borde – i likhet med den tidigare utredningen av Bertelman – ha blivit föremål för ett bredare politiskt samtal.

Centerpartiet har ställt frågan om regeringen ansett sig ha brett parlamentariskt stöd för sin säkerhetspolitiska linje baserat på Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna. Regeringen måste ha bedömt att det räckte. På annat sätt kan Centerpartiet inte tolka det faktum att regeringen ännu en gång valde att stå ensam bakom den säkerhetspolitiska delen av totalförsvarspropositionen.

Regeringen hävdar att den säkerhetspolitiska linjen ligger fast och att den militära alliansfriheten alljämt tjänar oss väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i norra Europa. Men nog borde även regeringen se att något har förändrats och att den gamla linjen inte tjänar vår, våra nordiska grannländers eller EU-staternas säkerhet väl? I dag bygger vår säkerhet på ett värdlandsavtal med Nato, ett väldigt nära samarbete och ett fördjupat partnerskap med Nato. I morgon bygger den på operativt samarbete med Nato och inte bara Finland. Dessa omfattande samarbeten, i kombination med vår egen solidaritetsförklaring, bringar oss så nära Nato att vi knappast kan undgå att identifieras med alliansen – utan att få vare sig den effekt av samarbetet eller det solidariska skydd som ett medlemskap skulle innebära.

Herr talman! Till grunderna för Finlands utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik hör att upprätthålla en nationell rörelsefrihet samt valmöjligheter. Detta inbegriper en möjlighet att alliera sig militärt och ansöka om medlemskap i Nato. Beslut ses alltid över i realtid med beaktande av förändringarna i den internationella säkerhetsomgivningen. Genom den kompatibilitet som uppnås via samarbetet med Nato säkerställs att det inte uppstår några praktiska hinder för en eventuell anslutning. Detta handlar om

den så kallade Nato-optionen, som har ett samlat stöd i den finländska riksdagen.

Med ett allt närmare samarbete mellan Finland och ett Sverige vars säkerhetspolitiska linje helt avvisar Nato – fram till nyligen har denna linje även avvisat en Nato-option – skulle Sverige i praktiken devalvera värdet på den finländska optionen och vår säkerhet. Centerpartiet vill stärka den och vår gemensamma säkerhet. Därför är det välkommet att Sveriges riksdagsmajoritet nu väljer att uppmana regeringen att följa Finlands exempel; Sverige ska uttala att vår säkerhetspolitiska linje inbegriper en möjlighet att ansöka om medlemskap i Nato. Detta är Centerpartiets hållning sedan flera år tillbaka, och vi är glada att den nu verkar få stöd i riksdagen. Det är regeringen som ska ta emot tillkännagivandet, och det är vår förhoppning att det sker på ett bättre och mer framåsyftande sätt än vad som hände med de två nämnda utredningarna.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation 14 under punkt 5 om internationella militära och civila insatser. Utvecklingen av vårt territoriella försvar får inte leda till att vi isolerar oss och ensidigt riktar oss inåt. Vi måste vara redo att bidra där vi kan göra skillnad och bidra till fred och säkerhet, långsiktig utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter.

Anf. 13 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Kerstin Lundgren är tydlig, tycker jag, med att det är regeringen som lägger fast den säkerhetspolitiska linjen. Men vad tycker då Kerstin Lundgren själv om den förvirring som uppstår om huruvida det är riksdagen, regeringen eller båda som har en säkerhetspolitisk linje? Med ledning av Ulf KristerSSons kommentarer på hans egen Facebooksida tycks det bland den majoritet där Kerstin Lundgren nu förefaller ingå finnas uppfattningar om att det kan finnas en riksdagens säkerhetspolitiska linje.

Sedan vill jag passa på att fråga Kerstin Lundgren om Centerpartiets omsvängning i inställningen till Nato. Enligt det beslut som togs på centerstämman – Kerstin Lundgren var såvitt jag förstått synnerligen aktiv i processen fram till det – är Centerpartiet för ett svenskt Natomedlemskap med förbehållet att vi ska ha det man kan kalla en norsk och dansk modell: ingen fast stationerad trupp i Sverige och inga kärnvapen på svensk mark.

Är det här bevekelsegrunder som ska vägas in i en Nato-option? Är det här bevekelsegrunder som fortfarande gäller för Centerpartiets ställningstagande att Sverige bör söka medlemskap i Nato? Eller vad det någonting som bara användes i debatten på Centerstämman för att vinna den vote-ringen?

Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Ja, Centerpartiet förefaller ingå i den majoritet som kanske beslutar om en Nato-option. Men, herr talman, det är Centerpartiets motioner. Självklart är vi glada över att de motionerna får stöd – Centerpartiet tillsammans med Liberalerna i den sista motionen.

Partistämman beslut gäller självklart tills partistämman fattar ett annat beslut. Det har jag inte sett som aktuellt. Sedan har det vantolkats av en del, inte minst i debatten här i kammaren. Man kan dock gå tillbaka och se att vi har påtalat detta.

Herr talman! Den otydlighet som Kenneth G Forslund nämner måste ju också hänga samman med – åtminstone är det min bild – hur regeringen väljer att tolka den. Säg att regeringen säger: Vi hör ingenting. Vi ser inte att vårt underlag har förändrats. Då blir det naturligtvis så att andra där ute funderar: Vad är det som pågår?

Det var därför jag från min sida var tydlig med att jag hoppas och förväntar mig att regeringen lyssnar och agerar på ett annat sätt än vad regeringen, eller regeringarna, har gjort när det gäller de utredningar som har tagits fram och lämnats till regeringen. Vi hade hoppats på och begärt en större politisk debatt runt dem, ett politiskt samtal, men regeringen valde att lägga dem i byrålådan.

Gör regeringen detsamma med riksdagens beslut i den här delen kommer det att finnas en diskrepans. Vi har det i några sådana frågor, och det påverkar naturligtvis.

Regeringen har alltså det yttersta ansvaret. Regeringen fattar beslut och har att göra det. Men den har också att agera för att få det hela att gå ihop.

Anf. 15 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Tack för svaret, Kerstin Lundgren! Jag hoppas att Kerstin Lundgren i sin andra, avslutande replik också kommer fram till frågan om hur hon ser på de olika tolkningar som uppenbart finns bland de fem partier som står bakom majoritetsförslaget och om huruvida det finns en riksdagens och en regeringens säkerhetspolitiska linje. Jag tycker att det är ganska intressant.

Sedan är det ju så: I och med att Kerstin Lundgren gör klart att Centerpartiets förbehåll vad gäller Natomedlemskap kvarstår, så vilar den här majoriteten på tre olika uppfattningar om förhållandet till Nato. Man skulle kunna tala om en moderat uppfattning, sannolikt delad av Liberalerna och Kristdemokraterna, att vi ska gå med i Nato. Centerns är: Jo, vi går med i Nato, men inga stationerade trupper och inga kärnvapen på svensk mark. Sedan har vi Sverigedemokraternas uppfattning: Vi ska införa den här Nato-alternativen, men vi ska inte gå med i Nato – fast kanske någon gång i framtiden, eventuellt. Det var inte helt lätt att reda ut vad Björn Söder menade.

Är det här en tillräckligt stabil grund, tycker Kerstin Lundgren, för att göra väsentliga förändringar av Sveriges säkerhetspolitiska linje? Jag tycker att det finns en skillnad mellan att upprätthålla en linje och att göra förändringar i den. När man gör förändringar ska man tänka sig för väldigt noga.

Detta är inte heller vilket beslut som helst. Detta är ett beslut där man behöver vara överens inte bara om var man ska landa utan också om hur man kommer dit och vad det ska innebära sedan.

Anf. 16 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Detta är ändå lite intressant att höra. Jag skulle ha kunnat tänka mig att ställa en retorisk fråga. Det hade varit intressant, herr talman, om Kenneth G Forslund hade avslöjat de gemensamma åsikterna hos Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna kring att Sveriges säkerhetspolitiska linje ska ligga fast, hur den argumentationen har sett ut och hur likalydande deras bilder är av verkligheten.

Jag ställer dock inte den frågan eftersom jag vet att Kenneth G Forslund inte kan svara, herr talman.

Är det här ett stort beslut? Ja, det är ett stort beslut om Sveriges riksdag öppnar dörren och ger en uppmaning till regeringen att agera inte för ett medlemskap, för det är inte medlemskap det handlar om, men för att likställa vår hållning med den finländska – en option, en möjlighet, en handlingsfrihet.

Regeringen brukar hävda att det är viktigt med handlingsfrihet. Men just på ett område, herr talman, vill regeringen inte ha handlingsfrihet, nämligen när det gäller Natomedlemskap. Vi vill öppna den möjligheten också, herr talman. Det handlar Nato-optionen om.

När man lyssnar på Kenneth G Forslund låter det ibland som att detta inte är någonting som riksdagen ska ägna sig åt. Det är bara regeringen som fattar beslut. Men, herr talman, regeringen måste ju ändå – och det sa man att man ville i en debattartikel jag läste – försäkra sig om att den har ett brett parlamentariskt stöd. Och vill man ha ett brett parlamentariskt stöd är frågan: Hur stort är det? Hur stort ska det vara? Uppenbarligen kan det räcka med Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna.

Anf. 17 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Ett väpnat angrepp mot Sverige är fortfarande osannolikt.

Regeringen gör dock en annan bedömning i denna proposition, där man anser att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Det är en ny bedömning för denna försvarspolitiska proposition. Vänsterpartiet menar att det inte finns någon anledning att värdera risken för ett väpnat angrepp på detta sätt. Det är fortfarande osannolikt att ett enskilt militärt angrepp skulle riktas mot Sverige. Det är en uppfattning som delas av exempelvis fredsforskningsinstitutet Sipri.

Regeringens ställningstagande riskerar att skapa onödigt oro och trissa upp hotbilden på ett sätt som inte stämmer med verkligheten. Som vi hör finns det gott om borgerliga ledamöter som redan gör det. En mer korrekt bedömning är att det fortfarande är osannolikt att ett militärt angrepp skulle riktas mot oss i Sverige. Däremot skulle Sverige oundvikligen påverkas av en säkerhetspolitisk konflikt eller kris i vårt närområde. I ett sådant fall kan det inte uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana skulle kunna användas mot Sverige.

Vårt lands säkerhet förutsätter en aktiv, självständig utrikespolitik med ett brett engagemang för demokrati, mänskliga rättigheter och folkrätt, för kvinnors frigörelse och för global social rättvisa. Vår utgångspunkt för Sveriges försvars- och säkerhetspolitik måste vara att värna vårt lands säkerhet. Det kräver en modern försvarsmakt som har förmåga att möta de olika former av hot som vårt land kan ställas inför men också har möjlighet att vara en fredsbevarande kraft i andra delar av världen.

Sverige och världen står i dag inför större utmaningar än på länge. Vi befinner oss i ett i många avseenden nytt säkerhetspolitiskt läge. Den säkerhetspolitiska situationen i Europa har förändrats och försämrats. Vi ser växande motsättningar, militär upprustning och ökad konfrontation på vår kontinent och i vårt närområde.

Rysslands destabiliseringsförsök, kriget i Syrien och turkiska kränkningar av mänskliga rättigheter är några exempel på sådant som genererar en politisk osäkerhet samtidigt som terrordåd och ökande fascistiska

strömningar skapar osäkerhet och otrygghet i Europa. Också klimatförändringen, cyberhot, pandemier, hybridhot och naturkatastrofer måste inkluderas i det säkerhetspolitiska perspektivet.

I dag är fler människor i världen på flykt som en konsekvens av klimatförändringarna än på grund av krig och konflikter. Trots betydande framsteg i enlighet med FN:s millenniemål svälter människor ihjäl, och många dör i enkla eller okomplicerade sjukdomar och i samband med graviditet och förlossning i stora delar av världen, särskilt i spåren av coronapandemin.

Vi ser med oro på att den ryska ledningen har visat sig beredd att använda militära medel för att uppnå politiska mål. Det finns inga ursäkter för Rysslands agerande gentemot Ukraina och den folkrättsvidriga annekteringen av Krim. Ryssland är ett säkerhetspolitiskt hot, först och främst mot alla i Ryssland som motsätter sig styret i Kreml. Förgiftningen av oppositionsledaren Aleksej Navalnyj är det senaste exemplet. Putinregimens imperialistiska politik utgör dock främst ett direkt hot mot befolkningarna i flera grannländer – Ukraina, Georgien, Belarus, Moldavien och länderna i Centralasien – och inte främst mot Sverige och Norden.

Men att som regeringen bara skylla på Ryssland är en uppenbar förenkling av en betydligt mer komplex situation, inte minst då Natos upprustning och utvidgning i Europa också har bidragit till att öka spänningen i vårt närområde. Vänsterpartiet delar inte regeringens syn på det svenska samarbetet med Nato. Sverige ska vara militärt alliansfritt. Det är den klokaste säkerhetspolitiska strategin. Då måste alla närmanden till Nato avbrytas och det så kallade världslandsavtalet rivats upp. Detta har Vänsterpartiet återkommande krävt.

Vänsterpartiet delar inte heller regeringens syn i propositionen på vikten av att stärka det militära samarbetet med USA och att amerikanskt engagemang är avgörande för Europas, och därmed Sveriges, säkerhet och stabilitet. Bara en sådan sak som avslöjandet om att USA har bedrivit spionage på svensk försvarsindustri visar att vi knappast kan räkna USA som en allierad som alltid kommer att ha samma intressen som vi.

I detta betänkande röstar det blåbruna gänget igenom en så kallad Nato-option. Detta kom man mer eller mindre på i förra veckan att man skulle göra när Sverigedemokraterna svängde. Då har man alltså i tre års tid suttit i Försvarsberedningen och diskuterat säkerhetspolitik över parti gränserna.

Herr talman! Beslutet om en Nato-option är i sig självt mycket olyckligt, och det är fel väg för Sverige att gå. Att det blåbruna gänget gör denna sväng i säkerhetspolitiken helt utan beredning, helt utan debatt och helt utan folklig förankring gör bara saken än värre. Det är ett beslut som inte borde fattas. Det kommer att leda till att debatten inte kommer att beröra om Sverige ska gå med i Nato utan om när Sverige ska göra det. Detta sker utan att det finns ett folkligt stöd för ett Natomedlemskap.

I dag utgörs ett av de allvarligaste hoten mot den globala säkerheten av klimatförändringarna och dess konsekvenser. Torka, översvämningar och extrema väderhändelser utgör direkta hot och kan vara orsaker till krig och konflikter.

Därför är det av säkerhetspolitiskt värde att målen i Parisavtalet och Agenda 2030 nås. Vi menar att en säkerhetspolitisk analys behöver lägga stor vikt vid klimatproblemen som uppstår både lokalt och globalt och som utgör vårt största samhällshot.

De traditionella instrumenten för att skapa säkerhet – militär maktbalans och avskräckning – är alltför trubbiga för att hantera många utmaningar. För att möta dagens säkerhetsproblem krävs därför en bredare syn på vad säkerhet är och vem den är till för. En stark tonvikt måste läggas på att förebygga motsättningar som eskalerar till konflikt. Att Sverige inte ska bidra till krig och konflikter, exempelvis genom vapenexport till diktaturer, bör vara en självklarhet.

Arbetet med att förebygga väpnade konflikter får inte det utrymme som det bör få enligt fastslagna prioriteringar i utrikes- och säkerhetspolitiken. Sverige måste i högre grad prioritera förebyggande arbete för fredsbyggande och undanröjande av risker för väpnade konflikter. Det kan handla om utvecklingsamarbete och nedrustningsarbete som måste gå hand i hand med mer konkreta insatser som diplomati, kunskapsinhämtning och valobservation. Sverige bör i större utsträckning prioritera arbetet med att förebygga väpnade konflikter.

Herr talman! I dag används stora delar av Norrbotten som ett övnings- och testområde både för svensk och för utländsk militär. Sveriges medverkan i ett antal internationella militära samarbeten på EU- och Natonivå innebär en rad åtaganden och gemensamma övningar.

Vänsterpartiet ser med oro på hur stora delar av Norrbotten görs om till ett militärt övningsfält. En ökad övningsverksamhet, oavsett om den sker tillsammans med Nato, Pesco eller andra konstellationer inom EU, riskerar att få negativa konsekvenser för såväl människor som för miljö och viktig näringsverksamhet i området.

Det är också av försvarspolitiska skäl tveksamt hur Sveriges försvarsförmåga stärks genom att andra länder ges möjlighet att testa och öva i vårt kalla klimat. Övningsfältet Neat inkluderar både Esrange Space Center utanför Kiruna och Vidsel Test Range i Älvsbyn och utgör därmed Europas största militära övningsområde över land. Övningsfältet har utvecklats till en allt viktigare arena för Natos tester av bombflygplan, drönare, missiler och andra vapentyper.

Vänsterpartiet har kraftigt motsatt sig denna utveckling. På sikt vill vi avveckla detta testområde. Regeringen bör därför uppdra åt Försvarsmakten att återkomma med en plan för hur det skulle kunna göras.

Sverige ska inte delta i Natoleda övningar då dessa urholkar den svenska militära alliansfriheten. Natoleda övningar som äger rum på svensk mark, i vårt luftrum och på vårt territorialvatten ska upphöra, och Nato ska inte tillåtas att öva eller testa vapensystem inom Sveriges gränser. Sverige måste därför riva upp samförståndsavtalet om värdlandsstöd med Nato.

Herr talman! I år är det 75 år sedan atombomberna fälldes över Hiroshima och Nagasaki. Men kärnvapen är fortfarande en viktig del i många länders försvarsdoktrin.

Den 24 oktober i år nåddes målet om att 50 länder skulle ha ratificerat FN:s konvention om kärnvapenförbud, och den börjar gälla från och med den 22 januari 2021. Detta är en stor framgång. Som självständig och militärt alliansfri stat bör Sverige självklart tillhöra den grupp länder som signerar och ratificerar FN:s konvention om kärnvapenförbud. Det gör vi tyvärr inte i dag.

Överenskommelser om kärnvapenfria zoner har visat sig vara ett av de allra mest effektiva verktygen mot kärnvapen och mot kärnvapensprid-

ning. Om länder kan vara förvissade om att andra stater inte skaffar kärnvapen dämpar det viljan att skaffa egna. Stora delar av världen, särskilt på det södra halvklotet, omfattas redan av kärnvapenfria zoner.

Den globala upprustningen vad gäller kärnvapen är mycket illavarslande. Särskilt oroande är de misslyckade kärnvapensamtalen mellan USA och Nordkorea, respektive USA och Iran. Den spända relationen mellan Ryssland och Nato riskerar att bidra till en ökad tilltro till kärnvapnens avskräckande förmåga, med upprustning och terrorbalans som följd.

I sin årsbok för 2020 konstaterar fredsforskningsinstitutet Sipri att även om antalet kärnvapen har minskat något i världen, så fortsätter alla stater som innehar kärnvapen att modernisera sina vapenarsenaler. Att USA och Ryssland, som tillsammans innehar 90 procent av alla kärnvapen, fortsätter att modernisera sina stridsspetsar skapar osäkerhet i omvärlden.

Det nya START-avtalet, som reglerar USA:s och Rysslands strategiska kärnvapen, löper ut så snart som i februari 2021. Länderna har ännu inte lyckats nå en överenskommelse om en förlängning. Sverige bör i sina bilaterala kontakter verka för att START-avtalet förlängs.

Det är oroande att USA valt att lämna INF-avtalet om ömsesidig kärnvapenedrustning med Ryssland. Sverige bör också där verka för att ett nytt avtal kan komma på plats.

Det senaste som oroar är uppsägningen av det så kallade Open Skies-avtalet. Sverige bör verka för att USA, med en ny president, återansluter sig till Open Skies-avtalet.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om Kina. Kina är i dag, efter USA, världens näst största militärmakt. Det är alltså Kina och inte Ryssland som militärt är den verkliga utmanaren till USA:s hegemoni. Därför måste Kinas hot, framför allt mot grannländerna, tas på stort allvar. Nya mekanismer mot rustningskontroll och framhållande av diplomati måste därför stå i fokus. Att Kina inte geografiskt befinner sig nära Sverige betyder inte att man inte utgör ett hot mot Sveriges säkerhetspolitiska intressen.

Vänsterpartiet motsätter sig att Sverige blir en bricka i stormaktsspelet. Sverige ska verka för avspänning och nedrustning. Som en militärt alliansfri stat har Sverige tidigare haft ett stort internationellt förtroende i fredsförhandlingar. Det bör vara vårt mål att återta den rollen i stället för att medverka till ökad spänning och ökad upprustning. Sverige borde motverka de verkliga orsakerna till krig och de hot mot Sverige och världen som klimatförändringen och de ökande klyftorna mellan fattiga och rika utgör. Fred byggs bäst med fredliga medel.

Jag yrkar bifall Vänsterpartiets reservation nummer 3.

Anf. 18 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Vi får notera att det var tolv vältaliga minuter som Vänsterpartiets Håkan Svenneling lyckades prestera. I mycket stor utsträckning var det ganska hårda puckar rakt in mot den sittande regeringen. Det är notabelt att regeringsföreträdaren Kenneth G Forslund inte begärde replik på Håkan Svennelings anförande med tanke på de ganska många attacker som Svenneling riktade mot regeringen.

Nu kommer spelreglerna att förändras efter Svennelings anförande, det vill säga han har också möjlighet att ställa frågor till försvarsministern och

utrikesministern. Det kommer att bli ett sant nöje för oppositionen att följa det meningsutbytet.

Jag vill bara ställa en kontrollfråga, så att jag vet om jag har lyssnat och förstått rätt, och framför allt också ge lite lyssnaranvisning till den publik som följer detta.

Det är alldeles riktigt att Vänsterpartiet har reserverat sig i Försvarsberedningen mot formuleringen att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Det är riktigt, så Vänsterpartiet kan säga detta från talarstolen. Då måste ju vi som står utanför undra lite grann hur det är med de röda schatteringarnas block, som samlas i en gemensam reservation när det gäller en Nato-option.

Precis som Kerstin Lundgren så klokt påpekade i sitt anförande om formuleringarna i betänkandet om de säkerhetspolitiska samarbetena, är det sex partier som har andra åsikter än de som regeringen förfäktar. Då måste jag få ställa en fråga. Regeringen säger att de har en gemensam och ensad säkerhetspolitisk linje. Står Vänsterpartiet i alla delar bakom den?

Anf. 19 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet är i opposition, och det vill jag tydliggöra och upplysa Hans Wallmark om. Det betyder inte att vi samarbetar med regeringen, varken om budget eller om säkerhetspolitik för den delen, utan det är regeringen som lägger fast regeringens säkerhetspolitiska linje.

Det som jag tycker är så olyckligt med det som Hans Wallmark med flera har drivit igenom är att det nu har blivit en otydlighet om vad som är Sveriges säkerhetspolitiska linje, om det är regeringens eller riksdagens så kallade linje som gäller och vad den innebär, och framför allt att man gjort det utan debatt. Man slår på trumman och meddelar svenska medier: Vi har ändrat oss. Vi har infört en så kallad Nato-option. Och alla undrar direkt: Vad är det här? Vad betyder det? Vad får det för konsekvenser för svensk säkerhetspolitik? Detta tror jag att både utrikesministern och försvarsministern här bakom mig också sitter och funderar på.

Det som jag tycker är det mest olyckliga med den här debatten är att vi hamnar i en diskussion där viljan att närma sig Nato är så mycket viktigare än motiven, skälen och resonemangen. Jag hade varit emot det men haft stor respekt om Försvarsberedningen hade kommit fram till en Nato-option, haft tydliga argument, motiv och så vidare och hade förklarat vilka skälen var. Då hade man ju ägnat tre år att fundera på det. Nu känns det som att man har ägnat ungefär tre minuter åt det, för det var verkligen under märkliga former som vi fick skjuta fram beslut efter beslut.

Ni hoppar på oss på andra sidan och frågar varför vi inte har några motargument mot Nato-optionen. Det är ju för att ni inte har några argument för. Vi kan ju inte säga vad som är felet och bristerna med den, för vi vet inte vad beslutet som vi kommer att fatta i morgon kommer att innebära för svensk säkerhetspolitik, och det oroar mig.

Jag står för en linje i svensk säkerhetspolitik som är lite mer lugn än många andra partiers. Den tänker jag stå kvar vid, oavsett hur vinden blåser.

Anf. 20 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Vi som är för en Nato-option har nog använt mer än tre minuter för den. Men jag har full förståelse för att Håkan Svenneling och

det vänsterparti som han representerar inte har ägnat frågan mer än tre minuter.

Jag tycker att det i grunden är väldigt bra att det efter morgondagens beslut i alla fall finns en tydlig riksdagsmajoritet bakom att Sverige ska göra samma säkerhetspolitiska uttalanden som Finland. Som jag påpekade i mitt anförande är det inte samma sak som att det finns en majoritet för ett Natomedlemskap i Finland, ej heller i Sverige. Däremot tror jag att det är klokt att markera att detta verktyg finns i den säkerhetspolitiska verktygslådan.

Här tycker vi helt uppenbart olika. Därför ska det bli mycket intressant, herr talman, att få höra hur regeringen ser på att de ändå har en ganska betryggande majoritet i riksdagen för en Nato-option.

Min fråga var huruvida det finns en enad säkerhetspolitisk linje inom de röda schatteringarnas block, mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Då upprepar jag bara det som jag i kondenserad form uppfattade att Håkan Svenneling sa: Nej, det finns inte en ensad, gemensam säkerhetspolitisk linje i de röda schatteringarnas block.

Anf. 21 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Det är en helt riktig analys. Om regeringen vill ha en sådan är de välkomna att ringa mig och förhandla om en sådan. Då tar vi fram en sådan. Men vi har varit tydliga i våra reservationer i Försvarsberedningens olika betänkanden med att vi inte tycker att man ska ändra den säkerhetspolitiska linjen, vilken alla andra partier är överens om, till att ett angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Vi tycker fortfarande att det är osannolikt.

Det finns mycket i vår omvärld som är oroväckande och väcker obehag, men samtidigt kan vi se att mycket av det som Ryssland gör har man gjort förut. Nu är man lite mer transparent, öppen och berättar vad det är man ska göra. Man har ett mer hotfullt sätt att göra det. Samtidigt är man ett tydligt imperialistiskt hot mot grannländerna runt omkring sig, det som beskrivs som en intressesfär som man försöker uppnå.

Att göra den här Nato-optionen, som vi inte riktigt vet vad den innebär, och säga att den är ett verktyg i verktygslådan blir för mig väldigt otydligt. För mig är det som en skruvmejsel som ska in i en mutter, alltså ett verktyg som inte är till för det som man vill uppnå.

Jag vet inte vad det här betyder. Betyder det att vi nästa vecka ska rösta om Natomedlemskap i riksdagen eller om vi ska ha 2 procent i budget? Det är ju ingen som vet. Det enda vi säger är att vi hela tiden flyttar oss närmare ett Natomedlemskap. Och jag vet att Hans Wallmark är glad över det; det har varit tydligt hela tiden. Men jag är förvånad över alla andra som också går i en riktning närmare ett Natomedlemskap utan att diskutera vad det innebär för Sveriges säkerhetspolitiska linje. Det är därför som jag är djupt oroad över det beslut som riksdagen kommer att fatta i morgon.

Anf. 22 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Det är lite intressant att borra lite djupare i det breda parlamentariska stöd som finns för regeringens säkerhetspolitiska linje. Vänsterpartiet är ju i dag det enda parti utanför regeringen som stöder hela den säkerhetspolitiska linjen, som det verkar.

Mot den bakgrunden, herr talman, skulle jag sätta värde på om Håkan Svenneling och Vänsterpartiet kunde förtydliga vad den säkerhetspolitiska linje som de stöder faktiskt består i. Vad innehåller den säkerhetspolitiska linje som ligger fast och som tjänar oss väl? Skulle Håkan Svenneling vilja svara på den frågan?

Anf. 23 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag vill svara på frågan, av den enkla anledningen att Vänsterpartiet, precis som Centerpartiet, har en reservation i de delar som handlar om Sveriges säkerhetspolitiska linje. Där riktar vi den kritik som jag riktade mot regeringen i mitt anförande. Vi tycker att man glider för nära Nato och inte har en tydlighet i var gränserna går. Nu kommer en riksdag att fatta ett beslut emot regeringens vilja – ett beslut till som gör att vi inte riktigt vet vilken Sveriges säkerhetspolitiska linje är.

Jag tror att vår styrka som land är att kunna säga att vi är militärt alliansfria och därigenom visa för vår omvärld vad vi är för typ av land. Men nu har vi börjat blanda ihop korten, mixa dem och göra det otydligare. Det gör att jag är orolig för hur omvärlden uppfattar Sveriges säkerhetspolitiska linje. Det är därför jag tycker att det vore bättre om vi inte dag för dag gled mot Nato i riktning mot ett medlemskap, om vi inte tillät till exempel övningsverksamhet i den omfattning som vi låter ske i Norrbottens inland, utan att vi i stället prioriterade fredsöbyggnadsarbete och satte vår egen trygghet främst. Nu känner jag inte vet vart vi är på väg någonsans, och det oroar mig.

Jag hoppas att Kerstin Lundgren kan bli tydligare med vad Natooptionen innebär, för Kerstin Lundgren och Centerpartiet har ju varit drivande i att steg för steg trycka Sverige mot ett Natomedlemskap. De skulle nog vilja att det var som på Centerpartiets partistämman, där man lägger till lite meningar, känner sig trygga och hoppas att alla är centerpartister i världen, men så ser tyvärr inte verkligheten ut.

USA är världens största innehavare av kärnvapen. Betyder det att Sverige kommer att vara en plats för kärnvapen om vi blir medlemmar i Nato? Det kan det betyda. Det vet vi inte, och vi vet inte vad Natooptionen innebär för detta.

Anf. 24 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Det är verkligen intressant att höra hur det breda parlamentariska stödet formerar sig. Jag hör om en säkerhetspolitisk linje som innebär ett nej till världensavtalet. Det ska sägas upp. Man säger nej till övningar med Nato. Det låter inte som en solidarisk säkerhetspolitik, en linje som ingår i detta.

Herr talman! När jag lyssnar till hur regeringens parlamentariska stöd i riksdagen kommer till uttryck tycker jag att den säkerhetspolitiska linjens innebörd blir otydlig. Det har regeringen naturligtvis anledning att fundera över.

Håkan Svenneling funderar över en Nato-option som omnämns i betänkandet. Jag noterar att det finns en bred enighet i Finland. Håkan Svennelings partikamrater är där med och lägger fram den säkerhetspolitiska redogörelsen till den finska riksdagen, och i den ingår en Nato-option. Jag utgår från att de politiska kontakterna är så pass goda att Håkan Svenneling

har kunnat lyssna in hur Nato-optionen har använts i den finska diskussionen, inte minst avseende den stora grannen i öster. Detta har kommit till nytta för att göra en markering: Vi fattar våra beslut själva. Vi är inte en del av er intressesfär. Vi förbehåller oss rätten att agera självständigt.

Det här handlar inte om medlemskap; det är en *öppning* till medlemskap. Vi tar inte lätt på att fatta beslut om ett medlemskap. Däremot ska vi inte stänga dörren. Om vi gjorde det skulle vi minska vår säkerhet, herr talman.

Anf. 25 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Det är Centerpartiet och inte Vänsterpartiet som utgör regeringens parlamentariska stöd. Det är med Centerpartiet regeringen förhandlar budget och därigenom får igenom den i riksdagen och därför kan sitta kvar. Vänsterpartiet har lagt ned sina röster för att regeringen ens ska kunna tillträda. Vi har sagt att vi tycker att det är bättre med en socialdemokratisk regering än en borgerlig regering, särskilt om den har stöd av Sverigedemokraterna. Men det är Centerpartiet som utgör det parlamentariska stödet, inte Vänsterpartiet.

Det finns mycket som vi i Sverige skulle kunna hämta inspiration från i den finska säkerhetspolitiken. Det handlar framför allt om det stoiska lugn som jag tycker finns i den finska säkerhetspolitiken. Kanske är det på väg att förändras. Vi såg några utspel efter den senaste gemensamma konferensen. Men i grund och botten har man hela tiden haft en mer krass och lugn inställning till Ryssland och dess agerande än vad vi ser i Sverige.

I Sverige spinner man ofta på oro och skapar ett tryck just för att man vill närma sig Nato. Det sätt på vilket den svenska debatten förs oroar mig väldigt mycket.

Jag tycker inte att man kan se Kerstin Lundgrens beskrivning av Nato-optionen som att man öppnar dörren. Om man lyssnar till den svenska debatten hör man att dörren väl aldrig varit lika öppen – både från Natos och från Sveriges sida – för att vi skulle gå med. Det är det som gör att man undrar vad detta innebär. Jag tolkar det hela som att det kommer att innebära att vi hela tiden kommer att diskutera *när* vi ska gå med i Nato i stället för *om* vi ska göra det.

Man borde ta sig en titt på det folkliga stöd som finns för att *inte* vara med i Nato. Annars skulle politiker fatta beslut som inte har folkligt stöd. Så var det till exempel vid EMU-omröstningen, då många politiker ville gå med. Men folket sa nej, och i dag är vi utanför med ett solitt stöd för det.

Anf. 26 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! I dag debatterar vi det sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande *Säkerhetspolitisk inriktning – Totalförsvaret 2021–2025*. För att inte glömma bort det vill jag börja med att yrka bifall till Kristdemokraternas reservation 4 under punkt 1.

Jag tänkte ta tillfället i akt och i debatten redogöra för Kristdemokraternas hållning i fråga om det säkerhetspolitiska läget, Sveriges roll och hur vi bör agera och navigera samt om Nato, Finland och specifikt Nato-optionen.

Låt mig börja med det säkerhetspolitiska läget som tyvärr har försämrats. Vi i Försvarsberedningen fick i januari för fyra år sedan i uppgift av

försvarsminister Peter Hultqvist att analysera det säkerhetspolitiska läget. Vi kunde konstatera att Rysslands agerande hade ändrats. Man är beredd att använda maktmedel. Vi pekade särskilt på det som hände i Georgien men också i närtid i Ukraina.

Just nu, medan vi befinner oss här i kammaren, pågår ett krig i östra Ukraina. Under Björn von Sydows ledning var vi i Försvarsberedningen i Ukraina. I Minsk var vi inne på ett militärsjukhus. Jag kommer aldrig att glömma det. Vi träffade soldater som hade varit i östra Ukraina. Det var exempelvis en soldat som hade blivit träffad av en prickskytt, herr talman. En stor del av benet hade blivit bortskjutet. En annan soldat hade trampat på en mina. Detta är en påminnelse för oss att inte glömma bort att det pågår ett krig, om än lågintensivt, i östra Ukraina. Vi ser även ett tuffare ryskt övningsmönster i Östersjön.

Vi i Sverige har stått utanför krig i 200 år, vilket är fantastiskt. Det är dock viktigt att komma ihåg att krig visserligen är förfärligt och att man kan bli krigsskadad. Men man kan också bli fredsskadad så att man tar allting för givet. Detta påpekade vi också i våra analyser.

Sju partier deltog i analyserna. Alla partier utom Vänsterpartiet var överens om att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kunde uteslutas och att Sverige oundvikligen blir påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller en väpnad konflikt uppstår i närområdet. Om en militär kris eller konflikt i vårt närområde skulle uppstå kommer Sverige med största sannolikhet att dras in tillsammans med våra grannländer. Det är just detta vi måste ta höjd för. Vi måste se till att vi kan göra vår del. Det är denna miljö vi står i.

Vi i Sverige måste se till att kunna försvara oss på egen hand så att andra hinner hjälpa oss. Huset får inte brinna ned innan brandkåren kommer. Därför måste vi se till att stärka vår egen försvarsförmåga. Vi kommer att tala mer om detta i nästa debatt. Det är dock ett problem att regeringen var överens med oss om vad som behövdes och vilka militära förstärkningar som skulle krävas, men man ville inte lägga till pengar i ett tioårs-perspektiv.

Låt mig säga något om Nato. Vi tycker att det är en självklarhet, herr talman, att det är Nato som ytterst sett garanterar säkerheten i vår del av världen. Sverige har i dag ett nära samarbete med Nato. Vi är partner, vilket är jättebra. Kristdemokraterna anser dock att vi i Sverige måste uppgradera detta så att vi blir en fullvärdig medlem. Jag brukar säga så här, vilket egentligen är en självklarhet: Det är bättre att förbereda sig med sina vänner än att behöva improvisera om det värsta skulle hända. Om vi blir en fullvärdig medlem i Nato skulle vi kunna ha en gemensam försvarsplanering. Det är en stor skillnad mot det vi har nu.

Ett Natomedlemskap gör att paragraf 5 gäller om en ömsesidig försvarsförpliktelse. Det skulle på allvar stärka Sveriges trygghet, och det skulle också hjälpa våra grannländer. Det är väldigt viktigt och skulle underlätta för Baltikum om de blev angripna. Om Nato ska kunna hjälpa dem behöver svenskt territorium användas.

Detta skulle ge en förutsägbarhet, och det är något som utredaren Krister Bringéus också konstaterade för fyra år sedan. Han sa att ett svenskt medlemskap i Nato skulle bli konfliktavhållande. Det skulle hjälpa både oss och omvärlden, och det är en uppfattning som Kristdemokraterna driver och hoppas få se genomförd.

När det gäller Europa är vi i Kristdemokraterna för ett utökat samarbete inom EU, men det ska vara ett komplement och inte något som är i stället för Natomedlemskap. Det ska inte konkurrera med Nato. Det är dock ett faktum att USA oavsett administration sannolikt kommer att vara mer inriktade på Stillehavsområdet. Därför måste vi i Europa ta ett ökat ansvar för vår egen säkerhet.

Detta för oss in på att Sverige i likhet med Natoländerna måste se till att satsa 2 procent av bnp. Sverige satsar i dag minst av Östersjöländerna, och det är inte hållbart, herr talman. Vi kommer inte att kunna betala räkningarna, och vi kommer inte att kunna genomföra de förstärkningar av vår försvarsförmåga som krävs. Detta är en väldigt viktig del i att förstå hur vi kan svara upp – se oss själva i spegeln, se våra vänner i ansiktet och göra vår del.

Finland och vi har ett nära försvarssamarbete, herr talman, vilket är väldigt bra. Vi tycker att det ska utvecklas. Det står i betänkandet: ”Finland har uttalat en Natooption som innebär att landet upprätthåller möjligheten att söka medlemskap i Nato och noggrant ger akt på förändringar i sin säkerhetspolitiska miljö. ... Finland försäkrar sig om att inga praktiska hinder ska uppstå vid en eventuell anslutning till Nato.”

Detta är inga konstigheter, herr talman. Om vi ska ha ett nära samarbete med Finland, vilket vi ska, bör vi rimligtvis ha samma hållning. Detta är inte rocket science, utan det är en naturlig del i ett samarbete. Viktigast av allt, herr talman, är att det skulle öka säkerheten. En svensk-finsk Natooption skulle höja tröskeln för en eventuell angripare, och det är det som är bottom line. Det är därför vi driver detta; det som driver Kristdemokraterna är att vi ska öka tryggheten.

Som jag inledde med ser vi en tuffare säkerhetspolitisk miljö. Då måste Sverige göra sitt, och vi måste stärka tryggheten. Vi måste stärka vår egen förmåga att agera innan huset brinner ned, om det värsta skulle hända – om en kris skulle bli ett krig. Vi skulle också behöva söka ett Natomedlemskap, det vill säga uppgradera vårt nuvarande partnerskap. Vi behöver också utveckla samarbetet med Finland – och i likhet med dem ha en Natooption.

Anf. 27 ALLAN WIDMAN (L):

Herr talman! Vi har under de gångna sex åren med den rödgröna regeringen ingått både bilaterala och trilaterala försvarssamarbeten med USA. Vi har blivit guldpläterade partner och gått in i JEF, Joint Expeditionary Force. Vi deltar i E12, det europeiska interventionsinitiativet. Som ledamoten Wallmark var inne på tidigare placerar vi nu också regementen i linjen Trøndelag och Mälardalen – allt i syfte att underlätta eventuell hjälp.

Peter Hultqvist har ingått fler bilaterala avtal med Natoländer än någon annan tidigare försvarsminister. Ibland får jag frågan från journalister vad Sverige kan göra för att fördjupa sitt samarbete med Nato, herr talman, och då brukar jag svara att det inte finns något mer att göra om inte Nato kommer på någonting nytt. Därför är just medlemsperspektivet en logisk fortsättning på den politik som regeringen har bedrivit, herr talman, men det är min uppfattning att man avstår av såväl partiinterna som inrikespolitiska skäl.

I säkerhetspolitiken tror jag att analytiker och länder tar fasta på vad olika länder gör snarare än vad de säger. Som Kerstin Lundgren har varit

inne på tror jag inte att det är någon som helst överraskning att vi av Moskva uppfattas som en del av den västerländska säkerhetsgemenskapen. Problemet blir dock att man då landar i ett säkerhetspolitiskt ingenmansland där man å ena sidan inte har några försvarsgarantier och å andra sidan inte heller någon trovärdig alliansfrihet.

Kenneth G Forslund sa tidigare att Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Jag studerar regeringsförklaringarna väldigt noga, och jag tror mig kunna konstatera att det sedan 2014 har skett förändringar på en del punkter i stort sett varje år. Jag blir lite förundrad när Kenneth G Forslund redogör för den linje som ligger fast utan att ens nämna den solidariska säkerhetspolitiken. För övrigt är den försvarsuppgörelse som Liberalerna tillsammans med Centern har ingått med regeringen inte en del av januariavtalet; den ligger helt separat.

Min fråga till Kenneth G Forslund är: Om nu riksdagen över huvud taget inte ska uttala sig om säkerhetspolitiken, varför skickar regeringen då dessa texter hit?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 7 och 10.

Anf. 28 JANINE ALM ERICSON (MP):

Herr talman! Världen förändras – i många avseenden långsamt, men ibland går det väldigt fort. Vi ser en utveckling både i Sverige och i världen som under de senaste åren många gånger har präglats av tvära kast, och året vi snart lämnar bakom oss är ett tydligt exempel på det. I pandemins spår är det mycket som har förändrats, och än är det en bit kvar innan vi står på andra sidan.

Det är dock inte bara pandemin som har överraskat oss. En alltmer nyckfull amerikansk president hotar själva fundamentet till demokratin, nämligen tilltron till fria och rättvisa val. Vi har även överraskats av utvecklingen i länder i vårt närområde där kampen för demokratiska och mänskliga rättigheter måste föras allt hårdare – nu senast med hot om in-dragna budgetstöd från EU. Vi vet också att hotet från klimatförändringarna är överhängande; bara de senaste dagarna har det kommit flera oro-väckande rapporter.

Coronakrisen kom oväntat, men klimatkrisen gör det inte. När beredskap, krisinsikt och katastrofläge under 2020 har stått högt på den inrikespolitiska dagordningen är det varken vapen eller pansarvagnar som har efterfrågats, utan det blir allt tydligare att vårt samhälles sårbarhet handlar om någonting helt annat. Vårt sätt att se på säkerhet i ett bredare perspektiv måste följa med denna nya tid och de utmaningar vi ser, men vi måste även ta de militära hoten och maktambitionerna på allvar. Alla önskar vi väl oss en värld utan vapen och utan krig, där friheten är för alla och där kampen för demokrati och mänskliga rättigheter är vunnen överallt och för alltid. Men det är inte så världen ser ut i dag – snarare raka motsatsen.

I stället för en allt fredligare värld, som vi såg under många år, är nu antalet konflikter på uppgång. Instabiliteten har ökat runt om i världen, och även i vårt närområde.

Hotet från alltmer totalitära regimer i vår närhet, eller långt borta, är allvarligt och finns ständigt närvarande. Det måste vi agera på. Svaret på de militära hoten är upprustning av det nationella försvaret liksom fördjupade internationella samarbeten men också diplomati och konfliktförebyggande på alla plan.

Herr talman! Liksom vi står inför ökad militär upprusning påverkas också Sveriges säkerhet av hybridhot, cyberattacker och gränsöverskridande terrorism. Dessutom vet vi nu alltmer om klimatförändringarnas effekter på fred och säkerhet.

Klimatet är vår tids ödesfråga. Det är det både i sig självt och framför allt i hur ett förändrat klimat tätt hänger samman med allting annat. Krig och konflikter följer redan i dag i torkans spår, och väpnade konflikter förvärras av att naturresurser sinar och allt fler måste dela på allt mindre.

Dessutom är fördelningen av resurser djupt orättvis, både inom och mellan länder. Klimatfrågan är en säkerhetsfråga, och det är dags att den även i dessa sammanhang tas på större allvar. Om vi inte klarar att drastiskt minska utsläppen är det inte bara naturkatastrofer vi står inför, utan också effekterna av ett hårdare samhälle där man vill säkra den egna gruppens privilegier.

Vi måste använda alla våra verktyg för att minska risken för vår egen säkerhet. Att stärka vår egen förmåga är ett sätt. Ett annat är att arbeta genom fördjupade samarbeten. Det internationella arbetet görs på många plan. Det görs genom försvarssamarbeten liksom genom internationella institutioner.

EU:s och FN:s roll är avgörande för internationell solidaritet både genom bistånd och genom alla de organisationer som stärker, stöttar och utvecklar arbetet för mer global jämlikhet. För att inte tala om deras ledande roller och den betydelse det hade när världen skulle anta, och nu måste klara, målen i Parisavtalet. Sverige har en lång tradition av stöd till FN. Vi måste fortsätta att vara aktiva inom FN:s samtliga områden, som fred, säkerhet, utvecklingssamarbete, mänskliga rättigheter och inte minst klimatarbetet.

Herr talman! Spridningen av massförstörelsevapen är ett av de största hoten mot internationell fred och säkerhet. För en förbättrad säkerhet är nedrustning helt nödvändig, inte minst av kärnvapen och andra massförstörelsevapen. Men inte heller här ser vi positiva tendenser. Utvecklingen på kärnvapenområdet har på senare år lett till allt större oro. Detta beror på både omfattande investeringar som kärnvapenstaterna gör för att utveckla och modernisera arsenalerna och att internationella avtal lämnas av parterna och då får allt mindre betydelse.

Sverige måste här fortsätta att vara en kraft för nedrustning och ickespridning av kärnvapen. Målet måste vara effektiv och verifierbar nedrustning och att förhindra att nya länder skaffar massförstörelsevapen. Det gäller även autonoma vapen och användning av artificiell intelligens för militära ändamål. Sverige gör ett viktigt arbete här och måste ligga i framkant.

Men vi skulle också kunna göra mer. Jag och Miljöpartiet har länge varit tydliga: Vi vill att Sverige skriver på den internationella konventionen för förbud mot kärnvapen. När vi måste vända på varje steg för att i alla sammanhang bygga för en hållbar fred finns det inga verktyg att lämna därhän. Jag hoppas att alla andra i denna kammare också kommer att komma fram till samma slutsats så småningom.

Herr talman! Jämställdhet är ett viktigt mål i sig. Det handlar om att alla människor ska ha samma rättigheter, oberoende av vilket kön de har. Men det är också ett medel för att nå andra mål, såväl inom det traditionella försvarsarbetet som i det bredare perspektivet.

Fler kvinnor i fredsprocesser och vid fredsförhandlingar ger mer varaktiga resultat. Därför måste vi fortsätta att stärka FN:s resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Att stärka kvinnors egenmakt generellt på alla plan ger också positiva resultat på staters styrka och demokratiska utveckling. För detta är den feministiska utrikes- och utvecklingspolitiken av yttersta vikt.

Den svenska säkerhetspolitiska linjen har länge varit stabil, långsiktig och förutsägbar. Grundläggande för goda utrikes relationer är just det: stabilitet och långsiktighet. Det borde även de borgerliga och högernationalistiska partierna både förstå och hålla med om.

Men efter förra veckans häftiga svängningar i frågan om en Nato-option verkar det inte längre vara så. Oppositionen verkar å ena sidan ivrig att driva igenom ett ogenomtänkt och oförberett förslag, men å andra sidan själva inte vara överens om vad de önskar åstadkomma med detta, som ändå måste ses som ett slag i luften. Det spelet hade förvisso kunnat vara lite roande, om det inte var så att det var Sveriges säkerhet som sattes på spel.

Miljöpartiets och regeringens linje ligger fast och är tydlig. Sverige ska inte gå med i Nato, och det ändrar inte en Nato-option på, vad den än anses innebära.

Herr talman! Friheten är värd att försvara. Det är just det vi gör. Det är det som Sveriges försvar går ut på. Det handlar om att du och jag och alla andra ska kunna leva fria liv i en fri demokrati. Med det yrkar jag bifall till reservationen från MP, S och V och bifall till utskottets förslag i resten av betänkandet.

Anf. 29 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Låt mig inledningsvis säga att jag delar Janine Alm Ericsons inledning av sitt anförande om klimatförändringarnas betydelse för säkerhetspolitiken. Det är någonting som vi också har uppmärksammat från Moderaternas sida, rent av för något år sedan när vi lade fram en ny försvars- och säkerhetspolitik inför vår partistämman. Jag tror att det är viktigt och riktigt.

Herr talman! Låt oss då kanske också anbefalla dagens ledare i Dagens industri till läsning. Där påpekar man just att även Nato har börjat lyfta fram betydelsen av klimatfrågor och säkerhetspolitik. Den kan anbefallas till läsning.

Herr talman! Jag har dock två frågor. För det första: Hur tolkar Janine Alm Ericson, vars parti är en del av regeringsunderlaget, det Försvarsberedningen slog fast och det som nu också lyfts fram i propositionen om att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas? Det kan heller inte uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige. Hur ser skillnaden ut mellan Vänsterpartiet, som är emot detta, och Miljöpartiet, som är för detta?

För det andra: Precis som konstaterats handlar detta betänkande också om massförstörelsevapen. Där har Vänsterpartiet en reservation som landar i att man uttalar sig till förmån för det man kallar FN:s förbud mot kärnvapen. Miljöpartiet har ingen reservation. Dessutom har jag återkommande ställt frågor till företrädare för Utrikesdepartementet som säger att regeringen inte har någon ambition att underteckna detta förbud. Samtidigt

säger en miljöpartist i talarstolen att man är för det. Hur ser regeringens linje ut i den här frågan, herr talman?

Anf. 30 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Det är väldigt bra att det nu är fler som ser kopplingen mellan säkerhetspolitiken, instabilitet och klimatförändringarna. Jag har inte läst artikeln i Dagens industri men ser fram emot att göra det. Det är välkommet om såväl Nato som Moderaterna talar mer om det, trots att det inte fanns så mycket om just klimatet i Wallmarks anförande.

När det gäller Hans Wallmarks frågor om hur vi tolkar att det inte kan uteslutas står vi bakom det som står i Försvarsberedningens uttalande. Där- emot tror vi inte att det är det allra troligaste att det är det hotet som är det största och står för dörren.

Vi måste snarare förbereda oss på andra hot. Vi måste se till att det finns en förberedelse för att man ska kunna använda resurser där de behövs bäst. Det kommer jag att återkomma till i nästa debatt när det handlar om det militära försvaret och det civila försvaret. Men det är en väldigt intressant och viktig fråga. När vi satsar så här mycket pengar, resurser, tid och kraft måste det vara på saker som kan användas där de behövs och när det behövs.

Hans Wallmark säger att Miljöpartiet inte har någon reservation här, men det har vi naturligtvis – vi har en emot den Nato-option som nu är föreslagen men som ingen riktigt vet vad den betyder.

Men när det gäller kärnvapenförbudet och den konvention som nu kommer att gå igenom är det helt riktigt noterat att regeringen har enats om att inte gå vidare med att skriva under eller ratificera. Det beror också på att vi ser att det inte finns någon majoritet i den här kammaren för att göra det; motståndet är kompakt.

Däremot kan vi som parti fortfarande uttrycka att vi gärna skulle se att det gjordes. Vi får se vad som händer sedan.

Jag skulle vilja passa på att fråga Hans Wallmark: Vad är det egentligen en Nato-option innebär som vi inte redan har möjlighet till i dag?

Anf. 31 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Nu blir jag konfunderad. Vad är det som är regeringens linje när det gäller det så kallade FN:s förbud mot kärnvapen?

Är det det som Janine Alm Ericson som företrädare för ett av två regeringspartier säger från riksdagens talarstol, eller är det det som företrädare för Utrikesdepartementet säger – att man inte ska ratificera? Jag har tidigare beklagat mig över att regeringen anför en osäkerhetslinje. Jag tycker att den har fått ännu tydligare drag av osäkerhet. Är det ett ja eller ett nej?

Janine Alm Ericson säger att det inte är troligt när jag citerar det som Försvarsberedningen har kommit fram till, det som står i propositionen och det som Vänsterpartiet har reserverat sig emot, nämligen detta: Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Det kan heller inte uteslutas militära maktmedel eller att hot om sådana kan komma att användas mot Sverige.

Då säger Janine Alm Ericson som företrädare för regeringsblocket att det inte är troligt. Det som var hela poängen och det som Försvarsberedningen sa, inte minst via sin ordförande Björn von Sydow, var att vi inte skulle ägna oss åt sannolikhetslära.

Herr talman! Det är precis det Miljöpartiet gör nu, på samma sätt som Vänsterpartiet. Men de har rätten att göra det, för de har reserverat sig emot det.

Herr talman! Det vi nu har sett är en uppvisning av en oklarhetslinje – ett bristande samband hos regeringen där man kan säga en sak från talarstolen och något annat i de texter man levererar. Det här duger inte, herr talman.

Anf. 32 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker att Hans Wallmark nu bygger ganska många halmgubbar angående vad det var jag sa från talarstolen och vad jag svarar på hans frågor.

Jag sa tydligt att vi står bakom den linje som finns i den proposition som är lagd, och det är det besked som finns. Däremot är inte jag här som representant för regeringen; jag är här som representant för Miljöpartiet och den politik vi helst skulle se fördes.

Sedan vet alla, inklusive Hans Wallmark, att i politiken måste man göra kompromisser, och dem står vi bakom fullt ut. Jag ser fram emot att Hans Wallmark ingår några överenskommelser som han sedan måste stå bakom oavsett vad och inte kan tala för sitt partis linje.

Jag undrar om det verkligen är på sin plats att Hans Wallmark pratar om en otydlighetslinje. Jag ställde frågan om vad en Nato-option egentligen innebär mer än det man redan kan göra. Jag har svårt att se att vi skulle ha några som helst svårigheter att gå med i Nato om Sverige skulle vilja det utan en Nato-option.

Vad är det som man ser har hindrat oss? Det har inte framkommit vare sig i den här debatten, i det som ni skriver eller i det som ni pratar om. Därför kan vi inte uppfatta det som någonting annat än ett ganska kraftfullt slag i luften som inte innebär någonting annat än att ni kan flytta fram positionerna och signalera någonting som vi inte är överens om, och dessutom göra det med hjälp av Sverigedemokraterna. Det tycker jag däremot är en otydlighetslinje.

Anf. 33 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Att bygga en säkerhetspolitisk arkitektur som håller över tid, som är långsiktig och som skapar stabilitet är en mycket grannliga uppgift.

Finland är ett militärt alliansfritt land som för 20–25 år sedan också markerade en Nato-option. Det ska ses i ljuset av att man vid den tiden på grund av den gamla historien med närheten till Sovjetunionen och vad det innebar ville markera en frihet. Man gick sedermera också med i Europeiska unionen och i EMU.

Finland har nu haft den här optionen under mycket lång tid. Det ingår i det mönster av förutsägbarhet och stabilitet som det landet står för.

Sverige kommer ur en tradition och en historia som har handlat om neutralitet och militär alliansfrihet och som numera handlar om militär alliansfrihet.

Vi har ett Norge som var en av grundarna av Nato, och utifrån den historia som Norge har är det ett naturligt val för dem. Vi har också en likartad historia i Danmark. Att de baltiska länderna gick med i Nato är

närmast en självklarhet med tanke på deras historia och deras bakgrund. Polen har också en särskild historia här.

Vad det handlar om är att utifrån den historia, utifrån den geografi och utifrån den militärgeografi som finns komponera en helhet som bygger bästa möjliga säkerhetsarkitektur för att bevara freden och för att få en långsiktig stabilitet.

I det ingår också momentet förutsägbarhet. Om man har en långsiktig ambition och en långsiktig förutsägbarhet kan man då inte plötsligen bara plocka in några nya pusselbitar och tro att det inte betyder någonting och tro att det inte skapar frågetecken eller saker som andra funderar på så att de tänker: Vart är de på väg? Det är inte bara att göra det, men det tycks vara den uppfattning som råder på en del håll.

Jag anser att den säkerhetspolitiska arkitektur som har byggts är en bra grundstomme i vår del av Europa. Jag har aldrig mött några regeringspåtryckningar från någon under de här sex åren om att Sverige behöver gå med i Nato eller behöver någon sorts Nato-option, utan det har varit full respekt för den svenska linjen.

Vi har byggt de internationella samarbeten som har varit nödvändiga och som dessutom handlar om rätt många avtal vid det här laget – om jag nu ska utveckla Widmans resonemang. Vi har alltså undertecknat ett trettio-tal internationella överenskommelser och drygt 20 samarbetsavtal. Det bygger på ett brett stöd också i Sveriges riksdag.

Jag är djupt övertygad om riktigheten i den här politiken. Jag är stolt över att vi har kunnat göra detta, för det har bidragit till det säkerhetspolitiska pusslet i vår del av Europa. Vi har också kunnat göra det utifrån att vi har haft en grundplattform av militär alliansfrihet som har varit stabil och där vi inte har hållit på att plocka med olika pusselbitar och fört in eller fört ut det ena eller det andra.

Det är det här jag tror är den bästa plattformen också för att utveckla de internationella samarbetena framtidsmässigt. Då är den stora utmaning som ligger med i detta beslut och någonting som jag tycker är genuint rätt formuleringen på sidan 70: Sverige ska kunna ge och ta emot militärt och civilt stöd. Det är avgörande för att skapa en reell möjlighet att agera tillsammans och samordnat i händelse av en kris eller ett krig. Sverige bör så långt som möjligt utveckla en gemensam operationsplanläggning med Finland samt samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.

Jag tycker att det är helt rätt anpassning och helt rätt balans i den tid vi just nu lever i när det gäller de internationella samarbetena. Vi ingick ett avtal med Norge och Finland om Nordkalotten, som vi skrev under i Porsanger, om att vi skulle titta på hur vi kan ta ett ökat gemensamt ansvar där uppe. Det var ett steg framåt i den här andan. I avtalet ingår också att vi ska titta på koordinering och planering. Men det här öppnar också för mycket mer.

Sverige ska, tror jag, ha den position vi har i dag som grund för att gå vidare i de internationella samarbetena.

Att det vi gör inte har någon betydelse känns väldigt märkligt att höra. Det har en djup betydelse. Vi bygger interoperabilitet i vardagen, det vill säga möjligheten att agera om det krävs. Det är detta flyg-, marin- och arméövningarna går ut på. Operativ planering med Finland har vi inte av terapeutiska skäl utan för att vi, om det behövs, ska kunna använda det.

Men detta kräver att båda regeringarna fattar det beslutet. Att vi är med i både JEF och EI2 med flera grupperingar handlar också om att vi bygger ett säkerhetsnätverk där vi blandar in fler. Länken till USA, som vi har lagt ned mycket arbete på, omfattar samarbetsförmåga, övningar, utbildningar, materielsamarbeten, forskning, utveckling och internationella insatser.

De avtal vi har skrivit har haft stor betydelse för att öka den gemensamma aktiviteten. Allt detta har bidragit till en ökad säkerhet i vår del av Europa. Det är stabiliserande, och det bidrar långsiktigt till freden. Det är så vi ser det.

Att däremot börja ändra den säkerhetspolitiska doktrinen, där detta med Nato-optionen är början på en glidning – jag ser inte att det är nog för Moderaterna, KD och vilka partier det nu är, utan sedan kommer nästa och nästa igen. Detta handlar ytterst om Natomedlemskap.

Här har vi olika uppfattning. Jag har redogjort för varför jag tror att den linje vi har i dag är den bästa: att vi utgår från en militär alliansfrihet och samarbetar utifrån detta. Vi har alltså olika ingångsvärden i bedömningen av att ändra de geomilitära förhållandena och de grundläggande doktrinerna.

Däremot har vi ingen som helst naivitet i detta. Ryssland har gjort det man har gjort. Georgien är ett faktum, liksom Krim, konflikten i Ukraina och spelet i Belarus. Desinformation är ett faktum, liksom övningsverksamhet som är mer eller mindre provocerande. Uppbyggnaden i Arktis, patrulleringen i Nordatlanten och aktiviteten kring Storbritannien är faktum. Detta måste man se med klara ögon, och det är därför vi i dag har att ta ställning till höjd militär förmåga i kombination med fördjupade samarbeten.

Vi tvekar inte ett dugg när det gäller att fördjupa samarbetena. Däremot är vi bestämt motståndare till att ändra den grundläggande doktrinen. Det är i det vi gör i praktiken – samarbetena, övningarna, informationsutbytet, planeringsarbetet och allt deltagande vi har i det ena och det andra – som vi bygger det kitt som är användbart när det väl gäller. Sedan är syftet att genom vårt agerande se till att vi inte hamnar i den typen av situationer.

Jag blir också väldigt förvånad när man ibland vill använda Finland för att på något sätt argumentera för ett Natomedlemskap. Opinionsen mot ett Natomedlemskap i Finland är stabil. I den finska riksdagen finns ingen form av majoritet för ett Natomedlemskap. Jag hade över 50 möten med den förra försvarsministern, och jag har haft över 20 med den nuvarande. Jag har nog rätt klart för mig hur opinionssituationen ser ut i Finland.

Vi har ett mycket bra och förtroendefullt samarbete, och det finns inga krav från den finska regeringen på att vi ska ändra oss och ha någon sorts Nato-option. Jag vill bara göra detta fullständigt klart. Det man säger i den typen av samtal förutsätter jag är det som gäller i olika sammanhang.

Jag tycker att vi har utvecklat vår politik på ett sådant sätt att vi svarar upp mot de krav som dagens situation ställer. Vi har gjort detta med hänsyn till svensk historia, svensk tradition och den säkerhetspolitiska arkitektur som gäller. Vi har inte varit benägna att ägna oss åt någon experimentverksamhet eller att göra några tvära kast, utan vi har försökt prioritera långsiktighet och stabilitet. Det som anges i regeringsförklaringen och utrikesdeklarationen om militär alliansfrihet är också det som är regeringens linje.

För vår del står vi alltså bakom det som står i propositionen. Det är detta vi förordar som den svenska linjen framöver. Sedan har jag respekt för att det kan finnas olika uppfattningar. Men jag har nu redogjort för vad vår uppfattning är, varför vi anser att den är den mest stabila, varför vi inte vill göra förändringar och varför vi tror att detta gagnar säkerheten, stabiliteten och freden bäst långsiktigt.

Anf. 34 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag har egentligen bara en fråga, och jag går pang på rödbetan, så att säga. På vilket sätt är Nato-optionen skadlig för Sverige men tydligen fullt okej för Finland?

Anf. 35 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag har nyss redogjort för hur en säkerhetspolitisk arkitektur i Skandinavien och runt Östersjön kan betraktas. Jag har lite kort redogjort för de historiska förloppen i både Finland och Sverige och för varför Norge har sin position och Danmark sin. Jag tror att denna säkerhetspolitiska arkitektur är den som gagnar freden och stabiliteten bäst långsiktigt och att man bör utgå från den när man går vidare med de internationella samarbetena.

Finland har en förutsägbarhet i att de har lagt fast sin linje och haft den i 25 år. Vi har en förutsägbarhet i att vi har haft vår linje med militär alliansfrihet konsekvent sedan vi gick med i EU. Börjar man ändra på olika pusselbitar i detta, Oscarsson, uppstår frågetecken, och det är därför vi har en massa frågetecken i luften.

Jag är stolt och glad över att ha ingått alla dessa militära samarbeten, för det är nödvändigt. Men jag tror att det klokaste är att fortsätta längs den linjen.

Finland har sin förutsägbarhet, och vi har vår. Norge har sin förutsägbarhet. Jag tror inte att man ska gå in och rubba de här bitarna.

Anf. 36 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Vi har på försvarsministerns redogörelse förstått att han har haft 70 möten med den förra och den nuvarande försvarsministern i Finland. Vi har förstått att han är stolt över de samarbetsavtal som upprättats, och det tycker jag att han har rätt att vara. Han upprepar också ännu en gång för kammaren vikten av det nära samarbetet med Amerika och att Amerika är vår närmaste partner. Inte heller där har jag något att anmärka.

Men, herr talman, det blir lite svårt att förstå vad upprördheten egentligen gäller. Försvarsministern ägnar nästan hela sitt tal åt Nato-optionen, som mycket riktigt har varit en grundbult i den finska utrikespolitiken under lång tid. Men det är inget hokuspokus. Det är precis som jag sa i mitt tal, herr talman: Finland har uttalat en Nato-option som innebär att landet upprätthåller möjligheten att söka medlemskap i Nato och noggrant ger akt på förändringar i sin säkerhetspolitiska miljö. Finland försäkrar sig om att inga praktiska hinder ska uppstå vid en eventuell anslutning till Nato.

En majoritet säger att genom en starkt gemensam säkerhet med Finland höjer vi tröskeln. En svensk-finsk hållning gällande Nato-option skulle alltså öka tryggheten och förutsägbarheten. Detta är precis i linje med Kristers Bringéus hållning.

Jag förstår inte riktigt, och jag tror att många i svenska folket undrar hur det kan komma sig att försvarsministern är så mån om ett samarbete med Finland medan det som är okej för Finland med en Nato-option skulle vara skadligt för Sverige. Det hänger inte ihop.

Anf. 37 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Om det är någon fråga som ställs tror jag att det är varför detta kommer nu från den borgerliga sidan. Varför ska vi ändra på något som fungerar och bidrar till fred och stabilitet i vår del av Europa?

Det här blir en konstruerad diskussion. Vi har kommit långt i det svensk-finska samarbetet med operativ planering, informationsutbyte, personalutbyte och interoperabilitet. Vi kan ta många ytterliga steg, vilket jag ska återkomma till i nästa debatt. Det går alldeles utmärkt utan att vi behöver föra in denna fråga.

Jag har två gånger försökt förklara, och vet inte om jag ska dra det en tredje gång, att den säkerhetspolitiska arkitekturen skapar den samlade stabiliteten i en del av Europa, och det ingår som en del i grundfundamentet till varför vi kan agera som vi gör. Men plockar vi ut en pusselbit och för dit skapar vi osäkerhet kring vart Sverige är på väg.

Detta från er sida ser jag bara som en del i att ni så småningom vill driva igenom ett Natomedlemskap. Här har vi olika uppfattning. Vi anser att det går utmärkt att samarbeta med Nato inom ramen för Enhanced Opportunities Partner utan medlemskap och utan att driva någon form av experimentverksamhet där vi rubbar den balans som jag nu försökt beskriva för tredje gången.

Anf. 38 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Genom Sveriges medlemskap i EU:s militära samarbete PESCO, genom Sveriges världsavtal med Nato och till exempel genom Sveriges trilaterala samarbete med USA har Sverige öppnat för att andra länder kan bedriva test- och övningsverksamhet i framför allt Norrbotten.

Genom övningsfältet Neat har därmed Europas största militära övningsområde över land för framför allt flyg och arméer skapats. Övningsfältet har utvecklats till en viktig arena för Natos tester av bombplan, drönare, missiler och andra vapentyper. Området marknadsförs ofta med argument som stora ytor, gles befolkning, snö, mörker och kyla.

Redan under Perssonregeringens tid drev Socialdemokraterna på för att utveckla testverksamheten i norr, bland annat genom den statliga offentliga utredningen 2006:62. Det är initiativ som vi nu femton år senare ser förverkligas.

Men verksamheten har konsekvenser, inte bara för de boende i området utan också för den känsliga arktiska miljön. När stora landytor reserveras för militära övningar riskerar viktiga näringar att få stå tillbaka, till exempel turism, skogsbruk, vindkraft och rennäring, som alla är viktiga inkomstkällor i regionen.

Det är också av försvarspolitiska skäl tveksamt hur Sveriges försvarsförmåga stärks genom att andra länder ges tillåtelse att testa och öva i vårt kalla klimat. Det betyder att flera länder som i dag saknar kapacitet att föra krig i arktiskt klimat plötsligt får den förmågan.

Jag undrar därför, försvarsministern: Hur säkrar vi freden i Norden och Arktis om fler länder tillåts att lära sig att kriga i arktiskt klimat?

Anf. 39 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! De regler och tillstånd som verksamheten i det aktuella området har är de man har att rätta sig efter när man lägger upp sin verksamhet. Det är överenskommelser och regler som står i relation till svensk lag och myndighetsutövning.

Vi övar tillsammans med många andra länder. Vi deltar i olika typer av verksamheter med andra för att höja vår egen nationella förmåga. Jag har redogjort för varför vi behöver ha internationella samarbeten för stabilitet och fred i vår del av Europa. Detta är ett exempel på hur man kan samarbeta med andra.

Jag kan inte se ett problem med att vi har en verksamhet i Vidsel. Jag tror att den är bra för Sverige. Jag tror också att det är bra för freden och stabiliteten att samverka med andra och därmed också skaffa sig kunskap.

Anf. 40 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag menar att det är en farlig väg som Socialdemokraterna med Peter Hultqvist i spetsen har lett oss in på. I dag finns ingen tydlig gräns mellan Sverige och Nato. Bortsett från att säga nej till själva Nato-medlemskapet tar Socialdemokraterna under Peter Hultqvists ledning oss steg för steg närmare Nato.

Det är bra att regeringen i dag säger nej till Nato-optionen, som det blåbruna gänget driver på för genom att höja tonen i debatten och pressa på. Men det räcker inte på långa vägar för att bidra till avspänning i vår region.

Det är dags att regeringen lägger om politiken och gör halt i att tillåta andra länder att genomföra övningar och testverksamhet i den utsträckning som nu sker i Norrbotten. Regeringen bör göra åtgärder, till exempel inrätta en kärnvapenfri zon i Arktis, för att skapa ökad avspänning. Nu lägger man i stället hela tiden sten på sten och ökar nivån.

Visst finns det en hotbild från Ryssland, men Sverige bidrar inte till ökad avspänning i området genom den politik regeringen för.

När det gäller glidningen mot Nato, som nu fortsätter ytterligare ett steg, måste försvarsministern kliva in med ökad tydlighet och säga: Nej, vi är inte intresserade av ett Natomedlemskap. Här har vi satt gränsen, och vi tänker inte gå längre.

De borgerliga partierna pushar helt uppenbart på med sin egen agenda, och vi ser att de är beredda att försaka tydligheten i Sveriges säkerhetspolitiska linje för att de älskar Nato.

Jag hoppas på en tydligare försvarsminister som säger nej till Nato och pekar på var gränsen för samarbete med Nato faktiskt går.

Anf. 41 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Vi har valt en samarbetslinje med Nato, som vi också har brett stöd för i parlamentet. Vi har inte valt en medlemslinje. Detta har vi varit hur tydliga som helst med.

Vi och Vänsterpartiet har olika uppfattning i denna fråga. Vi anser att vi ska ha de bilaterala och trilaterala avtalen, att vi ska vara med i Enhanced Opportunities Partner och att vi ska öva tillsammans med andra eftersom vi menar att det skapar stabilitet och säkerhet.

Det här andra leder inte till ökad stabilitet och säkerhet, utan det bidrar mer till att vi inte når upp till den stabilitet och den säkerhet vi behöver. Vi måste inse att den militära uppbyggnad och de folkrättsbrott som sker runt om oss är en realitet, och då kan vi inte bara prata om det utan måste också på olika sätt gardera oss. Det ska dock göras på ett sådant sätt att vi utgår från vår militära alliansfrihet och inte experimenterar med den grundläggande doktrinen.

Vi har olika uppfattning, och det är demokrati.

Anf. 42 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Det finns en likhet mellan försvarsministern och under-tecknad såtillvida att vi har respekt för att det finns andra åsikter än våra egna i frågan om värdet av ett svenskt Natomedlemskap. Jag har den största respekt för att andra personer kan tycka helt annorlunda än jag. Det är också därför jag driver opinion för det som jag tycker är rätt och riktigt utifrån ett svenskt säkerhetsperspektiv, nämligen ett svenskt Natomedlemskap. Men jag träffar dem som har en annan uppfattning, och jag argumenterar också med dem.

Vi kan dock inte komma ifrån att i den långsiktiga utvecklingslinjen i Sverige ökar sakta men säkert andelen som är för ett svenskt Natomedlemskap.

Jag är dessutom helt enig med försvarsministern om att Natodiskussionen är annorlunda i Finland. Där finns inte alls samma tendenser som i Sverige.

Med detta sagt finns det dock en del skillnader mellan mig och försvarsministern. Jag tror inte att all säkerhetspolitisk doktrin började i och med regeringsskiftet 2014. Det som skedde då var ju att den nya regeringen ändrade linje.

Det är precis som det har sagts och som det också står i en del texter: Sverige är inte med i någon militär allians. Det är sakligt korrekt. Det är inte värderande; det är en beskrivning. Sverige är i dag inte med i någon militär allians. Sedan kan man beklaga det, som jag, eller tycka att det är bra, som Peter Hultqvist och Björn Söder.

Det man gjorde 2014 var att man införde en tidigare socialdemokratisk formulering: tjänar oss väl. Man ändrade den säkerhetspolitiska doktrinen utan att förankra eller fördjupa detta.

Därför är min fråga till försvarsministern hur han som regeringsföreträdare ställer sig till om det blir en majoritet på 204 ledamöter som står bakom tanken på en svensk Nato-option.

Anf. 43 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Vad jag vet fanns det ingen Nato-option före 2014.

Den militära alliansfriheten är det som har präglat svensk politik på det här området sedan vi gick med i Europeiska unionen. Det är också det vi, utifrån det jag förklarar tidigare i debatten, tycker är rätt.

Sedan är det väl så att regeringen får återkomma till riksdagen i den händelse att det fattas ett sådant här beslut. Men för min del och för regeringens del är det det som redogjorts för i regeringsförklaringen och utrikesdeklarationen som gäller, och det är det som är regeringens inriktning.

Jag menar att formerna för det som skett de senaste veckorna också bidrar till att det blir en lång rad olika frågetecken kring detta. Ingen kan förneka att detta var en forcerad process, och det är inte så att Försvarsberedningen har föreslagit någon Nato-option. Det här är något som har tillförts – man grep fågeln i flykten när den dök upp, och sedan körde man igenom detta. Om man hade haft som ambition att föra något bredare resonemang, om det hade varit en ambition, då hade man kanske tagit kontakt med vår kant på ett annat sätt. Men nu var det inte så, utan nu var det så att man grep fågeln i flykten. Man kör fram det här till riksdagen, och så får vi se vad som händer i morgon. Det är så det är, Wallmark, och det tycker jag inte är ett ansvarsfullt agerande.

Anf. 44 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Jag tycker att den första minuten av försvarsministerns replik var bra, för det var nog det mest konstruktiva som sagts hitintills: att regeringen får återkomma om en riksdagsmajoritet i morgon ställer sig bakom tanken på en Nato-option. Jag tror att det är klokt. Jag tror att det är rätt av regeringen att i så fall återkomma.

Herr talman! Låt mig också kommentera det som försvarsministern säger och som även Allan Widman berörde om alla de olika former av samarbeten och avtal som ingås.

Jag tror att det i grunden är bra. Jag har ingen annan uppfattning. Där emot tycker jag att vi ska komma ihåg det som utredaren Bertelman, ambassadör Bertelman, varnade för: att Sverige just nu inte har några av de fördelar som ett medlemskap bär med sig men axlar nackdelarna. Det är det som är en fara med den typ av politik och linje som försvarsminister Peter Hultqvist företräder.

Herr talman! Försvarsministern säger att man ska bygga ett kitt, och det låter bra. Det som är problemet och utmaningen för honom och Socialdemokraterna, herr talman, är att det inte är prövat. Vi kan hoppas, vi kan tro och vi kan vilja, men vi kan aldrig veta att det är en linje som håller. Det är bara medlemskapet som kan skänka oss vetskapen. Allt annat är förhoppningar och tro.

För fem år sedan ingick Peter Hultqvists parti, undertecknads parti och några partier till en försvarsuppgörelse. En av effekterna av den var att det skulle göras en utredning om samarbete, inklusive det med Nato. Den har fått stort beröm, Krister Bringéus utredning. Problemet är att regeringen efter att utredningen gjordes har lagt den i byrålådan.

Jag tycker alltså att vi ska värdesätta den första minuten av Hultqvists replik, inte den andra.

Anf. 45 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Det är ju så att Wallmark är en, om jag nu ska använda det ordet, strategisk debattör. Han har gått sina Mufkurser och lärt sig de här frågorna. Det kan handla om att man ibland övertolkar saker som sägs. Andra gånger handlar det om att man medvetet försöker bidra till splittning. Och det handlar om att ställa motståndaren i lite dålig dager.

Jag säger att vi måste återkomma, för det är klart att vi måste återkomma. Det är ju så regelverket är. Vi kommer att återkomma och reagera på detta utifrån det regelverk som finns. Men jag har inte gett någon utfästelse om att regeringen kommer att ändra politisk kurs. Jag har sagt att utrikes-

deklarationen gäller och att regeringsförklaringen gäller. Jag vill bara ha det klarlagt så att man inte försöker sprida någon annan bild här.

Jag hoppas inte, och jag tror inte. Däremot är det så i dagens verklighet att om något händer i Sverige, i Baltikum, i Finland eller i Norge påverkas vi med omedelbar verkan, allihop. Jag har sagt det tidigare: De samarbeten vi bygger är inte något terapeutiskt, utan det är realiteter som handlar om att skapa en högre tröskel tillsammans.

Däremot är vår geopolitiska belägenhet, vår historiska tradition och den säkerhetspolitiska arkitekturen sådan att det är bättre att bygga utifrån den än att ge sig in på experimentverksamhet, och en Nato-option är ett uttryck för det senare.

Anf. 46 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Det var intressant att höra det replikskifte som nyss utspelade sig här mellan försvarsministern och Vänsterns representant Håkan Svenneling. Jag är inte säker på att jag hörde att den säkerhetspolitiska linjen, som gällt under mycket lång tid, blev tydlig av det replikskiftet. Det är en fråga som regeringen också borde fundera över.

Självklart fattar Sverige egna beslut utan påtryckningar. Men, herr talman, jag undrar om försvarsministern hört någon säga att en svensk Nato-option skulle rubba den säkerhetspolitiska balansen.

Jag hörde försvarsministern tala om att Ryssland har agerat och agerar i vårt närområde på ett sätt som rubbar den balans som funnits. Är det då inte rimligt, herr talman, att Sverige kan agera som Finland utan att rubba någon balans?

På vilket sätt skulle en svensk Nato-option rubba en balans? Vem dömer av det? Är det Ryssland? Är det Finland? Är det Tyskland eller USA? Är det någon annan som har uttalat just detta? Eller är det balansen i regeringen som rubbas?

Anf. 47 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Först och främst agerar vi i det bygge vi gör utifrån det riksdagsbeslut vi har från 2015. Den totalförsvarsproposition vi nu har lagt fram för riksdagen ska utgöra grunden för det fortsatta bygget i kommande framtid. Det är det som är plattformen för politiken.

Sedan tycker inte jag att man utifrån det kan uttyda vare sig det ena eller det andra i förhållande till Vänsterpartiet, mer än att vi har olika uppfattningar på en rad punkter. Det är väl lika bra att få det sagt, för så är det ju. Sedan har vi samma syn när det gäller medlemskapet och samma syn när det gäller optionen. Men vi har olika syn på väldigt mycket annat.

Vi agerar ju med anledning av att ryssarna gör som de gör. Det är därför vi lägger fram förslagen om fortsatt upprustning av den militära förmågan, fortsatt samarbete som också ska fördjupas med bland annat koordinering av operativplanering med en rad länder och fortsatt fördjupning med Finland. Det är själva grundorsaken till att vi gör det vi gör. Vi agerar utifrån det som har hänt i vårt närområde.

Det finns en 25-årig förutsägbarhet i arbetet med att Finland har sin option. Det är en del i deras signalverkan, precis som en del i vår signalverkan är att den militära alliansfriheten är grunden. Det är det vi utgår ifrån när vi gör allt detta som vi nu ska ta ställning till.

Om man börjar att plocka och ändra i de här bitarna påverkar det, som jag har försökt att förklara tidigare, synen på Sverige och skapar frågetecknen om vart vi är på väg. Min bild är väl att detta är en del i att borgerliga partier vill förflytta oss närmare att gå med i Nato.

Anf. 48 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Det är spännande. Bygget från 2015 var ju också en totalförsvarsproposition som inte hade ett brett stöd säkerhetspolitiskt. Vi stödde den andra delen; då precis som nu var vi inte överens om den säkerhetspolitiska delen annat än just när det gällde det stycke som handlade om det som blev Bringéus utredning. Denna kom dessutom efter en utredning av Bertelman. Båda dessa utredningar valde regeringen att lägga ad acta utan åtgärd och utan något politiskt samtal. Regeringen har enligt vårt tycke varit tondöv när man nu för andra gången lagt fram en säkerhetspolitisk del av en totalförsvarsproposition som inte har ett brett stöd.

Då kan man naturligtvis fundera på vad ett brett stöd är. Uppfattar regeringen att det finns ett brett parlamentariskt stöd för ett sådant agerande om riksdagen i morgon fattar ett beslut som innebär att vi vill se ett svenskt agerande för en svensk Nato-option i likhet med Finlands – det handlar inte om medlemskap utan om en Nato-option – eller kommer regeringen att göra på samma sätt som med Bringéus och Bertelmans utredningar och bara låta frågan vara?

När vi agerar, herr talman, är det gott att vi med det inte rubbar den balans som regeringen är så angelägen om att man ser att en Nato-option skulle rubba den. Det är spännande, herr talman, vad det är för balanspunkt som regeringen väger av mot.

Anf. 49 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag har redogjort för balansdiskussionen ett antal gånger, så jag går inte tillbaka till den.

En viktig del i det förra försvarspolitiska beslutet – jag sa att det var brett, och jag var övertygad om att Centern och även andra partier delade den uppfattningen – var just det här med att utveckla de olika avtalen och samarbetena. Jag uppfattade det i alla fall som att vi grundläggande var överens om detta. Jag vill bara säga det ordentligt så att inte Kerstin Lundgrens inlägg uppfattas som att detta var någonting som inte var värt någonting, för här upplevde jag verkligen en bred enighet.

Vi har som sagt olika uppfattningar i Natofrågan, och det har vi också redogjort för här.

Vi kommer – jag säger det än en gång – att i formell mening återkomma till riksdagen enligt det regelverk som finns när det gäller att reagera på tillkännagivanden. Men det som gäller för regeringen är det som har sagts i regeringsdeklarationen och i utrikesdeklarationen; det är den grundläggande inriktningen.

Anf. 50 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Försvarsministern ställde tidigare en fråga som inte blev besvarad. Frågan var: Varför en Nato-option nu? Det enkla svaret på den frågan är att det nu finns en majoritet i denna kammare för en Nato-option. Sverigedemokraterna stöder inte längre regeringens säkerhetspolitiska linje.

Försvarsministern redogjorde också för att Sverige i princip har lika många bilaterala avtal om försvarssamarbete som det finns medlemmar i Nato, och Socialdemokraterna har ju styckevis och delat en kollektivistisk tradition.

Min första fråga är om det operativt är lika effektivt med 30 bilaterala avtal som med ett medlemskap i Nato.

Min andra fråga gäller att jag påstod att vi nu etablerar oss i Falun, Sollefteå och Östersund bland annat för att kunna underlätta hjälp från Nato och närmast USA, som har trupp där. Stämmer detta påstående eller inte?

Anf. 51 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! Widman vet ju att jag har sagt det själv; det var en av grunderna i beslutet om regementsorterna när vi diskuterade det. Det är klart att detta är kopplat till ett stöd från västsidan – det är väl ingenting att hymla om. Det är en del i vår planering. Mycket av det beslut som ligger bygger på just att vi ska kunna upprätthålla en inledande strid för att avvakta och kunna ta emot hjälp. Även HNS-avtalet, som vi antog i denna församling, ingick ju i den strategin. Jag var själv djupt involverad i den hanteringen och tog mycket av debatten. Jag tyckte dessutom att det spreds omfattande desinformation i det sammanhanget.

Vår linje är samarbete från en militärt alliansfri grund i kombination med höjd militär förmåga; det är ju hela idén bakom regeringens politik här.

Jag förstår att det är som Widman säger – det var nu fågeln flög, och då grep man den i flykten. Sverigedemokraterna ändrade sig på de grunder som de har redogjort för, och då knep man det. Det blev dock ingen diskussion över någon blockgräns i detta sammanhang.

Jag har försökt att redogöra för varför vi inte ser en Nato-option som en bra väg att gå. Det handlar om den säkerhetspolitiska arkitektur som har byggts i vår del av Europa. Här finns det olika uppfattningar, och det får man ha respekt för. Jag har redogjort för vår uppfattning, och det är där vi står.

Anf. 52 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Jag hade två frågor. Den fråga som inte blev besvarad gällde huruvida det operativt är lika effektivt med 30 bilaterala avtal – jag antar att de är lite individuella – som med ett medlemskap i Nato. I övrigt var jag mycket nöjd med försvarsministerns förklaring till etableringsorterna.

Anf. 53 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! När det gäller de bilaterala avtalen har Widman rätt i att de är olika till sin karaktär. En del är rätt allmänt hållna, andra är väldigt ordentliga – avtalet med Storbritannien innehåller exempelvis över 40 punkter. Finland har vi också ett väldigt omfattande avtal med.

Det som jag tror är viktigt strategiskt nu är att vi klarar ut den punkt som jag läste upp här om att vi har operativ planering med Finland och sedan har ambitionen att koordinera planeringen med en rad länder. Detta ger avtalen utrymme för, och särskilt kan vi få ett tryck i den processen efter ett riksdagsbeslut. Det är en väldigt strategisk del för att få en bra

fortsättning på avtalen. Jag är glad att jag upplever att vi har ett brett stöd i riksdagen på den punkten. Detta går att göra utifrån en militärt alliansfri position.

Anf. 54 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Herr talman! Den militära alliansfriheten tjänar Sverige väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i norra Europa. Den förutsätter en aktiv, bred och ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik i kombination med fördjupade försvarssamarbeten, särskilt med Finland, och en trovärdig nationell försvarsförmåga.

Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Sverige bygger säkerhet tillsammans med andra. Den solidariska säkerhetspolitiken utgör grunden för vår säkerhets- och försvarspolitik. Det är ett svenskt intresse att värna och stärka solidaritet och integration inom EU samt att upprätthålla ett fredligt, stabilt och förutsägbart närområde, förankrat i europeiska och euroatlantiska strukturer. Hot mot freden och mot vår säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp drabbar ett annat land i Norden eller EU. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Vi ska därför kunna ge och ta emot stöd, såväl civilt som militärt. Detta är en politisk riktning som den här regeringen kommer att slå vakt om. Regeringens uppfattning är att Sveriges säkerhetspolitiska linje ska vara långsiktig och förutsägbart och präglas av kontinuitet. Sverige har därför hittills fattat säkerhetspolitiska beslut i brett samförstånd.

Herr talman! Den europeiska säkerhetsordningen har utmanats i grunden liksom de normer, samarbeten och institutioner som utgör fundamenten för europeisk säkerhet. Det breda säkerhetsbegreppet, den multilaterala regelbaserade världsordningen inklusive folkrätten och gemensamma åtaganden om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer ifrågasätts i allt större utsträckning. Den ryska aggressionen i Georgien och Ukraina visar att Ryssland bryter mot den europeiska säkerhetsordningen och är berett att använda militära medel för att nå politiska mål. Detta agerande utgör brott mot de grundprinciper och de folkrättsliga regler som den europeiska säkerhetsordningen vilar på.

Propositionen är tydlig med att det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och Europa har försämrats över tid. Sveriges närområde präglas i ökad utsträckning av en större närvaro av militära styrkor och ökad militär aktivitet. Regeringen följer noga utvecklingen i vårt närområde, inklusive händelserna i Belarus.

Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige. Sverige blir oundvikligen påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i Sveriges närområde. Nordeuropa inklusive Östersjöområdet och Arktis utgör en strategisk helhet. Jag vill framhålla att Sveriges säkerhetspolitiska läge också påverkas av en bredare hotbild, såsom hybrida hot, cyberattacker, gränsöverskridande terrorism och klimatförändringarnas effekter på fred och säkerhet.

Vår förmåga att i fredstid hantera antagonistiska hot behöver förbättras. Sårbarheter behöver minskas, och verksamheter av betydelse för Sveriges säkerhet behöver stärka sitt säkerhetsskydd. Regeringen har därför

bland annat tagit initiativ till att inrätta en ny myndighet för psykologiskt försvar och ett nytt nationellt center för cybersäkerhet.

Regeringen betonar vikten av att kunna agera samlat för att möta utmaningar och hot såväl i fred som vid höjd beredskap. Det innebär att kunna använda alla de säkerhetspolitiska instrument som står till vårt förfogande på ett sammanhållet sätt i syfte att värna svensk suveränitet och Sveriges intressen.

Herr talman! Vi kan inte acceptera att den europeiska säkerhetsordningen undergrävs eller ersätts av en annan där användningen av militärt våld som politiskt medel inte får konsekvenser eller där så kallade intressefärer de facto accepteras. Detta är en viktig fråga, även för vår nationella säkerhet.

Sveriges ordförandeskap i OSSE 2021 utgör en viktig plattform för att upprätthålla den europeiska säkerhetsordningen och stärka samarbetet kring bland annat ökad förutsägbarhet, militärt förtroendeskapande och det breda säkerhetsbegreppet.

I OSSE är också frågan om kvinnor, fred och säkerhet central. Jämställhetsfrågan kommer att genomsyra hela vårt ordförandeskap. Men på grund av att konsensus saknas om dessa frågor verkar det inte sannolikt att vi under 2021 kommer att få igenom några framåtlutande beslut på jämställhetsområdet. I stället kommer vi att jobba genom att påverka OSSE:s institutioner i arbetet på marken, vid förhandlingsbordet och vid fältmissionerna. Jag kommer också att utse en särskild representant som kommer att arbeta med jämställhetsfrågor.

Vi fortsätter att fördjupa samarbetet med de nordiska länderna, särskilt Finland. Det nordiska försvarssamarbetet ska omfatta fred, kris och konflikt. Denna inriktning ligger också till grund för det fördjupade operativa försvarssamarbetet mellan Finland, Norge och Sverige. En fördjupad säkerhetspolitisk dialog mellan våra länder är viktig för att underbygga det militära samarbetet.

EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Sveriges EU-medlemskap utgör grunden för den unilaterala solidaritetsförklaringen och den solidariska säkerhetspolitiken. I ljuset av omvärldsutvecklingen är det av vikt för Sverige att sammanhållningen, samarbetet, solidariteten och integrationen inom EU värnas och stärks.

FN har en central roll och ger internationell legitimitet åt hanteringen av konflikter i världen. De principer och regler för mellanstatligt samarbete som anges i FN-stadgan utgör grunden för det globala kollektiva säkerhetssystemet.

En stark transatlantisk länk är avgörande för Europas och Sveriges säkerhet. I den övergripande bilaterala relationen mellan Sverige och USA har försvarsrelaterade frågor en viktig roll. Det är av största vikt att Sverige upprätthåller och ytterligare fördjupar den bilaterala relationen med USA.

Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och integration och för internationell krishantering. Nato utgör det viktigaste forumet för en bred säkerhetspolitisk dialog mellan USA och Europa. Sverige kommer att fortsätta utveckla och fördjupa samarbetet med Nato inom ramen för partnerskapet.

Herr talman! Det finns nu ett förslag från oppositionen om en så kallad tydlig Nato-option. Regeringens uppfattning är att Sveriges säkerhetspolitiska linje ska vara långsiktig och förutsägbar och präglas av kontinuitet.

Att med kort varsel förändra eller skapa otydlighet kring den svenska säkerhetspolitiska linjen riskerar att undergräva den svenska säkerhetspolitikens trovärdighet.

Sverige har hittills hanterat denna typ av säkerhetspolitiska frågor genom att söka ett så brett politiskt samförstånd som möjligt. Det har varit en styrka för vårt land och en tillgång i förhållande till vår omvärld. Att tvärtom, som nu, utan samråd och beredning och med en enkel majoritetsomröstning försöka ändra denna linje riskerar att skapa osäkerhet och oönskade spekulationer om ytterligare förändringar. Detta ligger inte i Sveriges intresse.

Vi ser redan tydliga bevis på den osäkerhet det kan skapa. Det har lett till spekulationer i en lång rad internationella medier från länder som Finland, Storbritannien, Frankrike, USA och Ryssland där man omedelbart försökte tolka Sveriges säkerhetspolitiska linje och huruvida vi nu närmar oss ett Natomedlemskap. Ryska medier publicerade exempelvis en artikel med rubriken: Svenska parlamentet tar ett avgörande steg mot försvarsallians med Finland och Natomedlemskap.

Låt mig avsluta med att säga att regeringen är mån om att samförstånd ska fortsätta att råda i säkerhetspolitiska frågor. Vi alla här i kammaren är fullt medvetna om de olikheter som finns i synen på exempelvis Nato. Jag har också stor respekt för de argument som har framförts här i dag. Frågan om Sveriges säkerhet är dock för viktig för att tillåta splittring. Det är av största vikt att vi kan visa svenska folket och omvärlden att Sveriges säkerhetspolitik är solid, långsiktig och pålitlig. Det är också en hållning som regeringar, oavsett politisk hemvist, har haft i decennier. Jag hoppas att vi kan återvända till ett sådant samförstånd.

Anf. 55 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Utrikesministern citerar ur propositionen, som i sin tur citerar Försvarsberedningens rapport, två kardinalmeningar: ”Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige.” Det är alldeles utmärkt, utrikesministern.

Herr talman! Låt mig bara påminna om Folk och Försvars konferens i Sälen januari 2018 där både statsministern och dåvarande utrikesministern undergrävde just den formuleringen. De nedvärderade och avvisade den. Därför är det glädjande och en styrka att det här, precis som utrikesministern efterlyste, finns en bred uppslutning bakom den. Alla partier i Försvarsberedningen undantaget Vänsterpartiet har ställt sig bakom den. Det ger fast mark under fötterna.

Utrikesministern talar om långsiktighet och ett brett stöd och säger sedan att den militära alliansfriheten tjänar Sverige väl. När, var och hur har denna linje mejslats fram, med tanke på långsiktighet och ett brett stöd, av riksdagens partier?

Sanningen är ju den att det är någonting som regeringen, eller framför allt Socialdemokraterna, kokade ihop när man tog regeringsmakten 2014. Dagens debatt har dessutom visat att när det gäller den säkerhetspolitiska linjen är åtminstone sex partier emot. Av och till när Miljöpartiet talade kunde man tro att det finns sju partier emot.

Om man pratar om långsiktighet och brett stöd, hur förklarar då Ann Linde regeringens eget agerande? Om det nu är så att riksdagen ställer sig bakom detta med Nato-option motsvarar det 204 ledamöter. De som är emot Nato-optionen är 143 ledamöter. Då skulle jag vilja ställa frågan, herr talman, till utrikesministern, som företräder regeringen: Hur tänker regeringen hantera detta?

Anf. 56 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast som den har uttryckts i regeringsförklaringen och i utrikesdeklarationen. Vi har inte ändrat uppfattning.

Vår uppfattning är att Sveriges säkerhetspolitiska linje ska vara långsiktig och förutsägbar och präglas av kontinuitet. Vi anser att vår militära alliansfrihet har tjänat och tjänar oss väl och att den bidrar till säkerhet och stabilitet i vår del av Europa, precis som försvarsministern gång på gång förklarade.

Regeringen kommer förstås att svara på riksdagens tillkännagivande enligt de rutiner som gäller för detta.

Anf. 57 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Då ska jag säga så här: Ta detta som en chans och en möjlighet att mejsla fram denna långsiktighet och detta breda stöd i riksdagen!

Den säkerhetspolitiska linje som utrikesministern återvänder till, att den militära alliansfriheten tjänar Sverige väl, är alltså inte byggd på någon förankring. Den säkerhetspolitiska linje som ni hänvisar till har i bästa fall stöd av två av riksdagens åtta partier. I sämsta fall, när man lyssnar på Miljöpartiet, har den stöd av ett parti i Sveriges riksdag.

Det här är en möjlighet och en chans. Det är dessutom bra och i Sveriges intresse att vi får denna Nato-option och att vi därmed kan ensa den säkerhetspolitiska linjen med Finland, ett land som har haft sin egen Nato-option sedan 1995. Det finns fortfarande ett motstånd hos många partier i den finländska riksdagen och den finländska regeringen mot tanken på ett Natomedlemskap, liksom ett folkligt motstånd, men ändå har man haft detta med Nato-optionen.

Jag tror alltså att här gives en möjlighet, herr talman, för regeringen att se om det finns förutsättningar att ta fram en långsiktig säkerhetspolitisk linje med ett brett stöd i riksdagen. Det man nu hänvisar till när man säger att den militära alliansfriheten tjänar Sverige väl är man ju ensam om.

Däremot, och jag vill verkligen kvittera det, är det utmärkt att regeringen som för några år sedan öppet konfronterade Försvarsberedningens beskrivning nu angör den till sin egen. Det är en styrka. Det är i rätt riktning, även om det råkar reta Vänsterpartiet.

Anf. 58 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Jag är faktiskt genuint förvånad över hur man i dagens debatt jämför det här snabba förslaget om Nato-option med Finlands Nato-option sedan 25 år. De borgerliga partierna och Sverigedemokraterna bygger argumentationen på en helt felaktig premis, nämligen den att den så kallade svenska Nato-optionen skulle förändra eller påverka samarbetet med Finland.

Liksom försvarsministern har jag långa och djupa samtal med utrikesministern i Finland. Det finns inte någonting som säger att Sverige skulle förbättra deras option, som utskottet anser. Jag skulle snarare säga att man betackar sig för det. Det ankommer inte på Sverige att uttrycka sig kring Finlands optioner.

Anf. 59 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Ur utrikesdeklarationen 2015: ”Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Hot mot freden och vår säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder. Sverige är inte med i någon militär allians” – så skrevs det då. Nu hör jag att den militära alliansfriheten tjänar oss väl.

Herr talman! Jag hör ett annat uttryck än vad som fanns i utrikesdeklarationen 2015. Jag undrar naturligtvis om detta är ett uttryck för den långsiktighet som har uttalats från regeringens företrädare här.

Herr talman! En solid, långsiktig och pålitlig säkerhetspolitik är naturligtvis viktigt. Ytterst bär regeringen ansvar för att säkerställa att man får det stödet. I den proposition som lades fram 2015 fick man inte detta breda stöd. Vi var överens om och hade förhandlat stycket om utredningen som sedan blev Bringéus utredning. År 2020 sökte vi se om det gick att komma fram, eftersom *Värnkraft* hade skapat en ganska god grund och hittat språkbruk som kunde hantera dessa frågor. Men se, herr talman, regeringen var inte intresserad.

Då funderar man naturligtvis på om detta är ett uttryck för den långsiktighet och den solida grund som regeringen vill se. Det finns en otydlighet. Hur har regeringen sökt stöd för sin linje brett i parlamentet, herr talman?

Anf. 60 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Det är precis som Kerstin Lundgren säger: Sveriges säkerhetspolitik ska bygga på stabilitet och långsiktighet och på att eventuella grundläggande förändringar i vår linje ska ske med så stor parlamentarisk förankring som möjligt.

Vi ser ju att detta är och uppfattas som en grundläggande förändring. Jag har så många artiklar – jag har till och med dem med mig här – med frågor från alla länder i hela världen som nu säger att okej, Sverige kanske går mot ett Natomedlemskap.

Detta är inte bra för vår trygghet. Det är inte bra att vi ska hantera säkerhetspolitiska frågor med hoppande majoriteter i riksdagen, utan här ska vi ha ett bredare samråd.

Vad jag känner till kom det inte heller något skarpt förslag i Försvarsberedningen på Nato-option, även om man hade diskussioner. Därför kommer det här också väldigt hastigt och utan en bredare diskussion om vad det faktiskt skulle innebära bland annat för synen runt om i världen på vart Sveriges säkerhetspolitik är på väg.

Anf. 61 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Som sagt, det har varit olika formuleringar från de socialdemokratiska regeringarna i säkerhetspolitiska utrikesdeklarationer och regeringsförklaringar under åren. Den totala soliditeten och långsiktigheten tror jag därför att regeringen behöver fundera på.

Herr talman! Jag har hört att regeringen uppfattar att en svensk Nato-option, det vill säga att vi skulle göra som Finland, skulle rubba balansen. Det handlar alltså inte om att söka medlemskap, utan vi skulle värdera möjligheten och säga att vi förbehåller oss rätten att kunna göra det.

Utan att läsa tidningar från hela världen funderar jag på hur balansen i vår region skulle rubbas av en sådan option.

Jag hoppas, herr talman, att regeringen väljer ett förhållningssätt utifrån riksdagens beslut i morgon som visar att man hör riksdagens breda markering och uppmaning. Jag hoppas att man inte väljer att svara på detta tillkännagivande med ett ”vi har ingenting gjort, vi tänker ingenting göra, vi delar inte uppfattningen”.

Då skulle nämligen regeringen återigen visa att man inte söker det långsiktiga, solida stödet för den säkerhetspolitik som Sverige ska föra utan att man nöjer sig med att diskutera internt och inte söka brett stöd. Jag hoppas verkligen att regeringen inte gör så, för då blir det en helt annan diskussion framåt.

Anf. 62 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Man hänvisar hela tiden till att det fanns en enighet i Försvarsberedningen. Då är det konstigt att man inte lade fram några konkreta förslag där utan smäller upp ett sådant här förslag en vecka innan man ska fatta beslut.

När det gäller vad det är för skillnad jämfört med Finland är det en jätteskillnad. Först och främst har vi inte fått några signaler från Finland över huvud taget om att en sådan förändring i svensk säkerhetspolitik skulle vara efterfrågad. Tvärtemot vad ni påstår, Kerstin Lundgren, handlar vår övertygelse om en förutsägbar och konsekvent svensk säkerhetspolitik, inte minst när det gäller vår relation till Nato och vad den betyder. Är detta ett steg på vägen mot ett medlemskap? Det är ju detta som det är spekulationer om för fullt runt omkring.

Vi anser att vi agerar genom politiska åtgärder, inte genom att splittra. Det finns en väsentlig skillnad jämfört med Finland när det gäller Nato-optionen. Deras linje har gällt i 25 år. Man vet vad den innebär, och man vet vad den inte innebär i Finland. I Sveriges fall är det något nytt som har föreslagits av fem partier, varav minst fyra förordar ett Natomedlemskap. Detta kan inte ge upphov till något annat än spekulationer.

Anf. 63 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att det är bra att utrikesministern så tydligt betonar det som vi sa i Försvarsberedningen, nämligen att ett militärt angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Jag var faktiskt den som ställde frågan till utrikesministerns företrädare uppe i Sälen när det begav sig 2018, och hon var inte alls bekväm med det och tycktes inte veta om att det var något som vi hade förhandlat fram i bred majoritet och som alla partier utom Vänsterpartiet var överens om. Det är bra att vi har den delen på plats nu. Det är också mycket bra med alla de samarbeten som utrikesministern räknade upp.

Herr talman! Jag vill komma tillbaka till frågan: På vilket sätt är en Nato-option skadlig för Sverige men tydligen fullt okej för Finland?

Anf. 64 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Det handlar om att Finland har haft en Nato-option i 25 år. Deras säkerhetspolitiska linje bygger på deras historia, på deras geografiska läge och på att alla vet vad en Nato-option innebär eller inte innebär. I Sverige kommer en Nato-option snabbt. Det är de borgerliga partierna som vill gå med i Nato och som får stöd av Sverigedemokraterna. Varför kan vi bara spekulera om. Detta gör att omvärlden ser det som att vi ändrar position när det gäller om vi ska gå med i Nato eller inte, utan någon bred samsyn eller diskussion om huruvida detta kan påverka den balans och det pussel som försvarsministern pratade om. Det är därför det är så stor skillnad jämfört med den Nato-option som finns i Finland.

Finland har i sin utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse skrivit: ”Till grunderna för Finlands utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik hör att upprätthålla en nationell rörelsefrihet samt valmöjligheter. Detta innebär en möjlighet att alliera sig militärt och ansöka om medlemskap i Nato. Beslut ses alltid över i realtid med beaktande av förändringarna i den internationella säkerhetsomgivningen. Genom den kompatibilitet som uppnås via samarbetet säkerställs att det inte uppstår några praktiska hinder för en eventuell anslutning”.

Detta har de haft i 25 år, men vi skulle ändra jättesnabbt utan att vi har med oss alla stora partier. Detta skulle ses som ett steg mot ett Natomedlemskap utan någon som helst föregående förändring. Det är detta som ger upphov till spekulationer, och det är därför det är oroväckande. Det är skillnaden.

Anf. 65 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag får det inte riktigt att gå ihop. Jag hör ju hur utrikesministern talar om ett försämrat säkerhetspolitiskt läge och att mycket har förändrats. Jag förstår inte varför det då inte skulle vara naturligt att ta steget. Vi tycks ju vara överens om att det är bra för Finland och att det höjer tröskeln för dem. Det borde vara självklart. Det är dubbelmoral. Jag har en åttaåring hemma. Hon skulle nog säga att detta är som kejsarens nya kläder.

Det hänger inte ihop. Å ena sidan finner vi inte ord att förklara hur viktigt samarbetet är, att vi ska utveckla det och att Amerika är vår viktigaste partner, men när det å andra sidan kommer till att förstå och förklara vad det är som gör att en Nato-option är bra för Finland blir det under av klarhet. Då är det något som stärker tryggheten, men för Sverige blir det för hemskt, som jag tror att utrikesministern uttryckte det i *Rapport*. Jag får det inte att gå ihop. Jag tycker inte att det överensstämmer med verkligheten.

Det här var något som vi diskuterade väldigt tydligt i Försvarsberedningen. Nu finns det, visar det sig, en tydlig majoritet. Statsrådet får en chans till att besvara frågan: På vilket sätt skulle en Nato-option vara skadlig för Sverige men tydligen fullt okej för Finland? Jag undrar också: Hur tänker regeringen förhålla sig till att det, sannolikt i morgon, kommer att bli en klar majoritet i Sveriges riksdag för en Nato-option?

Anf. 66 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Alla, till och med en åttaåring och Mikael Oscarsson, kan titta i en kartbok och se hur gränserna ser ut för Finland. Alla kan läsa en

historiebok och se vilken skillnad det är mellan svensk och finsk historia. Alla borde begripa att det är stor skillnad på att sedan 25 år ha en uttalad Nato-option, som Finland, och att inte ha det, som vi. Vi har byggt vår säkerhetspolitik på andra sätt, som en del i hela pusslet för att få en så stor säkerhet som möjligt i vår del av Europa.

Mikael Oscarsson tolkar vad som skulle vara bra för Finland eller inte och hur en option för Sverige skulle påverka, förstärka eller försvaga Finlands option. Detta tror jag faktiskt att man betackar sig för i Finland – att Sverige skulle komma och säga: Om vi gör så här blir er situation bättre, och då kommer ni att vara mycket tryggare.

Det tror jag inte alls, utan jag tror att de är väldigt nöjda med att de har en förutsägbarhet, en stabilitet, en kontinuitet och ett otroligt nära samarbete. Samtidigt har vi ett nära samarbete med Nato nu utan att vi behöver det formella medlemskapet, som skulle ställa till med spekulationer, oro och ökad osäkerhet. Det är min övertygelse.

Anf. 67 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! För tre veckor sedan kom konstitutionsutskottet med sitt granskningsbetänkande. Det behandlar alla KU-anmälningar som gjorts i riksdagen. En av de anmälningar som behandlades var min anmälan av utrikesministerns uttalande i DN den 11 oktober 2019 om krigsmateriel till Turkiet, där hon hävdade att det kunde vara brandfiltar och förstahjälpenustrutning. Det var även ett uttalande om att export inte kan ske till stater som befinner sig i konflikt.

Konstitutionsutskottet konstaterade i sitt betänkande att utrikesministerns uttalanden var felaktiga och att en självklar utgångspunkt för ett statsråds uttalanden är att de ska vara korrekta. Detta konstaterade ett enigt konstitutionsutskott.

Det är förstås viktigt att det som sägs är korrekt och inte uppfattas som att utrikesministern försöker vilseleda dem som lyssnar eller bagatellisera problem. Ibland kan det vara så att ministern inte har kunskap om det som man uttalar sig om och att man då får anledning att lära sig något nytt genom KU:s granskningar. I år har utrikesministern fått lära sig att brandfiltar och förstahjälpenustrutning inte är krigsmateriel och att det inte finns något absolut exportförbud mot krigsmateriel till stater som befinner sig i en väpnad konflikt med en annan stat, även om det så att säga är intentionen. Det är trevligt att man i KU då kan vara behjälplig och att man har ett litet utbildningssyfte.

Jag undrar: Har utrikesministern tagit intryck av KU:s anmärkning, och har hon lärt sig något nytt om svensk krigsmaterielexport? Jag undrar också: Varför gjorde Utrikesdepartementet ingenting för att rätta det felaktiga uttalandet i en av Sveriges största tidningar?

Anf. 68 TALMANNEN:

Vi diskuterar ju den säkerhetspolitiska inriktningen och inte KU:s granskningsbetänkande. Men utrikesministern får kommentera.

Anf. 69 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Givetvis ska man göra korrekta uttalanden. Jag är glad att Håkan Svenneling är nästan barnsligt glad över den här framgången och ständigt framhåller den. Jag bara lägger mig platt. Ursäkta att jag sa fel!

Jag vet numera att brandfiltar inte ingår i detta, och jag ska inte upprepa att de gör det. Tack så mycket, Håkan Svenneling, för att du uppmärksammade oss på min felaktighet! Jag ska försöka uttrycka mig så korrekt jag bara kan. Jag uppskattar naturligtvis att KU pekar på när man säger fel.

Anf. 70 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag tackar utrikesministern så mycket för svaret. Som riksdagsledamot får man vara nöjd med de små framgångarna. Har man lyckats få till en liten tillrättavisning av utrikesministern får man vara nöjd med det. Jag tackar för att hon har tagit till sig detta.

Nu kommer kopplingen till säkerhetspolitiken, herr talman. Sverige exporterar vapen till 58 länder runt om i världen. I en säkerhetspolitisk kontext har vapenexporten betydelse. Vi kan inte exportera vapen till stater som vi tror skulle kunna komma i krig med oss eller på något sätt hamna i konflikt med oss. Men det är också så att vi inte vill exportera vapen som skapar konflikter eller ökar spänningar runt om i världen. Jag undrar hur utrikesministern ser på att det ändå är relativt många stater som Sverige exporterar vapen till.

Vi kan göra en jämförelse med till exempel biståndet, som inte ligger under utrikesministern men under hennes departement. Man pratar ju om att rikta det, fokusera det och så vidare. Jag känner en oro för att viljan att exportera vapen är så stor att man ser till att hitta många aktörer och länder runt om i världen och att det inte bidrar till att stärka svensk säkerhetspolitik; det blir mer vapen i världen, ökade spänningar och konflikter som sedan i värsta fall leder fram till väpnade konflikter.

För att ta ett tydligt exempel och konkretisera vill jag nämna ett område som i och för sig ligger utanför säkerhetspolitiken. Det finns inte omnämnt i det säkerhetspolitiska betänkandet eller i propositionen. Det jag tänker på är Colombia, där man har haft krig under lång tid. Regeringen har deklarerat att man nu vill sälja Jas 39 Gripen dit. Det är uppenbart att man från Colombias sida har konflikter med sitt grannland Venezuela. Detta leder till ökad osäkerhet och instabilitet i Latinamerika.

Jag undrar: Hur ser utrikesministern på vapenexporten kopplat till säkerhetspolitiken?

Anf. 71 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Naturligtvis hade vi haft en mycket bättre situation om det inte hade behövts några vapen alls, om vi hade haft fred i hela världen och om man inte hade behövt ha någon vapenexport över huvud taget. Men så ser inte världen ut. Då måste man ställa sig frågan: Behöver vi ett försvar? Vi svarar ja på den frågan. Vi behöver till och med stärka försvaret. Vi ökar våra försvarsutgifter med nära 40 procent de kommande fem åren, för vi har sett att det är en mer orolig värld. Och om vi själva vill öka våra möjligheter att försvara oss måste ju andra länder rimligen också få lov att få vapen så att de kan försvara sig.

Vårt exportregelverk hör till de absolut tuffaste i hela världen och är kanske det allra tuffaste. Vi ska inte exportera till länder där man till exempel har väldigt stora MR-kränkningar eller befinner sig i direkt krig. Ska vi då neka andra länder att köpa vapen från oss och hänvisa dem till Ryssland, USA eller något annat land därför att vi inte vill göra det utifrån vårt stränga regelverk? Jag tycker att det är felaktigt. Jag tycker att det är

positivt att man kan välja att köpa vapen från Sverige. Sverige har en väldigt stark, bra och kraftfull vapenindustri för att vi själva ska kunna bygga upp ett eget försvar. Men det räcker inte med det svenska försvaret, och då måste vi exportera.

Jag ser inte alls på de här frågorna på samma sätt som Svenneling. Vi kan vara överens om att det hade varit bra om man inte hade behövt det här över huvud taget. Det hade varit bra om det hade varit fred. Då hade vi inte behövt något försvar över huvud taget. Men vi har gjort de staket som behövs runt om. Vi låter andra länder själva fatta beslut om vem som ska sälja vapen till dem. Om de uppfyller de krav vi har kan de få köpa av oss.

Anf. 72 PÅL JONSON (M):

Herr talman! För att stärka säkerheten i vårt närområde intar det fördjupade försvarssamarbetet med Finland en särställning. Vi moderater står bakom detta samarbete och vill vidareutveckla det inom alla försvarsgrenar.

Det är främst de blå stridskrafterna, marinen och flygvapnet, som lett denna utveckling. FISE-samarbetet inom marinen, samarbetet mellan amfibiebataljonen och Nylands brigad samt en omfattande övningsverksamhet mellan våra flygvapen är exempel på det utmärkta samarbete vi har med Finland.

Herr talman! Om Finland, precis som Sverige, i framtiden även skulle använda Jas Gripen E skulle detta skapa nya möjligheter för vårt samarbete. Förutsättningarna för gemensamma lösningar för logistik, utbildning, gemensam vapenarsenal och underhåll skulle kraftfullt förbättras. Vi skulle även få en större redundans och en bättre försörjningstrygghet i vår stridsflygsflotta.

Herr talman! Finland ska givetvis välja det stridsflygplan som bäst svarar upp mot landets säkerhets- och försvarspolitiska behov. Men om Finland landar i att det är Gripen som är den bästa lösningen kommer vi moderater att verka för att även Sverige gör allt som krävs för att ha en så bra samverkan som möjligt mellan våra flygvapen. Jag skulle gärna se att vi fortsätter att utveckla försvarssamarbetet med Finland och skapar förutsättningar för ett gemensamt luftförsvar i en form eller annan.

Herr talman! Det fördjupade försvarssamarbetet med Finland ska även kunna innefatta ett operativt samarbete i händelse av kris och krig. Detta är ett nytt och viktigt steg i samarbetet mellan våra länder. Den logiska slutsatsen av det är att det även måste leda till en djupare säkerhetspolitisk samordning mellan våra länder. Säkerhetspolitiken och försvarspolitiken måste helt enkelt gå hand i hand.

Den finska Nato-optionen är den största säkerhetspolitiska skiljelinjen mellan Sverige och Finland. Finländska företrädare har sagt att den finländska Nato-optionen blivit viktigare efter Rysslands angrepp på Ukraina. Det är därför bra att en tydlig majoritet i den här kammaren nu verkar ställa sig bakom att även Sverige bör inkludera en Nato-option i sin säkerhetspolitiska linje. Det förstärker och harmoniserar vårt säkerhetspolitiska samarbete och det jämställda i våra relationer när det kommer till Nato.

Herr talman! Beslutet att tillkännage för regeringen att Sverige bör införa en Nato-option i sin säkerhetspolitiska linje fattas naturligtvis inte i ett vakuum. Det ska ses mot bakgrund av den nya lag om operativt för-

svarssamarbete med Finland som riksdagen fattade beslut om i den här kammaren den 8 september. Men det ska även ses mot bakgrund av hur regeringen själv valt att hantera och formulera Sveriges säkerhetspolitiska linje. Ända sedan regeringen tillträdde den 4 oktober 2014 har den uttalat att den militära alliansfriheten tjänar Sverige väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i norra Europa.

Det finns två problem med den formuleringen, herr talman. För det första är den inte förankrad i riksdagens partier eller framförhandlad i Försvarsberedningen. Jag vill påminna om att Alliansen under sina åtta år vid makten hade en gemensam framförhandlad linje från Försvarsberedningen när det kom till hur man uttryckte sig om den säkerhetspolitiska linjen.

För det andra finns det heller ingen samsyn i sak beträffande att den militära alliansfriheten tjänar Sverige väl. Det är naturligtvis något helt annorlunda än att enbart konstatera att Sverige inte tillhör någon militär allians. Den senare beskrivningen kan även vi moderater ställa oss bakom. Men Moderaternas bedömning är att den militära alliansfriheten inte tjänar Sverige väl, eftersom den skapar osäkerhet snarare än säkerhet kring Sveriges agerande i framför allt konflikt- och krissituationer.

Detta är vi som sagt inte ensamma om att tycka. Två statliga utredningar skrivna av ambassadörerna Bertelman respektive Bringéus har också kommit till diametralt annorlunda slutsatser jämfört med den säkerhetspolitiska linje som regeringen har presenterat. Trots detta har regeringen systematiskt vägrat att bereda, remissa eller behandla dessa två utredningar. Man har lagt dem i en byrålåda på Regeringskansliet. Regeringens egen entusiasm för att söka stöd och samsyn kring utformningen av den säkerhetspolitiska linjen med oppositionen har varit mycket begränsad.

Herr talman! Det blir därför missledande att tala om att den militära alliansfriheten tjänar oss väl, när den inte längre är definierande för hur vi inriktar säkerhetspolitiken eller dimensionerande för hur vi utformar vårt försvar. Jag har respekt för dem som inte anser att Sverige ska gå med i Nato, även om jag inte delar den uppfattningen. Men jag anser att det blir högst motsägelsefullt att hylla den militära alliansfriheten i det närmaste som en dygd och säga att den tjänar oss väl samtidigt som hela utformningen av krigsorganisationen nu bygger på att vi ska få militärt stöd från Natoländer, något som även försvarsministern framförde.

Herr talman! Dagens debatt visar att vi nu behöver en djup, grundlig och förutsättningslös diskussion om Sveriges säkerhetspolitiska linje, inklusive den militära alliansfriheten, vår relation till Nato och en svensk Nato-option. En sådan diskussion, herr talman, måste utgå från en seriös analys av vårt militärgeografiska läge, de realiteter som detta medför och de svenska intressen som vi har att förvalta.

Anf. 73 ROGER RICHTHOFF (SD):

Herr talman! Jag har fått många sms där man undrar hur debatten går till, konstigt nog. Jag vill lägga några sekunder på att säga till dem som eventuellt lyssnar att det är ett sammansatt utskott. De som är företrädare för de utrikespolitiska delarna av frågorna har nu som gruppledare och talespersoner haft anföranden, och vi kan också delta med våra synpunkter. Debatten efter denna är inriktad på civilförsvar och militärt försvar, om någon undrar.

Sverigedemokraterna har inte ändrat uppfattning. Oavsett vad vissa tidningsskriverier säger, herr talman, har vi samma uppfattning kvar. Man tycker att vi har gjort en förflyttning – i vad då? Vi har gjort en markering som stämmer överens med vår politik, och den politiken är att vi på sikt – det sa vi redan förrföra mandatperioden – vill ingå ett försvarsförbund med Finland. Det är vår strävan. I det perspektivet kan man se att vi försöker formulera oss ungefär som vissa delar i deras säkerhetspolitik. Vi anser att det skulle kunna underlätta.

Hade inte detta kommit på bordet nu hade det kommit på bordet i sommar eller under allmänna motionstiden. Vi vill göra det här närmandet. Syftet med detta är precis det jag sa nyss, ingenting annat.

Om någon undrar om vi har ändat vår politik säger jag nej. Om det blir en majoritet i denna riksdag för en anslutning till Nato räcker inte det, enligt vårt sätt att se det. Då ska det gå till en folkomröstning. Det är vår politik, då och nu. Alla skriverier om att vi nu gör ett närmande till Nato från Sverigedemokraterna är fel.

Låt mig göra en liten utvikning. Vi har ju åkt runt med Försvarsberedningen, som på ett mycket förtjänstfullt sätt leddes av Björn von Sydow. Jag vill även nämna Tommy Åkesson. Det är inte så lätt som att bara knäppa med fingrarna och gå med i Nato. Man tar ställning till många frågor som vi svarar på där. Ekonomiskt – ja. Demokratiskt – ja. Men vi ser också över hur det skulle påverka den säkerhetspolitiska situationen i området. Att göra Östersjön till ett Natoinnanhav främjar definitivt inte, anser jag och Sverigedemokraterna, säkerheten och den politiska utvecklingen i vår del av Europa. Låt det stå fullständigt klart för alla som lyssnar på detta!

Nyamko Sabuni skriver: För liberaler är det en historisk dag. För första gången finns nu en majoritet i riksdagen som är positiv till ett svenskt medlemskap i Nato.

Det blir en sorgens dag för Nyamko Sabuni. Vi har inte ändrat uppfattning i det stycket.

Man kan också konstatera en koppling till att vi har varit tveksamma till Sveriges deltagande i alla de här stora utlandstjänstgöringarna – Afghanistan, Irak, Mali. Vi har anvisat skäl för detta. Ett av skälen är det som Försvarsmakten själv beskriver – och det är mycket allvarligt, som vi ser det: Alltför omfattande och komplexa internationella insatser har en negativ inverkan på försvarets möjlighet att bygga nationell förmåga.

Det är detta som ligger till grund för vårt ställningstagande. Vi kan inte acceptera brister i förmåga på våra egna krigsförband som Försvarsmakten kopplar till de omfattande internationella insatserna. Därför säger vi ifrån.

Sedan har vi en liten kort kommentar till utrikesministern – hon har gått, men jag tar den ändå. Man räknar upp de fyra myndigheter som ska ingå i ett cybersäkerhetscenter. Där tycker jag att regeringen har missat att sätta någon som samordnar verksamheten. Det behövs en samordningsfunktion.

Och är det så, som utrikesministern sa, att jämställdheten ska präglar arbetet tycker jag att man när man är utomlands, i stater som styrs av religiös diktatur, ska uppträda med den klädsel som vi har i Sverige och inte klä sig i huvuddukar och anpassad klädsel. När de kommer till Sverige skulle de aldrig drömma om att klä sig som svenska kvinnor eller svenska män gör. Ska jämställdheten tas på allvar, se då till att stå upp för det som är våra värderingar i det stycket här i Sverige!

Anf. 74 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Herr talman! Vi debatterar nu den säkerhetspolitiska inriktningen. Vänsterpartiet anser att det är viktigt att ha ett brett perspektiv på säkerhetspolitiken som omfattar frågor som klimatförändringen, pandemier, terrorism och cyberhot.

Det främsta säkerhetshotet mot Sverige och världen i dag är utan tvekan klimatförändringen. Vi har redan sett förödande exempel på klimatförändringen både i vårt eget land och globalt, som stora bränder, orkaner, översvämningar och torka. Klimatförändringen kan även leda till konflikter, hungerkatastrofer och en ökad flyktingström. Dessa hot möts inte främst med militära medel, utan här krävs andra insatser som stora investeringar i grön omställning, en utbyggnad av det civila försvaret, en utbyggd och stärkt välfärd samt klimatbistånd.

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet är självklart medvetna om den pågående militära upprustningen i vår omvärld, inte minst i vårt närområde. Vi ser med stor oro på Rysslands aggressioner mot framför allt Georgien och Ukraina och den illegala annekteringen av Krim. Men vi ser också med oro på Natos och USA:s upprustning och utvidgning i Europa, något som självklart också har bidragit till att öka spänningen i vårt närområde. Vi ser även hur Kina för en alltmer aggressiv utrikespolitik mot flera av sina grannländer runt Sydkinesiska sjön och Taiwan.

Under Erdoğans styre har utvecklingen i Turkiet tagit tydliga steg i helt fel riktning. Just nu är Turkiet inblandat i ett flertal konflikter och skapar på så sätt en oroligare värld. Vi ser hur kärnvapenupprustningen tar ny fart och hur kärnvapenländerna i stället för att avveckla sina kärnvapen moderniserar dem.

Herr talman! I denna oroliga tid behövs kraftfulla insatser för att stoppa rustningsspiralen och vända utvecklingen åt rätt håll. Sverige var en gång i tiden en ledande röst i världen för fred och nedrustning. Det kan vi bli igen. För att vi ska bli en trovärdig röst för fred och nedrustning är det dock helt nödvändigt att stärka vår alliansfrihet.

En trovärdig svensk militär alliansfrihet innebär också att vi ser behovet av ett svenskt försvar med stark folklig förankring, som har kapacitet att upprätthålla kontroll över svenskt territorium såväl som att möta de olika säkerhetshot vi står inför och kunna bidra i internationella insatser för att värna fred och säkerhet.

Vi ser också att det civila försvaret behöver stärkas. Det civila försvaret är en viktig del av totalförsvaret. Vi har under de senaste årens bränder och nu under pandemin sett sprickorna i vår beredskap, med brister inom exempelvis räddningstjänst, otillräcklig samordning och obefintliga beredskapslager – för att ta några exempel.

Regeringen konstaterar att Sverige inte är med i någon militär allians. Samtidigt skriver regeringen inte någonstans i sin proposition om vikten av att värna den svenska militära alliansfriheten. Det här är djupt olyckligt och kan tolkas som en urholkning av alliansfriheten.

För att kunna föra en självständig utrikespolitik är det nödvändigt att Sverige inte binds upp av militära allianser som hindrar oss från att agera på egen hand. Sverige har dock sakta men säkert alltmer frångått en traditionell och framgångsrik säkerhetspolitik som byggt på militär alliansfrihet, nedrustning, fredliga lösningar på konflikter, stöd till FN och

solidaritet med fattigare länder. Sedan vi blev medlem i Europeiska unionen har den svenska militära alliansfriheten urholkats alltmer.

Enligt SOM-mätningen från 2018 är en klar majoritet, 60 procent, av svenskarna för att behålla den militära alliansfriheten. Sveriges militära alliansfrihet har tjänat oss och vår omvärld väl och har bidragit till att generation efter generation i Sverige kunnat leva i fred. Det finns ingen anledning att lämna en strategi som har fungerat så bra, varit så framgångsrik och inneburit att vårt land klarat sig undan krigets fador under mer än 200 år.

Alliansfriheten har dessutom gett oss ett utrikespolitiskt handlingsutrymme som har gjort att Sverige kunnat spela en viktig internationell roll för fred och nedrustning – när den politiska viljan har funnits.

Vänsterpartiet vill att Sverige främst ska inrikta sin internationella säkerhetspolitik på fredliga lösningar och på att förebygga kriser snarare än att förespråka militära lösningar.

Kvinnors roll i det säkerhetsbyggande arbetet och i konflikter är särskilt viktig eftersom dessa frågor alltför sällan finns med på den internationella säkerhetspolitiska agendan. Vi måste därför stärka arbetet med FN:s resolution 1325 som bland annat slår fast att kvinnors ökade deltagande i att förebygga, hantera och lösa konflikter samt i fredsbyggande och återuppbyggande efter konflikt är en förutsättning för att uppnå hållbar internationell fred och säkerhet.

Vänsterpartiet ser internationella samarbeten som en nödvändig och självklar del av ett globalt säkerhetspolitiskt arbete. Vi värnar samtidigt den militära alliansfriheten av samma anledning. Närmandet till Nato genom samförståndsavtalet om värdlandsstöd och deltagandet i EU:s stridsgrupper riskerar vårt oberoende. Att anta en Nato-option, som nu föreslås, är naturligtvis helt fel väg att gå.

Herr talman! Endast ett mödosamt arbete för fred, avspänning och nedrustning ger resultat i form av ökad, ömsesidig säkerhet. Svensk försvarspolitik ska syfta till att bygga långsiktig säkerhet i vårt närområde och i vår omvärld. Då krävs att säkerhetsbegreppet vidgas till att inkludera fler områden än de militära, att vi utgör en aktiv part för nedrustning och fredliga lösningar i både EU och FN, att vi värnar vår militära alliansfrihet och att vi bygger säkerhet i gemenskap med vår omvärld.

Sverige måste skriva på FN-konventionen om ett kärnvapenförbud. Sverige måste i större utsträckning motverka de verkliga orsakerna till krig och de hot mot Sverige och världen som klimatförändring och de ökande klyftorna mellan fattiga och rika utgör. Fred byggs bäst med fredliga medel. Krig är aldrig någon lösning på konflikter. I krig finns bara förlorare och inga vinnare.

Anf. 75 DANIEL BÄCKSTRÖM (C):

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt och göra några reflektioner utifrån det arbete som många av oss tillsammans har gjort under de senaste åren i Försvarsberedningens viktiga arbete.

En fråga inför kommande beredningsarbeten är hur världen och världsordningen ser ut i slutet av nästa försvarsinriktningsperiod. Hur ser det ut 2025 och 2030 – och hur kan det se ut 2035?

Säkerhetspolitiska utgångspunkter handlar ofta om det som har hänt eller det som vi är mitt uppe i. Men hur ska vi kunna förutse vad som ska ske och göra antaganden som faktiskt dimensionerar våra åtaganden på hemmaplan på bästa sätt långsiktigt sett?

Svensk försvarspolitik och svensk säkerhetspolitik måste ha en tydlig och långsiktig riktning – de måste gå hand i hand. Vi kan inte blunda för förutsättningarna i vårt närområde.

För fem år sedan lyfte vi i Centerpartiet, när vi tog beslutet om inriktningen för den här perioden, hur viktigt det är att tänka på vinterförmåga, på att klara arktiska förhållanden, på hela landet och på att också förbereda oss långsiktigt. Fem år senare är fokus mycket större på utmaningarna och kampen om områdena uppe i norr. Det är en realitet, och den kommer med stor sannolikhet att fortsätta utvecklas.

Det finns mycket att lyfta fram när det gäller vad som har hänt de här fem åren och hur vi har fått navigera successivt. Det är inte alltid vi ser vad som kommer att hända under en femårsperiod. Så tror jag att det kommer att vara också just den här perioden när så mycket går i en riktning där det mesta blir osäkrare.

Herr talman! Världsordningen tenderar att bli väldigt mycket mer auktoritär, och kampen om resurserna tilltar. Det finns en tendens att hamna i några säkerhetspolitiska utmaningar, men det är klart att det är mycket som påverkar hur helhetsbilden formas.

Försvarsberedningen har tydligt skrivit om vad som har hänt i Ryssland de senaste åren när det gäller militära utgifter. Mellan 2005 och 2015 mer än fördubblades försvarsutgifterna i Ryssland i reala termer, och försvarsbudgetens andel av bnp ökade kraftigt. Markstridskrafternas antal stridsdugliga manöverförband i brigads storlek fördubblades mellan 2013 och 2016. Enligt FOI är de 56 till antalet.

Vi ser nya förband och vapensystem, intensiv övningsverksamhet, ökad beredskap och ökad stridsduglighet. Krigföringen i Ukraina och Syrien har stärkt förmågan att samarbeta i strid.

Punkterna är många som sammanfattar att riktningen i Ryssland går åt ett visst håll. Det är det som vi behöver beakta nu när vi ska ta beslut om det svenska försvarets, både det militära och det civila, fortsatta utveckling.

Herr talman! Helt klart är det oerhört viktigt att vi i Sverige så långt det är möjligt hittar en gemensam linje i säkerhetspolitiken. Ytterst är det regeringens ansvar att lyssna in och också verka för att hitta en plattform för detta.

Jag önskar att man hade gjort ännu mer inför den här dagen för att också forma ett brett stöd för säkerhetspolitiken i alla avseenden. Vi får vädja om att det ska gå i den riktningen i fortsättningen.

Jag är mycket tacksam över att det nu börjar finnas ett starkt stöd för en svensk Nato-option och kommer att fortsätta följa frågan om medlemskap.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

Försvarsutskottets betänkande 2020/21:FöU4
Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30 delvis)
föredrogs.

*Totalförsvaret
2021–2025*

Anf. 76 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Vi lever i en osäker tid. Hoten och riskerna mot och sårbarheterna i Sveriges säkerhet har ökat på ett dramatiskt sätt under de senaste åren. Beredskapshöjningen som Försvarsmakten genomförde på Östersjön i höstas och de oroligheter som vi ser i Belarus är bara några exempel på det.

Dagens debatt och morgondagens beslut i den här kammaren är slutpunkten på en tre år lång beredningsprocess om totalförsvaret men också startskottet på en närmare tio år lång resa som ligger framför oss.

Vi måste bygga upp ett starkare försvar som både värnar Sveriges säkerhet och gör att vi kan bidra till stabilitet och säkerhet i närområdet tillsammans med våra internationella partner.

Moderaternas linje har i hela den här processen varit tydlig: Inga fler underfinansierade försvarsbeslut. Vi föreslår därför att försvaret ska få väsentligt högre anslag fram till 2030 än vad regeringen föreslår i sin proposition.

Med detta sagt, fru talman, finns det också en bred politisk enighet kring inriktning och ekonomi för Sveriges försvar under perioden 2021–2025. Denna inriktning står vi moderater bakom. Den har möjliggjorts genom att januaripartierna i höstas enades om att tillföra ytterligare 3 miljarder fram till 2025. Det var något mindre än vad vi krävt. Å andra sidan användes de här medlen också för att genomföra viktiga moderata prioriteringar för det framtida försvaret. Låt mig ta några exempel.

Försvarets radioanstalt får nu extra medel för att stärka cyberförsvaret och följa stridskraftsutvecklingen i vårt närområde, flygvapnet ska tillföras långräckviddiga kryssningsrobotar som ökar Sveriges krigsavhållande förmåga och fler korvetter ska tillföras för att åtminstone vidmakthålla vår marina förmåga.

För detta vill jag tacka Liberalernas försvarspolitiska talesperson Allan Widman, som drev på för att hitta lösningen och samsynen kring inriktning och ekonomi i det korta perspektivet. Moderaterna är villiga att ingå i breda lösningar. Vi kommer inte att flytta målstolparna när andra partier är villiga att närma sig oss, framför allt inte i säkerhets- och försvarspolitiken.

Fru talman! Försvarsberedningen har genom ett gediget arbete lagt grunden för det försvarsbeslut som ligger framför oss. Den har hela tiden arbetat utifrån ett tioårsperspektiv. Målet har varit att återta förlorad mark och lägga grunden för en utvecklad försvarsförmåga på sikt. Det är därför som det långsiktiga perspektivet är helt grundläggande. Försvarsmakten har ju också efterfrågat ett långsiktigt ekonomiskt perspektiv, framför allt för tillväxt för åren 2026–2030. Det är här, fru talman, som regeringen inte levererar.

I försvarspropositionen anger regeringen en lång rad åtgärder som ska genomföras under perioden 2026–2030, men utan att förbinda sig att betala kostnaderna för detta. Samtidigt ska man ge uppdrag till Försvarsmakten att planera det här arbetet. Det är precis så här, fru talman, som man

underfinansierar försvarsbeslut. Vi har en lång tradition i Sverige av att fly in i framtiden. Man beslutar och ger uppdrag till Försvarsmakten men förbinder sig inte till kostnaderna.

Vi moderater har lärt oss en läxa av detta, inte minst i samband med försvarsbeslutet 2015. I praktiken innebär det att militära förmågor som både en enig försvarsberedning och Försvarsmakten har sagt är helt nödvändiga för att hantera det försämrade säkerhetspolitiska omvärldsläget nu står utan finansiering i den här propositionen.

Det handlar till exempel om nya stridsbåtar till amfibieförbanden, handburet luftvärn till armén, fler robotar till flygvapnet, nya sensorer och radarkedjor, stärkt telekrigsförmåga, mer och tyngre utrustning till hemvärnet och inte minst också om handeldvapen och mer mängdmateriel till de enskilda soldaterna ute på förbanden. I grunden innehåller propositionen förslag som det bedöms saknas cirka 35 miljarder kronor för att genomföra.

Fru talman! Till detta ska läggas att regeringen till synes inte heller tar höjd för riskerna med fördyringar för strategiska materielprojekt. Redan i veckan kom uppgifter om kostnadsfördyringar för flygvapnet. Det har senare också konfirmerats av Försvarsmakten. Nu verkar detta räddas upp på kort sikt av en gynnsam pris- och löneomräkning för Försvarsmakten nästa år. Men det är inte långsiktigt hållbart att Försvarsmakten tvingas hoppa från tuva till tuva inom försvarsekonomin.

Jag ser också, fru talman, andra risker när det kommer till fördyringar, inte minst för marina plattformar, och det faktum att själva grundorganisationen blev större och dyrare än vad som först var planerat. Jag delar därför inte försvarsministerns uppfattning att detta försvarsbeslut vilar på en solid grund.

Den krigsorganisation som föreslås kommer inte heller att vara färdigställd fram till 2030 med den ekonomi som regeringen avdelar.

Allt detta är oroande och otillfredsställande.

Vi moderater har lovat att vi ska kunna finansiera och genomföra Försvarsberedningens förslag och ÖB:s militära råd till 2030, och de står vi fast vid.

Moderaterna och Kristdemokraterna förbinder sig därför redan i det här försvarsbeslutet att ge tydliga besked om ekonomin. Vi föreslår en anslagsökning på 5 miljarder extra 2026 och ytterligare 5 miljarder extra 2027. Det innebär att vi sammanlagt tillför 35 miljarder mer än regeringen för samma period, just för att kunna säkra finansieringen av genomförandet av Försvarsberedningens förslag i dess helhet.

Fru talman! Jag vill göra en utblick på försvarssatsningarna i vårt närområde och jämföra dem med de kommande svenska satsningarna.

Nästa år kommer fem av åtta länder i vårt närområde att ha försvarsutgifter som uppgår till 2 procent av bnp. Vid sidan av detta lägger Ryssland dubbelt så mycket, 4 procent av bnp, på försvaret.

Sverige är det land i norra Europa som lägger minst andel av den totala ekonomin på försvaret. Enligt Sipri lade vi förra året 1,1 procent på försvaret, detta trots att vi inte är återförsäkrade i någon försvarsallians och trots att vi har till ytan Europas tredje största land att försvara.

Just detta perspektiv, fru talman, att förhålla oss till andra länders försvarssatsningar snarare än att hylla våra egna relativa ökningarna är väsentligt. Det är just därför som jag tycker att det blir missledande när vi från oppositionen anför riskerna med underfinansiering och regeringen säger att det är de största försvarssatsningarna på 70 år. Jag vill då bara påminna om att vi började från en låg nivå i Sverige. Trender inom försvarsområdet är alltså enbart relevanta i förhållande till andra länders satsningar, och det är det som är det viktiga och väsentliga.

Avslutningsvis, fru talman, ser jag tre viktiga skiljelinjer inom svensk försvarspolitik i dag.

För det första är vi fem partier som står bakom att Sverige på sikt bör ha upp till 2 procent av bnp som försvarsutgifter. Det är en viktig ledstjärna för oss för att vi ska hänga med i utvecklingen i närområdet.

För det andra är vi fem partier i Sveriges riksdag, snart tror jag i alla fall, som står bakom att Sverige likt Finland bör ha en Nato-option i sin säkerhetspolitiska linje. Här välkomnar jag Sverigedemokraternas positionsförflyttning. Jag har respekt för att de har en annan uppfattning och inte vill gå med i Nato. Men vi ska naturligtvis ta alla de möjligheter som finns att fördjupa det säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet med Finland.

För det tredje är vi fyra partier som anser att Sverige bör bli fullvärdig medlem av Nato. Ett svenskt och gärna finskt Natomedlemskap vore det enskilt viktigaste beslutet för att stärka svensk och nordisk-baltisk säkerhet.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 52 av Moderaterna och Kristdemokraterna om den framtida ekonomiska utvecklingen för försvaret. I övrigt hänvisar jag till vårt särskilda yttrande.

Anf. 77 NIKLAS KARLSSON (S):

Fru talman! Jag ska börja med att säga att det finns risk för att jag något överskrider den anmälda talartiden 8 minuter. Jag ska också inledningsvis yrka bifall till reservation 10, under punkt 16, från Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet. I övrigt yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Fru talman! När jag för några år sedan kom in i försvarsutskottet och blev försvarspolitiker var mitt första och tydligaste intryck av försvarsutskottet att man gärna har tydligt fokus på detaljer. Och det är väl så att det är där djävulen sitter. Å andra sidan får det inte bli ett argument eller skäl för att missa helheten. Därför kommer jag i mitt anförande i dagens debatt att måla med en lite bredare pensel.

Just nu! Så heter Försvarsmaktens senaste informationskampanj. Den handlar om vad som görs just nu för att säkra fred och frihet i vårt land. Den handlar om hur kvinnor och män i Försvarsmakten tränar, övar och samarbetar för att vara förberedda.

Informationskampanjen illustrerar på ett utmärkt sätt vad det är som ska försvaras: Sverige och vår territoriella integritet, men framför allt vårt sätt att leva och vara, rätten att få vara den man vill, tycka vad man vill, säga vad man vill och älska den man vill – försvaret av den svenska välfärdsmodellen och ytterst vår frihet och vår suveränitet. Varje bild och varje ton skapar en väv av nationell solidaritet, självkänsla och sammanhållning. Så byggs folkförankring och försvarsförmåga. Den sätter också

fingeret på vad försvars- och säkerhetspolitik ytterst handlar om: att upprätthålla freden.

Vi förebygger hot och risker mot vårt land när vi bidrar till stabilitet i det internationella samfundet genom diplomati och politik, med samtal och demokratiskt beslutsfattande och genom samarbete och handel. Om anständigheten tar slut finns motsvarigheten till ekonomins lender of last resort till hands, nämligen försvaret, krigsmakten och vår förmåga att möta ett väpnat angrepp.

Dagens utmaningar och hot mot vår säkerhet är föränderliga, gränslösa och komplexa. När tidigare syn på säkerhet utgick från stater och en militär hotbild har säkerhetsbegreppet i dag vidgats. Hoten kan vara både militära och icke-militära och också komma från icke-statliga aktörer. Den säkerhetspolitiska utvecklingen har dessutom i flera delar av världen försämrats över tid. Säkerheten i Europa och vårt närområde har utmanats. Det ställer nya krav på vår försvarsförmåga.

Fru talman! För fem år sedan, i juni 2015, debatterade och beslutade riksdagen om försvarets inriktning för perioden 2016–2020. Det var i stora stycken en historisk händelse. Upprustningen av det svenska försvaret påbörjades. Detta arbete fortsätter nu. I stället för ett insatsförsvaret skiftades fokus mot den nationella förmågan. Höjd beredskap, utveckling av krigsförbandens operativa förmåga samt planering för ett sammanhängande totalförsvaret har varit utmärkande för försvarsbeslutet 2016–2020. Frågor som rör fördjupade internationella samarbeten, inte minst med Finland, har också varit prioriterade.

Försvarsbeslutet innebar en långsiktig förändring, eller med den moderata ledamoten Hans Wallmarks ord i den debatten: ”Från olika håll, inklusive överbefälhavaren, används ordet ’trendbrott’.” Tiden med sjunkande försvarsanslag kunde brytas och substantiella medel tillföras försvarsekonomin. Med den totalförsvarsproposition som ligger på bordet kan vi nu fortsätta på den inslagna linjen.

Fru talman! Anslagen till det militära försvaret uppgick till knappt 45 miljarder kronor 2014. Anslagsökningar under perioden 2015–2025 innebär en ökning med 87 procent i fasta priser mellan 2014 och 2025. Under perioden 2021–2025 ökar ramanslagen till det militära försvaret med ytterligare 27 miljarder kronor. Det i sig är en ökning av anslagsnivåerna på mer än 40 procent. Det är den största satsningen på det militära försvaret sedan 1950-talet.

Fru talman! Vi måste ha respekt för att det tar tid att bygga militär förmåga. Samtidigt går det väldigt fort att rasera den. Det militära och civila försvaret har under lång tid inte varit utformat eller dimensionerat för att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Försvaret rustas nu upp efter totalförsvaretstanken, där militärt och civilt försvar är beroende av varandra. Det är en princip som sträcker sig bortom den krisberedskap som vi tidigare har organiserat oss utifrån. I totalförsvaretstanken är folkförankring och försvarsvilja centrala. Där existerar inte synen på försvaret som särinnes. Den enskilt viktigaste uppgiften framför oss är nu att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret.

Genomgående för det militära försvaret är att samtliga delar inom krigsorganisationen behöver förstärkas. Den utveckling som föreslås innebär en avsevärd förmågeökning inom såväl det militära som det civila

försvaret inom de närmaste fem respektive tio åren. Låt mig ge ett antal exempel.

- Under perioden 2021–2025 ska de nuvarande två brigadstrukturerna organiseras i två mekaniserade brigader. Därutöver påbörjas organiseringen av en tredje mekaniserad brigad.
- Nya regementen i Arvidsjaur, Göteborg, Uppsala, Kristinehamn, Sollefteå och Falun, med utbildningsdetachementet i Östersund, inrättas.
- Ubåtsdivisionen vidmakthålls och utvecklas genom en ökning av antalet ubåtar i krigsorganisationen från dagens fyra till fem.
- Korvettdivisionerna vidmakthålls och utvecklas genom att halvtidsmodifiering av korvetterna av Visbyklass påbörjas.
- Nuvarande sex stridsflygdivisioner vidmakthålls. Parallellt med Jas 39 C/D påbörjas förbandssättningen av det nya stridsflygsystemet Jas 39 E.
- Ny materiel tillförs hemvärnet, till exempel fordon, sensorer och mörkermateriel. Det frivilliga engagemanget är centralt för vår försvarsvilja och försvarsförmåga. Hemvärnets numerär behöver därför öka.
- Antalet värnpliktiga ökar till 8 000 till 2025. Det totala antalet befattningar i krigsorganisationen kommer att uppgå till 90 000 när organisationen är personellt och materiellt uppfyllt.
- Sveriges cyberförmåga ska stärkas ytterligare. Ett nytt nationellt cybersäkerhetscenter inrättas för att bidra till att höja den samlade förmågan att möta cyberhot och effektivt stödja både offentliga och privata aktörer.

Vi står, fru talman, inför en historisk satsning, och med det en hel del utmaningar såsom personalförsörjning, infrastruktur och kostnadseffektivitet.

Det finns nämligen alltid risker när tillväxten går för fort. Det är en sak att rada upp reformer i inriktningspropositionen, och det är en helt annan sak att implementera dem, vilket framkom i motsvarande debatt 2015. Därför blir en av de största utmaningarna att kunna absorbera de stora ekonomiska tillskotten. En av regeringens och riksdagens viktigaste uppgifter de kommande åren blir att följa upp det som ligger framför oss.

Betydelsen av en kontrollstation 2023, som kan utvärdera om förstärkningen och kostnadsutvecklingen är i fas enligt riksdagens beslut om inriktning och ekonomisk ram för totalförsvaret, kan inte underskattas.

Fru talman! Återinförandet av värnplikten för folkförsvaret och folkförankring, totalförsvarsplaneringen hos alla berörda myndigheter och de stora ekonomiska tillskotten är centrala delar i återuppbyggnaden av totalförsvaret. Utifrån en militärt alliansfri position bygger vi ett säkerhetsnätverk kring Sverige. De bilaterala förbindelserna har vi fördjupat, särskilt med Finland.

Om Sverige och Finland i framtiden därtill gemensamt skulle operera Gripen E skulle detta skapa nya möjligheter för vårt samarbete. Finland

Prot. 2020/21:53
14 december

*Totalförsvaret
2021–2025*

ska givetvis välja det stridsflygplan som bäst motsvarar landets säkerhets- och försvarspolitiska behov. Men om Finland landar i att det är Gripen som är den bästa lösningen kommer vi att verka för att även Sverige gör allt som krävs för att få en så bra samverkan som möjligt mellan våra flygvapen.

Fru talman! När det gäller vår gemensamma säkerhet, att försvara vårt lands suveränitet och våra demokratiska fri- och rättigheter, måste vi agera både ansvarsfullt och pragmatiskt. Sveriges säkerhetspolitik är för viktig för att användas som bricka i ett partipolitiskt och inrikespolitiskt spel. Förslaget till inriktning för det militära och civila försvaret den kommande femårsperioden fortsätter i den riktning regering och riksdag tog ut redan 2015. Ansenliga ekonomiska tillskott, tillväxt i alla led och stärkta förmågor stärker den svenska säkerhetspolitiska linjen för att beskydda och upprätthålla vårt sätt att leva – det som är vår svenska välfärdsmodell. Detta skapar trygghet för framtiden och slår vakt om demokratin och rättsstatens principer.

Anf. 78 PÅL JONSON (M) replik:

Fru talman! Förtjänsten hos inriktningen vad gäller Finland och flygvapnet tror jag att det finns en bred samsyn kring. Det är en styrka och tillgång. Jag tyckte dock att Niklas Karlsson föll i den fälla som jag tidigare tog upp. Han anförde att 2015 innebar ett trendbrott. Ja, det var ett trendbrott i förhållande till vår egen militära förmåga. Men mellan 2015 och 2019 växte den ryska militära förmågan mer än den svenska. I relativa termer stod vi oss sämre 2019 än vad vi gjorde 2015. Den ryska militära förmågan har ju också fortsatt att öka. Detta har att göra med en fördröjningseffekt inom försvarssatsningar. Jag vill alltså bara påtala risken med att referera till trendbrott utan att förhålla sig till omvärldens trender och i stället bara titta på den egna förmågan.

Fru talman! Det jag faktiskt ville lyfta var dock att Niklas Karlsson berörde cybersäkerhet och cybersäkerhetscentret. Här har vi rätt stora och allvarliga problem. Vi i Sverige är väldigt duktiga på digitalisering – vi ligger trea eller fyra i världen – men vi är ibland inte med på topp trettio i världen när vår cybersäkerhet utvärderas.

Regeringen har hela tiden pratat om att det är viktigt att få cybersäkerhetscentret på plats, och statsministern har sagt det vid två regeringsförklaringar. Man lovade att det skulle vara operativt under 2020. I torsdags gick regeringen ut och berättade att man nu ska etablera centret. Man har inte förklarat var det ska ligga, och man har inte tydliggjort exakt vilket samarbete man kommer att ha med näringslivet – och inte heller hur det ska funka i relation till Regeringskansliet.

Jag tycker att detta är beklämmande, och jag kan bara beklaga att regeringen har varit saktfärdig i sitt agerande när det kommer till att etablera det här nya cybersäkerhetscentret. Det gäller inte minst mot bakgrund av att alla andra nordiska länder faktiskt har ett sådant center på plats.

Anf. 79 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Låt mig först tydliggöra att det vi nu gör med svensk försvarsförmåga, att vi stärker det svenska försvaret, sker med hjälp av ansenliga anslagsökningar. Det är en historisk satsning; vi har inte sett en

sådan på 70 år, sedan 1950-talet. Det är viktigt och nödvändigt med tanke på det som händer i vår omvärld. Om det är vi helt överens.

Som opposition kan man naturligtvis klaga på att det är för lite, och man kan klaga på att det är för sent. Det är på något sätt ganska slående numera att moderata politiker när de sitter i Regeringskansliet inte har förmåga att genomföra det de så gärna ville göra när de satt i opposition. Moderaternas facit efter åtta år med regeringsmakten är inget som imponerar. Nu ska väl kanske inte i första hand Pål Jonson behöva klä skott för det, och jag ska säga att det samarbete vi har i försvarsutskottet är mycket gott – inte minst mellan Pål Jonson och mig – vilket bådär gott för framtiden. Jag kan dock ganska enkelt leva med att man från oppositionens sida tycker att regeringen gör för lite och att den gör saker och ting för sent.

Jag konstaterar att beslut om cybercentret nu är fattat. Nu kommer det att inrättas, och det kommer att börja arbeta omedelbart. Det kommer inte att vänta till någon gång under våren eller till sommaren. Sedan är det naturligtvis så att det kommer att behöva växa. Vi kommer att behöva justera inriktningen, och vi kanske också behöver justera en del direktiv – liksom möjligen även organisationen. Men det är i så fall en fråga som regeringen äger, och den får regeringen svara på.

Jag konstaterar att vi nu är på väg. Riktningen är uttagen, och jag tycker att den är bra. Jag ska göra vad jag kan för att hjälpa till att hålla ett så högt tempo det bara går i att stärka våra förmågor när det gäller cybersäkerhet och cyberförsvar.

Anf. 80 PÅL JONSON (M) replik:

Fru talman! Låt mig återgälda uppskattningen för det konstruktiva samarbete jag uppfattar att vi har i försvarsutskottet, inte minst mellan mig och Niklas Karlsson. Det är i grunden bra. Sedan får jag ju erkänna, motvilligt, att det är över sex år sedan som Moderaterna satt i Regeringskansliet. Jag tycker ändå att regeringen ska bära ansvaret för många frågor snarare än referera till politisk historieskrivning.

De problem jag har med det nya cybersäkerhetscentret är egentligen två ytterligare saker som jag inte tycker att regeringen levererar på.

För det första har man ingen tydlig fodervärd. Vi har från Moderaternas sida sagt att det är mycket viktigt att Försvarets radioanstalt får huvudansvaret för det här centret, och det har ju att göra med att den som vill bli riktigt duktig på cybersäkerhet måste ha förmågan att kombinera cybersäkerhet, informationssäkerhet och signalspaning, och det är bara Försvarets radioanstalt som kan göra det.

Nu verkar det som att regeringen inte riktigt ville ta i den här frågan, och därför landade man i en lösning där det inte ska finnas en tydligt utpekad fodervärd, som det brukar heta – en tydligt utpekad huvudman för centret. Det bådär inte gott. Försvarets radioanstalt måste engageras fullt ut i bildandet av det här centret, annars blir det tyvärr ingenting. Jag beklagar att regeringen inte satte ned foten där.

För det andra borde regeringen när det gäller cybersäkerhetscentret ha varit tydligare med kopplingen till näringslivet och hur man löser den. I dag har vi en situation där nästan all samhällsviktig verksamhet – vare sig det gäller transport, kommunikation, finans, handel eller telekom – ligger i händerna på privata aktörer. Har man inte en tydlig verksamhetsidé för hur man ska samarbeta med det privata näringslivet, vilket jag inte

tycker att regeringen har presenterat, kommer bildandet av centret inte att funka tillräckligt bra. Det är beklagligt.

Jag upprepar att alla andra nordiska länder redan har ett sådant här cybercenter på plats. Det ankommer nu på Sverige att skyndsamt agera i den här frågan snarare än att sista veckan i december presentera ett förslag till bildande av ett center som man alltså lovade skulle vara operativt vid det här laget.

Anf. 81 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Pål Jonson har naturligtvis rätt i en sak i sitt senaste inlägg, och det är att det är mer än sex år sedan Moderaterna satt i regeringsställning. Jag ska göra vad jag kan för att det ska ta minst sex år till innan ni är där.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen får naturligtvis ta ansvar för den tid som den har suttit i regeringsställning, det vill säga de senaste sex åren. Min poäng var ju den att Moderaterna agerar på ett annat sätt i regeringsställning än när de sitter i opposition. Det är det som är den stora utmaningen för moderata politiker. Möjligen ska inte i första hand Pål Jonson klä skott för detta, men han företräder ändå ett parti som inte lever riktigt som det lär.

Visst, man kan prata om fodervårdar. Jag kan enkelt svara att det är regeringen som styr riket och att det i första hand blir en fråga för den hur den väljer att organisera detta. Samtidigt har både utskottet och riksdagen ett ansvar att följa och se till att vi blir så effektiva som möjligt i det cybercenter vi nu bygger upp. Myndigheterna har besökt försvarsutskottet, och i de samtal vi har haft med myndighetsföreträdare och generaldirektörer har detta inte framstått som ett lika stort problem som Pål Jonson vill låta påskina.

Å andra sidan konstaterar vi nu att det är igång. Riktningen är uttagen, och arbetet är påbörjat. Nu är det viktigt att följa utvecklingen, och ibland är det kanske också bra att påminna sig om egna erfarenheter. Därför ska jag delge kammaren och Pål Jonson en sådan. Jag gjorde själv lumpen som artillerist, och jag fick ganska tidigt lära mig följande om att leda eld: Det viktigaste var inte alltid att man hade exakt perfekta koordinater på fiendens mål innan man började skjuta, utan ibland var det viktigare att få de ungefärliga koordinaterna – och sedan kunde man reglera elden. Risken var annars att uppgiften rann en ur händerna. Precis där är vi när det gäller cybersäkerhetscentret: Nu börjar det, och sedan justerar vi. Vi ska se till att göra detta riktigt bra.

Anf. 82 ROGER RICHTHOFF (SD):

Fru talman! Vi stöder vår reservation nummer 53.

Den 1 juni 2019 lämnade Försvarsberedningen över de sista två rapporterna till försvarsministern. Inom parentes ska jag säga att jag fortfarande tycker att du gör ett bra jobb, försvarsministern. Du har satsat rejält på försvaret i förhållande till tidigare – det ska vara sagt – och det sätt som du bedriver detta på är bra. Du har stöd från oss i många frågor och i det sätt som du har utvecklat samarbeten med andra länder. Du ska känna att du gör ett bra jobb.

Vi vill dock höja anslagen. Vi skrev under Försvarsberedningens rapport *Värnkraft*, som rör den militära delen. Det är det jag kommer att kon-

centrera mig på här och nu, och senare kommer Sven-Olof Sällström att beröra den civila biten. Vi trodde då, och ansåg, att det som var budgeterat skulle täcka värmkraft. Det visade sig efteråt att det saknades väldigt stora belopp för det. När detta blev känt fann vi anledning att lägga till ytterligare medel och gå tillbaka till vårt tvåprocentsmål, som vi började med den förrföra mandatperioden. År 2030 ska 2 procent av bnp uppnås, och då pratar vi om ungefär 120 miljarder. Man får göra en justering ungefär 2029 och se var vi landar, och detta ska uppnås 2030. Vi är ensamma om denna uppfattning, och vi bibehåller den. Det handlar om en långsiktighet för Försvarsmakten.

Hur vill vi då göra så här i början, när det finns lite osäkerheter? Det gäller bland annat det civila försvaret, där det pågår en utredning. Hur mycket pengar ska vi lägga in där? Ja, vi lägger in 300 miljoner mer. Det har gått att läsa i tidningen att vi inte lägger in mer pengar, men det är 300 miljoner mer till det civila år 2021 och 400 miljoner mer år 2022 och 2023.

Eftersom det är en osäkerhet då utredningen inte är klar om de civila bitarna lägger vi fram en treårsbudget. Riksdagens utredningstjänst har kontrollerat det. Man kan flytta medel mellan de åren när det gäller både försvar och det civila. Det man inte gör av med nu får man använda 2022. Om man vill flytta från 2022 kan man göra det, men 2023 har man de här pengarna att använda. Redovisning ska naturligtvis ske kontinuerligt. Det är en stor skillnad som jag vill ta upp här. Det är väldigt viktigt.

Jag oroar mig lite grann över något, och det kan väl ni företrädare för andra partier gå upp i debatten och svara på. Mycket sägs om att vi med hänsyn till den utveckling som sker i omvärlden nu ska stärka försvaret. Jag vet att Liberalerna var ett av de partier som satsade rejält redan 2017, ungefär i paritet med oss då. Men i övrigt saknar jag kommentarer.

Om det blir lugnt i omvärlden, ska vi då börja radera det igen? Jag har ställt den frågan förut, och jag får inte svar. Hur ser ni på att bibehålla ett starkt svenskt försvar över tiden, oavsett dagsformen i Ryssland eller hos någon annan angripare som vi inte känner till i dag?

Det är vår politik, och det är vårt mål. Det viktigaste för oss är att ha ett starkt svenskt försvar över tiden, och naturligtvis ett starkt svenskt totalförsvar.

Vi ser mycket positivt på förändringen. Någon journalist skrev i tidningarna – jag behöver inte nämna vem – att vi inte talar sanning om satsningarna på det civila försvaret. Det han inte begriper är att man måste se det i ett perspektiv.

Vi backade upp Försvarsberedningens delar. Vi backade upp *Motståndskraft* i de delarna. Vi lade fram samma budget som regeringen gjorde, i stort sett. Sedan visade det sig att pengarna inte fanns. Det var brister i detta. Då kom vi med helt nya anslag för detta. Nu ser vi vår reaktion på de uppgifter som gavs om att det var stora hål i budgeten och brister i de ekonomiska delarna.

Med vår politik och med våra satsningar på Försvarsmakten och det civila kan Försvarsmakten återlägga allt det som man nedprioriterade med hänsyn till den budgetram man fick, eftersom vi lägger fram en budget fram till 2030 med tre års början här. Det vill vi ha stöd för. Då blir vi trovärdiga mot tvåprocentsmålet. Vi är fortfarande ensamma om att lägga fast en budget för det.

Om man läser det vi har skrivit kan man se att vi satsar rejält på svensk försvarsindustri. Vi är ensamma om att ha som första punkt att lägga beställningar hos svensk försvarsindustri. Det gäller naturligtvis där det finns kompetens, och det gör det. Det finns spetskompetens på många områden. I andra hand gäller det sådant där svensk försvarsindustri kan vara med, och i tredje hand är det upphandling över disk. Den prioriteringen är solklar.

Jag har sagt det förut här. Några har sagt att man inte kan göra så, eftersom det är upphandlingsregler. Då har jag svarat att Frankrike lägger i stort sett alla sina beställningar på sin försvarsindustri. Det är en tolkningsfråga, fick jag till svar. Bra, då tolkar vi det som Frankrike gör och tar nästa fråga. Det är jätte viktigt att skicka den signalen till den svenska industrin, tycker vi.

Jag vill gärna ta upp de satsningar vi gör. Dem kan ni läsa om. Jag skulle vilja framhålla en sak, och det är marinen. Nu satsar vi stort på armén. Det tycker vi är en bra satsning som regeringen gör. Det är helt nödvändigt för att få en ny taktisk ledningsnivå. Det hette förut fördelningsnivå, och nu blir det divisionsnivå. Det behövs för att leda krigsförbanden. Det behövs tre brigader och en divisionsledning.

Sedan saknas det saker, som Försvarsmakten har sagt. Det är en obalans med logistikförband och så vidare. Med vår budget behöver Försvarsmakten inte vara orolig längre. Vi återlägger de logistikförbanden. Jag kommer inte att räkna upp alla de delarna nu. Var och en kan själv läsa vilka det är.

Vi kommer att satsa rejält på marinen i nästa steg. Med vår budget blir det två logistikbataljoner, som avsågs. Vi ser inte att det finns medel för att göra detta. Det är fordon och en hel del utrustning som ska till i detta stycke.

Det blir också nya ytterligare korvetter med robotluftvärn. Där föreslog vi kamroboten med ett svenskt sensorsystem, vilket gynnar svensk försvarsindustri. Det är ett av världens bästa system. Jag pekar ut det redan nu. Vi kämpade i två år för att undvika ett i stort sett omodernt luftvärnsystem som heter Patriot. Till och med amerikanerna går ifrån det och utvecklar ett nytt system. Det finns ytterligare system, och det finns svensk teknik som kan implementeras i detta.

Det behövs stöd för strid som kan komma att ske till sjöss. Det är inte bara landbaserad strid. Då behöver vi vapenbärare. Det fanns ett system som hette Valkyria. Vart tog det vägen? Är satsningarna på Valkyria borta? Det är ett system som man måste ta tillvara, och sedan verkligen göra försök med det. Det är ett mycket bra system. Vi vill också utveckla en dataanläggning till Helikopter 14. Det handlar om ett nytt ledningsystem och satsningar på marinen. Vi kommer att återkomma till det. Det är mycket viktigt.

I fråga om Försvarsmaktens grundorganisation tycker vi att det är mycket bra att regeringen har gått på linjen som vi förfäktade och som även Centerpartiet ansåg var bra, om jag inte misstar mig. Nu blir det Sollefteå och Falun. Det är mycket bra. I det stycket vill vi också nämna att Falun är ett utmärkt ställe att utbilda brigadförband. I Sollefteå kan man utbilda skyttebataljoner, till exempel lokalförsvarsskyttebataljoner. Detta är ett mycket viktigt ställningstagande, och det är ett utomordentligt lämpligt ställe.

Det finns en brist på officerare, och det finns brist på skolor för att utbilda officerare. Med vår budget förstärker vi rejält möjligheten att hålla kvar officerare som annars tänker sluta och att återanställa officerare. Vi satsar rejält på detta. Vi vill också satsa på en ny militärhögskola, och den ska ligga i Boden. Vi vill dessutom öppna ett nytt rekryteringskontor, något som vi nu har sagt i fyra år, och det ska ligga i Luleå på F21.

Nu ser jag att mina åtta minuters talartid är slut. Jag tackar för ordet, fru talman.

Anf. 83 DANIEL BÄCKSTRÖM (C):

Fru talman! Det är fem och ett halvt år sedan jag senast var med om ett tillfälle att debattera Sveriges inriktningsbeslut. Då var det 2015, och vi lade efter en ganska ordentlig förhandling fast förutsättningarna för åren som vi snart är färdiga med, det vill säga fram till 2020.

De senaste tre fyra åren har Försvarsberedningen arbetat mycket gediget, förtroendefullt och ambitiöst med att analysera vår omvärldsutveckling och förutsättningarna på hemmaplan och också i andra länder vad gäller både det civila försvaret och det militära försvaret.

Jag vill rikta ett varmt tack till kollegor och medarbetare i Försvarsberedningen för de mycket viktiga insatserna. Jag har personligen lärt mig oerhört mycket om vad som behövs för att stärka Sveriges försvarsförmåga. Men jag har också lärt mig av er övriga i arbetet, för vi gör detta tillsammans på många områden.

Det måste vara utgångspunkten när vi i Sveriges riksdag diskuterar förutsättningarna för vad som ska gälla långsiktigt men också på kort sikt när det handlar om att återta och utveckla militär och civil förmåga.

Vi lever i ett alltmer utmanande läge. Det är inte tid att vänta, utan vi måste göra det vi kan dag för dag för att hålla fokus och för att prioritera försvarsförmågan i Sverige.

Alltsedan nuvarande inriktningsbeslut, som gäller fram till och med nyårsafton, fattades handlar det om att stärka den militära närvaron och förmågan på hemmaplan. Vi tillförde då ekonomiska resurser och utökade krigsorganisationen på Gotland med ett nytt regemente och militär verksamhet.

Vi har sedan, under de år som gått, fått komplettera innevarande inriktningsbeslut flera gånger. Vi har lärt oss den här vägen att det vi ser inte alltid är tillräckligt. Så kan det också vara i dag när vi ser på den närmaste femårs- eller tioårsperiod som ligger framför oss.

Det vi har medverkat till och aktivt förhandlat fram till den här dagen är en oerhört viktig satsning för svenskt försvar. Vi tillför 5 miljarder per år ytterligare fram till år 2025 med tillägget år 2024 och 2025 så att det sammantaget blir 27 miljarder mer till det militära försvaret när vi kommer fram till och med 2025. Det blir också 4,2 miljarder till det civila.

Det här är betydande tillskott, och vi har också i god samverkan fått in kontrollstationer och uppföljningsverktyg för att efter vägen analysera hur vi ligger till med ekonomi och med genomförande av beslutet.

Allt som Försvarsberedningen har förhandlat fram är inte med i den första etappen. Men Centerpartiets utgångspunkt är att helheten i *Värnkraft* ska genomföras. Det kommer att kräva ytterligare resurser, och det kommer det att göra även fram till 2030. Där är vårt mål att 2 procent i andel av bnp ska gå till de militära utgifterna.

Vänner! Allt fler inser att de här frågorna behöver prioriteras. Detta bygger på att vi kan stärka folkförankringen för försvarsfrågor, att fler blir delaktiga och att fler får en relation till Försvarsmaktens verksamheter. Då är ökad synlighet och ökad närvaro i hela landet av väldigt stor betydelse.

Därför är jag glad över att det nu ligger ett tydligt mandat och ett uppdrag till Försvarsmakten i samband med detta inriktningsbeslut att krigsorganisationen ska växa vidare, att det ska bli återetableringar på tidigare förbandsorter och att det ska bli en utökad organisation med fler värnpliktiga.

Fru talman! Vi lägger i dag grunden till en långsiktig fortsatt tillväxt. Det här är platser där det finns mycket goda förutsättningar att växa vidare. Det gäller att komma igång, det gäller att etablera och det gäller att utveckla, att rekrytera och att formera vidare.

Fru talman! Hemvärnsförbanden är en del i att bygga förmåga i hela landet. Vi har en bred överenskommelse om nya fordon, om sensorer, om mörkerutrustning och om ytterligare materiel och insatser som ska förbättra möjligheterna för hemvärdet.

Krigsorganisationen kommer att växa till 90 000 befattningar och antalet värnpliktiga till 8 000 vid utgången av 2025. Det behöver finnas ytterligare stödresurser. Balansen mellan verkan och stödförband behöver också utvecklas de här åren.

Vi lade tidigt fast att vi behövde få en ökad amfibieverksamhet och lokalisering i Göteborg, att flygflottiljen i Uppsala skulle återetableras och att Arvidsjaur åter skulle bli ett regemente. Det kom vi fram till i Försvarsberedningen, och arbetet med detta kunde också sedan gå vidare. Det ligger i plan.

På slutet har det suttit längre in att få till de avslutande etableringar som nu ligger i denna försvarsproposition. Det handlar om att få till infanterieverksamhet både i Falun, i Sollefteå och i Östersund. Här har vi många fina möjligheter med skjutfält och tidigare gjorda investeringar som vi kan ta till vara. Också på Frösön finns infrastruktur sedan tidigare för att utveckla flygverksamheten. Det nämns och finns med på ett tydligt sätt i propositionen.

Ett annat område som Centerpartiet har kämpat för, och där vi tillsammans med andra har arbetat hårt för att det ska bli verklighet, är en utökad indirekt eldverksamhet – att artilleriet ska kunna växa, att vi ska återfå utbildningsverksamhet i södra Sverige och att det då blir en återetablering med ett regemente i Kristinehamn och ökad verksamhet i Villingsberg och skjutfältet.

Det här är rätt, och det kommer att möjliggöra en ökad flexibilitet och ökad redundans och närvaro i hela Sverige. Vi ser också att resurserna i norr behöver utökas och att vårt fokus på arktisk miljö och vinterförmåga inte får stanna av. Det är positivt med brigadstrukturens utveckling och att detta täcker landet i sin helhet, men mer behöver och kommer att behöva göras.

Fru talman! Det finns mycket att lyfta fram i samband med ett sådant här omfattande beslut. Men det som jag har sett de här åren och som jag också har med mig inför kommande år är hur viktigt det är att vi försvarspolitiker kan forma ett brett stöd för varför det här måste göras. Det här måste inte bara få genomsyra samhällets olika sektorer – ett totalförsvarsperspektiv ska finnas med i alla verksamheter – utan Sveriges riksdag ska

också bli bärare av varför försvarsutgifter ökar och varför de måste öka. Det handlar om att vi måste ha en konstruktivitet och en hållbar hållning i de här frågorna.

Det har varit en hel del utmaningar fram till dagens beslut. Vi har kunnat se att det inte alltid har varit lätt att staka ut vägen. Men nu har vi kommit så här långt, och jag vill tacka för detta arbete. Jag vill tacka Försvarsmakten och övriga myndigheter för det viktiga arbete som görs men också uttrycka min förväntan på att man nu använder de resurser som anslås så effektivt som möjligt. Man ska få ut så mycket försvarsförmåga som möjligt och även i kommande utvärderingsarbete kunna ta de steg som behövs för att hela *Värnkraft* ska bli verklighet.

Vi lever i ett försämrat säkerhetspolitiskt läge. Dagens debatt och morgondagens beslut är oerhört viktiga för att kunna möta omvärldsutvecklingen i vår del av världen.

Fru talman! Det här kommer att bli mycket angeläget att få till.

Jag vill yrka bifall till liggande förslag i betänkandet med den reservation om civilplikt vi delar med andra partier.

Anf. 84 HANNA GUNNARSSON (V):

Fru talman och ärade ledamöter! Hej till alla er som sitter och tittar och lyssnar där hemma! I dag debatterar vi regeringens stora totalförsvarsproposition, det femåriga beslutet om den försvars- och säkerhetspolitiska inriktningen för både det militära och det civila försvaret.

Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 34, som handlar om Försvarsmaktens stöd till det civila samhället.

Jag kommer att prata om Vänsterpartiets inställning till det militära och det civila försvaret. Jag ber er som vill veta mer om Vänsterpartiets inställning till säkerhetspolitiken och om alliansfriheten, Nato, kärnvapenförbud och sådana frågor att lyssna på Håkan Svenneling, som pratade i den tidigare debatten.

Fru talman! Vi lever i ett mer sårbart samhälle. De senaste åren har det blivit tydligt att det finns en lång rad civila hot mot Sverige. Det är naturkatastrofer i klimatförändringarnas spår, olika former av it-attacker, splittring mellan grupper i samhället, påverkansförsök och falska nyheter – och såklart det virusutbrott som har orsakat den allvarliga pandemi som vi fortfarande befinner oss mitt i.

För Vänsterpartiet är målet alltid ett jämlikt samhälle. Detta kan vi prata om även när det gäller försvars- och säkerhetspolitik. Vi menar att ett jämlikt samhälle är ett tryggare samhälle. Ett jämlikt samhälle är ett säkrare samhälle. Samhällets bottenplatta, välfärden, behöver vara stark för att vi ska klara oss och ha ett bra liv i Sverige.

Fru talman! Min första punkt i detta anförande handlar om att vi måste ha ett robust samhälle och en starkare välfärd. Vänsterpartiet ser, precis som alla andra, ett behov av att stärka totalförsvaret och ha en stark motståndskraft mot olika former av kriser. Ett starkt totalförsvaret kräver ett robust samhälle i alla delar och en väl utbyggd välfärd som ger resurser så att man klarar både det dagliga arbetet och ansträngda lägen. Hur ska personalen klara av en kris om man går på knäna redan innan krisen har uppstått? Pandemin har visat att vi är väldigt sårbara i detta.

Vid en allvarlig och långvarig kris påverkas hela samhället. Pandemin har krävt prioriteringar, flexibilitet och omställning. Den kommunala

verksamheten med äldreomsorg och förskolor måste alltid kunna hållas igång, även vid en kris.

Min andra punkt handlar om att samhällsviktig verksamhet måste ägas offentligt. Privatiseringar och utförsäljningar av offentlig verksamhet har gjort att vi inte har rådighet över all den samhällsviktiga verksamheten i Sverige. Verksamheten blir svår att samordna och styra vid kriser.

Offentligt ägande är en del i att bygga samhället robust och säkert. Ett aktuellt exempel är 5G-näten, som planeras nu och såklart bör vara statliga.

Samhällsviktig verksamhet som är uppdelad på många olika aktörer, kanske rent av med utländskt ägande, gör att alla bara har koll på sin lilla bit i samhället. Detta gör oss väldigt sårbara. Att sälja ut offentlig och samhällsviktig verksamhet är därför faktiskt att utsätta både landet och medborgarna för stora risker.

Min tredje punkt, fru talman, handlar om folkförankringen och att göra saker tillsammans. Hanteringen av stora kriser kräver att samhället arbetar ihop mot samma mål. Detta gäller såklart alla som arbetar inom samhällsviktig verksamhet, men också alla som är frivilligt engagerade på olika sätt. I de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärdet finns personer med utbildning, kunskaper, engagemang och lokalkännedom. Men även i andra delar av civilsamhället, som Röda Korset, idrottsföreningar, religiösa samfund och stora organisationer som scouterna finns många frivilliga som kan mobiliseras vid både mindre och större kriser.

Vi är alla mycket tacksamma för det stöd som ges från civilsamhället under den pågående krisen och som getts under de skogsbränder vi sett och då det kom väldigt många flyktingar under kort tid. Försvarsmaktens, hemvärdets och de frivilliga försvarsorganisationernas hjälp har varit nödvändig för att vi ska kunna klara pandemin på bästa möjliga sätt.

Enskilda människors egen krisberedskap – att ha saker hemma och ha kunskaper om hur man ska göra i kris – är också väldigt viktig. MSB skickade 2018 ut broschyren *Om krisen eller kriget kommer* till alla Sveriges hushåll. Den bör kanske skickas ut med jämna mellanrum så att de kunskaperna hålls levande.

Under coronapandemin har Försvarsmakten bidragit med stora resurser, både materiella och personella. Vi ska använda alla våra gemensamma offentliga resurser i samhället på det bästa och mest effektiva sättet när vi ska möta olika hot. Försvarsmakten kan i dag inte planera i förväg för att stödja samhället vid civila kriser och katastrofer. Vi skulle behöva en lagändring om just Försvarsmaktens stöd till samhället för att hela samhället ska kunna organiseras på bästa sätt.

En hörnsten i ett folkförankrat försvar är värnplikten. Vänsterpartiet är för värnplikt för både kvinnor och män, och vi håller med om att antalet värnpliktiga måste öka. Försvaret av Sverige är en angelägenhet för hela befolkningen, oavsett vilken bakgrund eller vilka erfarenheter man har.

De värnpliktiga ska få bästa möjliga utbildning, och det är därför viktigt att det finns ett fungerande pliktråd, som väljs av de värnpliktiga gemensamt, och att alla rapporter om trakasserier eller missförhållanden tas på allra största allvar och utreds så att sådant aldrig upprepas.

Vi är glada över att det nu finns en majoritet i försvarsutskottet för att utreda återinförandet av en civilplikt. Detta kan bli ytterligare en hörnsten

i ett folkförankrat försvar. En modern civilplikt skulle till exempel handla om utbildning i viktiga saker som sjukvård, transporter eller miljöskydd.

Fru talman! Min fjärde punkt handlar om Försvarsmaktens organisation. Försvarsmakten är en väldigt detaljstyrd myndighet. Vi politiker är ju representanter för allmänheten; vi är inte försvarsexperter på något sätt. Vi lär oss såklart väldigt mycket, och de som har suttit i utskottet länge kan givetvis mycket mer. Men vi måste lämna detaljerna till professionen – till dem som är utbildade och har erfarenhet av att leda verksamheten. Politiken ska peka ut riktningen och besluta om budget och lagar, men sedan ska professionen lösa uppgifterna. Vårens diskussioner i Försvarsberedningen visar att Försvarsmaktens verksamhet fortfarande handlar väldigt mycket om detaljstyrning.

För att Försvarsmakten ska kunna växa så mycket som vi tänker är det väldigt viktigt att myndigheten kan rekrytera, behålla och även locka tillbaka personal. De anställda ska kunna känna stolthet över sin arbetsplats. Det handlar om ett yrke som innebär risker, och arbetsvillkoren inom Försvarsmakten måste vara så bra som över huvud taget är möjligt. Vi ser även att lönerna behöver höjas.

Efter att ha läst Försvarsmaktens remissvar och lyssnat på de föredragningar vi har fått under våren har Vänsterpartiet landat i att vi inte vill återupprätta regementen i Sollefteå, Falun eller Kristinehamn. Att starta nya verksamheter är resurskrävande, och vi uppfattar att Försvarsmakten hellre vill växa där man redan har verksamhet och är igång. Sannolikt har regionalpolitik fått spela en alltför stor roll i förhandlingarna mellan partierna, och detta är inte ett ansvarsfullt sätt att bedriva försvarspolitik.

Fru talman! Min femte punkt handlar om jämställdheten. Vänsterpartiet är ett feministiskt parti, och det är därför såklart viktigt för oss att Försvarsmakten blir bättre på jämställdhet. Regeringen kunde gott ha utvecklat den delen av propositionen lite bättre, tycker jag. Andelen kvinnor bland de värnpliktiga 2020 är 17 procent, långt ifrån ens en minimidefinition av vad jämställdhet innebär.

Det pågår arbete för att modernisera krav på olika sätt och ta fram kläder och utrustning som passar kvinnor. Det är bra, men det krävs att man fortsätter arbeta med dessa frågor och gör det lite mer intensivt.

En eloge ska i sammanhanget ges till dem som arbetar med Försvarsmaktens utåtriktade material, där man är väldigt bra på att lyfta fram kvinnor. Detta är viktigt för att kunna visa upp förebilder.

Min sjätte punkt handlar om klimatförändringarna och detta väldigt allvarliga hot mot den globala säkerheten. Torka, översvämningar och extrema väderförhållanden och väderhändelser medför både direkta och indirekta risker för krig och konflikter. Att arbeta för att begränsa klimatförändringarnas effekter är därför att arbeta för en fredligare värld.

Det krävs kontinuerliga förbättringar i Försvarsmaktens interna miljöarbete. Vi har sett, bland annat i en rapport nyligen från föreningen Svenska Freds, att det är ganska svårt att följa det interna miljöarbetet på grund av hög sekretess.

Försvarsmakten måste vara med och ta ett gemensamt ansvar för Sveriges utbyggnad av vindkraft. Detta är något som många gånger stoppas av Försvarsmakten.

Vänsterpartiet kräver också att försvarsövningarna i och över Vättern avbryts. Vättern är en viktig dricksvattentäkt, och rent dricksvatten är en av våra viktigaste resurser.

Anf. 85 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag har några frågor. Den första handlar om att vi är ett av världens mest jämställda samhällen – det tycker jag är bra. Men hur ser Vänsterpartiet på att en myndighet deltar i politiska tåg och demonstrationer?

Den andra frågan är: Är Vänsterpartiet, liksom Sverigedemokraterna, för ett införande av civilplikt rakt över?

Min tredje fråga är: Hur ser ett feministiskt parti på det jag talade om tidigare, nämligen när representanter för regeringen åker till exempelvis Iran och klär sig i huvudduk och kläder anpassade för en religiös diktators sätt att förhålla sig till kvinnor? När ett sådant lands representanter kommer till Sverige skulle de aldrig drömma om att klä sig så som kvinnor här gör eftersom det inte är förenat med deras syn på kvinnor. Hur ser ni som feministiskt parti på detta? Har det över huvud taget någon betydelse?

Min sista fråga, om den hinns med: I ett historiskt perspektiv, anser Vänsterpartiet att de klimatförändringar vi ser är något nytt? Har det inte alltid varit klimatförändringar, även om det är långt mellan dem?

Anf. 86 HANNA GUNNARSSON (V) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågorna och ska snabba på lite så att ledamoten får svar på dem alla.

När det gäller att gå i olika typer av tåg tänker jag att det är upp till varje myndighetschef att bestämma. När en myndighet agerar i samhället är det viktigt att få en trovärdighet hos de samhällsmedborgare man är satt att tjäna. Man ska inte delta slentrianmässigt utan alltid fundera igenom anledning och effekt. Det finns många vinster i att som myndighet visa upp att man är en del av samhället och att frågan är viktig. Samtidigt ska man inte springa runt på allt bara för att det är roligt.

Civilplikten är vi för. Det finns ett tillkännagivande i betänkandet som vi är med på och som därför får majoritet.

Kläder är kanske inte en försvarspolitisk fråga. Som feminist menar jag dock att alla människor måste få klä sig som de vill. Det är en absolut utgångspunkt. När myndighetspersoner eller höga politiker åker till länder där det finns lagar angående kläder är balansgången svår. I ena vågskålen ligger att bryta mot landets lag och i den andra att man alltid ska få klä sig precis som man vill. Det är en balansgång som en minister behöver fundera på. Men det är som sagt ingen försvarspolitisk fråga.

Klimatförändringarna är väl inte heller en försvarspolitisk fråga. Men ja, det finns klimatförändringar, och de blir värre på grund av människan.

Anf. 87 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Det är kanske ingen försvarspolitisk fråga, men Hanna Gunnarsson lyfter ju upp detta i den försvarspolitiska debatten.

Sverigedemokraterna tycker inte att varje myndighet ska få bestämma själv. Vi tycker inte att de själva ska få avgöra om de ska gå i politiska demonstrationer, typ pride. Det ska totalförbjudas, för det är en politisk organisation. Till exempel är Sverigedemokraterna inte tillättna att gå med

i sådana tåg eller demonstrationer. Jag säger inte att vi skulle göra det, men vi är inte tillättna. Det är en politisk markering, ett tydligt nej.

Det finns inga lagar i Iran om att representanter från olika regeringar ska klä sig i deras klädsel. Det är ett påhitt. Det är inget feministiskt initiativ, och det står i direkt strid med deras egna bestämmelser.

Hanna Gunnarsson säger att vi inte ska kunna något utan överlåta det till tjänstemännen. Är det inte dags då att byta ut dem som anser det mot tjänstemän, så slipper man gå vägen över någon okunnig politiker, om det finns någon sådan? Ju mer kunskap man har i ett ämne, desto lättare är det att kommunicera med representanter för professionen. Här har vi tydligen helt olika uppfattning.

Man kanske inte kan lika mycket, men man bör vara väl insatt och inte tro att man bara kan svepa över med stora formuleringar utan att förstå konsekvenserna av de beslut man fattar. Ju mindre man kan, desto allvarigare blir konsekvenserna.

Min fråga om klimatförändringarna fick jag inget svar på mer än att de sker. Min fråga var: Har det i ett historiskt perspektiv alltid varit klimatförändringar, större och mindre än dem vi ser nu, bland annat istider, värmeböljor med mera?

Anf. 88 HANNA GUNNARSSON (V) replik:

Fru talman! Jag pratar om klimatförändringarna som ett hot mot vårt samhälle, och då ingår det ju i försvars- och säkerhetspolitiken. När vi ser ett hot, till exempel en stor skogsbrand som orsakats av att klimatet blir varmare, måste vi hantera det. Det är ett civilt hot, och därför pratar vi om totalförsvaret på olika sätt.

Jag noterar att Sverigedemokraterna gärna vill bestämma över olika myndigheter. Jag har fullt förtroende för att våra myndighetschefer tillsammans med sina medarbetare själva kan bestämma vad man ska och inte ska delta i.

Detta med kunskap är intressant. Som politiker är kunskap om verksamheten givetvis extremt nödvändig. Vi ska inte sitta här inne och mögla, som en tjänsteman sa en av de första dagarna i riksdagen, utan vi måste vara ute och prata med folk. Det är en sak.

Det är en annan sak att bestämma något i rak motsats till det professionen, som är utbildad och har erfarenhet, råder oss att göra. Som politiker har vi denna rätt. Vi kan tacka myndigheterna för deras åsikt och sedan gå åt ett annat håll. Jag tycker att det är dåligt. Oftast är det bra att lyssna på myndigheterna. Professionen tycker kanske inte alltid som vi, men då får det väl vara så ibland. Det är dock en balansgång för varje politiker att avgöra hur mycket man ska lyssna och ta till sig råd och hur mycket man ska köra sitt eget race.

Anf. 89 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! Vi debatterar nu försvarsutskottets betänkande om totalförsvaret fram till 2025. Jag yrkar bifall till reservation 52 under punkt 35. Kristdemokraterna och Moderaterna är nämligen oense med regeringen om den viktiga långsiktiga finansieringen.

I mitt anförande ska jag säga något om omvärlden, något om historien och något om Försvarsberedningens arbete, som mynnat ut i dagens beslut.

Vi ser ett försämrat säkerhetspolitiskt omvärldsläge. Det pågår ett krig i östra Ukraina där tio personer i månaden dör. Det är visserligen lågintensivt, men vi behöver ändå påminna oss om att det pågår ett krig i Europa just nu. Det är oroligheter i Belarus, vi ser ett tuffare ryskt övningsmönster i Östersjön och Must säger att det finns en ökad risk för konfrontation i vårt närområde där incidenter kan eskalera. Det är i detta omvärldsläge vi har att hantera Sveriges säkerhet.

Låt oss titta tillbaka lite i historien. Under kalla kriget hade Sverige ett starkt försvar tack vare att försvaret var fullt utbyggt långt efter andra världskriget. Men i likhet med hela västvärlden var vi efter kalla kriget snabba med att avrusta. Den eviga freden rullade in i tankesättet, och det blev strategisk timeout och annat.

Till kommande generationer vill vi därför skicka med: Gör aldrig om detta! Som tredje största land i Europa måste vi ha en viss nivå på vårt försvar – på vår armé, vårt flygvapen, vår marin, vårt cyberförsvar och så vidare.

Vi kan inte pruta på detta. Det är ungefär lika dumt som att tänka sig att man ska pruta på hemförsäkringen. Bara gör det inte! Den som är ansvarsfull ser till att betala för trygghet. Trygghet bygger vi sedan med andra länder, men vi måste se till att göra vår del.

Försvarsberedningens arbete påbörjades för fyra år sedan i januari. Vi fick uppgiften att titta på omvärldsläget och göra en säkerhetspolitisk analys, titta på vilket försvar som finns i dag och bristerna i det samt lägga fram förslag på att rätta till dem.

Det gjorde vi också. Vi hade en förträfflig ordförande i Björn von Sydow, och vi var rörande överens om vad som skulle göras. Men av någon outgrundlig anledning i samband med sluttampen för ett och ett halvt år sedan ville Socialdemokraterna inte vara med och betala. Det är ingen bra idé, fru talman. Man måste betala räkningarna.

Sedan blev det lite olika krumbukter och piruetter, och sedan var Socialdemokraterna i augusti förra året beredda att tillsammans med Liberalerna och Centern göra en upptrappning med 5 miljarder fram till 2025.

Sedan kom det en annan historia med oundvikligheter; det fattades pengar. Det är viktigt att ta upp en hörnpelare här. Jag tror att det flesta förstår att riva ned någonting går snabbt men att bygga upp en försvarsförmåga igen tar tid. Det måste finnas ett tioårsperspektiv.

Här finns vår kritik. Kristdemokraterna har tillsammans med Moderaterna en reservation. Den går ut på att kunna betala för de försvarsförmågor vi är överens om, det vill säga fram till 2025, men för tiden fram till 2030 fattas motsvarande 35 miljarder. Det är inte bra. I det omvärldsläge som jag inledde med att ta upp har Sverige inte råd med underfinansierade försvarsbeslut eller förseningar.

Jag har ett par grundläggande frågor att ställa till regeringen. Om vi är överens om vad som krävs och vad det kostar, varför vänta med att ge besked om finansieringen? Varför ska vi vänta tre år i stället för att ge besked i dag? Det är ingen bra idé, och det stärker inte vår trovärdighet.

Detta är vår kritik mot det beslut som ska fattas. Därför har vi reserverat oss, och vi hoppas få stöd för en finansiering fullt ut så att det går att genomföra försvarsbeslutet utan förseningar. Sverige har inte råd med ett underfinansierat försvarsbeslut eller med förseningar. Vi måste göra vårt.

Jag vill också påpeka att ett Natomedlemskap är av yttersta vikt. Det pratade vi om i den förra debatten. Ett medlemskap skulle stärka vår trygghet, hjälpa vår omvärld och ge förutsägbarhet, precis som utredaren Krister Bringéus fastslog i sin utredning för fyra år sedan.

Det är viktigt att se fakta. Sverige är det land runt Östersjön som satsar minst på försvaret sett till bnp. Det är inte hållbart, och det funkar inte. Det kommer inte att funka. Därför har Kristdemokraterna tillsammans med flera andra partier fastslagit att Sverige måste gå upp mot 2 procent, och senast 2030 ska det ha inträffat. Då finns möjlighet att fullt ut finansiera det militära försvaret och det civila försvaret.

Det civila försvaret är två sidor av samma mynt. Det är jätteviktigt att bygga ut det civila försvaret. Jag kan ta upp några exempel på kritik, till exempel beredskapspolisen. Vi tycker att det är dumt att beredskapspolisen kan användas enbart vid krig. Vi bör kunna anlita den vid kriser som en extraresurs.

Sedan var det frågan om ett cybersäkerhetscenter. Vi har stridit för detta, men vi tycker inte om att fyra myndigheter ska dela på ledarskapet. Det blir inte bra. Vi vill ha det precis som i Storbritannien; The National Cyber Security Centre, som är världsledande på sitt område. Där är det *en* myndighet som är fodervärd och tar befälet. Att det nu blir något slags konsensuspolitik är inte bra för något så viktigt som cybersäkerhet. Det har varit fragmenterat under alldeles för många år, och detta måste stärkas. Det gäller att få en säker marknadsplats. Det är i dag alldeles för lätt att få Sverige på fall i fråga om cybersäkerhet, och därför är det en brist att regeringen har visat en senfärdighet i ledarskapet i den frågan.

Sedan är det förslaget om att införa ett totalförsvarsdepartement. Vi vill att Försvarsdepartementet ska få huvudansvaret för hela totalförsvaret, inte att det som nu ska vara uppdelat på flera olika departement. Blir det en kris, eller i värsta fall krig, måste det vara en tydlig ordergivning. Det var också något som Försvarsberedningen hade med i sitt förslag. Detta finns med i vår kritik.

Låt mig sammanfatta. Omvärldsläget är tuffare. Vi får inte göra om tidigare gjorda neddragningar. Det beslut som vi ska fatta i morgon efter dagens diskussion och vår kritik gäller att regeringen inte har för avsikt att lägga till de pengar som krävs långsiktigt för de förmågor som pekas ut. Det är inte bra, och det riskerar att bli förseningar. Det har vi inte råd med.

Sedan är det vår kritik mot det civila försvaret.

Alla dessa frågor är viktiga. Vi måste bygga ett försvar som skapar trygghet åt oss och omvärlden.

Anf. 90 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag har några enkla frågor.

Vi är för att samordna mellan de fyra myndigheterna. Den frågan har ledamoten redan svarat på. Vi anser att det är viktigt att samverka, och det är bra. Men någon måste i slutändan fastslå vad som ska göras. Då får man samverka för att nå chefens mål.

Låt mig ta upp en annan fråga i stället. Vi har sagt att det behövs ytterligare en militärhögskola. Vi har föreslagit Boden. Varför just Boden? En viktig parameter är att det måste finnas värnpliktiga, skolor och lokaler. Hur ser Mikael Oscarsson på att placera en högskola i den norra delen av Sverige?

Hur ser Mikael Oscarsson och KD på att myndighetschefer tillsätts efter partibok, inte efter kompetens? Nu kan det vara ett sammanträffande, men det handlar alltså om att tillsätta myndighetschefer efter kompetens och inte efter partibok.

Anf. 91 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Först var det en fråga om samverkan. Jag redogjorde för den kritik vi har. Kristdemokraterna och jag själv har varit engagerade för att stärka cyberförsvaret. Vid studiebesök med Försvarsberedningen i olika länder har jag försökt att inhämta uppgifter. Det har visat sig att Sverige är det enda land som har det så uppsplittrat mellan olika myndigheter. I dag är det sju myndigheter som delar på ansvaret. Det blir inte bra. Ansvaret hamnar mellan stolarna.

Vi har föreslagit ett nationellt cybersäkerhetscenter. Det kommer nu, men problemet är att man försöker ha flera olika ledare samtidigt. Det är inte bra. Någon behöver vara fodervärd, ta befälet. Oavsett det behövs en ordförande. Det är vår kritik mot regeringen.

När det gäller frågan om personalförsörjningen är den ju en utmaning. Det var den information vi fick från Försvarsmakten för bara någon vecka sedan. Det finns utmaningar, så det behöver vi på olika sätt stärka upp. Sedan vet jag inte om svaret är att det behöver vara exakt lokalisering. Det är jag inte beredd att ge mig in på.

Den sista frågan får nog Roger Richthoff hjälpa mig på traven med. Vad är det för myndighetschefer han tänker på som i dag är utsedda med partibok? Jag tycker att det är helt uteslutet att det ska vara så. Kan du inte utveckla vilka det är, Roger Richthoff? Topp tre, kanske, av de värsta utnämningarna? Eller topp fem? Du kanske har en tio-i-topp-lista? Det vore intressant att höra i så fall. Sedan kanske jag kan utveckla svaret.

Anf. 92 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag svarar gärna på den frågan. Det som oroar mig är att chefen för MSB utsågs efter en lång rad uppdrag och resultaten av dem. Jag tar det som ett exempel.

När man ska söka chefer till myndigheter bör man ställa någon form av krav på vad de ska kunna. Det kan man ha ändå, men de bör också ha en bakgrund som borgar för det. Principen för att tillsätta myndighetschefer blir i sin förlängning ofta att myndighetschefen tillsätter sina chefer. Det måste inte vara fel. Det måste inte vara korruption. Men det leder tanken till hur man själv gör.

Alla vi som har drivit företag med många anställda ser en skillnad här. När man startar företaget – även utomlands, även i Ryssland – startar man företaget med de närmaste som man känner och som är pålitliga och kunniga. Men när företagen växer söker man kompetens som man behöver.

Likadant är det här. Gör man inte detta utan tänker att ”han är ganska duktig, och hon är ganska duktig”, då leder det till att man skapar en grupp i en myndighet som är i total avsaknad av tjänstemannaansvar. Ingen tar ansvar. Det är ett exempel på hur man viker undan från ansvaret, och det ser vi tydligt i dag.

Myndighetscheferna måste stå starka, och de ska inte vara beroende av en partibok. Det är det jag menar, och jag tog MSB som exempel.

Anf. 93 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Det här är något som den borgerliga regeringen var väldigt noga med. Ta till exempel detta med landshövdingar – där fördes det in att det skulle minsann inte bara vara partibok, utan om man var en duktig chef på andra områden skulle man kunna bli landshövding. Det är ett fundament.

Sedan hade jag kanske förväntat mig en längre lista. När allt kommer omkring kanske det var bara en utnämning. Jag ska säga att hade jag varit statsminister hade jag nog inte låtit den dåvarande rikspolischefen gå vidare till MSB. Men så blev det.

Generellt sett är det av yttersta vikt att vi hela tiden utnämner personer efter den duglighet de har för den uppgift de ska utföra. Det måste vara en bas i en demokrati.

Anf. 94 ALLAN WIDMAN (L):

Fru talman! Som ledamot av Sveriges riksdag är det fjärde gången jag är med och förlorar ett försvarsbeslut. Som flera varit inne på har det varit en lång grossess den här gången. Om några veckor är det jämnt fyra år sedan Försvarsberedningens arbete påbörjades. Värkarbetet, fru talman, har varit både svårt och utdraget. Det har tillförts både dropp och smärtlindring. Men till slut, i september, såg totalförsvarspropositionen äntligen dagens ljus.

Nu sitter kanske regeringen och funderar på om man efter voteringen i morgon ska få ensam vårdnad om det som har producerats. Jag vill redan här och nu försäkra regeringen om att vårdnaden kommer att bli gemensam. Det finns alla skäl för den här kammaren att natt och dag vaka över den nyss tillblivna telningen.

För ett par dagar sedan på Twitter gick en förutvarande försvarsminister ut och gjorde sin egen tolkning av försvarsbeslutet. Han menade att satsningarna på armén gör att vårt skalförsvaret, det vill säga våra fjärrstridskrafter, utarmas. Han menade att följden skulle bli att vi för kriget in på egen, svensk, mark.

Fru talman! Det är min uppfattning att den förutvarande försvarsmministern har fel – dubbelt fel.

Vi fortsätter lägga huvudparten av våra materielanslag på stridsflyg och ubåtar. Så kommer det att förbli under avsevärd tid, bedömer jag. Men det faktum att vi nu satsar en del på vår oanständigt lilla armé har väldigt stor betydelse.

Det finns inget som är så krigsavhållande som en armé av anständig kompetens och storlek. Vi har sett i väpnade konflikter de senaste 20 åren hur stormakterna hemska gärna skickar sina örlogsfartyg och sitt stridsflyg. Men de vill inte gå in på marken. Sådana operationer kräver helt andra ledtider och är förenade med mycket stora risker och kostnader.

Därför behöver armén växa och bli större. Vi går i detta försvarsbeslut från 24 kanoner till 72. Det innebär fortfarande att Sverige har färre kanoner än stridsflygplan. Det är en helt unik mix – inget annat land på jorden ser ut på det här sättet, och man kan ju fundera över skälen till att det är så.

I det sammanhanget vill jag säga något apropå Niklas Karlssons kommentar att om Finland bestämmer sig för Gripen ska vi göra det bästa operativa samarbete vi kan. Jag vill ta tillfället i akt att säga att även om

Finland *inte* väljer Gripen är det min uppfattning att vi ska skaffa oss det bästa operativa samarbete vi kan.

Fru talman! Försvarsmakten tillförs 200 miljarder extra under 20-talet. Det är det som redan nu är beslutat. Totalt uppgår försvarsanslaget fram till 2030 till drygt 800 miljarder.

Som folkvald känner jag alltid en stor oro när myndigheter snabbt tillför stora resurser. Det är viktigt att vi vakar över kostnadseffektivitet och rationalitet.

Liberalerna har inför det här beslutet slagits för bland annat att en ny anslagsfinansierad myndighet ska inrättas vars enda uppgift är att granska, följa upp och utvärdera vårt totalförsvaret, både det militära och det civila. Den ska startas senast den 1 januari 2023 och kommer att väsentligt förbättra både regeringens, antar jag, och riksdagens uppföljning.

Vi har också med detta totalförsvarsbeslut fått tillbaka något som kallas objektsramar. De ska finnas för undervattensförmågan och för stridsflyget. Objektsramar fanns en gång i tiden, ända fram till slutet av 90-talet. De innebär att man sätter en yttersta prislapp för dessa två förmågor, och ska den prislappen rubbas på något sätt måste regeringen få riksdagens godkännande för det.

Vi inför också en princip om design-to-cost. Det vill säga att den ekonomi som är avdelad för en verksamhet eller för ett materiellt objekt, den gäller. Riskerar man att hamna i fördyringar eller förseningar, vilket är samma sak, ska man hitta finansiering inom den berörda verksamheten – inom den berörda försvarsgrenen, säger jag för att vara extra tydlig.

Som flera varit inne på har vi också en kontrollstation efter valet 2022. Det är då vi ska fatta beslut om ekonomiska ramar för perioden 2026–2030. Liberalerna, och såvitt jag förstår även Centerpartiet, vill att vi ska fortsätta resan mot 2 procent. Jag bedömer, fru talman, att det nästan oavsett valutgång kommer att finnas en majoritet för det i denna kammare.

Den 30 augusti skrev tre borgerliga partier en ganska uppmärksam DN Debatt-artikel med angivande av vad man ville genomföra, det vill säga helheten i Försvarsberedningens rapport *Värnkraft*. Varenda en av de punkterna, fru talman, finns nu med i den principöverenskommelse som ligger till grund för totalförsvarspropositionen. Enda skillnaden är att finansieringen åren 2026–2030 får vänta med beslut till efter valet 2022. Det tycker jag, fru talman, när jag ser det så här i efterhand, är ett mycket gott facit av det arbete som har skett.

Och det ska väl sägas: Socialdemokraterna står nu här och säger att de tillför resurser, men det var väldigt svårt att få Socialdemokraterna med på vagnen i budgetbeslutet 2018. Det var väldigt svårt att pressa fram ramökningarna på 25 miljarder i augusti 2019. På sluttampen fick vi närmast krama ur regeringen de sista 13 miljarderna som också tillförs. Man har, fru talman, i stort sett varit emot varenda krona i förstärkning.

Jag ska ta det avslutande fort. När det gäller vinsthemtagningar på det civila försvarsområdet får vi nu en bred utredning om personalförsörjning för civilförsvaret, innehållande även civilplikt. Vi har en ingång som innebär att väg- och vattenbyggnadskåren samt byggnads- och reparationsberedskapen ska återinföras. Den fanns under kalla kriget och hade stor betydelse. Vi får dessutom en utredning om en polisär förstärkningsresurs. Det är dock inte avgjort ännu, Mikael Oscarsson, om den kan användas även i kristid eller inte.

Det är också viktigt för mig, fru talman, att vi nu har en rekommendation till alla svenska medborgare att kunna klara sin egen försörjning under en veckas tid vid en kris. Det är ett viktigt steg.

Med det yrkar jag bifall till reservation 4 och 54.

Anf. 95 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! Jag har i dag drabbats lite av något som har att göra med det jag hade tänkt prata om, nämligen informationssäkerhet. Jag hade nämligen skrivit mitt anförande till den här debatten i ett Google Docs-dokument, som för ett tag sedan helt raderades medan de hade problem. När jag fick tillbaka min uppkoppling och kom åt systemet visade det sig att nästan allt var raderat. Jag hade skrivit ett ganska långt anförande, men nu får jag kommentera lite kortare i stället.

De förstärkningar som görs i propositionen behövs, speciellt på det civila försvaret. I den förra debatten om säkerhetspolitiken pratade jag ganska mycket om en breddad hotbild, och den vill jag understryka även nu. Jag kommer inte att gå in lika mycket på det jag såg som de stora fördelarna i det vi nu gör i det militära försvaret, och jag kommer inte heller att gå in så mycket i detalj på det civila försvaret. Jag tänker dock säga några ord om några punkter som jag vill understryka, som vi tycker är extra viktiga och som annars kanske riskerar att gå något under radarn.

Det är flera som har pratat om cybersäkerhetscentret här. Jag vill understryka att vi också tycker att det är otroligt viktigt att vi nu har ett sådant arbete på gång och att det finns en stor kraft bakom det. På detta område ser vi att mycket av framtidens hot kan komma att utvecklas, och då måste vi också ha ett rimligt försvar att möta det med.

En annan del är det psykologiska försvaret, med allt vad det innebär, mot fake news, påverkan på valsystem och andra delar som gör att vi inte kan nå den robusthet som vi annars skulle kunna få. Den satsning som här finns på det psykologiska försvaret är mycket bra.

En annan sak som vi behöver understryka är förbättringen av beredskapslager och den inhemska produktionen. Det gäller livsmedel, material, bränsle och energi. Pandemin har visat hur sårbara vi är för olika sorters störningar. Vi har förlitat oss på att vi kan få hjälp av andra när kris kommer. Om andra också drabbas av samma kris, som nu med coronan, ser vi att det blir en väldig kamp om resurser. Då måste vi helt enkelt se till att kunna klara mer själva.

Ett av målen för det militära försvaret är nu också att kunna bistå samhället med resurser och arbete vid andra typer av kriser. Det är otroligt viktigt, vilket jag också tog upp i den förra debatten, att vi nu använder de resurser som vi satsar på rätt sätt. Därför säger vi från Miljöpartiet att det är viktigt att vi försöker ha en flexibilitet och att man kan stärka upp där det behövs – inte bara att det är det civila försvaret som måste stärka det militära utan också tvärtom.

Här finns det ett arbete som är påbörjat. Både när det gäller bränderna och när det gäller pandemibekämpningen har försvaret gått in och hjälpt till – med brandbekämpning, fältsjukhus och så vidare. Detta är en väldigt bra sak att fortsätta utveckla.

Vi ser också hur de kraftiga förstärkningarna av det civila försvaret måste fortsätta. Bland annat gör situationen i sjukvården just i dessa dagar

det väldigt tydligt att vi behöver ha en organisation som faktiskt klarar de utmaningar som vi kan ställas inför.

Den breddade hotbilden innebär också mer utsatthet för klimatförändringarna. Jag var inne lite grann på bränderna och hjälpen med dem. Här måste vi också se i det större säkerhetspolitiska perspektivet hur viktigt det är att vi hjälps åt och ser att det behövs betydligt mer för att möta det hotet.

I det ingår också att även Försvarsmakten måste bidra till Sveriges mål att bli ett fossilfritt välfärdsland. Vi ser utvecklingen av inhemsk energiproduktion som ett viktigt steg för att Försvarsmakten ska kunna komma fram där.

Slutligen vill jag bara säga att det är bra att den här propositionen nu läggs på riksdagens bord så att vi kan börja arbetet med ett nytt och starkare totalförsvaret. Framtidens hot måste mötas, och det gör vi med bättre beredskap och internationella samarbeten för mer frihet, demokrati och mänskliga rättigheter.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet men också till vår reservation 10 under punkt 6.

Anf. 96 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Min första fråga till Miljöpartiet är: Vad är skälen till att Sverige har två Herculesplan stående i Cambridge i England? Enligt uppgift har de stått ute i väder och vind i ett par år. Vad är skälen till det?

Nästa fråga är: Vem anser Miljöpartiet ska ha huvudansvaret för utbildning av till exempel lokalförsvarsskytteförband, om det nu blir något sådant?

Anf. 97 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Jag måste tyvärr säga att jag inte har något svar på Roger Richthoffs frågor. Som Hanna Gunnarsson tidigare i den här debatten konstaterade är det målsättningar, budget och ramar som politiken ska stå för. Innehållet är det myndigheterna som ansvarar för, enligt de mål som vi har satt upp.

Därför har jag inte något svar på var vi har våra Herculesplan och varför eller vem som ska ha huvudansvaret för det ena eller det andra när det gäller detta.

Det ska tilläggas också att jag är lite för mycket av en inhoppare i den här debatten i dag för att ha den djupa kunskapen som kanske hade krävts för att svara på de här detaljerade frågorna.

Anf. 98 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Det är helt okej. Det är helt okej att inte kunna svara när man hoppar in så här. Det är inte lätt att svara på de här frågorna, och jag ska ställa dem till försvarsministern senare också – då är de redan kända.

Jag ställer inte mina andra frågor heller nu, för min avsikt är inte att försöka vara lustig här eller sätta er på pottan på något sätt. Jag stryker alltså de andra frågorna jag hade tänkt ställa.

Anf. 99 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Jag hoppas att Roger Richthoff kan få bättre svar av försvarsministern.

Anf. 100 PÅL JONSON (M) replik:

Fru talman! Janine Alm Ericson nämner beredskapslager. Det är en del av det civila försvaret. Den kritik som vi har haft från oppositionens sida när det gäller det civila försvaret är tyvärr att regeringen har kört fast i ett antal utredningar och att man blir svaret skyldig när man lämnar den här propositionen.

Jag tror att det är fem större utredningar som regeringen har lagt fram. Bland annat hade man en om näringslivets roll i totalförsvaret som pekade på de saker man inte kunde göra när det gällde statsstöd och konkurrensneutralitet.

En annan sådan stor utredning, som nu tyvärr ligger framför oss, är den om hela utformningen av det civila försvaret, alltså Barbro Holmbergs utredning. Vi hade varit väldigt betjänta av att ha den utredningen i dag för att faktiskt kunna besluta om den här propositionen, om vi ska ha sektorsansvariga myndigheter, civilområden och civilbefälhavare. Jag tycker att ett av problemen med den här propositionen är att den är lös i kanterna när det gäller utformningen av och själva skelettet i det civila försvaret.

Men man har också tittat på beredskapslager, och det är ytterligare ett område där regeringen verkar utreda sig fram. Jag har förstått att man har beställt och fått en mycket gedigen förstudie från FOI på 180 sidor. Den pekar på att det är brådskande att införa de här beredskapslagren.

Jag undrar om Janine Alm Ericson har någon kommentar till det. Nu verkar det som att man inte kommer att besluta om beredskapslagren förrän efter valet.

Det andra jag skulle vilja fråga om är cybersäkerhetscentret. Om det nu är så viktigt som Janine Alm Ericson påstår – jag delar den uppfattningen – varför har man då bara gett myndigheterna hälften så mycket pengar som de har begärt för detta? Och varför tog det över ett år för regeringen att återkomma med anvisningar till myndigheterna om hur centret ska vara utformat?

Anf. 101 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Tack för frågorna, På!

Jag börjar med den sista frågan om cybersäkerhetscentret. När det gäller den måste jag också tyvärr säga att jag inte har tillräcklig kunskap om bakgrunden. Däremot tyckte jag att Niklas Karlsson svarade på detta på ett väldigt bra sätt.

Vi är överens om en hög ambition och att det här är otroligt viktigt, och så får vi se hur vi utvecklar det framåt. Jag hoppas verkligen att vi kan enas om en bra väg och se till att vi får bra kraft i arbetet, för som sagt är vi alla överens om detta.

När det gäller det civila försvaret och att man hade önskat att det fanns med underlag till den här totalförsvarspropositionen håller jag helt med. Det är en jätteviktig del. Även det militära försvaret har sagt att om vi inte får fram bättre och mer resurser till det civila försvaret kommer inte alla de pengar som är tilldelade att kunna användas på bästa sätt. De här två delarna är ömsesidigt beroende av varandra. Det ska vi verkligen ha med oss.

Samtidigt är det viktigt att vi inte går fram med förslag utan att ha ordentliga underlag. Vi tycker oftast om att bereda frågor för att veta vad det sedan är som vi ska besluta om. Oppositionen har också i den här delen

kanske brutit lite mot det med sin Nato-option, men det pratade vi om i förra debatten.

Jag tror fortfarande på att gedigen beredning är viktig för att vi ska göra rätt saker framåt.

Anf. 102 PÅL JONSON (M) replik:

Fru talman! Det ankommer på regeringen att se till att utredningar kommer på plats, att de får tydliga direktiv och att de personalförsörjs så att vi verkligen kan få det underlag som vi är betjänta av. Jag kan bara beklaga att det underlaget, kopplat till själva utformningen av det civila försvaret, inte är på plats. Risken finns att vi kommer att gå i otakt, och det militära försvaret kommer inte att fungera om inte det civila gör det. Ett antal strukturfrågor ligger framför oss när det gäller det.

Fru talman! Om jag utmanade Janine lite grann förut kan jag gå över på något där vi kanske kan enas.

Miljöpartiet brukar prata mycket om den breddade hotbilden. Jag tycker mer om att prata om att vi står inför en flerdimensionell hotbild. I dag finns olika hot och risker – dels det väpnade angreppet som ska vara dimensionerande för försvaret, dels ett antal hot, risker och sårbarheter i en gråzon mellan den totala freden och det totala kriget.

Från Moderaternas sida har vi sagt att vi behöver anpassa vår beredskapslagstiftning med utgångspunkt i den breddade hotbilden. Janine Alm Ericson vet att vi bara kan ha höjd beredskap vid krig och krigsfara. Det är de två rekvisiten som ligger till grund för att vi ska kunna använda fullmaktslagarna.

Från Moderaternas sida, och faktiskt i linje med vad Johan Hirschfeldt skrev på DN Debatt, tycker vi att den här lagstiftningen kanske måste moderniseras. Vi går fram med ett sådant förslag i det här betänkandet. Vi säger att till exempel storskaliga naturkatastrofer – till exempel skogsbränder orsakade av klimatförändringar – terrorangrepp och olika typer av gränsscenarier gör att vi måste modernisera lagstiftningen.

Nu vet jag att Miljöpartiet inte har stöttat det förslag som vi har lagt, men jag frågar ändå Janine Alm Ericson om hon är villig att se över rekvisiten för beredskapslagstiftningen, inklusive när man kan lägga in höjd beredskap bortanför krig och krigsfara.

Anf. 103 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Pål Jonson!

Jag tror verkligen att det här är ett samtal som vi måste fortsätta ha och att vi också behöver få en beredning av den frågeställningen. Det är nu väldigt svart eller vitt, och det finns vissa saker som tydligt måste uppfyllas. Samtidigt ser vi ibland, inte minst nu under pandemin, att vi kanske hade behövt andra verktyg än de vi faktiskt har att tillgå.

Jag kan inte ge något löfte om huruvida vi vill eller inte vill det framöver. Däremot vill jag gärna se ytterligare kunskapsunderlag när det gäller var vi i så fall skulle kunna hamna och om det skulle kunna göra att vår förmåga att stå emot kriser bättre ökar. Det tycker jag är en viktig väg framåt.

Anf. 104 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Många försöker beskriva sin bild av historien och hur det ena och det andra har vuxit fram i de här sammanhangen. Jag kan bara konstatera att när vi kom till regeringsmakten började arbetet med att förbereda en proposition som handlade om att gå från den gamla insatsorganisationen i huvudsak inriktad på internationella militäroperationer till en satsning på nationellt försvar.

Det som gjorts mellan 2016 och 2020 är att vi har brutit den nedåtgående trenden inom Försvarsmakten som har pågått i många, många år. Det handlar om ett perspektiv på 20–25 år.

Vi har stärkt bottenplattan med en mängd materiel, fordon, personlig utrustning med mera. Vi har återetablerat verksamhet på Gotland. Vi har tillfört kvalificerad materiel där till exempel det medelräckviddiga luftvärnssystemet Patriot är ett mycket tydligt exempel som nu är under leverans.

Stridsflygssystemet Jas 39 E har utvecklats. Vi började med repetitionsutbildning av värnpliktiga och fortsatte därefter med grundutbildning. Aurora 2017 var den första stora försvarsmaktsövningen sedan början av 1990-talet där man kombinerade armé-, flyg- och marin verksamhet.

Det här är bara några huvudpunkter. Under dem finns enorma mängder detaljer som man kan utveckla resonemanget kring.

Vi är betydligt bättre i dag än vad vi var 2014 och 2015. Vi har höjt den militära förmågan. Det handlar om en ekonomisk nivåhöjning 2016–2020 på 10,5 miljarder. Totalt har vi tillfört 33 miljarder jämfört med budgetåret 2015. Vi tog alltså i förra försvarsbeslutet ett avgörande steg mot att lägga om hela verksamheten.

Det finns tyvärr i debatten och i det som jag har hört hittills ett spår från en del borgerliga företrädare som vill förminska värdet av den satsning som vi nu genomför. Varför vill man spela ned och inte se den stora satsning som det här innebär? 27,5 miljarder är den största satsningen sedan 50-talet.

Man kan naturligtvis föra ett resonemang om vem som har sagt vad i olika förhandlingsskeden. Jag tänker inte gå in på det, utan jag är glad åt att det finns en överenskommelse som fyra partier står bakom och som man nu är beredd att driva igenom ett beslut om i riksdagen. Det skapar en reell plattform som har betydelse.

Det vi står inför nu är en avsevärd förmågehöjning. Det är en stor förmågeutveckling det handlar om under de kommande åren. Det tycker jag att man ska vara mån om att framhålla i olika sammanhang, därför att det är en bra signal till svenska folket, till Försvarsmakten men också till våra partner och de länder som är intresserade av utvecklingen i Sverige.

Sedan är det sant att det tar tid att bygga militär förmåga. Försvarsmakten kommer att ha oerhörda utmaningar tillsammans med de övriga myndigheterna för att fullfölja intentionerna i det beslut som vi nu är beredda att fatta i Sveriges riksdag. Det kommer inte att bli någon enkel seglats. Vi kommer att ha utmaningar när det gäller ekonomi, personalförsörjning, materielsystem, leverans och utbildning.

Att växa är inte alltid helt enkelt. Det har under åren som gått etablerats en ny kultur i Försvarsmakten där man kan hantera den typen av frågor. Men nu ställs det ytterligare på sin spets med de stora satsningar som sker.

Jag har personligen många gånger upprepat att om vi nu bygger upp Försvarsmakten hoppas jag att vi i framtiden, även om den säkerhetspolitiska solen lyser lite mer, har förnuft nog att inte göra några drastiska neddragningar utan behålla det som vi har byggt upp på ett stabilt sätt, för det kan alltför snabbt komma andra dagar, och då står vi där. Jag tycker att det är viktigt att understryka detta, och det finns en bred uppfattning om att det ska gälla. Jag tolkar i alla fall en del inlägg på det sättet.

De nya regementena etableras på grund av geografiska, beredskapsutbildnings- och regionalpolitiska skäl. Norrlands dragonregemente, K 4, i Arvidsjaur etableras under perioden 2021–2025 och handlar om minst 35 arbetstillfällen. Älvsborgs amfibieregemente, Amf 4, i Göteborg etableras 2021–2025 och handlar om minst 95 arbetstillfällen. Upplands flygflottilj, F 16, i Uppsala etableras 2021–2025 och handlar om minst 10 arbetstillfällen. Bergslagens artilleriregemente i Kristinehamn med Villingsberg som skjutfält handlar om minst 125 jobb, etableras 2021–2025 och fullföljs i intervallet 2026–2030. Västernorrlands regemente, I 21, i Sollefteå med utbildningsstart i Östersund handlar om 125 arbetstillfällen i Sollefteå och minst 40 i Östersund, etableras 2022 och fullföljs i intervallet 2026–2030. Dalregementet I 13 i Falun, minst 125 arbetstillfällen, etableras 2022 och fullföljs i intervallet 2026–2030.

Det finns naturligtvis tydliga skäl bakom dessa etableringar. Etableringen av K 4 Arvidsjaur motiveras med den utökade grundutbildning som följer av organisering av två norrlandsjägarbataljoner. Amfibieregementet handlar om den permanenta närvaron på västkusten av viktiga operativa skäl, inte minst för att skydda stora hamnområden. Upplands flygflottilj ger en bas för permanent placering av stridsflyg så småningom. Dalregementet och Västernorrlands regemente etableras i kombination av geografiska skäl och beredskapsskäl.

Återinrättandet av Bergslagens artilleriregemente i Kristinehamn och Villingsberg har kopplingar till ansvaret för utbildning av två till tre artilleribataljoner för brigaderna i södra Sverige. Vi har tidigare i debatten också pekat på Östersund och Sollefteå som en del i förbindelsen till Trondheim. Det finns också den typen av aspekter på Dalregementsetableringen.

Den ekonomi som är anslagen till hela den här försvarssatsningen går över att vi satsar på brigadformatet, påbörjar utveckling i divisionsformatet och utökar artilleriet. Vi har sex stridsflygdivisioner. Vi går från fyra till fem ubåtar. Vi gör omfattande investeringar i korvettsystemen. Vi har robotluftvärn på korvetterna och stärker därmed luftförsvarsförmågan. Vi har långräckviddig markmålsbekämpningsförmåga. Det är en lång rad sådana här delar som ingår i beslutet.

Klarar vi då det här ekonomiskt? Budgeten bygger ju på Försvarsmaktens och myndigheternas analyser. Vi har verkligen ansträngt oss djupt för att få fram siffror som vi tror håller. Så här långt kan vi se att den ekonomi som ligger till grund för detta är solid och fungerande och att man kan hantera de här frågorna.

Däremot är det inte korrekt när man säger att när det ligger en massa andra saker i intervallet 2030 som inte är finansierade tyder det på någon sorts underfinansiering. Det står så här på sidan 30 i propositionen: Om den ekonomiska ramen höjs 2026–2030 ska Försvarsberedningens rapport

Värnkraft i sin helhet genomföras, och medlen ska användas till att förverkliga nedanstående åtgärder. Sedan följer 17 punkter.

Det som ligger med i planen för 2021–2025 är kopplat till den finansiering som sträcker sig till 2025–2030. Däremot finns det, som en talare inledningsvis pekade på, sådant som kräver extra finansiering, vilket står i propositionen. Det tycker jag att man ska vara hederlig nog att redovisa, så att man inte ger en bild av att det inte finns någon linje på den här punkten.

Sedan är det ingen regering som har kunnat svära sig fri från fördyringar och materielutmaningar. Men man måste ha förmåga att tackla sådana problem när de kommer.

En myndighet ska följa upp Försvarsmakten. Vi har också lagt ned mycket jobb på ekonomistyrningen i Försvarsmakten. Vi vidtar olika åtgärder hela tiden när det gäller uppföljningar, och Försvarsmaktsledningen tar de ekonomiska utmaningarna på stort allvar. Det kan jag bestämt lova er. Myndighet och departement har återkommande pratat om detta.

Det här beslutet är genomräknat. Det står på en bra grund. Sedan kan ingen gardera sig mot alla eventualiteter som uppkommer. Men vi har både under resan fram till försvarsbeslutet och genom erfarenheter sedan tidigare fått utmaningar som vi har varit tvungna att på olika sätt hantera. Det känner ledamöterna till. Har man som regering inte förmåga att ta tag i den typen av problem blir det väldigt svårt. Men det är också omöjligt att i kristallkulan se allt som ska hända i en framtid.

Vi har försökt att arrangera det här nu så långt det går med olika typer av åtgärder. Och jag kan nog säga att inget försvarsbeslut har omfattats av så mycket av restriktioner och analyser och har så pass mycket med sig av uppföljningsmekanismer som det här. Vi har också en kontrollstation 2023 med en koppling till Försvarsberedningen. Då får vi utvärdera hur detta ser ut. Sedan tillkommer en ny försvarsberedning som ska jobba med ett nytt försvarsbeslut 2025. Det ska gälla under åren 2026–2030.

Jag är glad över det vi nu har som ett underlag och det beslut som står i begrepp att fattas. Det här kommer att innebära mycket för den militära förmågan i Sverige. Det kommer att vara en tydlig signal till omvärlden om att vi tar situationen på allvar. Jag är glad över att det finns ett antal partier som är beredda att ta ansvar för att vi ska komma vidare i dessa viktiga frågor.

Anf. 105 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Nu dödade försvarsministern min första fråga. Jag hade velat att försvarsministern lämnade en ytterligare kommentar om kontrollstationen och utvecklade det hela. Men nu nämnde försvarsministern det. Finns det något ytterligare att säga om det?

Sverigedemokraterna undrade annars om kontrollstationen kommer att kunna tillföra medel efter 2025. Finns det en sådan option? Är det möjligt? Vi tror att det är tveksamt. Detta var min första fundering.

Det finns även mindre betydelsefulla frågor men som på sikt ändå är viktiga.

Vi ska nu utbilda förband i Sollefteå och Falun. Vi tycker att det ska vara brigadförband i Falun och eventuellt lokalförsvarsskyttebataljoner eller skyttebataljoner i Sollefteå. Oavsett vad det blir för förband undrar vi var ansvaret för utbildningen ska ligga. Vi anser att detta bör ligga på

arméchefen. Skälet till det är att militärdistriktens chefer och personal inte har några instruktörer. De får begära sådant från armén för att kunna utbilda. Därför bör ansvaret enligt vår uppfattning ligga där. Vad är ministerns uppfattning, om han har någon?

Det finns något annat som oroar mig lite grann. Många säger att spänningarna har ökat, och därför ska vi öka försvaret. Man kan inte förneka att regeringen gör stora satsningar på försvaret. Men ska vi radera försvaret igen om det skulle bli lugnare i omvärlden? Eller ska vi bibehålla ett starkt försvar över tid?

Anf. 106 Förvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Jag vet inte hur många gånger jag av eget initiativ har svarat på den sista frågan. Senast i mitt anförande tog jag upp att om vi nu bygger upp försvaret ska vi försöka behålla det stabilt och inte dra ned bara för att den säkerhetspolitiska solen tillfälligtvis lyser lite bättre. Detta har jag sagt många gånger, och jag kommer att säga det igen. Det är ett väldigt viktigt förhållningssätt inför framtiden då det tar så lång tid att bygga upp militär förmåga. Dessutom kan det svänga snabbt.

Vad gäller frågan om kontrollstationen och om den kan tillföra medel tänker jag inte föregripa en sådan diskussion. Däremot är det viktigt att det finns en kontrollstation för att vi ska se om utvecklingen håller rent verksamhetsmässigt, organisatoriskt, verkställighetsmässigt och ekonomiskt. När man har alla dessa parametrar får man föra en diskussion om vad vi då ska göra. Kanske klarar Förvarsmakten detta inom den plan som man kommer att redovisa. Jag föregriper alltså inte den ekonomiska frågan beträffande kontrollstationen.

Vad gäller frågan om ansvaret för att genomföra verksamheten i Sollenteå och Falun är tanken att det hela ska starta 2022. När de ska genomföra sin trupputbildning måste ansvaret ligga på det enskilda regementet. Det finns förstås ett samlat arméansvar för att all verksamhet genomförs enligt de intentioner som finns i planeringsanvisningar och direktiv från Förvarsmaktens ledning. Allt detta ligger på olika nivåer i Förvarsmaktens organisation.

Anf. 107 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaren.

Jag tror att förvarsministern underskattar de arbetstillfällena som kommer. Det brukar alltid vara så att underleverantörer ger fler arbetstillfällena i jämförelse med dem som anställs direkt, om man ska ha det som en parameter. Så har det varit vid de regementen där jag har arbetat. Jag tror att förvarsministern underskattar detta. Men jag bedömer att han inte har några problem med det.

Anf. 108 Förvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Jag sa ”minst” för att gardera mig. För varje ort finns det en spännvidd som ligger högre än de siffror jag nämnde. Jag vet inte om det beror på att jag är vis av erfarenhet, men det är bättre att hålla igen lite och säga exempelvis ”minst 125”. Visar det sedan att det blir 175 är det positivt. Jag hade alltså en viss försiktighetsmarginal.

Anf. 109 HANNA GUNNARSSON (V) replik:

Fru talman! Jag tänkte beröra ett tema som vi har varit inne på i debatten under de senaste två timmarna.

Som kommunpolitiker – vi har ju ofta börjat där – lärde jag mig att det är viktigt att lyssna på professionen. Vi politiker är inte experter och har inga krav på oss vad gäller utbildning eller erfarenhet. Det är anledningen till att vi har remissvar och föredragningar varpå vi får nya remissvar och nya föredragningar. Oavsett hur många remissvar man får eller hur många gånger man bjuder in toppchefer och experter för föredragningar har ingen större betydelse om man inte lyssnar till det som sägs.

Jag tänker på de nya regementena i Mellansverige. Remissvar och föredragningar säger tydligt att man ska satsa på det man redan har och växa på de orter där man redan finns.

Hur ser försvarsministern på balansen mellan att lyssna på myndigheter och experter och att från politiskt håll driva på i en lite annan riktning?

Anf. 110 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Vad gäller regementsplaceringarna ligger en kombination av beredskapsskäl, militärgeografiska skäl, utbildningsskäl och regionalpolitiska skäl bakom och har styrt detta. Här ligger alltså inte bara produktionsrationella skäl bakom, utan här finns också annat.

Jag bedömer att den organisation som nu ska skapas har en kapacitet att växa i framtiden. Vi går fram till 2025 upp till 8 000 värnpliktiga. Den organisation som här skapas har säkert möjligheter, om man bestämmer sig för det, att öka antalet värnpliktiga i framtiden, vilket är troligt. Men jag ska inte föregå sådana diskussioner. Möjligheten finns dock att växa i organisationen.

Till det som tidigare har sagts vill jag också säga att det bakom beslutet finns ett direktiv om att man ska utreda förhållandena i norra Lappland för så kallade gränsjägarförband för att se om vi kan skapa en verksamhet som kan fungera i samverkan med Norge och Finland. Även detta finns således i beslutet. Detta bygger på att vi ser en utveckling i Arktis som inte är positiv.

Anf. 111 HANNA GUNNARSSON (V) replik:

Fru talman! Hur ser då försvarsministern på balansen mellan att lyssna på myndigheterna och de remissvar och föredragningar som vi får av dem som kan det här väldigt bra och att som politiker sedan välja att fatta andra beslut än de råd som faktiskt ges i remissvaren? Vi vet ju alla vad som stod i remissvaren vad gäller de nya regementena. Svaren ligger under sekretess, så jag kan inte berätta här vad som stod i dem, men vi vet ju det allihop.

Finns det en risk att regionalpolitiska hänsyn, till exempel arbetstillfällena, tar över de militärstrategiska råd och de remissvar som vi faktiskt får från myndigheterna – och som faktiskt var ganska tydliga i det här fallet? Finns det någon risk att regionalpolitiken, eller annat som kan finnas som inte är just försvarspolitik eller det militärstrategiska, tar över beslutsfattandet i det här fallet?

Anf. 112 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! I det här sammanhanget har jag ju tagit upp de fyra punkterna beredskap, militär geografi, utbildning och regionalpolitik och att det är den kombinationen som präglar dessa orter. Sedan kan man alltid diskutera vad som är vad i sammanhanget, och man kan fråga sig om man gillar det som sägs.

När det gäller Sollefteå och Östersund finns det en tydlig bäring på införselvägarna från Norge och stödet från Natosidan. Det som sker i Falun kan man se i ett liknande perspektiv. När det gäller skyddet av hamnen i Göteborg tycker jag nog att det är väldigt tydligt. Man kan alltså väga in det så här: Om man inte gillar en viss typ av politiskt samarbete eller en viss typ av politisk utveckling kanske man inte heller tycker att vissa etableringar som tydligt har den bäringen ska genomföras. Jag vet inte, men även den aspekten på tillvaron kan ju finnas.

Jag tycker att det förhandlingsresultat som har kommit fram är någonting vi kan stå för och som riksdagen kan besluta om. Sedan är det väl så i all politisk verksamhet att vi har politiker för att de ska ta det yttersta ansvaret. Så är det på kommunal nivå, så är det regional nivå och så måste det också vara i riksdagen. Skulle vi bara lyssna på myndigheter och på tjänstemän i kommuner och regioner vet jag inte om det skulle bli så mycket politik. Vi måste ha en klar bild av vad vi vill och sedan inrikta arbetet utifrån det. Professionen brukar i regel inte ha några problem att jobba ihop med politiken om det finns en tydlig politisk vilja, och i det här fallet är det väl väldigt konkret och tydligt.

Anf. 113 PÅL JONSON (M) replik:

Fru talman! Jag ställer mig lite frågande till att försvarsministern står här och berättar hur många arbetstillfällen som kommer att påverkas av att man får etablering på nya förbandsorter. Jag vill naturligtvis också skapa arbetstillfällen, men jag inser att det inte kan vara militär kärnverksamhet. Det kan inte heller vara kärnverksamhet för Försvarsmakten att skapa arbetstillfällen, utan det är ju att hantera väpnade angrepp. Jag hade varit mindre överraskad om det var arbetsmarknadsministern som berättade om dessa regionalpolitiska satsningar och hur många jobb de skulle skapa, men försvarsministern får gärna upplysa mig om balansen mellan regionalpolitik, säkerhetspolitik och försvarspolitik i det här försvarspolitiska inriktningsbeslutet.

Det andra jag ville lyfta, fru talman, gäller detta med de 35 miljarderna och de 17 objekten. Jag har ju suttit med i förhandlingar med försvarsministern där han hela tiden har anfört att man skulle kunna ge uppdrag till Försvarsmakten och sedan besluta om de tilldelade anslagen, och det är den ordningen vi har vänt oss emot.

Efter vad jag förstår står det i den överenskommelse som regeringen har gjort med Centern och Liberalerna att Försvarsmakten ska börja planera för de 17 olika uppdragen, och jag känner att det är precis på det sättet som det uppstår en risk att man får en underfinansiering – genom att man ger uppdraget till Försvarsmakten att börja planera för uppdragen trots att Försvarsmakten inte vet om det finns pengar eller inte för dem efter en kontrollstation 2023 och inför ett nytt försvarsbeslut 2024. Försvarsministern får dock rätta mig om jag har fel i att det står i propositionen att Försvarsmakten ska börja planera för de här uppdragen.

Anf. 114 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Jag vet inte; detta är ju så tydligt att jag inte tycker att det är någonting att diskutera. Det står i propositionen: ”Om den ekonomiska ramen höjs åren 2026–2030, ska Försvarsberedningens rapport Värnkraft (Ds 2019:8) i sin helhet genomföras och medlen ska användas till att förverkliga nedanstående åtgärder. Myndigheterna ska från 2021 ges i uppdrag att planera för ett möjligt genomförande av denna helhet. Följande åtgärder ska vid utökad ekonomisk ram inplaneras.”

Man måste ju påbörja ett förberedelsearbete, men ska man verkställa det krävs en utökad ekonomisk ram. Vi har alltså inte med automatik räknat in att alltihop nu ska verkställas, avsatt ekonomi för det eller tänkt tvinga in det inom en ekonomisk ram som inte finns. Jag tycker ändå att man på ett hederligt sätt bör redovisa att det vi har som skarpa förslag i propositionen är det som gäller fram till 2025 och att dessa 17 punkter sedan är någonting som ska genomföras om en utökad ekonomisk ram inplaneras. Där är vi inte än.

När det gäller förbandsorterna har jag inte hört att Moderaterna inte skulle kunna tänka sig att stå bakom den delen i beslutet. Det jag däremot redovisar är en bedömning av vad det här kommer att innebära verksamhetsmässigt när det gäller antalet arbetstillfällen, och det är väl en intressant uppgift att ta del av. Det måste ju hända någonting när det gäller antalet anställda om det är så att man etablerar en ny verksamhet; det är väl inget konstigt med det?

Anf. 115 PÅL JONSON (M) replik:

Fru talman! Det är just den risken jag ser, det vill säga den planeringsosäkerhet som jag ändå tycker att man utsätter Försvarsmakten för i och med att den ska börja planera. Jag förutsätter att ”planera” innebär att också vidta åtgärder – men Försvarsmakten vet ju inte om pengarna kommer. Därför tycker jag att det hade varit en mer rättskaffens ordning att man förbinder sig vid de ekonomiska medel som krävs för att genomföra dessa 17 åtgärder. Vi har räknat på de 17 åtgärderna, och det ligger på omkring 35 miljarder. I det avseendet tycker jag att det finns en risk för underfinansiering.

Låt mig avslutningsvis ta upp det här med vad försvarsministern har sagt om att inte göra om misstag. Jag tycker naturligtvis att det är klokt att inte göra om misstaget att skära ned försvaret alltför långt, men min uppmaning till försvarsministern skulle vara att inte hantera den försvarspolitiska dialogen med oppositionen på det sätt som har gjorts under de senaste ett och ett halvt åren.

Vi har inte haft ett bra samtalsklimat, och vi har inte haft ett bra samarbetsforum. Vi har haft ett väldigt stökigt försvarspolitiskt år. Det började med att regeringen inte ställde sig bakom den överenskommelse om ekonomisk inriktning som fanns i Försvarsberedningen, och sedan ingick man en överenskommelse med C och L som inte var prissäkrad. Efter det fick vi sitta i en analysgrupp där vi inte fick ta del av hemliga handlingar. Där efter hade vi hundra timmar av försvarsförhandlingar och diskussioner i Försvarsberedningen, utan att vi kom framåt.

Jag skulle önska, försvarsministern, att vi i fortsättningen inte gör om heller de senaste ett och ett halvt åren inom försvarspolitiken. Det borgar nämligen inte för en bred samsyn och ett ömsesidigt förtroende. Det är

också därför vi nu hela tiden följer upp de risker med underfinansiering som finns i det här försvarsbeslutet. Vi har nämligen upplevt att alla problem inte har kommit upp på bordet.

Anf. 116 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Det var väl så att vi lyfte upp befintliga problem på bordet och redovisade de realiteterna. Sedan handlar det om en process där frågan är hur olika saker ska tacklas och hur man ska finansiera det hela. När det gäller planeringsosäkerhet och dessa 17 punkter tycker jag att det sättet att argumentera är konstruerat i syfte att skapa en bild av försvarsbeslutet som inte stämmer. Det står tydligt att det vid en utökad ekonomisk ram är dessa prioriteringar som gäller, men de gäller först vid en utökad ekonomisk ram.

Sedan är det väl så att det gäller att ha ett givande och tagande från samtliga håll när olika parter har att hantera så här svåra frågor. Det gäller också att kunna förmå sig att kompromissa om sina egna ståndpunkter. Jag ska inte gå längre nu, men jag har också min bild av hur detta har varit. Jag tog själv också ett beslut om att i ett givet läge avbryta diskussionerna. Sedan fortsatte vi i en förhandlingsprocess med fyra partier, och nu står vi här med ett försvarsbeslut. Det har nog alltså funnits många olika strategier från många olika håll i sammanhanget, men jag förstår ju att alla vill skriva historien på sitt sätt.

Anf. 117 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är bra det försvarsministern säger om att om den säkerhetspolitiska solen är starkare i framtiden ska man inte göra om misstaget utan se till att ha en grundläggande förmåga oavsett vad. Det tycker jag är bra. Det är exakt så det måste vara.

Jag vill ställa en fråga. Vi var djupt överens förra våren i Försvarsberedningen, för ett och ett halvt år sedan, om den säkerhetspolitiska analysen och vad som behövde göras. Det gällde bristerna i vårt försvar, att vi inte kunde utesluta ett militärt angrepp och vad som krävdes.

Min fråga är: Varför kunde vi inte gå vidare på den vägen? Varför kunde inte regeringen ha varit med på att höja trappan med 5 miljarder 2026 och 2027 så att vi hade kunnat fullfölja de 17 åtgärderna? Om bristen inte hade funnits hade vi kunnat behålla det tioåriga perspektiv som har varit så oerhört viktigt för oss i Försvarsberedningen att ha.

Det tar en sådan tid. Vi har inte råd med förseningar i det säkerhetspolitiska läge vi har. Varför ska det bli bättre att vänta tre år och titta på saken när vi nu är överens om att det här skulle behövas? Varför vänta med det när vi nu vet prislappen?

Anf. 118 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! En statsbudget består av väldigt många olika parametrar. Det är arbetsmarknadsfrågor, förskola, skola, sjukvård, utbildning, kommunikationer och infrastruktur. Det är en lång rad olika områden som ska tillgodoses.

Vi avsätter nu 27 miljarder kronor till Försvarsmakten. Det är ett oerhört stort åtagande som har gjorts i statsbudgeten i förhållande till och i konkurrens med andra viktiga områden. Till det har vi en situation där vi

just nu har stora pengar som går ut i coronahanteringen. Man ska också ha det perspektivet när man bedömer detta.

Det som nu sker fram till 2025 är en avsevärd förhöjning av svensk militär förmåga. Försvarsbesluten gäller normalt sett fem år. Nu står vi i begrepp att fatta beslut om försvarsbeslutet som ska gälla fram till 2025. Sedan ska det dit ett nytt försvarsbeslut som gäller från den 1 januari 2026.

Det kan hända en hel del under de åren både när det gäller verkställighet av detta försvarsbeslut men också när det gäller vår omvärld och hur den utvecklas. Vi kanske också har en teknisk utveckling som kommer att påverka på olika sätt.

Med tanke på alla de bitarna menar vi att det mest balanserade och kloka nu är att hålla fast vid ett femårigt försvarsbeslut. Sedan får vi följa upp det i en ny försvarsberedning och återkomma med ett nytt försvarsbeslut som slutligen reglerar åren 2026–2030.

Man måste också tänka in storheten i det belopp som vi nu avsätter – i konkurrens med allt annat och dessutom med de belastningar som corona innebär.

Anf. 119 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Visst är det påfrestningar med corona. Men jag tycker att det är väldigt konstigt att ta corona som intäkt för någonting som gäller år 2026 och 2027. Det blir väldigt svårt att hänga med på.

Jag uppfattar att vi är överens om att det är ett skärpt säkerhetspolitiskt läge. Vi talar om att det pågår ett krig i östra Ukraina just nu. Vi ser ett skärpt läge.

Vi har talat om ett tioårigt perspektiv. Jag kan bara beklaga att regeringen inte vill ta det steget. Man kan läsa i historien hur det var inför andra världskriget. Jag säger nu inte att vi står inför ett nytt världskrig. Men då tänkte man att man hade all tid.

Det kanske är så att vi inte har all tid. Då är det väldigt farligt att skjuta saker på framtiden. Vi är alla partier överens om vad som krävs, men ändå vill man inte avsätta medel. Det allra mest viktiga är ändå att kunna se till att vi kan skydda vår frihet.

Jag vill också passa på att säga något nu inför att vi ska fatta förssvarbeslutet i morgon. Vi har vår reservation tillsammans med Moderaterna, och vi hoppas på stöd för den. Men det har nu också kommit fram uppgifter från olika håll. De kommer internt från Försvarsmakten och från andra håll. Där talar man om att det redan nu finns tydliga uppgifter om att det är fördyringar. Det är fördyringar när det gäller flygvapnet, Jas E och Jas C/D, vidmakthållandet och andra saker.

Jag tänkte passa på att ställa några frågor. Har det skett uppdateringar sedan vi sist hade mötet i försvarsutskottet? Har statsrådet information som gör gällande att det blir fördyringar, eller är läget detsamma som det var när vi sågs för ett par veckor sedan? Det är frågor jag vill ställa.

Anf. 120 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Herr talman! 27 miljarder är inte noll kronor. Det är en 40-procentig nivåhöjning. Jag tycker att Oscarsson borde kunna försöka ta till sig att det är en enorm satsning som här sker. Det har betydelse. Det kommer att avsevärt öka vår militära förmåga.

Både Försvarsmakten och myndigheterna kommer att ha fullt skubb med att försöka verkställa beslutet. Det innebär att vi kommer att ha en avsevärt starkare försvarsmakt 2025 än vad vi har i dag.

Det här talet om att vi inte tar situationen på allvar stämmer inte. Vi tar det på allvar. Sedan vi kom till regeringsmakten har det skett oerhörda satsningar på Försvarsmakten. Däremot hade vi ett läge under åtta år med Reinfeldt där KD satt i regeringsställning och där vi hade en hel del övrigt att önska när det gällde försvarspolitik. Det är den högsta höjningen sedan 50-talet som vi håller på med.

Det som har sagts i försvarsutskottet är det som gäller. Det finns ingen som kan garantera att inte fördyringar eller förändringar kommer att inträffa under de kommande fem åren. Det måste vi förstå, och det måste vi tackla successivt. Det har skett genom åren.

Detta är inte särskilt enkelt. Den uppgift vi har är att det som nu är känt går att hantera inom de ekonomiska ramar som föreligger. Det är vad som gäller, och det är vad som är redovisat. Det är ingenting som har förändrats på någon vecka i det här sammanhanget.

Anf. 121 HELENE BJÖRKLUND (S):

Herr talman! Det är en viktig milstolpe när vi i dag debatterar betänkandet *Totalförsvaret 2021–2025*. Jag är glad att jag får vara på plats här i riksdagen i dag. Det är trots allt historia som skrivs när vi debatterar och beslutar om ett nytt försvarsbeslut vart femte år. Det är säkert många som följer debatten hemifrån.

Jag kommer i mitt anförande att fokusera på den civila delen av totalförsvaret. För mig som inte har någon bakgrund med att diskutera försvarspolitik ska jag medge att det kändes svårt när jag kom in i försvarsutskottet. Många av de saker som debatterats här har tagits upp i Försvarsberedningen. Det är ofta fokus på detaljer som det kan vara svårt för en nybörjare att komma in i.

Inte minst nu under detta år med coronapandemin, när vi inte ska vara här fysiskt, har samtalen och inlärandet begränsats. Men om vi bortser från detta är det en bra tid ur ett informations- och lärandeperspektiv att vara ny i försvarspolitik.

Många talar i dag om försvars- och säkerhetspolitik ur lite olika perspektiv. Men intresset och medvetenheten har ökat. Och nu gör vi den största satsningen i modern tid för både det militära och det civila försvaret.

Satsningar räknas i pengar, men jag skulle säga att även medvetenhet och kunskap om hoten mot vårt land och vårt sätt att leva är viktiga för Sveriges beredskap. Återinförandet av värnplikten har bidragit till det, och inte enbart genom att vi rustar Sverige med fler värnpliktiga och fler soldater. Det har också fått igång samtal hemma vid köksbordet, inte minst om man har en 17- eller 18-åring som har fått det där brevet om mönstring. Det är diskussioner som är nödvändiga i samhället för att höja beredskapen och kunskapen.

Herr talman! Sveriges förmåga att hantera kriser och höjd beredskap behöver stärkas på bred front. En viktig del är att stärka det civila försvaret. All den verksamhet som samhällets olika aktörer bedriver för att stärka Sveriges motståndskraft i händelse av höjd beredskap och krig – det är det

som är det civila försvaret. Det är alltså både enskilda personer, organisationer, företag, kommuner, regioner och myndigheter.

Efter år av nedmontering är det dags att återuppbygga och stärka totalförsvaret. Med den här inriktningen för åren 2021–2025, som är grundligt förberedd av Försvarsberedningen, tar Sverige stora kliv framåt i bygget av ett starkt totalförsvaret.

Det medför också utmaningar. Det behöver göras en översyn av personalförsörjningen även inom hela det civila försvaret. Viktiga steg har tagits genom att myndigheter har krigsplacerat sin personal, och vissa kommuner och regioner har också påbörjat detta arbete. Men det finns även ett stort antal privata aktörer som utför samhällsviktig verksamhet, och samarbetet mellan dessa olika aktörer behöver utvecklas.

När det nu uppstår ett ökat personalbehov är de frivilliga försvarsorganisationerna centrala. Det är de som bidrar med folklig förankring, resurser och försvarsvilja. De ska ses som en värdefull personalresurs i bygget av ett starkt totalförsvaret.

När det gäller målen för det civila försvaret ska de vara att ha förmåga att värna civilbefolkningen, att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och att upprätthålla en nödvändig försörjning. Det civila försvaret ska stödja den militära förmågan och medverka i de samlade försvarsansträngningarna. De åtgärder som vidtas inom det civila försvaret ska också stärka samhällets motståndskraft och bidra till att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fredstid. Resurserna ska också kunna användas i internationella insatser.

Det civila och det militära försvaret är ömsesidigt förstärkande, och det är viktigt att riksdagens möjligheter att utvärdera och följa upp de här målen och verksamheterna stärks.

Som jag nämnde är ett av målen för det civila försvaret att upprätthålla en nödvändig försörjning. För att beredskapen ska utvecklas ytterligare ska regeringen tillsätta en utredning om en nationellt samordnad försörjningsberedskap.

Det krävs en långsiktig samverkan mellan offentliga och privata aktörer på samtliga nivåer. Näringslivet har en central betydelse för totalförsvaret och för försörjningsberedskapen. Det ska därför inrättas ett näringslivsråd för informationsutbyte och för att ta fram en gemensam inriktning och villkor för samverkan mellan olika aktörer.

Herr talman! Det civila försvarets verksamheter bedrivs av många olika aktörer på central, regional och lokal nivå. Det ställer höga krav på en väl fungerande planering, samordning och uppföljning. Utredningen om civilt försvar ska redovisa sitt uppdrag senast i mars 2021. Den bör leda till beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på samtliga nivåer.

När det gäller totalförsvaret har kommunerna, regionerna och länsstyrelserna grundläggande roller. Det är viktigt att de ges bra förutsättningar att delta i arbetet med att stärka beredskapen.

Det intensiva arbetet med civilt försvar hos statliga myndigheter kommer att påverka arbetet i kommuner och regioner, och därför blir Utredningen om civilt försvar väsentlig även för dem. Den ska bland annat bedöma kommunernas och regionernas behov av resursfördelning och lämna förslag om en enhetligare och tydligare ledningsförmåga.

Herr talman! Vi genomför den här debatten samtidigt som Sverige upplever en av sina värsta kriser i modern tid. Hela vårdkedjan är viktig för totalförsvaret. Den ska fungera i olika faser av kris och ytterst i krig. Erfarenheterna av coronapandemin blir viktiga för det fortsatta beredskapsarbetet.

Samtidigt som vi står här görs runt om i landet makalösa insatser för att minska smittspridning, och på sjukhusen kämpar vårdpersonalen med att rädda liv. Vi vill härifrån passa på att uttrycka vår stora respekt och tacksamhet till dem.

Med det vill jag från Socialdemokraternas sida yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 122 ALEXANDRA ANSTRELL (M):

Herr talman! Äntligen – nu står vi här i dag och debatterar de här oerhört viktiga frågorna! Det är något som jag tror att många av oss verkligen har väntat på.

Jag ska i första hand uppehålla mig kring det civila försvaret men även kring en försvarsmakt för alla.

När det gäller civilt försvar har regeringens hantering hitintills varit ganska senfärdig. Underlagen inför försvarsbesluten för det civila försvaret kom nästan ett halvår efter att Försvarsmakten lämnat sitt underlag. Utredningen om ansvar, ledning och samordning i det civila försvaret kommer inte att vara klar förrän i mars nästa år. Över huvud taget är det viktigt att regeringen blir mer aktiv när det gäller att stärka det civila försvaret.

Att stärka det civila försvaret är inte bara viktigt när det gäller effekten i det samlade totalförsvaret i händelse av höjd beredskap och krig. Det civila försvaret är även en viktig resurs i händelse av kris, vilket vi inte minst har kunnat se under den pågående coronapandemin.

Uppbyggnaden av det civila försvaret är central om Sverige ska kunna ha ett fungerande totalförsvaret. Vi moderater menar att det väpnade angreppet ska vara dimensionerande för det civila försvaret. Om Sverige klarar att hantera de krav som kriget kan ställa på samhället står vi naturligtvis också bättre rustade att hantera krisen.

Vi vill se tydliga riksdagsbundna mål och en bra resultatuppföljning, och vi moderater vill att det inrättas ett totalförsvarsdepartement med ansvar för både militärt och civil försvar. Med ett sådant ledarskap tror vi att det blir bäst synkronisering; så tror vi att vi får mest pang för pengarna.

Men, herr talman, om vi ska klara oss i händelse av kris eller krig behövs också mat och potatis. Då behövs sjukvårdsmateriel. Då behövs en massa saker som vi måste ha en tydlig plan för. Då räcker det inte med ett sms.

Det är en prioriterad uppgift att se till att försörjningskedjorna fungerar även vid allvarigare kriser. Covid-19:s framfart i världen påverkar många av Sveriges företag vad gäller tillgång till material och personal.

Här kan vi tydligt se att ett formaliserat näringslivsråd skulle vara en viktig och bra kontaktyta mellan näringsliv och stat för att proaktivt hantera krisberedskaps- och totalförsvarsfrågor, som effekterna av till exempel detta coronavirus. Men det handlar även om att i en pågående kris kunna dela information och problem för att komma fram till bra lösningar tillsammans.

Vi kan tydligt se att förutsättningarna för offentliga aktörer att samverka med näringslivet har ändrats sedan Sverige senast planerade för ett civilt försvar. I dag planeras många verksamheters lager för att möjliggöra kostnadseffektivitet genom principen lean production eller just in time. Detta gör man för att kunna producera och leverera varor i precis den mängd och vid den tidpunkt de behövs så att man inte ska behöva ha några större lager. Detta har jag själv sett både i sjukvården och inom livsmedelshandeln. Detta är smart ur många synvinklar men inte alls bra ur ett lagerhållningsperspektiv.

Det är tydligt att Sverige behöver en säker försörjning även vid höjd beredskap. Det är lika tydligt att regeringen inte prioriterar dessa frågor, för då borde vi ha legat längre fram än vi gör i dag.

Herr talman! Världen ser väldigt osäker och orolig ut – mer orolig än på länge. Oförutsägbarheten ökar, och vikten av försörjningstrygghet i händelse av kris eller krig är något som inte nog kan understrykas. En säker försörjning även vid höjd beredskap är centralt.

I regleringsbrevet till Försvarsmakten och Försvarets materielverk redan 2017 och 2018 gav regeringen dem i uppdrag att utarbeta ett försvars-försörjningskoncept som inkluderade bland annat avtal och överenskommelser med privata aktörer. Sedan har detta utretts i utredningen *Näringslivets roll inom totalförsvaret samt försörjningstrygghet i fråga om försvarsmateriel*, vars enda egentliga skarpa förslag var att inrätta ett näringslivsråd. Det finns nu med i regeringens proposition om totalförsvaret att ett tvärsektorielt näringslivsråd ska inrättas, men inte när eller hur.

Hela vårt samhälle är beroende av varor och tjänster som kommer från näringslivet. En stor del av våra samhällsviktiga verksamheter bedrivs av privata aktörer. Det handlar om energiförsörjning, livsmedelsförsörjning transporter och hälso- och sjukvård. Att det finns avtal med företag som kan garantera att Försvarsmaktens tillgång till materiel, förnödenheter och tjänster tryggas vid höjd beredskap är nödvändigt.

Vi behöver lära oss av de misstag som begicks när det civila försvaret lades ner. Sverige ska ha en långsiktigt hållbar försvarsförmåga. Ett starkt civilt försvar är centralt för att uppnå den ambitionen.

För oss moderater är det oerhört viktigt att vi har en försvarsmakt för alla. Arbetet med att öka andelen kvinnor i försvaret går långsamt, och uppöppet Giv akt och bit ihop för tre år sedan, liksom FOI:s rapport *Karriärhinder för unga militära kvinnor*, visar att många kvinnor blivit utsatta för kränkningar inom Försvarsmakten. Även andra än kvinnor blir visst utsatta. Jag tänker på den senaste rapporteringen från K3.

Organisationskulturer är inget man ändrar med fina ord i ett dokument. Som förälder vet man ju att ungarna gör som vi gör, inte som vi säger. Att vara ledare handlar också om detta. Människor gör som vi gör, inte som vi säger. Det handlar om att föregå med gott exempel, att följa upp och kontinuerligt förbättra. Det handlar om att genomföra förtroendeskapande åtgärder.

Sedan har vi detta med materiel. I en försvarsmakt för alla behöver man ha behåar som funkar vid utlandstjänst i 50 graders värme. Då är inte merinoull så himla mysigt. Vi vill att materielrelaterade hälso- och säkerhetsrisker för kvinnor analyseras av en objektiv utredning som ska återkomma med förslag på omedelbara åtgärder.

Avslutningsvis måste Försvarsmakten för att nå ökad jämställdhet också se över fysiska krav på befattningar – om de är sakliga eller inte – samt kartlägga och förtydliga karriärvägarna inom myndigheten. Om man som regering kallar sig feministisk borde detta arbete vara högre prioriterat.

Avslutningsvis, herr talman, är jag glad att vi är flera partier som i dessa många svåra frågor enats om vikten av att regeringen utreder den moderna civilpliktens utformning, vilket nu är föremål för ett tillkännagivande under punkt 6. Civilplikten avskaffades 2008 och användes när den var aktiv för att utbilda förstärkningsresurser för det civila försvaret.

I händelse av kris eller krig kommer det att finnas ett utökad behov av personal som kan utföra enklare uppgifter för att samhället ska kunna fungera. Det kan vi inte minst se i vården nu under coronans framfart i Stockholm.

Vi moderater anser att civilplikten bör återaktiveras, men det krävs en grundligare analys av hur den ska utformas och av syftet. Man behöver se över hur många som ska utbildas och till vilka positioner, hur civilplikten kan bidra även till krisberedskap samt naturligtvis kostnaderna.

Vi moderater står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservation nummer 24 under punkt 18.

Anf. 123 SVEN-OLOF SÄLLSTRÖM (SD):

Herr talman! Ett väl fungerande civilt försvar är en mycket viktig del av totalförsvaret och en förutsättning för det militära försvarets förmåga att försvara vår självständighet och vårt oberoende. Ett väpnat angrepp mot Sverige skulle innebära stora påfrestningar för civilbefolkningen. Att värna just civilbefolkningen är en central uppgift för det civila försvaret.

För att kunna hantera och minska påfrestningarna för befolkningen i händelse av ett väpnat angrepp behöver det redan i fredstid upprättas planer och avdelas resurser för det civila försvaret. Det är även av yttersta vikt att regelbundna övningar sker på alla nivåer.

Herr talman! I slutet av 80-talet och början av 90-talet påbörjades rasandet och nedläggningen av det civila försvaret. Att skrota dess beredskapslager, ledningscentraler och organisation är ett av de sämsta politiska beslut som fattats i Sverige efter andra världskriget. Ansvaret för detta ligger historiskt på ett flertal regeringar med varierande partifärg, något som vi alla i den här kammaren är väl medvetna om. Låt oss bara hoppas att vi aldrig någonsin hamnar där igen.

Försvarsberedningens fleråriga, gedigna arbete med rapporterna *Motståndskraft* och *Värnkraft* har utmynnat i det betänkande vi i dag debatterar. Det är positivt att det i riksdagen finns ett brett stöd för att återigen stärka det svenska civilförsvaret. Om mycket är vi överens, kanske till och med om det mesta.

Dock finns det skillnader där vi sverigedemokrater kanske framför allt har synpunkter på det civila försvarets framtida ledning och styrning, hastigheten på och omfattningen av implementeringen samt i vissa delar också dess utformning.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har hittills haft rollen att ansvara för samverkan mellan myndigheter. Det är Sverigedemokraternas mening att MSB ska ha ett mer övergripande ansvar som civilförsvarsmyndighet. Brandsommaren 2018 och den nu pågående pandemin har

tyvärr visat stora brister i nuvarande ledningsfunktioner och det samlade ledarskapet när det gäller krishantering och samordning. MSB bör ges en tydligare roll när det gäller ledning, kontroll och samordning av krisberedskapen och det civila försvaret.

Herr talman! Under resans gång fram till dagens betänkande har ett antal utredningar tillsatts, varav flera redan har redovisat sina slutsatser för utskottet. Vi har i försvarsutskottet bland annat kunnat ta del av den för ändamålet särskilda utredarens syn på näringslivets roll i det framtida totalförsvaret. Jag måste dock tillstå att det som där framkom varken övertygade eller lugnade mig, tvärtom.

Regeringen och relevanta myndigheter har genomfört ett stort antal redovisningar och föredragningar för utskottet. Jag kommer särskilt ihåg när inrikesminister Damberg informerade utskottet om bevakningsansvariga myndigheters remissvar på Försvarsberedningens rapport *Motståndskraft*. Det står efter den redovisningen klart att ett återetablerat civilt försvar kommer att kosta väldigt mycket pengar.

Det är orealistiskt att tro att staten via skattemedel ska kunna finansiera allt vi vill och måste göra. Det står för oss sverigedemokrater klart att framtidens beredskapslager i normalfallet måste hållas och finansieras av marknadsaktörer inom de olika segmenten, till exempel aktörerna inom livsmedelsbranschen. Vi anser också att beredskapslagren initialt måste klara tre månaders behov. För oss är uppbyggnaden av beredskapslager väsentlig. För att säkerställa att konkurrensneutraliteten bibehålls behöver lagstiftning och regelverk tas fram.

Även på en rad andra områden ser vi att marknadsaktörer behöver ta ett stort ansvar, antingen frivilligt eller genom lagstiftning och regleringar. Det gäller elförsörjning, transporter, apoteks- och sjukvårdsmateriel och många andra områden. Den svenska inhemska produktionen av livsmedel och andra produkter och tjänster som är nödvändiga för krisberedskapen och för det civila försvarets uthållighet behöver stimuleras och uppmuntras.

För detta kan det behövas lagändringar. Det gäller till exempel lagen om offentlig upphandling. Det kan krävas omförhandling av olika EU-direktiv och till och med en omläggning av EU:s jordbrukspolitik för att det ska gå att genomföra. Det är en svår och i vissa delar krävande väg, men det måste göras.

För att snabba på processen med beredskapslager har Sverigedemokraterna i sin budget för 2021–2023 anslagit 1,3 miljarder mer än regeringen. Tyvärr röstade en majoritet nej till det för ungefär en vecka sedan. Det var synd, inte minst efter insikten om att vi inte hade beredskap för en global pandemi.

Herr talman! Nästan all statlig, regional och kommunal verksamhet måste framöver anpassas till det civila försvarets behov.

Det är positivt att vi nu tar steg framåt för att stärka arbetet mot cyberhot mot såväl offentlig verksamhet som privata företag.

I betänkandet finns också ett tillkännagivande till regeringen om att utreda civilpliktens utformning, vilket är positivt – och nödvändigt för att kunna bemanna det framtida civilförsvaret.

Jag står bakom alla våra genomtänkta reservationer men yrkar bifall endast till reservation 20.

Anf. 124 LARS THOMSSON (C):

Herr talman! Det är en stor dag nu när vi tar debatten om ett kommande totalförvarsbeslut. Centerpartiets roll denna mandatperiod är ju att förhandla, och vi är faktiskt väldigt stolta över resultatet. I dag läggs en proposition fram där 27 miljarder tillförs, och det har inte skett av sig självt. Någon sa att det har krumbuktats, men inget kan vara mer fel. Det är vanliga, hederliga förhandlingar mellan fyra partier som har gjort att vi är här. Utöver det tillför vi 3,8 miljarder till civilförsvaret i ett historiskt totalförvarsbeslut.

Jag är extra stolt över Centerpartiets Daniel Bäckström och Liberalernas Allan Widman som har förhandlat med regeringen och tagit oss hit.

Vi har en lång resa framför oss vad gäller civilförsvaret. Det kommer att ta tid att återetablera ett civilförsvaret. Vi har i praktiken inte haft ett sådant på 25 år. Vi måste också inse att vi inte vet exakt hur vi ska göra. Även jag hade önskat ett bättre utredningsläge, men detta är ändå en viktig start.

Man kan också dra slutsatser av pandemin. Den har lärt oss väldigt mycket. Det vi har upplevt i år är förhoppningsvis det närmaste en krigssituation vår generation kommer att vara med om. I våras, när pandemin var i sin linda, blev det en viss avstängning av världshandeln. På bara några veckor såg vi hur dramatiskt det blev. Vi har lärt oss att världens fabrik finns i Kina. Detta stämmer till eftertanke. Om vi skulle få en kris, eller i värsta fall krig, med längre avspärrningar av världshandeln förstår vi nu hur svårt det skulle bli att hantera.

Jag ska kommentera de tre största posterna i betänkandet, som Centerpartiet står bakom.

Mest pengar, 1 miljard, tillförs sjukvården. Det känns helt naturligt och rätt under pandemin. Det pekas tydligt på att det behöver tas fram ett nationellt sammanhållet system för läkemedel och sjukvårdsmateriel. Ja, det har vi lärt oss av pandemin. Det skrämmer mig också att mycket av läkemedelsproduktionen inte ens finns i Europa. Det handlar givetvis också om personalförsörjning på sjukvårdssidan.

Det näst största anslaget går till stöd åt kommuner, regioner och länsstyrelser. Fördelningen är inte riktigt klar, men anslaget är på 600 miljoner. Jag är glad över att vi får ett stort stöd till kommuner och regioner, för det är ju till stor del de som ska organisera och genomföra uppbyggnaden. Man kan dra stora lärdomar av den pilotverksamhet som Gotlands länsstyrelse genomfört, och det känns tryggt.

Den tredje största utgiftsposten i den civila försvarssatsningen är livsmedelsförsörjningen. Den är på en halv miljard. För mig som gammal bonde är det självklart att landet stannar ganska fort utan mat. Efter ett par veckor är det tvärstopp. Dagens beslut kan nog bli ett trendbrott från det jag har tyckt varit en överdriven globaliseringstrend i livsmedelsförsörjningen. Den gamla kunskapen var tydlig: Mat måste produceras lokalt. Denna kunskap återvinner vi nu genom att återupprätta civilförsvaret.

Jag ser också att det finns en tydlig koppling mellan riksdagens beslut om livsmedelsstrategin och att den faktiskt behöver genomföras. Vi har ungefär 50 procents självförsörjningsgrad i dag, och det kommer inte att räcka om vi ska ha ett trovärdigt civilförsvaret framöver.

Jag ska också kommentera näringslivets roll. Ingen ska tro att vi ska bygga upp ett civilförsvaret så som det såg ut på 90-talet när det lades ned.

Väldigt mycket mer ligger på det privata näringslivet i dag. Man kan lära sig mycket av hur Finland jobbar och hur man där engagerar det privata näringslivet, som tydligt bidrar. Det är kö till de långa utbildningar som det finska försvaret har för näringslivsföreträdare.

Följer vi huvudprincipen att inte bygga upp parallella kedjor för försörjning tror jag att detta blir bra, och näringslivet ska ha huvudrollen vad gäller bland annat lagerhållning.

En viktig punkt där det behöver göras ett omtag är energi- och elförsörjning. Bara det faktum att vi till exempel 2015 importerade 24 miljoner kubik olja, mest rysk, säger att vi behöver göra något radikalt. Sverige ska öka all produktion av eget biobränsle, etanol, biogas, RME, HVO och på sikt elektrobränslen. På sikt ska vi också utvärdera om vi inte också ska ha en egen lagerhållning av inhemska bränslen.

Civilt och militärt försvar är ömsesidigt förstärkande. Det är själva poängen med totalförvarsbeslutet. Det känns tydligt att Försvarmakten måste komma till insikt när vi pratar tillståndsfrågor och etablering av till exempel vindkraft och annan förnybar energi. Det är inte bara försvarsförmågan vi pratar om utan totalförvarsförmågan. Det innebär att det måste finnas en balans mellan de två, och därmed måste man vara beredd att släppa fram förnybar energi i produktionsanläggningar i samexistens.

Jag tycker att man inte nog kan påpeka hur viktigt detta är för att stärka känslan av sammanhållning i landet. Jag tror mycket på sammanhållning tack vare frivilliga krafter som engagerar sig i frivilligorganisationerna. Jag tror verkligen på att frivilligorganisationer ihop med hemvärnet är centrala delar av beslutet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 125 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Vårt land möter flera komplexa hot mot vår säkerhet och självständighet som vi måste ha beredskap för att hantera. Det globala säkerhetsläget är kraftigt försämrat, och det påverkar Sverige och vårt Europa.

I totalförvarspropositionen konstaterar regeringen att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Totalförsvarets förmåga måste därför fortsätta att stärkas, och Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig behöver stärkas på bred front. I det arbetet har det civila försvaret en helt central roll.

Vi har hört det förut, men det tål att upprepas. Det militära försvaret är helt beroende av att ett antal funktioner i samhället fungerar. Det handlar exempelvis om energiförsörjning, sjukvård, transporter, livsmedel och dricksvattenförsörjning. Allt detta ska det civila försvaret kunna bistå Försvarmakten med vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Dessutom ska det civila försvaret ha förmågan att skydda civilbefolkningen. Detta är en av de viktigaste uppgifterna eftersom vi vet att i händelse av kris och krig är det oftast samhällets svagaste och mest utsatta som lider mest. Oavsett vem du är och var du bor ska du veta att när den svåra situationen inträffar finns samhället där för dig. Därför har vi höga ambitioner med vårt arbete att återuppbygga det civila försvaret.

I budgetpropositionen för 2021 och i totalförvarspropositionen presenterade regeringen den största satsningen på civilt försvar i modern tid. Under 2021 förstärks det civila försvaret med 1 miljard kronor, och under

kommande år ökar satsningen stegvis. Tillsammans med de medel som tillfördes 2018 innebär regeringens förslag att ett civilt försvar förstärks med totalt 4,2 miljarder kronor år 2025.

Regeringens förslag på inriktning och budget för det civila försvaret bygger helt på en överenskommelse mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna. Jag vill passa på att tacka för både konstruktivt och seriöst samarbete i de delarna. Jag vill också påstå att överenskommelsen ligger i linje med Försvarsberedningens bedömning, och jag vet att det finns en bred politisk enighet i kammaren om vikten av satsningen.

Herr talman! I början av 90-talet avvecklades stora delar av det civila försvaret i Sverige, samtidigt som flera viktiga samhällsfunktioner privatiserades. Den pandemi som vi befinner oss i har blottlagt brister i samhället som visar på behovet av en robust krisberedskap och ett motståndskraftigt civilt försvar. Inte minst har den visat behovet av starkare försörjningsberedskap.

Regeringen intensifierar nu återuppbyggandet av det civila försvaret för att säkerställa att samhällets motståndskraft stärks i grunden. De satsningar som regeringen föreslår kommer också att bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fredstid, såsom pandemier, skogsbränder och cyberattacker.

Samtidigt som vi bygger ett starkare totalförsvar stärker vi också samhällets grundläggande robusthet och förmåga att hantera svåra påfrestningar i fredstid. Under försvarsbeslutsperioden är det särskilt viktigt att arbetet med att stärka motståndskraften i de viktigaste samhällsfunktionerna utvecklas. Låt mig ge några exempel på områden.

Oavsett om det handlar om fredstida kriser eller krig måste hälso- och sjukvården fungera. Därför är hälso- och sjukvården också det sakområde inom det civila försvaret som tillförs mest pengar under den kommande försvarsbeslutsperioden. Satsningar inom området kommer på sikt att innebära stärkt förmåga att snabbt öka antalet vårdplatser samt större lagring av läkemedel och sjukvårdsmateriel.

Ett annat område som behöver vara robust är energiförsörjningen i vardagen, under fredstida kriser och vid höjd beredskap och krig. Vi är också alltmer beroende av elektroniska kommunikationer som fungerar och är stabila. Finansiella tjänster, till exempel pensionsutbetalningar, behöver också upprätthållas. Att detta fungerar förutsätter en fungerande energiförsörjning och stabila elektroniska kommunikationer.

Vidare är tryggare livsmedelsförsörjning och säkrare dricksvattenleveranser också förmågor som stärker vårt samhälle. Transporter måste fungera, annars uppstår snabbt bristsituationer och stora delar av vårt samhälle stannar upp.

Alla dessa områden är exempel på att det civila försvaret berör hela samhället och även områden som pekas ut särskilt i propositionen.

Under den kommande försvarsbeslutsperioden ser regeringen också ett stort behov av att tydliggöra ansvars- och ledningsförhållanden och skapa en starkare samordning inom civilförsvaret. Regeringen avser därför att fatta beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional, regional och lokal nivå.

Vårt samhälle ska vara robust nog att möta hela hotbilden som sträcker sig längs en hotskala från fredstida hot till hot om väpnat angrepp och krig. Vi kan konstatera att så kallade hybrida hot riktas mot Sverige redan i dag.

Det behöver ske en generell förmågeutveckling för att kunna hantera den bredare hotbilden och de hybrida hoten i fredstid. En viktig del i detta är att stärka informations- och cybersäkerheten. En central komponent i detta är det nationella cybersäkerhetscenter som inrättades förra veckan. Centret kommer att ge konkret effekt på Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska hot.

Under krissituationer vet vi att risken för ryktesspridning kan öka därför att människor omedvetet eller av okunskap sprider felaktigheter. Men de kan också bli en grogrund för desinformation där avsändaren medvetet sprider felaktigheter. I händelse av kris och krig är det centralt att hela befolkningen får tillgång till korrekt och enhetlig information. Det civila försvaret ska ha förmågan att upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att säkerställa försvarsviljan. Därför behöver Sverige ett starkt psykologiskt försvar. Regeringens inriktning, som också framgår av propositionen, är att 2022 inrätta en myndighet som ska ha det överordnade ansvaret för att utveckla och samordna Sveriges psykologiska försvar.

Innan jag avslutar vill jag särskilt nämna de frivilliga försvarsorganisationerna. När staten nedmonterade stora delar av det civila försvaret fortsatte de frivilliga försvarsorganisationerna att utbilda och att öva. De är i dag en viktig del av återtagandet av det civila försvaret. Därför satsar också regeringen på att förstärka de frivilliga försvarsorganisationerna under den kommande försvarsbeslutsperioden.

Vi har ett omfattande arbete framför oss. Det civila försvaret innefattar hela samhället, och återuppbyggandet behöver ske målinriktat över tid. Det kommer inte att ske över en natt, men med den historiskt stora satsningen tar vi viktiga steg i arbetet med att bygga ett starkare totalförsvaret och därmed ett starkare samhälle och ett tryggare Sverige.

Anf. 126 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag vill inledningsvis ge beröm till statsrådet. Det har varit lätt att få information, och vi har haft ett informationsutbyte. Utan namns nämnande har det gått lättare på den civila sidan än på försvarssidan. Där har det varit svårare att komma fram.

Jag ska inte recensera mer än så. Jag håller med om det sistnämnda om det civila. Kristdemokraterna har exakt samma uppfattning, nämligen att det är viktigt att använda det civila samhället.

Jag har tre konkreta frågor. Min första fråga rör Försvarsberedningen. En viktig fråga för oss var ordergivningen. Vi pekade särskilt på att det skulle behövas ett totalförsvaret. Hur ser regeringen på att *ett* departement har ansvaret? När ni tog vid låg frågorna som nu finns hos MSB under Försvarsdepartementet.

Jag har en annan fråga, nämligen cybersäkerhetscentret. Oavsett om det är fråga om en vägförening eller något annat är det bra med en ordförande. Nu ska det vara ett samarbete. I Storbritannien är det *en* myndighet, FRA:s syskonorganisation, som har så att säga fodervärdsansvaret. Är det inte rimligt att ge *en* myndighet huvudansvaret?

Till sist har jag en fråga om detta med beredskapspolis. Är det inte mer rimligt när man gör det här arbetet att ha det också i krissituationer och i fredstid? Varför ska man bara ha det i krig? Det har visat sig flera

gångar genom historien, också i närtid, att polisen behöver förstärkningar. Varför inte ge dem möjlighet att ha beredskapspolisen också i fredstid?

Anf. 127 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Tack, Mikael Oscarsson, för tre väldigt viktiga frågor – även om de är ganska omfattande, alla tre!

Jag börjar med den första. Det är alltid ett vägval hur man organiserar saker och ting i ett regeringskansli. Men man kan konstatera att när man talar om civilt försvar är det enormt komplext. Som jag sa i mitt anförande berör det i praktiken hela samhället. Då har vi valt att ha det civila försvarets organisation kopplad till den fredstida krisberedskapen och de insatser vi behöver nu. Men vi har ett gott samarbete med Försvarsdepartementet, och det är Försvarsmakten som samordnar det civila försvaret med det militära försvaret.

Jag tycker att den ordningen fungerar bra, särskilt när man tänker sig en utbyggnadsfas där väldigt många myndigheter måste vara involverade. Men det kan man ha olika uppfattningar om.

Jag tycker att den process vi haft för att ta fram den här inriktningen för ett civilt försvar visar att det går att jobba över departementsgränser och ha en inriktning som jag tror att det finns ganska bred uppslutning kring i den här kammaren.

Men ansvarsförhållandena behöver klargöras, för det är den andra delen av frågan. Det är därför vi har tillsatt en utredning. Den utredningen hade tillsatts snabbare om vi inte haft en viss kalabalik – som talmannen ledde – efter förra valet, när vi inte hade en ordinarie regering. Det gjorde att utredningar försköts i tid. Jag hade gärna haft de utredningarna på plats snabbare, men det är en sådan sak som en övergångsregering inte gör. Man tillsätter inte nya utredningar, och därför försköts det framåt i tid. Men det kommer, och därför säger vi tydligt i propositionen att vi ser framför oss att vi fattar beslut om ansvars- och ledningsförhållandena under försvarsbeslutsperioden. Jag tror att det är en helt nödvändig del i återuppbyggnaden av det civila försvaret.

Jag får ta de två andra frågorna i nästa replik.

Anf. 128 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag vill faktiskt fylla på med en fråga till, som är dagsaktuell.

Jag tror att jag och de flesta andra svenskar fick ett sms i dag – jag fick det mitt under debatten – med information från myndigheterna: ”Följ de nya skärpta råden för att stoppa spridningen av covid-19. Läs mer på webbplatsen Krisinformation.”

Jag vill bara skicka med en fråga. Jag förstår att det var presskonferens; jag vet inte om statsrådet själv var med på den. Danmark skickade ut det här för nio månader sedan. Då var det också en tydlig länk. Varför gjorde man inte på samma sätt här? Varför har man inte med en tydlig länk när man ändå gör en sådan här sak? Jag förstår att MSB, som ju ligger inom statsrådets ansvarsområde, avrådde.

Jag vill bara passa på att ta en dagsaktuell fråga för att förstå lite mer hur ni tänkte där. Det är ju en del i en krissituation att kunna använda sms. Det tycker jag är en bra idé. Men kan statsrådet ta sig lite tid och inviga oss i hur man tänkte? Jag tror att det är ganska många som undrar över det.

Anf. 129 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Jag tar den sista frågan först eftersom den är aktuell.

Regeringen ville jobba med att nå ut till människor i landet individuellt. Vi har talat om det under en längre tid. Vi har letat efter ett tillfälle när det uppfattas som helt korrekt att liksom påminna hela svenska folket, och nu blev det från och med i dag nya nationella riktlinjer för hur man måste bete sig i Sverige. Det var ett bra tillfälle att göra detta.

Rapporteringen handlar om att MSB har avrått från att skicka ut ett viktigt meddelande till allmänheten, vilket är något annat än det sms vi har skickat ut nu. Det är inte regeringen som ansvarar för innehållet. Vi har ansvaret för att se till att myndigheterna skickar ut sms:et, men innehållet ansvarar myndigheterna för.

Vad jag förstår har MSB lyssnat på polisen, som var rädd för att det kan komma bedrägerier kopplat till sådana här utskick. Det påstås vara ett utskick från en myndighet, och man klickar på en länk och tror att man är på rätt sida men är inte det. Det kan finnas olika uppfattningar om detta, men det har inte regeringen tagit ställning till. Det är myndigheterna som avgör vad som står i meddelandet.

När det gäller organisationsfrågan om cybersäkerhetscentret kan man som sagt organisera saker och ting på olika sätt. Den svenska traditionen brukar vara att ha oändligt långa utredningar som vrider och vänder på allting och kommer fram till en exakt och perfekt lösning. Jag tyckte att vi skulle tappa för mycket tid på det, och därför var vi i regeringen överens: Vi fattar beslut redan nu. Vi börjar med centret och sätter igång det med de fyra mest berörda myndigheterna. Alla har kvar sina befogenheter och ansvarsområden, och de fyra myndigheterna vill arbeta i nära samverkan med varandra.

Om något är utvärderar vi om vi behöver ytterligare styrning av det här. Men jag tror att i grunden är det inte *en* myndighet som kommer att avvärja alla cyberhot mot Sverige. Det är flera myndigheter som måste involveras, och därför har vi valt att bygga på samverkan mellan fyra olika myndigheter i starten av det nya cybersäkerhetscentret. Då kommer vi igång snabbare och kan bygga upp det snabbare.

Anf. 130 SVEN-OLOF SÄLLSTRÖM (SD) replik:

Herr talman! Som jag angav i mitt anförande har vi sverigedemokrater sett att ledningsfunktionen när det gäller krishantering av det civila försvaret inte är optimal. Vi vill ge MSB en tydligare roll att styra, leda och kontrollera krisberedskapen i det civila försvaret.

Delar inrikesministern vår bild av problemet? Jag fick en del av svaret under anförandet, men inrikesministern kanske kan utveckla hur man ser på den framtida ledningsstrukturen.

Vi kan också konstatera att ett återetablerat civilförsvar kommer att kosta väldigt mycket pengar. Vi i Sverigedemokraterna har funderat på hur vi vill finansiera framför allt delen som gäller beredskapslager men också många andra delar. Vi anser att beredskapslager är en väsentlig del och något väldigt viktigt när det gäller det civila försvaret. Delar regeringen den bedömningen, och hur ser regeringens finansieringsplan för beredskapslager ut?

Slutligen har det under de senaste tre decennierna försvunnit väldigt mycket kunskap som funnits ute i kommunerna, länsstyrelserna, regioner-

na och myndigheterna. Hur avser regeringen att klara utbildningsbehovet för att skyndsamt komma till rätta med det?

Anf. 131 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Tack för frågorna, Sven-Olof Sällström!

Jag tar den sista frågan först. Redan av de 400 miljoner som vi avsatte 2018 har väldigt mycket gått till just den typen av investeringar i myndigheter och organisationer – till att anställa människor för att jobba kontinuerligt med att få upp kunskapsnivån brett i samhället.

Nu tar vi ett enormt kliv framåt med de 3,8 nya miljarderna. Det är klart att en del av de resurserna kommer att gå till specifika tjänster som kommer att jobba långsiktigt med detta, både på olika bevakningsansvariga myndigheter och i regioner och kommuner för att jobba med civilt försvar framöver. En del av pengarna kommer att fördelas lite senare, när ansvarig ledning och samordning är klar med sin utredning, för det är då vi ser var ansvaret ska landa.

Jag delar bilden att MSB:s roll är viktig i det civila försvaret. Det är därför den utredning som sitter också tittar specifikt på MSB:s roll i det civila försvaret. Jag ser fram emot att ta del av utredningens resultat. Jag vill inte föregå utredningens rapport eftersom den kommer i början av året.

Däremot kan jag konstatera att regeringen redan lagt fram förslag och fått igenom i riksdagen att MSB ska ha en tydligare roll när det gäller räddningstjänsten i Sverige. MSB har nu möjlighet att göra det som man egentligen tog sig rätt att göra under de stora skogsbränderna, att också fördela resurser runt om i Sverige, så MSB har de facto redan fått en ännu tydligare roll på det väldigt viktiga räddningstjänstområdet.

När det gäller försörjningsberedskapen tror jag inte att jag hinner med allt i dag, i alla fall inte på de 20 sekunder jag har kvar. Men det är en fråga som är central. Vi har redan gett FOI ett uppdrag. De har kommit tillbaka med en rapport om vad vi bör tänka på när vi nu ger en utredning i uppdrag att stärka den svenska försörjningsberedskapen. Det är rimligt att det blir en kombination av krav på olika aktörer men också avgiftsfinansiering, ungefär som Finland har haft det när man har byggt upp sin försörjningsberedskap.

Anf. 132 SVEN-OLOF SÄLLSTRÖM (SD) replik:

Herr talman! *Motståndskraft*, som ligger till grund för bland annat det civila försvaret, kom ungefär två före *Värnkraft*, som ligger till grund för det militära försvaret.

Vi har i det här betänkandet och även i budgeten som lagts fram tidigare behandlat det militära försvaret. Där har man detaljerat klaggjort finansiering och ledning och strukturen fram till 2025.

Jag uppfattade att inrikesministern i ett tidigare replikskifte skyllde på att det i tre och en halv månad inte fanns någon regering, att det var en övergångsregering då och att man av den anledningen inte kunde starta utredningar. Men man har haft lite drygt två år mer på sig än för det militära försvaret att få igång utredningar när det gäller ledningsstruktur och andra delar av det civila försvaret och finansieringen. Man borde ha haft det på plats nu, och det finns inte riktigt på plats.

Jag köper alltså inte riktigt den lösningen, och jag tycker att det finns ett ansvar där. Regeringen hade möjlighet att starta de här utredningarna och komma igång med arbetet under förra mandatperioden. Jag vill ha en synpunkt på det, för det vittnar ändå om lite senfärdighet.

När det sedan gäller det sms som har gått ut i dag fick jag av en god vän som är dansk en kopia av det danska sms:et. Jag tror att det gick ut redan den 13 mars. Det var ett omfattande meddelande, inte bara med en länk som tidigare angavs utan också med en väldigt omfattande text om hur man skulle förhålla sig i den nya pandemisituation som då rådde. Jag skulle inte ens kunna läsa upp hela, framför allt inte på danska, under de här två minuterna.

Då kan jag tycka att det som kom var lite futtigt. Vad var syftet? Om det var att regeringen ville visa handlingskraft var det åtta nio månader för sent. Jag tycker nog att man i så fall skulle ha tagit i, men man skulle ha gjort det för nio månader sedan om man ansåg att det var påkallat.

Anf. 133 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Man kan alltid fundera på när man skulle ha gjort saker och ting för att återuppbygga det civila försvaret. Jag kan bara konstatera att vi nu efter många års diskussioner har avsatt pengar och resurser för en kraftig utbyggnad av det civila försvaret och ett återtagande av förmåga. Det är jag stolt över. Jag uppfattar också att det finns en bred samstämmighet i riksdagen om det.

Det är dock mer komplicerat när vi ska bygga upp det civila försvaret än när vi växlar upp det militära försvaret. Det militära försvaret har vi under en längre tid haft planer för. Vi har haft idéer om vad vi ska göra med det militära försvaret, men vi har inte riktigt haft pengarna för expansionen av det militära försvaret. Nu får vi det, och nu växer det militära försvaret under väldigt kort tid. Det har gjort det, och det kommer att göra det under de kommande åren.

Det civila försvaret måste föregås av mer utredning, för samhället ser inte ut på samma sätt som när man avvecklade det civila försvaret. Därför ligger det civila försvaret något efter i utvecklingen, och det kan jag beklaga. Jag är dock stolt över att vi nu tar det här samlade greppet och har en plan för hur återtagandet ska ske.

Avslutningsvis och återigen: Jag och regeringen tar inget ansvar för innehållet i sms:et. Däremot tycker jag att det är helt rätt tid nu, med den belastning vi har i hälso- och sjukvården just nu. Vi ser en alldeles för stor smittspridning. Vi står nu inför jul- och nyårshelgerna, och människor har under lång tid hört att det finns råd och rekommendationer som man ska förhålla sig till. Det är dock nu man måste bestämma sig för att ändra sitt beteende, och då finns det ett tillfälle att faktiskt påminna folk.

Jag tror inte att detta är den avgörande insatsen när det gäller kommunikation, men det är ytterligare ett sätt påminna som vi inte har använt tidigare. Nu får människor tänka till och fundera: Hur planerar jag min julhelg? Hur gör jag med shoppingen av julklapparna? Det är nu det måste ske på ett korrekt sätt, så att vi inte får en ökad smittspridning och därmed fler dödsfall i Sverige.

Jag tror att det är rätt tid att göra detta nu för att se till att bryta smittspridningskurvan och klara hälso- och sjukvårdens behov framöver.

Anf. 134 HANNA GUNNARSSON (V) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att gratulera regeringen till utskicket av sms:et. Alla pratar om det, så det var nog lyckosamt på så sätt. Jag har inte fått det än, men det kommer kanske.

Jag vill fråga inrikesministern om civilplikten. I det här betänkandet, som vi fattar beslut om i morgon, föreslås ett tillkännagivande till regeringen om en utredning av en modern civilplikt. Det är jag väldigt glad över. Jag får förhoppningsvis i morgon en motion bifallen i riksdagen. Det är man som vänsterpartist inte särskilt bortskämd med, så det är roligt. Jag tror också att detta är en viktig fråga. Jag vill lite grann föregripa vårt beslut i morgon och höra vad regeringen har för inställning till en modern civilplikt som kompletterar den militära värnplikten.

Anf. 135 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Inom många delar av det civila försvaret är personalen den absolut viktigaste resursen. När vi nu talar om att återuppbygga förstågan i det civila försvaret talar vi väldigt mycket om personalfrågan. Det handlar om att säkerställa en både fungerande och effektiv personalförsörjning både i kris och i händelse av krig. Jag tycker att frågan är väldigt viktig.

Det vi försöker beskriva i propositionen är att det finns flera olika delar i detta. Det basala är de anställda – i hälso- och sjukvården, i polisen, i räddningstjänsten. De får ännu större arbetsuppgifter i händelse av exempelvis ett krig, så det är viktigt. Men vi har också de frivilliga försvarsorganisationerna, och så har vi frågan om pliktsystemet.

Det vi skriver är att vi kommer att behöva göra en översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret. Inom olika delar av det civila försvaret har man kommit olika långt med behovsanalysen. Man har inte spestat exakt hur stora personalbehov man har i händelse av krig. Det måste man göra först, för att jämföra med den situation vi har i dag och se vad man kan lägga på men också om vi har ett behov av pliktsystemet.

Jag tycker att bedömningen också behöver dra erfarenheter av hur vi har jobbat med frågorna tidigare. Vi skriver i propositionen att tidigare erfarenheter från olika lösningar behöver beaktas. Civilplikten är en del av detta. Gången är alltså: först behovsanalys, sedan jämföra med dagens situation, en upptrappningssituation och de frivilliga organisationerna och därpå en diskussion om civilplikt.

Jag menar att propositionen tar höjd ekonomiskt för att i slutet av försvarsbeslutsperioden de facto kunna sätta igång civilplikt med de resurser som avsatts. Jag tycker att vi har tagit höjd för det. Men man måste göra personalbehovsanalysen först, innan man bestämmer exakt hur man ska göra med civilplikten.

Anf. 136 HANNA GUNNARSSON (V) replik:

Herr talman! Jag ser fram emot att regeringen återkommer med någon form av utredning om civilplikten eller något liknande system.

Jag tror att den pandemi vi har varit i har varit en ögonöppnare för många människor, framför allt för många unga som kanske inte har upplevt den här typen av kris tidigare. Jag tror att värnplikten när den nu växer också pekar på en möjlighet för många vanliga människor och vanliga ungdomar att faktiskt bidra och dra sitt strå till stacken. Jag hoppas att

regeringen drar nytta av detta och återkommer – kanske inte superduper-snabbt, för det är ändå svåra frågor, men ändå relativt snabbt – och säger om detta är ett system som vi kan använda oss av.

Nu har vi en majoritet i riksdagen för någon typ av civilplikt som faktiskt innebär en plikt för ungdomar att bidra till samhället, att lära sig någonting som kan vara viktigt i en krissituation. Som statsrådet säger har vi stora behov av personal till hela välfärden. En civilplikt skulle kunna vara ett steg in för en ung person som sedan kan skaffa sig en vanlig utbildning, till exempel i vården eller i andra samhällsviktiga sektorer eller yrken.

Jag hoppas verkligen att regeringen tar den här chansen och återkommer med någonting som är bra.

Anf. 137 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Jag kan garantera att personalförsörjningen blir ett av fokusområdena. Den är lite grann ryggraden i hela det civila försvarets utveckling.

Jag kan också bara konstatera, innan vi lämnar detta helt och hållet, att vi har gjort några saker fram till i dag. Den viktiga krigsplaceringen inom myndigheter är i princip klar. Myndigheterna har krigsplacerat sin personal och därmed gjort en behovsanalys av sin verksamhet. Kommuner och regioner är nu mitt uppe i ett arbete där de börjat krigsplacera sin personal. Det har gått lite olika snabbt och man har kommit olika långt, men den analysen är enormt central för nästa skede i behovsanalysen. Vi har alltså påbörjat ett arbete här.

Jag noterar också att intresset för att söka in på sjuksköterskeutbildningen har ökat. Jag kan inte ta gift på det, men jag såg i alla fall en nyhetsrubrik om det. Det visar att unga människor nu kan ha ett intresse av att göra någonting som verkligen betyder något i samhället och utbilda sig till någonting viktigt. Jag tror på det.

Vi måste också se pliktfrågan som en större helhet. Vi måste kunna värdera. Om vi ska hålla ihop samhället, ha en försvarsberedskap och en motståndskraft, bygger det på alla människors vilja och förmåga att bidra till försvarsansträngningar. En del av det kommer att vara militärt, andra insatser kommer att vara civila. Den frågan måste definitivt finnas med när vi gör en utredning som tittar på vårt behov av personal men också de planer vi behöver framöver.

Jag tycker också att det är intressant att fundera på hur mycket av denna översyn som ska handla om höjd beredskap och kanske lite grann gråzonsläget och vilka behov vi har då.

Anf. 138 LARS THOMSSON (C) replik:

Herr talman! Jag är väldigt glad att inrikesministern pratar om en robust energiförsörjning. Det är det min fråga handlar om också.

I grund och botten ser jag en väldig fördel med den svenska klimatomställning som vi just nu gör. Den innebär att vi kan ersätta osäker, importerad energi med inhemsk, miljövänlig energiproduktion. Men det kräver att vi kanske tänker i lite nya banor.

Jag ska ta ett exempel. Hybrit och LKAB i Norrbotten går mot vätgasdrift, och ska det här bli möjligt måste man inte bara släppa fram själva anläggningarna, utan man måste faktiskt släppa fram stora vindkrafts-

parker. I praktiken är det vindkraft som vi ersätter kärnkraften med, och det blir ett väldigt stort behov av vindkraft.

Just nu blockeras Norrbotten till ungefär 90 procent av Försvarsmaktens intressen och det som kallas lågflygsområden. Det gör att vi kanske kan bygga anläggningar, men vi kommer inte att klara elförsörjningen.

Min konkreta fråga är: Är inrikesministern beredd att arbeta för ökad balans vad gäller Försvarsmaktens agerande vid tillståndsgivning så att man inte bara ser till de militära behoven utan även de civila behoven nu när vi har en totalförsvarsproposition?

Anf. 139 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Tack, Lars Thomsson, för en viktig fråga!

Risken med att ha en diskussion om totalförsvaret, särskilt det civila försvaret, är att den blir väldigt bred eftersom den täcker alla samhällsområden. Den här propositionen kommer inte att lösa alla de avvägningsfrågor som finns mellan olika intressen – då hade den inte tagit slut i omfång.

Men jag vill vara tydlig med att säga att det vi pekar på i propositionen är att den här klimatomställningen skapar nya möjligheter för en robust energiförsörjning. Jag tror att det är viktigt att se att genom den utbyggnad av fossilfri energi som vi har över hela Sverige skapas också större försörjningstrygghet i händelse av kris eller i värsta fall krig. Omställningen och de mer förnybara energikällorna som är mer lokalt spridda över landet skapar en ny möjlighet för Sverige som land och för totalförsvaret.

Jag tror att den här totalförsvarspropositionen genom att hålla ihop ett tänk om hur vi utvecklar vår försvarsförmåga också skapar momentum där man kommer att diskutera olika intressen och väga dem mot varandra. Men vi ska inte sticka under stol med att det militära försvaret också måste ha rätt att lyfta fram sina behov i en tillståndsprocess eller i avvägningsfrågan. Jag tror inte att vi kommer ifrån alla avvägningsdiskussioner som kan behövas i framtiden. Just den här propositionen är inte svaret på alla frågor.

Anf. 140 LARS THOMSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, inrikesministern, för svaret!

Jag hade inte förväntat mig att den här propositionen skulle vara svaret på alla frågor. Däremot vill jag pålysa, efter att ha jobbat i sju år som nationell vindkraftssamordnare under regeringen, att Försvarsmakten blockerar 45 procent av Sveriges yta för vindkraft att etableras. Det är inte rimligt att det fortsätter så, om man ska vara helt krass.

Vi har snart 50 terawattimmar vindkraftsproduktion, men vi behöver minst 50 till – kanske 100 till. Då blir det storskalig vindkraftsproduktion på land och till havs. Ska det här vara möjligt behövs nya tillstånd, för de tillstånd vi har som har gjort det möjligt att producera 50 terawattimmar är slut. Då måste man tänka totalförsvaret och inte bara militärt försvar.

I dag har militären bara sett till den militära aspekten och till sina riksintressen. Nu måste man också väga in en robust energiförsörjning som är viktig och bra för vår säkerhet totalt sett.

Jag ser väldigt mycket fram emot den här diskussionen. Jag tror att den kommer att bli avgörande för en bättre balans mellan försvarets intressen, som vi verkligen ska fortsätta beakta, och totalförsvarets intressen.

Anf. 141 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Jag har väl inte mer att säga i sak i den här frågan än att jag har stor respekt för Lars Thomssons kunskap och erfarenhet på det här området.

Den samverkan vi har haft i Sverige när det gäller att försöka hitta platser där vindkraft kan byggas ut har än så länge visat sig vara väldigt framgångsrik. Vi har byggt ut vindkraften mycket snabbare än vad många trodde var möjligt. När jag var närings- och innovationsminister hade jag förmånen att vara med uppe i Piteå när Europas största landbaserade vindkraftspark byggdes ut.

Det här har stor betydelse för svensk ekonomi och för jobben, men det handlar också om vår energiförsörjning, både i fredstid och ytterst vid kris, att vi har ett robust energisystem.

Jag ser fram emot att höra mer av Lars Thomssons tankar kring de här frågorna framöver.

Anf. 142 ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik:

Herr talman! Jag kan bara instämma i Mikael Oscarssons beröm till ministern. Jag tycker att det här med det civila försvaret hanteras bra. Det är jag tacksam för, och jag uppskattar en god debatt.

Jag har några frågor om utredningen om ansvar, ledning och samordning. Den är försenad nästan ett år. Ser ministern några problem med den förseningen när det gäller att klarlägga ansvaret och ledningsstrukturen? Hur ska det här hanteras?

Sedan undrar jag också när det gäller det tillkännagivande om civilplikt som vi hoppas ska gå igenom i morgon: Hur snabbt tror ministern att vi ska kunna se något resultat och att vi faktiskt får någonting tillbaka? Vi ligger redan steget efter vad gäller det civila försvaret och behöver verkligen stegpa upp i hastighet.

Avslutningsvis har jag också frågor om beredskapslager, som tidigare frågeställare har varit inne på. Tror ministern att det kommer att krävas samarbete med näringslivet? Är detta något som näringslivsrådet ska hantera, och när kan vi i så fall se ett näringslivsråd?

Anf. 143 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Jag rodnar nästan av allt beröm som jag får här i kammaren! Vanligtvis får man inte det när man har debatter här. Men det säger väl någonting om att det finns en ganska bred politisk enighet om inriktningen, att Försvarsberedningen gjorde ett bra förarbete i de här delarna och att det finns en inriktning som vi i stort är överens om även om vi kan fundera över detaljer och vissa delar.

Om det innebär stora problem att utredningen inte kom igång så snabbt och att den därmed levererar sitt resultat senare är mitt svar att det ju alltid är bättre om en utredning kommer snabbt än senare. Men jag ser att vi har planerat den här försvarsbeslutsperioden på ett sådant sätt att det finns resurser och pengar för att omsätta och fatta beslut om ansvars- och ledningsförhållanden inom det civila försvaret.

Jag ser som min roll som inrikesminister under den här perioden att ta detta framåt så att vi kommer så långt som möjligt och fattar beslut i regeringen framöver som jackar i de budgetsatsningar som vi har avsatt för försvarsbeslutsperioden. I den delen är jag inte så orolig.

När det gäller beredskapslager är samarbete med näringslivet helt avgörande eftersom flera delar av sektorerna som berörs drivs av näringslivet i dag. Då måste det finnas ett nära samarbete. I några sektorer har man redan samarbete och diskuterar ganska ivrigt. Man diskuterar transportsektorn och livsmedelssektorn och hur man ska se på lagerfrågan. Men det är därför vi vill ha en ordentlig utredning som tittar på vad som är samhällets samordnande roll och funktion i detta.

Jag ser fram emot att ha en dialog med näringslivet under hela resan, både med det nationella perspektivet och ännu mer inom respektive sektor, för det är där som väldigt mycket av de konkreta överläggningarna och uppgörelserna om ersättningsfrågor och annat framöver måste hanteras.

Anf. 144 ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik:

Herr talman! Tack, ministern, för svaret!

Jag håller verkligen med om att Försvarsberedningen kom fram till många bra saker. Jag tycker bara att det är synd att vi inte kan komma överens om en långsiktig finansiering av det här, för det tror jag att alla skulle vara betjänta av.

Jag hade inte tänkt ställa den här frågan, men flera ledamöter frågade tidigare om dagens sms. Ministern har redan svarat att regeringen ville nå ut till fler människor och att man har letat efter ett tillfälle att göra ett sådant här massutskick. Då är frågan: Har ni letat efter det i nio månader? Ni har sagt att ni inte tar ansvar för innehållet men ändå vill att människor ska ändra beteende. Kan ministern berätta hur ni tänkte?

Anf. 145 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik:

Herr talman! Vi har fört diskussioner under en längre tid om tekniskt möjliga lösningar. Det löstes med det fina samarbete som vi hade med de stora operatörerna i Sverige, som har gett kapacitet och också står för kostnaden för det här massutskicket.

Det var en diskussion om vi skulle använda oss av viktigt meddelande till allmänheten, men vi valde att inte gå vidare med det därför att lagstiftningen nog är lite för snäv för att använda det på det här sättet i en pandemi som är långvarig och inte akut på det sättet.

Regeringen ger ett uppdrag om att det ska genomföras. Vi bestämmer inte, enligt den förvaltningsmodell som vi har, innehållet. Det är alltså inte regeringen som skickar sms:et, utan det är det andra som gör, och då har myndigheterna kommit fram till att det ska stå det som det står i meddelandet.

Jag tror att hela diskussionen blir en påminnelse om att vi måste tänka till. Det ger ytterligare ett tillfälle att snacka om vilka rekommendationer och råd som nu gäller. Det är inte några allmänna tips, utan det är nu dags att ändra sina beteenden. Och det gör du, jag och vi tillsammans de kommande veckorna. Det avgör väldigt mycket vilken smittspridning vi kommer att ha under jul och nyår, och det var det som var syftet med detta. Det är väl bra att det diskuteras.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 15 december.)

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2020/21:AU1
Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering
(prop. 2020/21:1 delvis)
föredrogs.

*Jämställdhet och
nyanlända invandrares
etablering*

Anf. 146 MALIN HÖGLUND (M):

Herr talman! Integrationsproblemen är en av vår tids stora samhällsutmaningar. Hur vi lyckas med att se till att människor kommer in på arbetsmarknaden och blir en del av det svenska samhället kommer att vara avgörande för att säkerställa sammanhållningen i landet.

Många av de reformer som Sverige behöver för ökad integration är också reformer för att öka jämställdheten. Verklig frihet och självständighet börjar med egen inkomst. När kvinnor arbetar och får en egen inkomst ökar möjligheten till självbestämmande och möjligheten att fatta egna beslut om sitt liv.

Sverige ska vara ett land där man kan börja med nästan ingenting och ta sig nästan hur långt som helst, där vad du gör och vart du är på väg är viktigare än var du kommer ifrån. Ett ja till att stanna i Sverige ska också betyda ett ja till att kunna komma in i samhället. Så är det inte i dag.

Herr talman! Det behövs en ny integrationspolitik med högre ställda krav och förväntningar, med fokus på språk, på jobb och på gemensamma värderingar. Verklig integration börjar med det svenska språket. Språket ska gå som en röd tråd från nyanländ via nyanställd till ny svensk medborgare.

Alltför många som invandrar till Sverige fastnar i dag i bidragsförsörjning. Frånvaron av reformer de senaste åren, kombinerat med en mycket stor asylinvandring, har förvandlat integrationsutmaningen till ett akut problem. Prognoser visade att antalet långtidsarbetslösa skulle öka till de klart högst uppmätta nivåerna efter millennieskiftet redan innan coronakrisen var ett faktum.

Herr talman! Aldrig tidigare har förutsättningarna för grupper som står långt från arbetsmarknaden varit lika dåliga redan innan en kris slog till. Sverige riskerar nu en utbredd arbetslöshet som kommer att drabba dem som redan i dag står långt från arbetsmarknaden eller som är nya i vårt land allra hårdast.

Vikten av kraftfulla åtgärder för att förhindra och bryta utanförskapet har aldrig varit större. En viktig grundprincip för de integrationssatsningar som görs efter den akuta krisen bör vara att tydligt ta sikte på självförsörjning.

Vi moderater har förslag för att få in fler på arbetsmarknaden och i egenförsörjning tidigare. Det handlar om införandet av inträdesjobb, så att fler med lägre utbildning och kortare arbetslivserfarenhet ska kunna lära sig jobbet på jobbet, bättre möjlighet att starta företag som nyanländ, tydligare krav på att lära sig svenska, språkrav för medborgarskap, försörjningskrav vid anhörginvandring, tydligare krav och fokus på svenska värderingar, nya brottsrubriceringar, skärpta straff, översyn av diskrimineringslagen samt att motverka parallella samhällen och förtryck, för att bara nämna några förslag.

Efter att man har kommit till Sverige och fått uppehållstillstånd får man under sina första två år här delta i Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Där bör vägen till integration och egenförsörjning starta. Etableringsprogrammet levererar dock mycket dåliga resultat. Det behövs tydligare krav på att lära sig svenska och att utbilda sig för att möta kraven på svensk arbetsmarknad.

Eftersom Arbetsförmedlingen med all önskvärd tydlighet visar på stora brister och resultaten för nyanländas etablering är helt oacceptabla anser vi moderater exempelvis att kommuner som vill ska kunna ta över ansvaret för integration och etablering av nyanlända.

Herr talman! De som står absolut längst från arbetsmarknaden, och som kanske lever i största ofrihet i Sverige i dag, är utrikes födda kvinnor. Vi vet att i Sverige är det i dag bara hälften av de kvinnor som är födda utanför Europa som arbetar. När det gäller kvinnor födda utanför Europa som har en bakgrund med kort utbildning är det bara en tredjedel som går till jobbet. Två tredjedelar gör inte det. Dessa kvinnor saknar en egen inkomst och möjlighet att fatta egna, självständiga beslut om sitt liv. Vi har svikit de här kvinnorna. De lämnas alltför ofta i hemmet i ett kravlöst bidragsberoende. Det är inte att värna dessa kvinnors möjlighet till självbestämmande.

För låginkomsttagare lönar det sig inte tillräckligt väl att gå från bidrag till arbete. Det får stora effekter för integrationen och också för jämställdheten. För att det ska löna sig bättre att arbeta vill vi därför införa ett ytterligare jobbskatteavdrag, som innebär sänkt skatt för alla som jobbar. Möjligheten att i dag stapla bidrag på varandra, såsom barnbidrag, flerbarnstillägg, bostadstillägg och försörjningsstöd, minskar kraftigt drivkrafterna att i stället ta ett arbete. Särskilt hindrar detta kvinnor från att komma i arbete, då drivkrafterna minskar i takt med antalet barn. I Sverige ska en självklar princip gälla: Ingen ska jobba och tjäna mer pengar på bidrag än på arbete. Det borde vara en självklarhet.

Herr talman! Vi vill därför genomföra en stor bidragsreform. För att ersättnings- och bidragssystemen inte ska vara bromsklossar för integration eller till och med påverka systemets legitimitet ska nyanlända i högre grad successivt arbeta sig in i rätten till olika bidrag och sociala ersättningar. Full tillgång till svenska bidrag och förmåner bör man få enbart genom eget arbete.

Det är oacceptabelt att vi i ett av världens absolut mest jämställda länder nu ser att jämställdheten på område efter område går åt fel håll. Antalet våldtäktsanmälningar ökar, och unga kvinnors utsatthet för sexualbrott i Sverige har ökat med 360 procent sedan Stefan Löfven blev statsminister. Bara 5 av 100 våldtäkter leder till fällande dom.

Herr talman! I spåren av isolering och oro visar larmrapporter att våldet i nära relationer ökar. Sverige behöver skyndsamt få på plats bättre skydd för våldsutsatta kvinnor. Under pandemin har det blivit svårare att söka hjälp när utsatta, ofta kvinnor, tvingas stanna hemma med sin förövare. Brottsförebyggande rådets preliminära statistik för mars visar på en ökning av misshandel av kvinnor i parrelation.

Moderaterna föreslår att ytterligare medel avsätts för Nationellt centrum för kvinnofrid och för att kvinnojourerna ska ha tillräckligt med stödinsatser och en god beredskap.

Regeringen har under lång tid urholkat arbetslinjen, och det får betydande konsekvenser för både integration och jämställdhet. År efter år har den rödgröna regeringen bidragit till att montera ned arbetslinjen till förmån för skattehöjningar och utbyggda bidragssystem.

Herr talman! Att nyanlända invandrare integreras och att vi har ett jämställt samhälle är en stor samhällsutmaning. Det är dags att regeringen nu tar den på största allvar.

Anf. 147 LUDVIG ASPLING (SD):

Herr talman! Jag vill i debatten lyfta upp två olika saker. Det gäller dels utgiftsområdets materiella innehåll, det vill säga vad det rent konkret finansierar, dels de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för integrationspolitiken i det större perspektivet, det vill säga vilka ideologiska överväganden som ligger till grund för utgiftsområdet i sig.

När vi här i kammaren diskuterar integrationsfrågor hamnar diskussionen väldigt ofta i frågor av ekonomisk natur, såsom bidrag eller anställningsformer. Jag tycker att detta perspektiv dominerar alldeles för mycket och att de mer djupgående frågorna lämnas utanför.

Sverige lider i dag av en *plethora* av problem som grundar sig i det faktum att en stor grupp, framför allt bestående av utrikes födda och andra generationens invandrare, lever i viss isolering från majoritetssamhället. Isoleringen gör att utanförskapet går i arv och ger upphov till materiell och kunskapsmässig fattigdom samt kulturella värderingar som glorifierar kriminalitet, religiös separatism eller en viss missaktning mot majoritetssamhället.

Sverige är det land inom OECD som spenderar mest pengar på så kallad integrationspolitik men är samtidigt troligtvis det land med störst problem med segregation. Frågan är om detta är en paradox, eller har det ett logiskt samband? Kan anledningen till att problemen med segregation växer vara just integrationspolitiken, inte att problemen växer trots den?

För att undersöka detta vill jag gå tillbaka till de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för utgiftsområdet och integrationspolitiken. De kommer till uttryck i framför allt en proposition som heter *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik* samt den utredning som låg till grund för denna.

Enligt förarbetena bygger integrationspolitiken på dels valfrihetsmålet, det vill säga det ska vara helt upp till den som invandrar till Sverige att själv välja i vilken grad man vill bli en del av den svenska kulturen och majoritetssamhället. Dels bygger den på jämlikhetsmålet, det vill säga lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund.

I praktiken innebär detta att en person som kommer till Sverige och som väljer att inte komplettera sin kulturella bakgrund genom att till exempel lära sig svenska språket och lära sig hur den svenska kulturen, samhället, ekonomin och arbetsmarknaden fungerar ska ha samma möjligheter och rättigheter till välfärdsystemen som en annan person som anstränger sig mycket för att göra allt detta. Det här ser vi helt enkelt inte som rimligt.

Det är glasklart att den ekonomiska segregationen är en direkt följd av dessa två mål, och jag vill också understryka för kammaren att jag faktiskt vet vad jag pratar om. Jag är nämligen, såvitt jag vet, den enda av deltagarna i debatten som i vuxen ålder har flyttat till ett helt främmande land och själv har gått igenom en integrationsprocess. Jag har i ungefär sex år

bott och jobbat utanför Europa, och jag var under ett par år en ganska välanpassad invandrare i Japan.

Jag vet att denna process – att bli en del av en helt ny kultur och ett helt nytt land – kräver hårt arbete, tålamod, villighet att kompromissa med värderingar och villighet att anpassa sig till en helt annan arbetsplatskultur, vilket kan vara väldigt svårt. Det kräver också en villighet att plugga språk på kvällen, även om man inte känner för det, och ofta en villighet att börja om från botten av arbetsmarknadens stege. I många fall kommer inget av detta att ske så länge det är valfritt, och definitivt inte så länge välfärds-systemet i dess helhet finns till för att kompensera de personer som väljer att inte göra sitt bästa.

Ytterligare något som jag tycker är viktigt att tala om i sammanhanget är vikten av normer och värderingar. I den proposition som jag nämnde tidigare står det på följande sätt. Integrationspolitiken ska ”underlätta för individen att integrera gamla och nya livsmönster och livsstilar på det sätt hon själv önskar. Detta är en förutsättning för att människan skall utveckla en hel identitet och vara stolt över sin bakgrund. – – – Ett mångkulturellt samhälle består av en mångfald värderingar och förhållningssätt som successivt påverkar varandra.”

Om vi bortser ifrån den tveksamma hypotesen om att mångkultur i Sverige är en förutsättning för att utlänningar ska känna stolthet över sin bakgrund, vilket enligt mig är nonsens, skulle jag vilja fokusera lite på idén om en mångfald av värderingar.

En värdering som har blivit allt vanligare på senare år är den om så kallad heder, vilket nog alla i den här kammaren är medvetna om. Lite förenklat innebär det att familjen eller klanen ser kvinnor som egendom snarare än människor. Familjen eller klanen ser det som sin uppgift att skydda egendomen genom att på olika sätt begränsa dess rörelsefrihet, sexualitet eller livsval.

Å ena sidan påstår alla partier i kammaren att de vill bekämpa hederskulturen på olika sätt, men å andra sidan står alla partier i kammaren – förutom Sverigedemokraterna – bakom idén om en mångfald av värderingar utan några begränsande principer. Alla värderingar är välkomna. Det är vad som uttryckligen står i dokumentet, som alla här förutom vi har röstat för.

Det finns en uppenbar motsättning mellan målet om valfrihet och målet om en mångfald av värderingar. Den uppstår om exempelvis frun och barnen i en familj där pappan väljer att hålla kvar vid hedersnormen inte kommer att tillåtas välja att bli en del av den svenska kulturen och den jämställdhetsnorm som gäller här, om de skulle vilja det. Friheten att som i detta fall få välja kan innebära en begränsning av friheten för någon annan.

Herr talman! Målet om en mångfald av värderingar utan en begränsande princip har gjort Sverige till en magnet för personer som vill leva på ett sätt som de vet att andra västlänningar inte skulle acceptera. Resultatet av denna mångfald av värderingar börjar nu bli mer och mer uppenbart: balkongflickor, tvångsäktenskap för barn, hedersvåld, terrorkrigsresande, könssegregerade skolor, könssegregerade medborgardialoger, könssegregerade badhus med mera.

Även om dessa inslag i det kulturella landskapet ibland strider mot svensk lag, och ofta strider mot vad åtminstone jag anser vara acceptabelt

i ett demokratiskt samhälle, ligger betendet i linje med utgångspunkterna för integrationspolitiken, nämligen en ökad mångfald av värderingar.

Låt mig gå över till det materiella innehållet i utgiftsområdet. Det ligger mycket i linje med de teoretiska utgångspunkterna. Utgiftsområdet bygger på att skapa parallellsamhällen, till exempel genom stöd till föreningar baserade på etnisk grund. Det betalar för rena nöjen som power-yoga, hästsport och fisketurer för asylsökande, det vill säga personer som inte ens har uppehållstillstånd i Sverige, och finansierar projekt vars officiella syfte är att motverka segregation men som i bästa fall har en begränsad effekt på problemet.

Anslaget mot segregation har exempelvis finansierat en könssegregerad så kallad medborgardialog, vilket betyder att svenska staten i handling visar sitt stöd till den hedersnorm som säger att kvinnor är underordnade och inte får vistas på samma plats som män. Samma anslag har finansierat en så kallad civilsamhällesorganisation i Malmö som leds av en person som skryter med sin bakgrund inom en terrorgrupp som gjort sig skyldig till krigsförbrytelser. Det är en person som aktivt sprider antisemitisk hatpropaganda i sociala medier.

Anslaget till föreningar baserade på etnisk grund finansierar en organisation för personer med rötter i Azerbajdzjan. Organisationens ordförande sprider ren krigspropaganda och är öppen med att han vill uttradera Armenien som stat. Detta är ju inget nytt. För ett par år sedan dömdes ordföranden för en viss turkisk förening för hets mot folkgrupp efter att han stått och skrikat ”Död åt armenierna” så högt att det hördes hela vägen från Sergels torg till Sveriges riksdag. Detta gjorde dock inget intryck på MUCF, som fortsätter betala ut ungefär en halv miljon kronor om året till denna organisation.

Jag skulle kunna fortsätta ett tag till, men jag tror inte att det spelar någon roll. Jag tror helt ärligt inte att det finns någon skandal inom utgiftsområdet som är tillräckligt graverande för att regeringen ska inse att detta i bästa fall är ett gigantiskt slöseri med pengar men sannolikt är rent kontra-produktivt.

Den enda slutsats som logiskt kan dras av utgiftsområdet är att segregationen i Sverige har blivit värre, inte *trots* integrationspolitiken utan *på grund av* den.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservationen.

Anf. 148 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Jag är egentligen inte jätteförtjust i att begära replik, men jag kunde faktiskt inte hålla mig i dag. Det var väldigt många överord i ditt anförande, Ludvig Aspling – det var glorifiering av kriminalitet och terrorism, och det var nonsens, skandal och ett gigantiskt slöseri. Det var svårt att missa att du är väldigt anti begreppet ”mångfald”. Jag funderar dock på vad alternativet kan tänkas vara för Ludvig Aspling. Är det en-fald? Jag funderar också på vilket sätt Ludvig och Sverigedemokraterna ser att det gagnar Sverige.

Jag är även bekymrad över att Sverigedemokraterna gång på gång kritiserar de förslag till lösningar som andra partier kommer med, medan deras egna förslag på hur vi ska adressera de utmaningar vi har i vårt samhälle lyser med sin frånvaro. Med tanke på att, i dessa pandemitider, 30 procent av läkarna och 14 procent av sjuksköterskorna i Sverige har

utrikesbakgrund och att tiotusentals människor med utrikesbakgrund vaknar varje morgon, går till sitt arbete och hjälper vårt samhälle att stå pall och utvecklas kan jag dessutom tycka att det känns ytterst tråkigt att höra Ludvig Asplings retorik och hur han beskriver utrikes födda och den insats de gör för vårt samhälle.

Anf. 149 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Herr talman! Jag använder de ord jag tycker att sammanhanget kräver, Alireza, varken mer eller mindre.

Det är inte så att vi är emot mångfald på alla nivåer, utan det jag lyfte i mitt anförande är idén om en mångfald av värderingar utan begränsande princip. Jag ska förklara för Alireza vad det är jag menar. Hade jag skrivit den proposition jag tog upp i anförandet hade jag skrivit någonting i stil med ”en mångfald av värderingar inom ramen för vad som är acceptabelt i ett demokratiskt samhälle” eller ”inom ramen för vad som ryms i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna”. Någonting sådant hade jag skrivit, det vill säga gjort en begränsning av den mångfald av värderingar som vi kan acceptera. Som det står nu är det en mångfald av värderingar, punkt slut, vilket innebär att vad som helst är acceptabelt enligt den här propositionen. Det står vi inte bakom.

Vad gäller att det finns en massa människor med utländsk bakgrund som jobbar inom vården känner jag till det; min fru är en av dem. Det är alltså ingenting jag har missat, Alireza. Det är inte heller så att jag riktar kritik mot någon enskild person, utan den kritik jag lyfte i mitt anförande riktar jag mot Regeringskansliet – kort och gott mot de politiker som bestämmer att vi ska lägga en väldig massa pengar på ett utgiftsområde som gör väldigt liten nytta. Om man ska använda skattebetalarnas pengar till något måste man visa effekt, och effekten av integrationspolitiken och av det här utgiftsområdet har inte infunnit sig. Det tror jag att Alireza kan hålla med om.

Att säga att kritik mot effekten av en integrationspolitik som är havererad skulle vara kritik mot enskilda personer med utländsk bakgrund är trams, Alireza. Det stämmer inte.

Anf. 150 TALMANNEN:

Jag påminner båda debattörerna om att vi inte brukar tilltala varandra med du och att vi brukar använda både för- och efternamn när vi talar till eller om varandra.

Anf. 151 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Det jag reagerar på och inte har fått svar på är hur Sverigedemokraternas förslag till lösningar kan tänkas se ut. När jag tittar igenom Sverigedemokraternas reservationer och motioner ser jag inte att det finns några förslag.

Vad jag ser är i stället en svartmålning av vårt samhälle som saknar verklighetsförankring. Visst är vi ense om att det finns utmaningar i vårt samhälle, och visst är vi ense om att effekten av de insatser som har gjorts tidigare kanske inte har varit särskilt bra. Det kan jag absolut medge. Men det jag saknar är hur Sverigedemokraternas alternativa lösningar kan tänkas se ut. Jag skulle ärligt vilja veta om Sverigedemokraternas yttersta mål

är assimilering och inte integration, och i så fall varför Sverigedemokraterna och Ludvig Aspling inte talar klarspråk kring detta.

Prot. 2020/21:53
14 december

Anf. 152 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Herr talman! Jag ska hjälpa Alireza Akhondi lite på vägen. Vår politik på det här området finns inte i den motion som Alireza pratar om, men integrationsutmaningen lyfts i 18 av Sverigedemokraternas kommittémotioner. Det är kommittémotioner som finns i andra utskott, vilket innebär att detta finns i den kommittémotion som handlar om skolan, i den som handlar om kulturen och, tror jag, i den som handlar om sjukvården. Det finns alltså ett antal olika förslag, men de är utspridda på olika kommittémotioner. Om Alireza Akhondi går in på riksdagens hemsida och söker på ”integration” och sedan väljer de motioner som kommer från vårt parti kommer han att hitta alla förslagen där.

Om Alireza Akhondi när det gäller resultatet av integrationspolitiken säger att vi har lagt väldigt mycket pengar på detta men att resultaten har uteblivit, ja, då är vi ju överens. Det han sedan kallar svartmålning kanske består i att jag talar klarspråk och är ärlig mot den som tittar på den här debatten. Jag är ärlig och säger som det är, nämligen att detta inte har fungerat. Alireza Akhondi kanske hellre vill linda in detta i sockervadd och säga: ”Nja, resultaten har väl uteblivit, men det är inte så farligt. Det ska vi inte prata så mycket om, utan det är bäst att hålla det på en låg nivå.”

När det gäller det Alireza Akhondi lyfter angående mångfald och inslag av mångkultur vill jag säga att jag läser japanska nattsagor för mina barn. Jag har inget emot utländsk kultur på det sättet. Det vill jag vara tydlig med.

Anf. 153 ALI ESBATI (V):

Herr talman! Det är nyttigt att få möjlighet att debattera förslaget till statsbudget uppdelat på utgiftsområden, som vi gör i dag. Det gör det möjligt att skärskåda fler budgetposter och vad de betyder för människor och för samhällsutvecklingen.

Samtidigt finns det en del besvärligheter. Vänsterpartiet har som oppositionsparti ett sammanhållet alternativt budgetförslag, men de utgiftsrammar som föreslås av oss har fallit i en tidigare omröstning. Därför har vi i den efterföljande budgetbehandlingen i utskotten beskrivit vår politik i särskilda yttranden. Jag vill göra kammaren uppmärksam på att vi även i detta betänkande givetvis har ett sådant yttrande.

När det gäller det aktuella utgiftsområdet, Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, avviker vårt budgetförslag bara på en punkt, som jag snart ska återkomma till. Men faktum är att det när det kommer till jämställdhet och etablering finns väldigt mycket som vi skulle vilja göra på ett annat sätt – ändra på – och som vi även har förslag om. Det handlar både om perspektiv på den ekonomiska politiken i sin helhet och om konkreta förslag, men många av dem hamnar rent budgettekniskt under andra utgiftsområden.

Herr talman! I Vänsterpartiets budgetmotion *Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning* presenterar vi omfattande satsningar på välfärden och på ett reformerat skattesystem. Syftet är att ta tag i de stora faktiska samhällsproblemen i vårt land. Vi måste möta ojämlikheten, som har vuxit snabbare i Sverige än i så gott som alla andra industri-

*Jämställdhet och
nyanlända invandrades
etablering*

aliserade länder, och vi måste skapa förutsättningar för att lyckas med den gröna omställningen.

När politiken inte tar hänsyn till att våra liv är sammanbundna i ett samhälle drar de rika ifrån. Då riskerar välfärden att kollapsa och klimatet att haverera. Men när vi gör saker tillsammans kan vi stärka välfärden, öka friheten för de allra flesta och lyckas med den nödvändiga klimatomställningen.

I förra årets budgetproposition valde regeringen och dess marknadsfundamentalistiska stödpartier att lägga miljardbelopp på att skattesubventionera hushållsnära tjänster, på köksrenoveringar och på sänkt inkomstskatt för höginkomsttagare i stället för att satsa på att säkra välfärdens långsiktiga finansiering eller stärka produktiviteten i den svenska ekonomin. I årets budgetproposition tar regeringen dessvärre den här politiken till en ny nivå.

Vänsterpartiet väljer en annan väg. Vi lägger i stället de stora pengarna på välfärden för att skapa bättre kvalitet, bättre arbetsvillkor, fler arbetstillfällen och inte minst en välfärd som omfattar fler. Vi avsätter cirka 70 miljarder kronor mer än regeringen på reformer som syftar till att bygga ett robust, hållbart och rättvist samhälle för alla. Vänsterpartiet har samma finansiella sparande som regeringen, vilket innebär att våra reformer är finansierade via ökade skatteinkomster som höginkomsttagare och personer med stora förmögenheter och kapitalinkomster får bära.

En fungerande generell välfärd är naturligtvis i praktiken ett centralt element i arbetet för jämställdhet. Ännu tydligare är det att nyanländas vällyckade etablering är starkt avhängig ett generellt, solidariskt välfärdsystem samt en aktiv arbetsmarknadspolitik, vilket regeringen och samarbetspartierna dessvärre grovt har misskött och misshandlat. Det återkommer vi till senare i veckan här i kammaren.

Men, herr talman, den budgetpost där vi har ett annat förslag på det här utgiftsområdet rör frågan om det som kallas amnesti för de ensamkommande unga som har varit i Sverige i mer än ett år. Jag säger amnesti för att det är ett vedertaget begrepp som också används av den stora, folkliga, humanitära rörelse som påminner om villkoren för denna grupp av invånare i vårt land. Ett annat begrepp man skulle kunna använda är regularisering. Det handlar alltså om att ge en rimlig legal status till människor som är här, som studerar och arbetar här, som talar svenska och som har sina liv knutna till det land som vi alla är en del av.

Samtidigt är detta en grupp som återkommande beskrivs i termer som närmast påminner om mellankrigstidens oförblommerade rasism. Det är ett samhällsproblem som är större än vad vi hinner tala om i dag. Vissa människor ska man liksom kunna säga vad som helst om, och snart också behandla hur som helst. Detta är heller inte är något löst ölhallsprat utan officiös prosa från de högsta av samhällets kommandohöjder.

Men låt oss komma ihåg vad amnestiförslaget handlar om i sak. Det handlar om att vi som lagstiftare bör ta vårt ansvar för den situation av inhuman rättsosäkerhet som beslut av Sveriges regering och riksdag har skapat.

Majoriteten av de ensamkommande har kommit till Sverige som barn för att söka skydd undan krig, förföljelse och förtryck. De flesta har kommit från Afghanistan, också i dag världens kanske farligaste land. Det är

ett land där det just nu pågår raketbeskjutningar mot själva den flygplats dit det är tänkt att deportationer ska ske.

De borde inte bara vara så att de borde få skydd. Många av dem skulle också ha fått det med de svenska regler som var i kraft när de kom eller startade sin resa. Trots löften och utfästelser har de drabbats av stramare regler och ändrad praxis. Det är i ett betydande antal fall de långa handläggningstiderna i sig som har gjort att barn de facto har fråntagits sin rätt till asyl. Det är detta som kräver ett politiskt ansvarstagande.

Utöver de formella, juridiska grunderna är det också en fråga om att lösa en konkret situation på ett förnuftigt och pragmatiskt sätt. De här unga människorna, deras vänner och deras familjer både i ursprungsländer och i Sverige utsätts inte bara för en orätmätig oro. Att placera människor i limbo är därtill ett effektivt sätt att underminera den integrationsprocess som är på allas läppar. Desperationen, bristen på fast mark under fötterna, genererar utmärkt material för allehanda skumraskbolag och kriminella att profitera på.

Varför? Jo, för att såväl regeringsföreträdare som stödpartier och högeropposition vill leka signalpolitik. Bara i förra veckan såg vi hur man inte ens en gång ville göra en liten coronaanpassning av den så kallade gymnasielagen. En mängd åtgärder har vidtagits för att göra livet lite lättare för alla möjliga grupper i denna svåra tid. Men den existentiella problematik som skapas för de här ungdomarna när arbetsmarknaden dyker ville man från riksdagens sida inte kännas vid. Det är en systemisk elakhet uppifrån. Den gör Sverige kallare och hårdare. Det är en politik som utgör en skamfläck för vårt land.

Avrundningsvis, herr talman: Det som går att konstatera när man tittar på de olika yrkanden som behandlas i det här betänkandet är en politisk konvergens mellan partierna i det framväxande blåbruna blocket. Såväl retorik som förslag blir genomgående inriktade på att peka ut och trycka ned nyanlända och svenskar med invandrarbakgrund.

Vidare vill man lägga ned Jämställdhetsmyndigheten, och Delegationen mot segregation ska avskaffas. Bägge är myndigheter med uppgift att samla fakta, sprida kunskap och följa upp konkreta satsningar. Det är begripligt att detta stör dem som formar sin politiska linje mer för att glädja reaktionära nätkrigare än för att göra Sverige till ett bättre land för fler.

Ett av partierna i det blocket har ju detta som själva sitt existensberättigande och sin livsluft. Vi fick här i dag höra en företrädare för det partiet i något slags ideologiskt delirium, ett slags fusion av en gymnasieuppsats i filosofi och en nynazistisk pamflett. Men att Moderaterna och Kristdemokraterna svansar efter, det är ett tragiskt faktum som ritar om den politiska kartan i Sverige.

Det är en utveckling som behöver möta motstånd. Det motståndet behöver i grunden bygga på annat än regeringens nuvarande politik, som präglas av subventioner till villaägares verandabyggen och resignation inför resursbristen inom välfärden.

Anf. 154 DÉSIRÉE PETHRUS (KD):

Herr talman! Under pandemin är ingenting som vanligt. Jag hade förberett ett inlägg om jämställdhet men har precis också fått ansvar för frågan om nyanländas etablering. Jag ska här redovisa några av Kristdemokraternas förslag på båda dessa områden. Men med begränsad tid finns inte

möjlighet att utveckla alla våra förslag, utan jag får fokusera på några av våra förslag i budgetalternativet.

Eftersom riksdagsmajoriteten i första steget av budgetprocessen har gett budgetpolitiken en helt annan inriktning än den vi önskar avstår vi från ställningstagande till anslagsfördelningen inom utgiftsområde 13. Kristdemokraternas budgetalternativ bör ses som ett sammanhållet paket, och vi har därför enbart ett särskilt yttrande. Jag ska redovisa en del av våra alternativa förslag.

Den ekonomiska krisen har till följd av coronapandemin förstärkt flera av de problem som fanns redan tidigare och som regeringen stått alltför passiv inför. Tudelningen på arbetsmarknaden är ännu större, liksom antalet arbetslösa. De som stod långt från arbetsmarknaden före lågkonjunkturen har nu ännu sämre chanser att få jobb.

Kristdemokraterna anser att det krävs omfattande reformer inom arbetsmarknadspolitik och en förbättrad integrationspolitik så att nyanlända invandrare snabbare kan få arbete och en hållbar bostadssituation. Regeringen står passiv, och till arbetsmarknadsutskottet kommer inga som helst propositioner med förslag på nödvändiga reformer.

När det gäller integration av nyanlända anser Kristdemokraterna att mottagandet av asylsökande redan från ankomsten behöver ha som ett syfte att inleda integrationsprocessen i Sverige. Vi föreslår därför 150 miljoner till ett asylprogram för att underlätta etableringen i Sverige. De pengarna ligger på utgiftsområde 1. Kristdemokraternas integrationsförslag syftar till att värna och stärka samhällsgemenskapen med det samhällskontrakt som måste finnas mellan stat och medborgare om rättigheter men också skyldigheter.

Enligt en nyligen publicerad rapport från Entreprenörskapsforum konstateras att i dag saknar, lågt räknat, 600 000 utrikes födda i arbetsför ålder självförsörjning. Kostnaderna för bristande integration är förstas enorma både för samhällsekonomin och för den enskilde som inte kommer i arbete. Utanförskapet ökar dramatiskt i Sverige och får allvarliga konsekvenser för hela samhället. Därför har vi sagt att om vi ska ha en ansvarsfull integrationspolitik måste vi också ha en ansvarsfull asyl- och migrationspolitik. Vi måste sänka söktrycket till en genomsnittlig nordisk nivå.

Herr talman! Nyanlända bereds i dag plats i ett tvåårigt etableringsprogram när de har fått tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd. Men efter programmets två år är det bara drygt en tredjedel av de nyanlända som går vidare till arbete eller utbildning.

Man kan alltså dra slutsatsen att väldigt många inte har kommit tillräckligt långt i sin integrering för att få ett arbete eller inte har språkkunskaper nog för att gå en reguljär utbildning. Och för alldeles för många innebär detta att de i stället hamnar i försörjningsstöd hos kommunen.

Vi vill i stället se ett flexibelt etableringsprogram på ett till fem år, likt våra nordiska grannländers system. För kommunerna skulle detta även innebära en avlastning eftersom statens ansvar, inte minst ekonomiskt, förlängs för den grupp som inte är matchningsbar.

Detta skulle inte minst ha betydelse för nyanlända kvinnor, en grupp som inte alla gånger möts av samma förväntningar och krav på att arbeta som män gör. Flera utredningar visar med sin tydliga statistik att nyanlända kvinnor erbjuds mindre omfattande och mindre relevanta arbetsmarknadsinsatser än nyanlända män, vilket naturligtvis är oacceptabelt.

Isolering är inte svaret på att få fler utrikes födda kvinnor i arbete. Aktiviteter för att förbereda föräldralediga kvinnor på arbete genom språkstudier och samhällsorientering är ett mycket bättre svar. Utformningen av aktiviteterna måste dock särskilt rikta in sig på kvinnorna och deras förutsättningar eftersom gruppen har varit svår att nå. Utbildningen bör vara obligatorisk och även särskilt möjliggöra en utbildning som kan leda till jobb, exempelvis via mentorskapsprogram och yrkesutbildningar.

Det prioriterade arbetet mot segregation anser vi kristdemokrater bör vara att människor kommer i arbete, att elever klarar skolan och att utrikes födda lär sig det svenska språket och blir sysselsatta. Vi tror inte på att en myndighet kan lösa detta, så som regeringen tror. Vi tycker därför att Delmos kan läggas ned.

I stället måste arbetslinjen vara tydlig. Det handlar om kraven i språkinläringen, om att stärka skolan och polisen och om att åtgärda problemen med EBO-lagen, som har ökat segregationen. Detta är åtgärder som en myndighet inte kommer att lösa; det här måste lösas ute i samhället i stort.

Fru talman! Regeringen benämner sig som en feministisk regering. Ändå går utvecklingen på jämställdhetsområdet åt fel håll inom flera olika områden, särskilt när det gäller våld mot kvinnor. Antalet sexualbrott ökar tyvärr för varje år. Exempelvis ökade antalet våldtäkter från 2018 till 2019 med 10 procent. Dessutom har nästan varannan ung kvinna uppgett att de har valt en annan väg hem på grund av rädsla för brott.

Det hedersrelaterade våldet är en annan stor utmaning i vårt samhälle där vi tyvärr inte heller ser att det går i rätt riktning. Över 100 000 unga i Sverige känner inte att de kan leva i frihet och välja vem de ska gifta sig med. Vi har fått en del nya lagförslag på plats, i rätt riktning, men vi väntar fortfarande på en särskild lagstiftning kring brottsrubriceringen hedersvåld i brottsbalken – något som vi har krävt i flera år.

Vi kristdemokrater anser att det behövs ytterligare konkreta åtgärder för att stävja den negativa utvecklingen. Vi lägger i vårt budgetalternativ 10 miljoner kronor riktade till polisen och NOA för att inrätta en särskild enhet enligt brittisk modell, en så kallad Forced Marriage Unit, i syfte att förebygga att flickor och kvinnor förs ut ur landet för barnäktenskap respektive tvångsgifte.

Jag noterar i regeringens budgetproposition att efter kritik mot regeringen från bland andra oss kristdemokrater har man nu äntligen valt att permanenta Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län. Det välkomnar vi.

Fru talman! Jämställdhetsmyndigheten inrättades på bekostnad av en rad väl fungerande verksamheter. Man tog pengar från viktiga insatser som direkt berörde utsatta kvinnor och gav medlen till en ny myndighet. Det kändes verkligen inte bra.

Den samordning som Länsstyrelsen i Stockholms län tidigare bedrev, till exempel, när det gäller arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella och andra ändamål lades ned. Den anser vi bör återuppväckas, och vi avsätter medel till detta.

Nationellt centrum för kvinnofrid i Uppsala fick också indragna medel. I stället får de nu söka pengar varje år för att kunna finansiera en del av sin telefonjour, Kvinnofridslinjen, för utsatta kvinnor. Det är en orimlig hantering av en så viktig verksamhet. Vi skulle ju sluta med projekt! Nu får de

i stället varje år söka de 10 miljoner som tidigare låg i deras grundanslag. Det tycker inte jag är att skapa kontinuitet.

För att samordna insatserna på jämställdhetspolitikens område föreslår vi att man i stället för en myndighet inrättar en delegation för jämställdhet, och vi anslår också medel för detta i vår budget. Det är ett förslag som Statskontoret ansåg rimligt jämfört med en egen myndighet.

Fru talman! Med detta hänvisar jag till Kristdemokraternas särskilda yttrande i betänkandet.

Anf. 155 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Fru talman! När jag 2014 tillträdde som socialförsäkringsminister var en av mina absolut första åtgärder att plocka bort det vårdnadsbidrag som inte minst Kristdemokraterna låg bakom att vi hade på plats under ett antal år.

När Kristdemokraterna talar om vikten av att utrikes födda kvinnor får en möjlighet att integreras på arbetsmarknaden och att minska tiden i utanförskap fram till arbete och egen försörjning kan inte jag låta bli att häpna över det faktum att Kristdemokraterna nu återigen lanserar ett vårdnadsbidrag. Nu kallar man det för barnomsorgspong, men de facto är det precis detta det handlar om. Det är ett fördubblat vårdnadsbidrag som Kristdemokraterna vill införa på arbetsmarknaden.

Jag tog naturligtvis del av den utvärdering som gjordes av vårdnadsbidraget innan vi socialdemokrater avskaffade det förra gången. Faktum var att i 91 procent av fallen var det kvinnor som tog ut vårdnadsbidraget, och framför allt var det utrikes födda kvinnor. Detta ledde naturligtvis till att etableringen på arbetsmarknaden försenades.

Hur menar Kristdemokraterna att detta är en bra politik för jämställdhet och etablering på den svenska arbetsmarknaden?

Anf. 156 DÉsirÉE PETHRUS (KD) replik:

Fru talman! Tack för frågan! Vårdnadsbidraget finns inte ens med i Kristdemokraternas förslag. Jag uppfattar det som att vi diskuterar den budget som vi har lagt fram här i år, och här finns inte vårdnadsbidraget med.

Jag tror ändå att Annika Strandhäll kan inse att situationen för utrikes födda kvinnor inte har förbättrats särskilt mycket även om vårdnadsbidraget togs bort av Socialdemokraterna.

Det som vi förespråkar är att föräldrar ska få tid med sina barn, men vi menar att det ska vara obligatoriskt att delta i olika typer av utbildningar när man kommer hit som nyanländ. Där vill vi ställa krav. Vi har också sett till att det kan ordnas någon typ av möjlighet till barnpassning när man går på sfi. Det är väldigt viktigt att många kvinnor deltar i etableringen och kommer in i samhället, och där tror jag att vi är helt överens.

Barnomsorgspongen handlar mer om att öka flexibiliteten för föräldrarna. Det handlar om att fler än den enskilda mamman och pappan ska kunna vara med barnen; det kan även vara morfar, farfar, mormor eller farmor som ska kunna delta. Men det kan också vara så att man lever i olika typer av familjekonstellationer som inte är de vanliga traditionella. Det är också något man ska kunna utöka möjligheten för och låta fler kunna delta i och ta del av föräldraledigheten.

Min kommentar är mer: Vad ser vi för problem i dag? Vi ser att många utrikes födda kvinnor inte deltar även om vårdnadsbidraget inte finns. Då måste ju Socialdemokraterna ha en lösning på detta och inte stå och prata om Kristdemokraternas tidigare förslag, som inte finns i vår budget i dag.

Anf. 157 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Fru talman och Désirée Pethrus! En spade är fortfarande en spade även om man paketerar om den lite grann. Och faktum är att den barnomsorgs-peng som ni nu föreslår helt enkelt är det gamla vårdnadsbidraget, fast i lite nya kläder. Både Kristdemokraterna och vi vet vad det ledde till förra gången när det gäller den flexibilitet som uppnåddes och den insats som vårdnadsbidraget ur ett jämställdhetsperspektiv innebar för kvinnor här i landet: 91 procent av dem som uppbar vårdnadsbidrag var kvinnor, och utrikes födda kvinnors integration på arbetsmarknaden försenades.

Nu vill ni, om ni kommer i regeringsställning, införa något liknande igen. Varför inte lära av de misstag som tidigare gjorts?

Anf. 158 DÉSIRÉE PETHRUS (KD) replik:

Fru talman! Jag vänder mig emot att det kallas för ett vårdnadsbidrag, för det är det inte. Det handlar om att öka flexibiliteten för föräldrar så att de kan få ihop sitt livspussel, helt enkelt.

Det har handlat om när barnen är väldigt små. Vi vet att det är upp till kanske tre års ålder som ett barn har störst behov av närhet till sina föräldrar. Det har varit ett sätt för föräldrar att kunna utsträcka tiden hemma med sina barn.

Här blir ändå Strandhäll och Socialdemokraterna svaret skyldiga. Vad gör ni i dag åt det faktum att väldigt många invandrarkvinnor ändå inte kommer in i samhället – att så många står utanför och att Arbetsförmedlingen inte heller gör tillräckliga insatser för att få in dem i arbetsmarknadspolitiska åtgärder? Här tycker jag att jag har all rätt att framföra kritik mot regeringen. Här måste mer göras – jag hoppas att vi är överens.

Anf. 159 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Fru talman! I dag debatterar vi i kammaren området Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering. Den coronapandemi vi nu lever mitt i utmanar naturligtvis också jämställdheten ytterligare, globalt men också nationellt. Vi har kvinnor som arbetar i pandemins frontlinje, inte minst i vården och äldreomsorgen. Tidigare nämndes här andelen utrikes födda i just dessa yrkeskategorier. Av vårdbiträdena är 40 procent utrikes födda, liksom 26 procent av undersköterskorna, 14 procent av sjuksköterskorna och 34 procent av läkarna. Dessa utrikes födda bär den svenska välfärden på sina axlar och står nu i pandemins frontlinje, och de flesta av dem är, som sagt, kvinnor.

Men vi ser också hur kvinnor nu förlorar sina arbeten när flera kvinno-dominerade branscher drabbas hårt av pandemin. Vi ser dessutom hur våldet i hemmen ökar till följd av att många tvingas vistas i hemmet tillsammans med den som kanske är en föröväre. Jag tänker i dag till att börja med fokusera på det sistnämnda, för om man på åtta minuter ska beröra både jämställdhet och nyanlända invandrades etablering får man prioritera hårt. Jag väljer därför att fokusera på den i Sverige sedan mycket länge pågående pandemi som heter mäns våld mot kvinnor.

Det är i Sverige 150 000 barn som lever tillsammans med en förälder som har blivit misshandlad av den andra föräldern. Var 20:e minut, dygnet runt, anmäler en kvinna i Sverige att hon har blivit misshandlad. Vart tionde barn har bevittnat hur pappa slår mamma. Runt 100 000 ungdomar, företrädesvis flickor, uppskattas leva under hedersförtryck i Sverige. De tre senaste åren har 48 kvinnor dödats av en man de tidigare haft en relation med. Det är en död kvinna ungefär var tredje vecka, året runt.

Som jämställdhetspolitisk talesperson brukar jag ofta säga att man som socialdemokrat kan vara outsägligt stolt över den politik som vi oförtröttligt har drivit i Sverige under många decennier för att göra Sverige till ett land som ligger i absolut framkant när det gäller jämställdhet. Vi har införandet av särbeskattning, världens fortfarande modernaste föräldraförsäkring, utbyggnaden av barnomsorgen, rätten till abort, varvade listor i politiken, kvinnofridslagstiftningen, sexköpslagstiftningen och, förra mandatperioden, också samtyckeslagstiftningen, för att bara nämna ett axplock av de reformer vi har varit med och genomfört.

Väldigt mycket har handlat om ökad självständighet och trygghet för kvinnor i bred bemärkelse, inte minst med fokus på att skapa ekonomisk trygghet och självständighet för kvinnor för att de ska kunna välja sin egen väg i livet, ha råd att skilja sig, våga gå när första slaget kommer och ha råd att försörja sina barn när man blir ensam. Det handlar helt enkelt om att kvinnor i det här landet ska ha samma möjlighet som män att påverka sitt eget liv och samhället.

Vår uppgift som socialdemokrater har handlat om att identifiera hinder för detta och genom politiska initiativ och reformer ta bort dem. Med en fortsatt fokusering är jag säker på att vi också kan komma åt våldet.

Att bekämpa mäns våld mot kvinnor är en av Socialdemokraternas men också regeringens viktigaste prioriteringar. I år har 350 nya utredare rekryterats, som är särskilt inriktade på våld i nära relationer, hedersrelaterade brott och våld mot barn. Brottsofferjourer och kvinnojourer har nu mer pengar att röra sig med än någonsin tidigare. Vi har också skärpt straffpen i hela skalan. Och med samtyckeslagstiftningen fick Sverige den strängaste sexualbrottslagstiftning vi någonsin har haft.

När det gäller hedersbrott införde vi vid halvårsskiftet en ny straffskärpningsgrund och utreseförbud för att skydda barn som riskerar att giftas bort eller könsstympas. Och ingen har väl missat att också arbetet mot människohandel och sexköp har prioriterats upp.

Ett särskilt hedersbrott är nu på väg fram efter mönster från det kvinnofridsbrott som vi var med och införde för 20 år sedan. Även ett nytt barnfridsbrott är på väg till riksdagens bord, och det är något jag särskilt vill nämna. Det innebär att om en man slår sin fru kommer också barnen att betraktas som brottsoffer och bland annat kunna få skadestånd, för det är ju också ett övergrepp mot barnet som begås. Detta är bara några saker från en lång lista.

Vi ska också beröra frågan om etablering under denna debatt. Vi måste våga se att vi lever i ett Sverige där inkomstskillnaderna ökat väldigt mycket under de tre senaste årtiondena. Vi har haft en snabbare ökning av inkomstskillnader än många andra länder. Det finns i dag i Sverige, precis som i många andra länder, en frustration över att de ekonomiska klyftorna har ökat så snabbt och att så många fler människor de facto upplever att samhället brister när livet av något skäl vänder. När man drabbas av sjuk-

dom, arbetslöshet eller arbetsskada eller går i pension upptäcker man att tryggheten inte fanns där som man förväntade sig.

Denna otrygghet för också med sig minskat hopp och minskad framtidstro; vi ser detta inte minst hos unga. Det minskar naturligtvis också människors tilltro till politikens förmåga att lösa samhällsproblemen och öppnar upp för den typ av populism och auktoritära politiker som vi ser både i vår omvärld och i Sverige.

Vi har påbörjat en rikttningsförändring i politiken och har sedan vi kom i regeringsställning satsat väldigt mycket på arbetet mot de ökade klyftorna och mot den segregation som har bitit sig fast.

Men detta kommer att ta tid att vända; detta görs inte på en natt. Det handlar om att ha en tydlig reformagenda och en långsiktig politik för minskade klyftor, som vi också orkar att hålla i över tid och förhoppningsvis får väljarnas förtroende att genomföra.

Jag ska till sist kort nämna två saker.

Vi tycker att det är väldigt bra att de höjda nivåerna i arbetslöshetsersättningen och lättnaden i arbetsvillkoret som införts under pandemin förlängs till och med 2022. I det läge Sverige befinner sig behövs en kraftfull arbetsmarknadspolitik och offensiva satsningar på omskolning och omställning.

Jag vill också nämna Delegationen mot segregation, Delmos. Statens insatser har alltför ofta skett i form av mer eller mindre kortsiktiga projekt. Jag har själv en bakgrund i sådana projekt i förorten Angered. Hjulet har uppfunnits om och om igen och på många olika platser. Därför är Delmos viktigt. Det handlar om att kunna fortsätta ett mer långsiktigt arbete mot segregation och att samordna insatser.

Samma sak gäller Jämställdhetsmyndigheten. Den är ytterligare ett verktyg för att åstadkomma ett riktigt jämställt samhälle. Det handlar om att släppa projektifieringen, skapa ett uthålligt jämställdhetsarbete och erkänna det som ett politikområde, ett ämnesområde, ett forskningsområde och ett kunskapsområde, som också ska finnas i en struktur – för det är så vi arbetar inom andra områden.

Socialdemokratiska reformer har varit viktiga i bygget av det moderna Sverige. De tog vårt land steg för steg och ofta under stort motstånd från ett odemokratiskt och fattigt land med enorma sociala klyftor till ett av världens rikaste och mest jämlika och jämställda länder.

Dagens klyftor och segregation ska minska, och jämställdheten och jämlikheten ska öka.

Jag avslutar med två citat från socialdemokratiska statsministrar.

Först Stefan Löfven: ”Alla barn i Sverige ska kunna drömma de största drömmarna och nå dit.”

”Berätta inte för mig om det svenska klassamhället. Jag har sett det, växt upp i det och jag hatar det.” Det sa Göran Persson till Carl Bildt för ett antal år sedan, och det är fortfarande helt sant för många av oss socialdemokrater.

Anf. 160 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! En utgångspunkt för Socialdemokraternas så kallade integrationspolitik är att samhället ska präglas av en mångfald av värderingar. Detta framgår av förarbetena som slår fast politikens inriktning.

I förarbetena står det: Integrationspolitiken ska underlätta för individen att integrera gamla och nya livsmönster och livsstilar på det sätt hon själv önskar. Ett mångkulturellt samhälle består av en mångfald av värderingar och förhållningssätt som successivt påverkar varandra.

En typ av värdering som blir allt vanligare i Sverige är det som brukar kallas hederskultur, vilket lite förenklat innebär att en familj eller en klan på olika sätt försöker begränsa de yngre familjemedlemmarnas livsval.

Eftersom Socialdemokraternas utgångspunkt i integrationspolitiken är att värderingar som är nya i Sverige successivt ska påverka de som är lite äldre – det står ordagrant så i era förarbeten – och att det heller inte ska finnas någon begränsande princip vad gäller vilka värderingar som är välkomna i Sverige, undrar jag: På vilket sätt tycker Annika Strandhäll att det är bra att den nya hedersnormen ska påverka den jämställdhetsnorm som just nu gäller i Sverige?

Anf. 161 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Fru talman! Ja, Ludvig Aspling, jag tappar lite hakan. De jämställdhetspolitiska mål vi har i Sverige om att varje kvinna i Sverige oavsett etnicitet ska ha samma rätt och möjlighet som männen i Sverige att forma både sitt eget liv och samhället. Det är utgångspunkten för jämställdhetspolitiken i Sverige.

För oss socialdemokrater är det fullständigt självklart att allt förtryck och alla brott som riktas mot kvinnor ska beivras med de lagstiftningar vi har och på det sätt som vi förhåller oss generellt när det gäller att förövare ska lagföras. Hederskultur ska förebyggas, och flickor och kvinnor ska stötts så att de kan leva stolta och fria liv i vårt land.

Anf. 162 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! Det var bra att jag fick ett förtydligande. Hederskultur ska förebyggas, säger Annika Strandhäll, och det är välkommet. Frågan är då varför Socialdemokraterna både utformar och röstar för en proposition som säger att alla värderingar ska vara välkomna i Sverige och att samhället ska bestå av en mångfald av värderingar och förhållningssätt som successivt påverkar varandra.

Jag föredrar det som Annika Strandhäll säger, men det är ju inte det som står i den politiska inriktningen till den integrationspolitik som Socialdemokraterna både har utformat och röstat för i kammaren.

Låt mig förenkla frågan något i hopp om att få ett rakt svar: Ska samhället bestå av en mångfald av värderingar utan en begränsande princip?

Anf. 163 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Fru talman! Som socialdemokrat står jag upp för integration, inte assimilerings, som Sverigedemokraterna förespråkar. Jag tillhör också ett parti med en helt annan värdegrund än den som ni vilar på.

Ja, jag står upp för ett mångkulturellt Sverige och för att människor ska kunna leva med de värderingar och den kultur de har med sig från landet de kommer från och samtidigt förhoppningsvis ta till sig svenska värderingar och därmed integreras på ett bra sätt.

Hörde Ludvig Aspling inte mitt huvudanförande? Jag beskrev ju precis hur vi vid halvårsskiftet införde en ny straffskärpningsgrund, utreseförbud för skydd av barn som riskerar att giftas bort eller könsstympas, och att vi

håller på att införa ett särskilt hedersbrott med en särskild straffskala, med mönster från det kvinnofridsbrott vi socialdemokrater införde för 20 år sedan.

Anf. 164 DÉsirÉE PETHRUS (KD) replik:

Fru talman! Annika Strandhäll låter väldigt nöjd med situationen och med vad regeringen gör. Men kvinnor har aldrig någonsin känt sig så otrygga i Sverige som nu. I den situationen skulle man önska att Annika Strandhäll för Socialdemokraternas räkning iklädde sig en lite mer återhållsam och ödmjuk inställning.

Våldet mot kvinnor ökar, och det nämnde Strandhäll i och för sig. Sexualbrotten ökar dramatiskt. Vad beror detta på, och gör regeringen rätt insatser?

I mitt anförande tog jag upp Nationellt centrum för kvinnofrid i Uppsala och att regeringen drog in grundanslagen. Jag tycker att det är märkligt att de varje år ska behöva gå till Kommerskollegium och söka de 10 miljonerna till Kvinnofridslinjen. Bara för att ni ville starta en jämställdhetsmyndighet var ni tvungna att ta pengar från olika verksamheter. Borde vi inte ha råd med mer om vi verkligen ska satsa på reell jämställdhet?

Så till detta med ett eget politikområde. Vi vill ju att det ska mainstreamas. I Pekingplattformen kom vi ju fram till att alla politikområden måste ta ett ansvar för jämställdhetsarbetet.

Min fråga är: Vad avser regeringen att göra för att öka tryggheten för kvinnor i Sverige?

Anf. 165 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Désirée Pethrus för viktiga frågor.

Désirée Pethrus frågar mig huruvida jag är nöjd när det gäller kvinnors trygghet och jämställdheten i Sverige. Mitt svar är att jag inte är nöjd. Vi socialdemokrater kommer inte att vila förrän vi också har lyckats komma åt våldet mot kvinnor.

Jag pratar om våld i bred bemärkelse, det vill säga det sexuella våldet, det fysiska våldet och det psykiska våldet. Detta är också en av regeringens absoluta topprioriteringar inom det kriminalpolitiska området. Jag nämnde det i mitt anförande, och jag gick igenom en lista av åtgärder som regeringen har vidtagit för att öka tryggheten för kvinnor i Sverige och att på ett kraftfullt sätt arbeta mot mäns våld mot kvinnor.

Svaret är att jag inte är nöjd.

Däremot ser jag gärna att fler kvinnor vågar och vill anmäla när de blir utsatta. Jag tar inte det som något negativt. Tvärtom ska det finnas en bred definition – vilket vi har i Sverige – av vad som är ett sexualbrott. Sverige har nog den bredaste definitionen i världen, vilket innebär att mycket omfattas av den svenska lagstiftningen. Därav sticker Sverige ut i viss mån.

Vi vill att kvinnor ska anmäla, och de ska få det stöd de kan kräva när de har blivit våldsutsatta på ett eller annat sätt. Jag ska i nästa inlägg berätta mer om de satsningar som görs, inte minst på att bygga ut den svenska polisen med över en tredjedel. 350 nya utredare ska fokusera på just dessa frågor.

Prot. 2020/21:53
14 december

*Jämställdhet och
nyanlända invandrades
etablering*

Anf. 166 DÉSIRÉE PETHRUS (KD) replik:

Fru talman! Vi har också flera olika satsningar för att försöka komma till rätta med de problem och utmaningar vi ser. Man har visat att fler anmälningar inte bara handlar om att fler anmäler utan att utsattheten har ökat för tjejer och kvinnor. Vi vet att det går längre ned i åldrarna där tjejer känner att de är utsatta. Det är oerhört allvarligt.

Jag fick inget svar på min fråga angående Nationellt centrum för kvinnofrid. Tycker Annika Strandhäll att det var rimligt att ta pengar från verksamheter för att finansiera Jämställdhetsmyndigheten? Varför var man tvungen att ta från olika verksamheter som riktar sig direkt och konkret till utsatta kvinnor?

Anf. 167 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Fru talman! Det är säkert så att det också finns en ökning. Men vi kan inte blunda för att det finns en bred definition – vilket vi vill ha. Samtyckeslagstiftningen har också breddat fältet för vad som anses vara ett sexualbrott. Det är för att vi vill vara ambitiösa på området.

Frågan om Jämställdhetsmyndigheten har debatterats på olika sätt många gånger. Jo, vi ska ha ett mainstreamat jämställdhetsarbete i alla myndigheter och i hela politiken. Det behövs. Men vi behöver också ett ledarskap i form av Jämställdhetsmyndigheten. Den har fokus på frågan, samordnar arbetet, tar fram kunskapsunderlag och ser till att det finns aktuell forskning på området. Det tror jag är bra.

Anf. 168 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! Det har varit ett märkligt år, denna pandemins 2020. Det har varit ett omvälvande år på många sätt, både individuellt och för oss som samhälle. Och det värsta är att krisen inte på något sätt är över. Smittspridningen av detta nya virus når just nu nya höjder, och vi har haft den högsta överdödligheten under en novembermånad sedan spanska sjukan 1918.

Svensk sjukvård har också snart nått sin maxkapacitet, i alla fall om man samtidigt ska mäka med att både omhändertar patienter med andra sjukdomar än covid-19 och förbereda sig för den enorma logistiska operation som massvaccinering innebär.

Flera av oss ledamöter har förutom de vanliga arbetsuppgifterna fått axla ett stort ansvar för att bidra till att de ekonomiska stödpaket som har presenterats ska vara så träffsäkra som möjligt. Trots vårt gedigna arbete har det faktiskt funnits tillfällen där i alla fall jag har känt att vi har hamnat på efterkälken.

Trösten är väl någonstans att vi alla gör vad vi kan här och nu och att vi också gör värdefulla erfarenheter inför framtida kriser. Vi har också tack vare historiskt stora stödpaket räddat hundratusentals svenska arbetstillfällen, hindrat många livskraftiga företag från att gå omkull och tillfört många miljarder till våra kommuner och regioner så att deras viktiga uppdrag ska vidmakthållas.

Fru talman! Sverige och världen står inför enorma utmaningar i pandemins spår, inte bara i den akuta fasen med att bekämpa viruset utan också de sociala problem, klyftor och tidigare tillkortakommanden som blivit än mer synbara här och nu.

Många fattiga människor runt om i världen har fått ännu svårare att få mat på bordet. Globala värdekedjor har skadats, och nationalismen har fått ännu mer luft under sina vingar. Riskerna finns att årtionden av fattigdomsbekämpning omkullkastas samt att nya flyktingvågor och konflikter blos-sar upp. Varningssignalerna är många.

Utöver pandemin brottas vi även med att hitta långsiktigt hållbara lösningar för klimatet, trots klimatförnekarnas försök att skjuta våra nödvändiga ansträngningar och satsningar i sank.

Vi kan kort och gott konstatera att 2020-talet blir på riktigt utmanande. Den ekonomiska recession som världen går igenom kommer att kräva kraftfulla politiska åtgärder, annars riskerar vi att fördjupa och förstärka de klyftor som vårt samhälle inte har eller haft gagn av. Det krävs politiskt mod och handlingskraft för att genomföra strukturförändringar för att bana väg inför det som komma skall.

Fru talman! Just nu genomför vi en historisk transformation av svensk arbetsmarknad. Jag är både glad och stolt över att Centerpartiet varit pådrivande inom ramen för januarisamarbetet för att få igång de största arbetsrättsliga förändringarna sedan införandet av LAS, kanske till och med sedan Saltsjöbadsavtalet från 1938.

Att parterna Svenskt Näringsliv, PTK och nu de största LO-förbunden Kommunal och IF Metall har slutit detta historiska avtal innebär att vi kan riva en del av de barriärer som hindrat framför allt unga och utrikes födda att träda in och få fäste på svensk arbetsmarknad.

Det är först nu det riktigt svåra arbetet börjar. De närmaste månaderna måste vi arbeta fram ytterst teknisk och komplex lagstiftning som omhändertar parternas överenskommelse. Vi gör dels förändringar i anställnings-skyddslagen, dels bygger ut och utvecklar omställningsmöjligheterna för den anställde. Det kommer att vara arbetsintensivt – det vill jag lova.

Jag är dock stolt över att få vara med på den här historiska resan i för-handlingsrummen och här i Sveriges högsta beslutande församling.

Fru talman! Men detta är inte allt som görs. Vi genomför också den kanske största förvaltningsreformen i svensk offentlig historia. Arbetsför-medlingen med dess enormt komplexa uppdrag är nu föremål för en genomgripande strukturförändring. För mig som har haft förmånen att i mitt civila arbete följa Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadspolitiken på nära håll är det glädjande att vi ägnar oss åt både strukturer och skruvar och muttrar. Just skruvar och muttrar är ytterst väsentliga i denna reform. Djävulen sitter ju i detaljerna, brukar vi säga. Här finns många detaljer att vara vaksamma och noggranna kring. Det återstår fortfarande mycket arbete innan vi kan säga att vi har gjort jobbet. Men tro mig när jag säger att vi är på god väg. Vi är beslutsamma och jobbar hårt även i dessa digitala tider.

Fru talman! I oktober 2020 kunde vi äntligen ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att inleda arbetet med att införa ett så kallat intensivår för nyan-lända inom ramen för etableringsuppdraget. Många har inte uppmärksammat intensivåret för vad det egentligen är, det vill säga en reformering av det etableringsuppdrag som den borgerliga regeringen genomförde 2010. Det var en reform som hade ytterst goda intentioner men som inte maktade med att se helheten. Detta för att arbetsmarknadspolitik är ett politikom-råde med många pusselbitar som måste passa ihop, och där brukar politi-ken inte mäkta med att ta itu med mer än en pusselbit i taget.

Men nu ska det bli ändring på detta. Vi lyfter på varje sten och vänder och vrider på varje aspekt, varje detalj, för att kunna eliminera möjliga fallgropar. Vi gör det för att vi vill göra gott för Sverige, för skattebetalarna men också för den enskilde som riskerar att hamna i utanförskap. Vi gör det för vårt gemensamma bästa, inte för att det står i ett avtal. Januariavtalet är alltså inte målet utan verktyget som vi använder oss av för att nå målet. Det ska ingen tvivla på.

Fru talman! Centerpartiet står naturligtvis bakom utskottets betänkande och yrkar därför bifall till förslaget i sin helhet. Det finns naturligtvis delar som vi hade velat se annorlunda, men så är det i ett samarbete – man ger och tar. Tiden räcker inte heller till att lösa allt som vi vill lösa, även om vi centerpartister är duktiga på att använda dygnets alla timmar.

Fru talman! Pandemin har lett till och kommer att leda till att fler blir arbetslösa och riskerar därmed att fördjupa klyftor som finns sedan tidigare. Jag syftar framför allt på det faktum att många med utrikesbakgrund som inte lyckades få ett arbete ens under en högkonjunktur kommer att få det än svårare att komma in och få fäste på en betydligt tuffare arbetsmarknad.

Vi behöver därför fortsätta att intensifiera våra ansträngningar och utforma kloka förslag på hur vi kan få en bättre integration och inkludering och hur vi kan ta vara på människors drivkraft och kompetens i stället för att förpassa dem till läktaren.

Ett steg i den riktningen är Klivautredningen, som vi precis har tagit och ska omhänderta på ett klokt sätt. Språket är en nyckelfaktor i den enskildes möjligheter att få fäste på arbetsmarknaden.

Ja, sfi är i dag ett hinder i stället för en möjlighet. Genomströmningen är urusel, kvaliteten under all kritik och innehållet tveksamt. Därför kommer jag tillsammans med mina kollegor att vara ytterst pådrivande i att reformera sfi i grunden och ge denna utbildningsform det kvalitetslyft som vi alla förtjänar.

Fru talman! Jämställdhet, nästa tema för dagens debatt, är ett politikområde som ligger mig väldigt varmt om hjärtat.

Jämställdhet är för mig inte ett modeord utan handlar om värderingar. Det handlar om att se människan, hennes kompetens och drivkraft, och om att skapa möjligheter, ge livschanser och bryta destruktiva strukturer. Att vi än i dag har osakliga löneskillnader på svensk arbetsmarknad är ett misslyckande för oss alla, för att ta ett exempel.

Fru talman! Just nu, i pandemins spår, står hundratusentals kvinnor i frontlinjen och arbetar intensivt med att hålla oss säkra, rädda liv och ta hand om våra barn i förskolor och skolor och våra äldre i omsorgen. Ja, listan kan göras lång.

Låt oss inte nöja oss med applåder och fina ord utan ta värdefulla steg för att det också ska synas i praktiken att vi alla bidrar till att göra jämställdheten till en självklar del i arbetslivet. En sådan utveckling gagnar oss alla och gör världen betydligt rikare.

Tyvär ser vi dock i spåren av den mest genomgripande krisen i modern tid att utvecklingen går åt fel håll och att vi i stället riskerar att få en jämställdhetskras.

Fru talman! För att rusta samhället och ekonomin krävs det investeringar i välfärden och reformer som ökar jämställdheten mellan kvinnor och män.

Åtta månader in i pandemin kan vi dock tydligt se att krisen slår olika mot män och kvinnor och att könsklyftorna lever kvar i vårt med internationella mått jämförda land.

Redan före krisen fanns en kraftig ekonomisk klyfta mellan mäns och kvinnors livsinkomster, besparingar och pensioner, något som ger kvinnor ett sämre utgångsläge vid arbetslöshet. Det är inget vi kan acceptera, utan det är något vi måste adressera.

Risken finns också att de historiska krispaket som vi har sjösatt de senaste månaderna förstärker en negativ utveckling på jämställdhetsområdet eftersom de bygger på befintliga strukturer. Därför är det centralt att vi nu följer upp våra insatser med tydliga jämställdhetsglasögon på och att vi har detta viktiga perspektiv med oss i det fortsatta arbetet. Det gäller naturligtvis både i den akuta fasen och när vi kommer till stimulansåtgärder som behöver komma på plats när vi ska kickstarta ekonomin på nytt.

Fru talman! Jämställdhet är inte bara vackra ord i diverse policydokument. Den måste avspegla sig i faktiskt utfall. Den måste kunna mätas mer effektivt, kanske rent av med könsuppdelad statistik. Menar vi allvar med att nå målet som vi antagit om ekonomisk jämställdhet måste vi säkerställa att de gemensamma resurserna fördelas på ett sätt som stimulerar en sådan utveckling.

Jag inser att jag har skrivit ett på tok för långt anförande, men jag vill avsluta med en uppmaning. Det är en uppmaning till alla män där ute.

Det är dags att även vi män tar ton i jämställdhetsdebatten och visar att vi är beredda att ta ansvar för att kvinnor och män ska ha samma rättigheter och få betalt för sina insatser med samma förutsättningar. Vi behöver hjälpa till att förändra samhällets syn på arbetsmarknad, familjeliv och ansvar. Jämställdhet är inte en kvinnofråga. Detta är frågor som angår oss alla.

Anf. 169 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! När man läser Centerpartiets motion på det här området märker man ett ganska tydligt fokus på ekonomiska frågor, alltså idén att om utrikesfödda lyckas bättre på arbetsmarknaden är problemet löst.

Vi tror inte att det är så enkelt. Vi tycker att det är ganska uppenbart att integrationsutmaningen, som den brukar kallas, även har en kulturell dimension och att den mångfald av värderingar som Centerpartiet står bakom ibland medför en del problem.

Ett sådant problem är tvångsäktenskap med barn, vilket blivit vanligare eftersom många människor från länder där detta är en kulturell norm flyttar till Sverige.

En av Centerns toppolitiker uttalade för ett par år sedan angående barnäktenskap att ”om de kommer hit som asylsökande ska deras kultur gälla”. Centerns ungdomsförbund vill att brottet sexuellt utnyttjande av barn delvis ska avskaffas, och det verkar finnas en bredare kultur inom partiet som är väldigt liberal i den här frågan. Centerpartiet är också det enda partiet i den här kammaren som inte har en kommittémotion som nämner just barnäktenskap eller tvångsäktenskap med barn.

Jag skulle därför vilja passa på att fråga Alireza Akhondi om han är nöjd med regeringens arbete på det här området eller om Centerpartiet har någon egen politik för att hantera just det här problemet.

Anf. 170 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Ludvig Aspling! Jag är dock lite osäker på om jag förstod den. Var det fokus på barnäktenskap?

Jag satt i referensgruppen i den utredning som nyligen presenterade sina slutsatser där frågor om barnäktenskap avhandlas.

Jag vill vara väldigt tydlig med att för Centerpartiet har den här frågan aldrig varit särskilt dramatisk i det avseendet att vi helt enkelt inte är för barnäktenskap, punkt. Och det som Ludvig Aspling hänvisar till och försöker göra gällande är inget som jag känner igen trots mina 18 år i Centerpartiet.

Sedan undrar jag lite över Ludvig Asplings fixering vid kulturer. Jag förstår ärligt talat inte var problematiken ligger i att vi bejakar mångfald och olikheter eller varför människor som är en del av majoritetssamhället, följer lagar och regler och arbetar och bidrar till vår gemensamma utveckling ska behöva ge upp en del av sin egen identitet. Det känns bara märkligt och för mina tankar osökt till värderingar och normer som var gällande under 30-talet.

Anf. 171 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! Jag tycker att det var bra att Alireza Akhondi kunde göra ett så tydligt ställningstagande i den här frågan. Det gör att jag känner mig lite mer trygg efter att ha fått höra svaret.

Anledningen till att jag lyfter detta är att jag tror att den mångfald av värderingar som vi just nu har i Sverige är ett av landets största problem. Mångfald i sig är inget problem för mig. Jag är själv gift med en invandrare, och vi har ett väldigt mångkulturellt hem. Men en mångfald av värderingar utan en begränsande princip är, som jag lyft tidigare i den här debatten, ett väldigt stort problem. Inför värderingar som inte hör hemma i ett civiliserat samhälle, exempelvis barnäktenskap, måste vi stå enade och vara tydliga på alla sätt det går.

Anf. 172 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Ludvig Aspling återkommer till begreppet ”begränsande princip”. Jag skulle vilja veta vad som egentligen menas med det. Vi står här i Sveriges högsta beslutande församling, i den här kammaren. Vi är lagstiftare. Vi stiftar lagar som människor ska förhålla sig till. Vad är det för andra typer av begränsande principer som Sverigedemokraterna och Ludvig Aspling är ute efter? Kan inte ni för en gångs skull prata klarspråk så att vi alla förstår vad det egentligen är som ni vill motverka och vilka värderingar ni vill kunna styra över?

Anf. 173 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Dagens debatt handlar om hur vi ska främja integration och jämställdhet och motverka segregation och diskriminering. Så låt oss fokusera en stund på segregation.

När vi pratar om segregation pratar vi oftast om utsatta områden. Jag tycker att vi borde prata om utsatta människor – vuxna människor som inte har den frihet och stolthet som de flesta andra upplever när de lämnar jobbet för dagen och vet att lönen kommer in på kontot den 25:e så att man kan försörja sin familj, unga flickor och pojkar som begränsas i hur de får leva och vem de får älska på grund av traditioner som inte är förenliga med

våra grundläggande demokratiska värderingar som jämställdhet och barns rättigheter, barn som aldrig kan läsa läxorna i lugn och ro eftersom de bor tillsammans med ytterligare en eller två familjer i den redan trånga lägenheten.

Dessa människor behöver vi ha på näthinnan när vi sätter mål om ett jämlikt samhälle, om integration och om minskad segregation. Att riva hinder, frigöra drivkrafter och skapa möjligheter för dem som lever i minst frihet är det som får mig och många andra liberala politiker ute i vårt avlånga land att år ut och år in fortsätta att engagera oss.

Om vi river hinder och skapar möjligheter frigörs nämligen också drivkrafter som finns hos de allra flesta – som Kahwar, som växte upp i Afghanistan där hon som flicka inte fick tillgång till utbildning men som lärde sig ändå, på egen hand, och som nu, efter två i Sverige, jobbar som personlig assistent på dagarna och utbildar sig till undersköterska på kvällarna tack vare att hon deltog i Etableringslyftet, som ger en intensivkurs i svenska samtidigt som det man behöver för att kunna utföra ett arbete.

Lösningen är inte revolutionerande eller unik. Det handlar om ett jobb att gå till, en skola som möter upp och kompenserar för det som hemmet inte kan ge i form av framtidstro och kunskap. Och för dem som inte har fötts med svenska som modersmål är en av nycklarna språket.

Segregation uppstår när många som lever i ofrihet bor i samma område. Liberalerna var tidigt ute och uppmärksammande detta genom det vi kallade utanförskapets karta, där vi varnade för en oroväckande utveckling i vissa bostadsområden där andelen som förvärvsarbetade var låg och skolresultaten var låga. Tyvärr har dessa områden ökat i antal.

De allra flesta som växer upp i ett utsatt område i dag går det bra för. De allra flesta som bor i ett utsatt område har ett jobb och gör rätt för sig. Men det finns en grupp som växer upp utan framtidstro, och för dessa finns det en risk att hamna snett. Därför är budgettillskottet för sociala insatser i just dessa områden otroligt viktigt. Det handlar inte om projektbidrag utan om att förstärka viktig verksamhet som kommunerna redan i dag bedriver inom ramen för det brottsförebyggande arbetet. Det kan handla om att stärka samarbetet mellan skola och socialtjänst genom sociala insatsgrupper som hjälper unga som hamnat snett att välja bättre vägar för framtiden.

Sociala insatsgrupper och ett mer omfattande förebyggande arbete är också några av de saker som Liberalerna lyfter upp i det vi kallar Förortslyftet, med viktiga och genomgripande förslag för att fler ska känna sig stolta över och trygga i sina bostadsområden. Vårt mål är att Sverige ska bli möjligheternas land oavsett vilken bakgrund man har och oavsett var man växer upp.

Fru talman! Den andra delen av budgetområdet handlar om jämställdhet. Liberalerna tycker att jämställdhetsfrågorna behöver få ett större utrymme i debatten. Vi tycker att det är bra att det nu finns en myndighet som har till ansvar att lyfta upp de områden där kvinnor och män inte bedöms efter samma måttstock eller där förväntningarna på de två könen är olika, vilket leder till att personers livschanser begränsas.

Fortfarande är det nämligen så att en kvinnas genomsnittliga livsarbetsinkomst är mer än 3 miljoner kronor lägre än en mans. Fortfarande tas bara drygt en fjärdedel av föräldraledigheten ut av män. Fortfarande är normen att det är kvinnan som går ned till deltid om det behövs för att

klara vardagen med småbarnen. Fortfarande släpar pojkars skolresultat efter flickors, med de följder detta får för deras framtida möjligheter i livet. Och för de flickor, kvinnor, pojkar och män som varje dag lever i ofrihet på grund av omgivningens hederstänkande är jämställdhet fortfarande bara ett tomt ord.

Sverige är kanske världens mest jämställda land men har en bra bit kvar till att faktiskt vara helt jämställt.

En av Liberalernas viktigaste vinster i denna budget är att vi nu slår fast att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska bedrivas långsiktigt. Kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län permanentas och blir ett nationellt kompetenscentrum. Även länsstyrelsernas uppdrag att bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel kommer att permanentas. Dock finansieras detta inom ett annat budgetområde.

Arbetet mot våld i nära relationer aktualiseras tyvärr än mer i den pågående pandemin. Därför drev Liberalerna igenom extra stöd till civilsamhället, däribland kvinnojourerna, i en av de extra ändringsbudgetar som det fattats beslut om under året. Behovet kvarstår tyvärr – inte minst nu när storhelgerna närmar sig, vilket är en utsatt tid för många barn och kvinnor även när vi inte har en pandemi.

Avslutningsvis, fru talman, noterar jag att det finns partier i denna kammar som inte anser att vi behöver en diskrimineringsombudsman i Sverige. En nylig rapport visar att 37 procent av de anmälningar som kom in till Diskrimineringsombudsmannen 2015–2019 handlade om diskriminering av personer med funktionsnedsättningar. Att få leva utan att diskrimineras på grund av funktionsnedsättning, kön, religion, sexuell läggning, etnisk bakgrund eller ålder är en rättighet som vi liberaler har tagit strid för. Att lägga ned Diskrimineringsombudsmannen skulle vara att backa tiden till ett sämre samhälle för dem som riskerar att utsättas för diskriminering, något som vi aldrig skulle kunna medverka till.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 174 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! En rejäl del av anslaget inom det här utgiftsområdet går ju till stöd till föreningar baserade på etnisk grund, en typ av ideell förening som syftar till att hjälpa personer med rötter i andra länder att bevara det landets kultur. I vår budget avvecklar vi detta anslag, delvis därför att vi inte ser det som Sveriges skattebetalares uppgift att finansiera till exempel irakisk kultur men även därför att vi inte tycker att det behövs. För att ta Irak som exempel är det ett land som har en femtusenårig historia från Sumer och Babylon till dagens nationalstat. De kommer att klara sig ett litet tag till utan pengar från Sverige, det är jag säker på.

Ett annat skäl att se över det här anslaget är vad forskningen säger om den här typen av föreningar. Paul Collier, professor i public policy vid University of Oxford, hävdar att den här typen av föreningar tenderar att försvåra för invandrare att integrera sig i nya länder. Anledningen är att sådana föreningar ofta försöker avskärma medlemmarna från majoritetskulturen och i stället får dem att vända sig till sina traditionella ledare och bevara inte bara kultur utan även vissa livsmönster från hemlandet som

inte alltid passar in i det nya samhället. Fler forskare har tittat på det här och kommit fram till ungefär samma slutsats.

Jag skulle därför vilja fråga Malin Danielsson dels om hon känner till den forskning som finns om den här typen av organisationer, dels om hon kan peka på någon forskning som visar att den här typen av föreningar gör någon faktisk nytta i integrationshänseende.

Anf. 175 MALIN DANIELSSON (L) replik:

Fru talman och Ludvig Aspling! Ja, jag känner till att det finns forskning som visar på det här. Det är väldigt beklämmande om man inte använder de statsbidrag som man får som förening på ett sätt som är förenligt med till exempel de grundläggande demokratiska värderingar som vi har i vårt land.

Men jag tror som liberal på att man faktiskt kan ha flera olika kulturer. Man kan ha en svensk kultur samtidigt som man har till exempel en iransk kultur. De behöver inte vara oförenliga med varandra. Därför ser jag att det kan finnas en poäng med att man fortsätter bevara sitt kulturarv.

Precis som man som svensk när man bor utomlands ofta vill bevara och upprätthålla mer av de traditioner man har vill man såklart det om man flyttar från ett annat land hit till Sverige. Jag ser inte att det innebär en motsättning, men jag ser ett stort problem i om pengarna används på ett sätt som de inte ska användas på. Det är någonting som vi liberaler driver på för i budgetförhandlingar och på olika sätt när vi följer upp myndigheternas arbete.

Anf. 176 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! Malin Danielsson säger alltså att svenskar som flyttar utomlands kanske vill bevara sin kultur eller delar av den. Visst, absolut! Jag har själv bott utomlands i lite drygt sju år. Jag har aldrig tänkt en tanke på att gå till en japansk myndighet och be den finansiera min svenska kulturförening. Det skulle vara skrattretande – de skulle tro att jag inte var klok om jag skulle försöka göra en sådan sak.

Jag är glad att Malin Danielsson har satt sig in i forskningen. Jag har pratat om detta förut här i kammaren, och jag har då varit ganska ensam om att göra det.

Motsättningen som Malin Danielsson inte ser kan jag förklara på ett väldigt enkelt sätt. Vi lägger pengar på integrationspolitik, alltså för att integrera invandrare. Sedan lägger vi pengar på sådana här organisationer som har bieffekten att de motverkar invandrades integrering, som forskningen visar.

Anser Malin Danielsson att det är ett ansvarsfullt sätt att hantera offentliga pengar att satsa pengar som ska bidra till ett visst ändamål och sedan satsa andra pengar som ska motverka samma ändamål?

Anf. 177 MALIN DANIELSSON (L) replik:

Fru talman och Ludvig Aspling! Jag tycker att verkligheten förenklas lite väl mycket här. Jag tror inte att man kan dra de här slutsatserna helt och hållet. Det finns en hel del föreningar som gör ett otroligt omfattande integrationsarbete och som har en kulturell bakgrund.

Nej, du skulle inte gå till ett annat lands myndigheter och söka medel för den här typen av organisering, och det är för att Sverige är unikt. Vi

har statlig och kommunal finansiering av ett väldigt omfattande föreningsliv. Det kan bygga på att du delar värderingar och engagerar dig som scout, det kan bygga på etnisk bakgrund och det kan bygga på att du engagerar dig i jämställdhetsfrågor. Det tycker jag är unikt och fantastiskt med Sverige.

Sedan ska vi se till att det inte finns avarter, men jag tror att det kan gynna integrationen precis lika mycket som att man träffas inom scouterna att man träffas inom en etnisk förening.

Anf. 178 LEILA ALI-ELMI (MP):

Fru talman! Diskrimineringsfrågorna berör många människor i vårt samhälle, bland annat olika etniska minoriteter, människor med funktionsnedsättning, hbtq-personer och äldre.

Utgiftsområdet som vi debatterar handlar om flera ämnesområden. Jag väljer här att lägga fokus på diskriminering och integration.

Fru talman! Vi lever i en tid där toleransen mellan människor minskar, inte bara i Sverige utan i en stor del av världen. Läget i världen är oroligt, och människors förståelse för varandra minskar. Värdegrunden som Sverige och andra demokratier vilar på är hotad.

När det gäller rasism och diskriminering pekar mycket i världen mot en negativ utveckling. Det är lätt att förstå att Black lives matter-rörelsen har vuxit så mycket i år. Många menar att Sverige inte har haft samma problem eller att rasism är något som inte berör Sverige på samma sätt som andra länder. Men det är viktigt att komma ihåg att vi också har en historia av rasism och diskriminering.

Sverige har en mörk historia av slavhandel. Sverige har varit världsledande inom så kallad rashygienforskning. Sverige har haft ett judereglemente som inte skilde sig så mycket från segregationslagarna i USA. Sverige har genomfört lobotomeringar och tvångssteriliseringar och har utfört experiment på tvångsintagna barn med psykisk och intellektuell funktionsnedsättning. Exempelen är många.

Självklart har mycket blivit bättre. Men diskriminering och rasism finns i högsta grad fortfarande och tar sig olika uttryck. Den med utländskt klingande namn blir i lägre grad kallad till anställningsintervju, och de rasistiska hatbrotten fortsätter att dominera hatbrottsstatistiken. Afrosvenskar behöver en forskarutbildning för att komma upp i samma disponibla inkomst som en person i övriga befolkningen med en treårig utbildning efter gymnasiet.

Diskriminering och rasism har varit ett problem, är ett problem och kommer att fortsätta vara ett problem om vi inte aktivt motarbetar detta.

Men ett parti i Sveriges riksdag, Sverigedemokraterna, påstår att diskriminering inte existerar och vill lägga ned Diskrimineringsombudsmannen. Den som inte ser rasismen och diskrimineringen är antingen en struts eller sverigedemokrat.

I Sverige har regeringen tagit fram en nationell plan mot rasism och gett Forum för levande historia i uppdrag att samordna arbetet. Med planen utformas en struktur för samordning och uppföljning som lägger grunden för ett långsiktigt strategiskt arbete mot rasism. Vidare har vi bland annat inrättat ett nationellt forskningsprogram mot rasism, satsat på att komma åt hatbrott på nätet och stärkt civilsamhällets viktiga arbete.

Regeringens arbete är viktigt, men vi behöver fler partier i Sveriges riksdag som tydligt markerar mot rasism, diskriminering, hat och hot i den tid vi befinner oss i.

Jag är genuint orolig över att Moderaterna och Kristdemokraterna kan tänka sig att samregera med ett parti som visar ett så kapitalt ointresse och total nonchalans för människors upplevelser av diskriminering och rasism och som genom sin politik och retorik spär på problemen med diskriminering och rasism.

Fru talman! Nu ska jag växla över till integrationsområdet.

Det finns en utbredd bild av att Sverige totalt har misslyckats med integrationen. Den bilden stämmer inte. Sverige gör bra ifrån sig jämfört med andra OECD-länder. Det visar den mätning som OECD själv gör på länders olika integrationsförmåga. I den mätningen är Sverige nummer ett på listan.

Men vi kan inte nöja oss med det. Jag tror att vi alla delar bilden av att det finns integrationsproblem i vårt samhälle. Därför satsar regeringen på en rad olika åtgärder för att förbättra integrationen och för att asylsökande ska bli delaktiga i samhället från dag ett.

Det parti som är mest kritiskt till Sveriges integrationspolitik menar att den här regeringen och tidigare regeringar har hållit på med samma politik och att det inte har funkant. Trots deras alarmistiska och missvisande bild av Sveriges integrationspolitik föreslår de faktiskt nästan ingenting. Det tycks vara status quo som gäller. Det är svårt att förstå bristen på förslag från dem som anser att Sverige håller på att gå sönder.

I integrationsdebatten har SD starkt bidragit till att förskjuta fokus till andra samhällsproblem, såsom kriminalitet. De kopplar ihop olika företeelser och får det att låta som att invandring skulle vara synonymt med kriminalitet. De pekar på kriminalitet och segregation som en och samma sak.

Jag tror att många som liksom jag har en annan bakgrund än etnisk svensk upprörs över den här beskrivningen av samhällsproblemen.

Debattklimatet har hårdnat. Det löser inga problem utan bidrar i stället till polarisering. Jag vill verkligen inte förminska de problem vi har i Sverige när det gäller till exempel gängkriminalitet. Vi behöver dock föra en nyanserad debatt kring frågorna och inte förenkla på det sätt som SD återkommande väljer att göra.

Enligt polisens uppgifter finns det i dag i Sverige 5 000 aktiva gängkriminella. Över 2 miljoner människor med invandrarbakgrund bor i Sverige. Att misstänkliggöra 2 miljoner människor är oacceptabelt. Det polariserar och försvårar dessutom arbetet med både segregation och integration. Men det som förvånar mig mest är inte SD:s retorik i frågorna, utan att de helt saknar politik för integration och mot segregation. De avvisar alla resurser som regeringen riktar till att motverka segregation, samtidigt som de också vill lägga ned Delegationen mot segregation.

De satsningar som regeringen gör på detta område är viktiga för att vårt samhälle ska hålla ihop och fungera. Men vi behöver framöver göra mer, och jag önskar att vi blir så många som möjligt som kan göra det tillsammans.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet på utgiftsområde 13.

Anf. 179 Statsrådet ÅSA LINDHAGEN (MP):

Fru talman! Vi lever i en tid när det blåser en del kalla vindar i världen. Det är vindar som strävar efter att vända oss människor emot varandra, vindar som är farliga för våra öppna, demokratiska samhällen, för den livsavgörande kampen mot klimatförändringarna, för den fria pressen, för mänskliga rättigheter och principen om alla människors lika värde och farliga för jämställdheten och kvinnors rättigheter.

Här i Sverige varnar Säkerhetspolisen för högerextremism och islamistisk extremism. Det är krafter som sprider hat mot kvinnor, hbtq-personer, afrosvenskar, judar, muslimer, romer, samer och andra minoriteter. Och jag tror att vi är många i det här landet som vet att priset för att vara tyst i Sverige har blivit för högt, som ser hur gränser överskrids för vad som är acceptabelt i en välmående demokrati och ett anständigt samhälle och som inte kommer att stå tysta bredvid och se de här gränserna överskridas.

Vi kommer inte att tillåta diskriminering, rasism och kvinnohat. Vi kommer att agera, och allra störst ansvar för att agera vilar på oss politiker att säga stopp och göra något åt problemen.

I statsbudgeten för nästa år fortsätter vi satsningen på arbetet mot rasism och hatbrott. Det handlar om resurser till mer kunskap och forskning, utbildningsinsatser och stöd till civilsamhället. Vi har också fördubblat resurserna i årets budget till arbetet för hbtq-personers rättigheter, och den satsningen fortsätter.

Fru talman! Var tredje vecka mördas en kvinna av sin man, exman eller pojkvän. Var tredje vecka mördas en kvinna av en person som hon en gång trodde skulle älska henne. Men det var ingen kärlek; det var hot, kontroll och hat.

Varje dag utsätts flickor och kvinnor för mäns våld mot kvinnor, killars våld mot tjejer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel. Det handlar om grov brottslighet. Ett av våra största jämställdhetsproblem och samhällsproblem i Sverige är att flickor och kvinnor inte kan vara trygga.

Flickor och kvinnor runt om i vårt land utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, som även kan drabba pojkar och icke-binära, med alltifrån begränsningar av klädsel och yrkesval till utsatthet för könsstympning, tvångsgifte och ytterst hedersmord. Det finns flickor i Sverige som ligger sömlösa om nätterna av oro för att giftas bort och utsättas för våldtäkter.

Vi har också uppskattningsvis 200 000 barn i Sverige som lever i hem där det förekommer våld. Det handlar om våld mellan de vuxna, oftast pappas våld mot mamma, eller mot barnen eller både och. Att uppleva pappas våld mot mamma är lika skadligt för ett barn som att själv utsättas för våld. På den plats där barnet mer än någon annanstans skulle få känna sig tryggt, i hemmet, bor i stället rädslan, smärtan, oron och ångesten. Så ska inget barn behöva ha det. Inget barn och ingen kvinna ska behöva vara rädd i sitt eget hem eller i det offentliga rummet, på arbetsplatsen, i skolan – ingen.

I budgeten som regeringen, Centerpartiet och Liberalerna har lagt fram satsar vi 30 miljoner kronor för att permanenta kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötland och utveckla det till ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det är ett oerhört viktigt steg framåt.

Vi satsar också ytterligare 180 miljoner kronor på arbetet mot hedersvåld, så att vi kan bli bättre i samhället på att ge stöd till utsatta och bekämpa våldet.

Sveriges livsviktiga kvinno- och tjejjourer får fortsatt 100 miljoner kronor i statsbidrag. Vi permanentar länsstyrelsernas uppdrag att motverka mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Här ligger 100 miljoner kronor i budgeten. Det är inte en dag för tidigt att de här uppdragen blir permanenta. Det behövs långsiktighet i det här arbetet.

Vidare satsar vi 30 miljoner kronor på återfallsförebyggande åtgärder i kommunerna riktat till våldsutövare. Vi måste se till att de som utövar våld slutar med det. Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck måste få ett stopp. Kampen mot våldet är inte över förrän alla kvinnor, flickor och barn i vårt samhälle kan leva i trygghet.

Fru talman! Nu i dagarna kom resultatet av Migrant Integration Policy Index, som nämndes här tidigare av Leila Ali-Elmi. Det är ett index som mäter hur framgångsrika länder är på integration. Där jämförs en rad olika länder, alla EU-länder, Kanada, Schweiz med flera. I den förra mätningen, 2015, ingick 38 länder i mätningen, och av de 38 länderna kom Sverige ut på plats nummer ett. I den nya mätningen, som presenterades för bara några dagar sedan och där 52 länder ingick, kom Sverige ut bland topp tre.

Det görs mycket bra integrationsarbete i kommuner, regioner, myndigheter, civilsamhälle och näringsliv som inte uppmärksammas som det förtjänar. Jag vill därför passa på att i den här debatten säga ett stort tack till alla er runt om i landet som kämpar för att ge nya svenskar, vuxna och barn, en bra start här i Sverige. Ett stort och innerligt tack till er!

Sedan måste vi från politiken göra vårt jobb. Vi har ett ansvar att se till att förbättra integrationen. Det spelar ingen roll vad Sverige får för placeringar, om det är topplaceringar, för det finns väl ingen politiker i det här landet som tycker att det är bra som det är. Det vore ju absurt. Nej, vi måste bli bättre på integration, på att ge människor bra möjligheter till en god etablering i Sverige. Det är bra för individen, och det är bra för samhället. Och en viktig sak som vi måste göra är att bli bättre på att ge utrikes födda kvinnor möjligheter att etablera sig och att ta vara på deras kompetens. Där gör vi inte tillräckligt bra ifrån oss.

Sedan tidigare har vi förbättrat och utökat samhällsorienteringen till 100 timmar och stärkt insatserna för föräldralediga, något som gynnar inte minst utrikes födda kvinnor. Och i statsbudgeten för nästa år satsar vi 60 miljoner kronor på att förbättra samhällsinformationen för asylsökande. Integrationen behöver börja från dag ett i Sverige. Vi lägger också 200 miljoner kronor på det särskilda statsbidraget till de kommuner som har tagit ett stort ansvar för flyktingmottagandet, och i april nästa år införs ett intensivår inom etableringen.

Mer måste göras för att förbättra integrationen.

Fru talman! Vi måste också bekämpa segregationen. Vi har en skolsegregation som påverkar barns möjligheter till en god skolgång, något av det viktigaste som finns i ett barns liv. Vi har barnfamiljer som lever i hemlöshet i Sverige, ofta ensamstående kvinnor med barn. Vi har stora skillnader mellan människor när det gäller ekonomisk standard, trygghet, hälsa och livslängd, som varierar kraftigt mellan olika bostadsområden. Och den som lever i fattigdom i Sverige löper ökad risk att dö i förtid.

En oerhört viktig faktor som driver fram segregation är ekonomiska klyftor. Om man vill minska segregationen skulle en hel del på sikt bli bättre om klyftorna minskade. I Sverige har dock utvecklingen varit precis tvärtom. Här har klyftorna i stället ökat. De har blivit ännu tydligare under coronakrisen. Fler människor dör av covid-19 i områden med socioekonomiska utmaningar. Här finns människor som inte kan ta bilen eller jobba hemma. Det är den dubbla orättvisan, fru talman, att kriser nästan alltid slår hårdare mot dem som redan har det svårt. Mer måste göras för att bekämpa segregationen och ge alla barn goda uppväxtvillkor.

I budgeten finns en satsning på 250 miljoner kronor i statsbidrag för sociala insatser i utsatta områden. Därutöver läggs också 250 miljoner kronor på statsbidrag till kommuner, regioner och civilsamhälle för att motverka och minska segregation.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga att vi lever i tider när vi hör starka röster som säger: Vi människor gör bäst i att tänka på oss själva. Vi behöver rå om vårt eget hus. Medmänskligheten har faktiskt gränser.

Det kanske är viktigare än på mycket länge att komma ihåg, att minnas, vår historia. Det som har byggt vårt land starkt och det som har tagit Sverige från att vara ett land i djupaste fattigdom till att bli ett av världens rikaste och mest framgångsrika länder var de röster som en gång i tiden i stället sa: Låt oss ta hand om varandra i det här landet! Låt oss bygga en gemensam välfärd som ett yttersta skyddsnät och ett land som vilar på en grund av gemenskap och solidaritet!

Denna solidaritet har byggt Sverige oerhört starkt. Vi får inte glömma det. Starka och jämställda samhällen bygger vi tillsammans.

Anf. 180 DÉsirÉE PETHRUS (KD) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet, för att du deltar i debatten i dag! Det är viktigt att statsråden är med i våra debatter för att lyssna in hur debatten går och även tar upp vad regeringen gör.

Jag vill återkomma till frågan om våld mot kvinnor, något jag tror engagerar oss båda. Tyvärr talar siffror sitt tydliga språk. Det går inte så bra. Det går inte åt rätt håll, trots de åtgärder som statsrådet tar upp här. Vad mer kan göras? Varför får detta inget genomslag? Handlar det om attityder och värderingar eller är det straffen? Vad tror statsrådet?

Vi tror till exempel att alldeles för få döms för brott som dessa. När det gäller framför allt våldtäkter orkar många kvinnor inte anmäla eftersom de vet att de kanske ändå inte får upprättelse i en domstol. Våldigt få anmälningar går till åtal.

Kan statsrådet säga något om detta?

Jag fick inte svar från Socialdemokraternas jämställdhetspolitiska talesperson på frågan om NCK i Uppsala. Jag frågade varför man inte har återgått till ett grundanslag till dem enligt tidigare budget. Statsrådet kan kanske svara på det.

Jag har även en fråga som gäller kvinno- och tjejjourerna. När vi har gett mer resurser till dem har kommunerna i sin tur dragit in resurser. Vad kan man göra för att kommunerna inte ska dra in pengar när staten ökar sina bidrag till kvinno- och tjejjourerna? Vi stod ju bakom förslaget att ge mer medel till dem. Kan statsrådet kanske svara på detta?

Anf. 181 Statsrådet ÅSA LINDHAGEN (MP) replik:

Fru talman! Tack för de vänliga inledande orden och för de väldigt viktiga frågor som Désirée Pethrus tar upp!

Låt mig börja med vad som behöver göras. Vi skulle kunna stå i timmar och prata om detta. Det här är ingen quickfix. Vi kommer tyvärr inte att lösa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck snabbt.

Jag tror att vi behöver göra många olika saker. Vi behöver jobba förebyggande och med normer och värderingar. Vi har ett stort problem med en del killar och män. De flesta killar och män utövar inte våld, men av dem som utövar våld handlar den absoluta majoriteten om killar och män. Vi behöver göra upp med machokulturen, och det måste påbörjas tidigt i skolan.

Vi behöver också bli bättre på att ge skydd och stöd. Det handlar både om akut skydd och stöd och om långsiktigt stöd. Hur tar man sig exempelvis ut på bostadsmarknaden efter att man bott i ett skyddat boende? Hur startar man om sitt liv? Jag nämnde tidigare hemlöshet. En del av de kvinnor och barn som är hemlösa är det på grund av att de har flytt från en våldsutövare. Där behöver vi från samhällets sida göra bättre ifrån oss.

Rättsväsendet lyftes upp. Jag håller helt med om vikten av att man ska kunna få ett gott stöd när man vänder sig till rättsväsendet efter att ha blivit utsatt för brott. Vi gör just nu historiska satsningar på polisen, och polisen har nu rekryterat 150 nya medarbetare som ska jobba med brott i nära relationer. Det är ett väldigt viktigt steg framåt.

Det är viktigt att vi tar dessa brott på största allvar. Det handlar ju om allvarlig och grov brottslighet som ytterst innebär att människor – kvinnor – förlorar livet. Som jag nämnde behöver man även jobba med våldsutövarna.

Min repliktid börjar ta slut. Som jag sa skulle vi kunna tala väldigt länge om detta. Jag vill dock kort säga några ord om NCK. När myndigheten bildades under förra mandatperioden flyttades både uppdrag och resurser till Jämställdhetsmyndigheten. Arbetet vid Länsstyrelsen i Stockholm mot exempelvis prostitution och människohandel lades ju inte ned, utan ansvaret för regionkoordinatorerna flyttades till Jämställdhetsmyndigheten. Detta är bakgrunden till det hela. Jag delar riksdagsledamotens uppfattning att NCK gör ett oerhört viktigt jobb.

Anf. 182 DÉSIRÉE PETHRUS (KD) replik:

Fru talman! Jag får ofta svaret att NCK är jättebra och viktigt, men jag förstår inte varför de inte kan få tillbaka det grundanslag som de hade innan. Varför behövde det bli sämre för dem när Jämställdhetsmyndigheten skulle ha pengar?

Slutligen vill jag gå in på hedersvåld. Det är en fråga som engagerar, tror jag, både statsrådet och mig. Jag har länge tjatat om ett förslag som kallas forced marriage unit. Finns det inte en poäng med att polisen i samarbete med Utrikesdepartementet skulle kunna göra ett mer aktivt arbete för att förebygga att unga flickor förs till utlandet för tvångs- och barnäktenskap? Man skulle i så fall behöva en särskild lagstiftning så att man kan se till att föräldrarna återför sina barn hem till Sverige. Hur ser statsrådet på detta?

Anf. 183 Statsrådet ÅSA LINDHAGEN (MP) replik:

Fru talman! Jag ser väldigt positivt på att vi lyfter fram olika idéer och ser vad vi ytterligare kan göra. Nu har vi skärpt lagstiftningen och försvårar för föräldrar att föra ut sina barn. Det är ett första väldigt viktigt steg som togs i somras. Det allra bästa är ju om barnen över huvud taget inte förs utomlands. Det är mycket svårare att jobba hem dem igen. Det går dock. Vi har utökat detta arbete på Utrikesdepartementet. Det är väldigt viktigt att vi inte lämnar dessa kvinnor och barn i sticket.

Vi ska absolut vara öppna för att lära oss av andra länder och se vad vi i Sverige kan göra för att ytterligare förstärka arbetet. På vilket sätt kan till exempel polisen vara involverad?

Vi ser exempelvis det som Storbritannien gör. De har en task force unit. De kan ha byggt upp vissa samarbeten genom historien i det gamla brittiska imperiet. Det har funnits nära kontakter mellan länderna, vilket har gjort att detta arbete har underlättats. Vad kan vi lära av det? Finns det något som Sverige kan göra? Kan vi bygga upp liknande samarbeten även om vi inte har sådana i dag?

Vi är alltid öppna för nya förslag och idéer.

Anf. 184 EBBA HERMANSSON (SD):

Fru talman! Jag vill, som brukligt är, börja med att yrka bifall till den reservation som finns i betänkandet.

Året börjar lida mot sitt slut, och vi kan snart lägga 2020 bakom oss. Det har varit ett år som definierats av en pandemi som har satt klorna i vår värld och i vår vardag som vi känner den. Det finns knappt någon som inte har påverkats av pandemin, skulle jag tro, men som alltid är det vissa grupper som påverkas mer. Äldre är en sådan grupp, och det finns även andra riskgrupper.

En grupp som inte brukar klassas som en klassisk riskgrupp är kvinnor och män som blir misshandlade av sin partner. Utökad hemmavistelse för dessa personer är förenad med direkt livsfara. Vi har hört larmen från flera olika håll det här året: Våldet i hemmen ökar under pandemin, precis som det har gjort under tidigare världskriser. Det är därför mycket bra att regeringen skjuter till mycket extra resurser på det här området i år.

Även vi inser naturligtvis värdet av ytterligare pengar och gör därför satsningar på 75 miljoner kronor i vårt budgetförslag, vilket alltså är utöver de satsningar som regeringen redan gör. Detta är en satsning som jag är väldigt stolt över, vill jag säga. Jag är glad att vi gör den, särskilt det här mycket speciella året. Trots att enbart pengar aldrig kommer att kunna stoppa våld är det oerhört viktigt att pengar aldrig blir en tröskel som hindrar oss från att arbeta mot det.

Det är också väldigt välkommet att det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län nu kommer att permanentas. Det är någonting som bland andra vi har föreslagit under en längre tid.

Fru talman! Det här är min sista jämställdhetsdebatt i riksdagen, och därför vill jag ta tillfället i akt att skicka med min önskelista till regeringen, som föredömligt nog är på plats här i dag. Det är en lista över saker jag gärna ser att regeringen arbetar vidare med. Jag är nämligen inte bara här i egenskap av politiker utan även som en kvinna som har vuxit upp i en

generation där kvinnor å ena sidan har mer möjligheter än kanske någonsin förr men å andra sidan får utstå andra, nya typer av hot.

Jag talar om hoten från dem som anser att kvinnor existerar enbart för att tillfredsställa andras begär. Jag talar om hoten från dem som tror och tycker att samtycke kan köpas för pengar. Jag talar om hoten från dem som anser att kvinnor ska döljas och kontrolleras för att inte dra skam över släkten. Jag talar om hoten från de företag som profiterar på sexuella övergrepp för att tjäna pengar. Jag talar om hoten från dem som tycker att kvinnor som talar ut om sexuella trakasserier borde sluta överreagera. Jag talar om hoten från dem som bidrar till att unga tjejer tror att smärta i samband med samlag är normalt. Jag talar om hoten från alla dem som insisterar på att leva kvar i en tid då sexism var mer regel än undantag. Och framför allt talar jag om hoten från dem som tror att vi är klara nu – att vi redan är jämställda och därför inte behöver göra mer.

Jag skulle också vilja att regeringen utvecklade arbetet mot våldet i ungas parrelationer. Stiftelsen 1000 Möjligheters rapport om just detta är fruktansvärd men nödvändig att läsa. Om regeringen inte redan har tagit del av den vill jag verkligen tipsa om att man bör göra det.

Slutligen skulle jag vilja att samtliga partier faktiskt försökte lägga prestigen åt sidan för ett tag och inse och erkänna att vår jämställdhet är värd att kämpa för – att den är viktigare än politiskt spel. Vi må inte vara överens, och vi kanske till och med direkt ogillar varandra. Men medan vi står och tjafsar om vem som är värst och vem som är mest si eller så växer sig hoten mot jämställdheten allt större, och jag tror att vi behöver stå enade om vi ska kunna möta dem.

Detta, fru talman, är vad jag önskar mig. Sist men inte minst vill jag naturligtvis även önska alla en god jul och ett gott nytt år – med allt vad det innebär i den mycket märkliga tid vi lever i.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

§ 9 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till direktiv om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen

Arbetsmarknadsutskottets utlåtande 2020/21:AU6

Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till direktiv om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen (COM(2020) 682) föredrogs.

Anf. 185 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Jag tänkte att jag skulle hålla mitt anförande ganska kort.

Det innevarande året har varit ett väldigt märkligt år, vilket många har berört. Men det demokratiska arbetet pågår, och tur är väl det i den här delen. Det vi har att debattera nu är den subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till direktiv om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen som arbetsmarknadsutskottet har hanterat.

Jag börjar med att yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets förslag att avge ett motiverat yttrande till Europaparlamentet, rådet och kommissio-

Prot. 2020/21:53
14 december

*Jämställdhet och
nyanlända invandrades
etablering*

*Subsidiaritetsprövning
av kommissionens
förslag till direktiv
om tillräckliga minimi-
löner i Europeiska
unionen*

nens ordförande. Hela utskottet anser att kommissionens förslag strider mot subsidiaritetsprincipen.

Det finns ett väldigt starkt stöd runt om i landet för detta. Arbetsmarknadens parter, de politiska partierna och väldigt många andra stöder förslaget att lönebildning bör ske och regleras på nationell nivå. I Sverige har vi en lång historia av detta: Sedan Saltsjöbadsavtalet, som undertecknades 1938, har arbetsmarknadens parter ansvarat för lönebildningen. Det har tjänat oss väldigt väl – vi är ett av de länder i världen som har det lägsta antalet konflikter på arbetsmarknaden. Det är naturligtvis vällovt att Europaparlamentet jobbar med att försöka få nationerna att hantera det här med minimilöner, men självklart behöver det avgöras på nationell nivå. För vår del är det extra viktigt att vi värnar vår partsmodell, som har tjänat oss så väl under dessa år.

Med de orden, fru talman, yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets förslag.

Anf. 186 MATS GREEN (M):

Fru talman! Det är en sak att säga att man är emot EU-förslaget om minimilöner men en helt annan att sedan också vara det, fru talman. Debattartiklar, offentliga uttalanden och skenfäktning är en sak, men när det gäller att med kraft och effektivitet driva Sveriges intresse av att sätta stopp för EU-förslag har den svenska regeringen och Stefan Löfven kommit till korta.

Parterna på den svenska arbetsmarknaden är djupt oroade över förslaget och har uttryckt det upprepade gånger. Såväl LO och Svenskt Näringsliv har gemensamt uppmanat regeringen och riksdagen att mobilisera alla resurser som finns för att hindra att direktivet antas. Parterna har även uttalat att regeringens agerande i Bryssel har varit alltför avvaktande, fru talman.

Ärendet i dag handlar inte om ja eller nej till minimilöner utan om huruvida Sveriges riksdag anser att EU alls har rätt att lagstifta om lönefrågor och lönepolitik, det vill säga om det i EU-fördragen över huvud taget finns så kallad rättslig grund för detta. Det handlar om huruvida detta förslag strider mot subsidiaritetsprincipen eller ej, det vill säga att EU-beslut ska fattas på den lägsta möjliga nivån.

Jag är glad att vi nu trots allt kunde få ett enigt arbetsmarknadsutskott med på en linje som tydligt distanserar sig från den defensiva och passiva linje som regeringen driver när det verkligen kommer till kritan, fru talman. Medan regeringen i sitt skriftliga yttrande bara vågar uttala att det endast är ”tveksamt” om förslaget om minimilöner är förenligt med subsidiaritetsprincipen, fru talman, konstaterar utskottet tvärtom utan omsvep att det inte finns några tveksamheter om att detta strider mot subsidiaritetsprincipen och att Sverige ska ge ett så kallat gult kort, det vill säga avfärda förslaget.

Tilläggs kan, fru talman, att på samma utskottsmöte, det vill säga förra tisdagen, strax efter att vi justerade just det här ärendet, infann sig arbetsmarknadsministern. Hon var mycket otydlig, mildt uttryckt. Man hade även kunnat säga att hon var ovillig, om man ska vara lite krass, att klargöra huruvida regeringen ansåg att Sverige verkligen skulle visa gult kort. Detta föranledde givetvis ett antal frågor. Ministern klargjorde då att hon och regeringen var tveksamma till om man skulle visa gult kort just nu.

Jag påstår inte, fru talman, att regeringen i hemlighet är för förslagen om minimilöner. Det jag däremot konstaterar är att regeringen så uppenbart är insnärjd och hämmad av både sitt synsätt och sitt defensiva agerande. Detta har drivits fram av den socialdemokratiska gruppen i Europaparlamentet. Men framför allt handlar det om det odiskutabla faktum att regeringen i allmänhet, och Stefan Löfven i synnerhet, själv drivit fram detta till att börja med.

Hela anledningen till och förutsättningen för EU-förslaget om minimilöner är den så kallade sociala pelaren som antogs under ett toppmöte i Göteborg 2017 på initiativ av bland annat Stefan Löfven.

De farhågor och den kritik som då framfördes från Moderaterna om att denna skulle leda till att EU skulle börja bestämma över medlemsstaterna när det gäller sociala frågor och arbetsmarknad – i synnerhet införandet av minimilön – avfärdade Stefan Löfven rakt av.

Han sa att debatten om att makt kommer att överföras till EU och Bryssel är en dimridå. De som hävdar detta gör det för att de inte vill ha sjysta villkor och social trygghet. En felaktig uppgift blir inte mer sann bara för att den upprepas hur många gånger som helst. Det uttalade statsministern i Göteborgs-Posten den 17 november 2017.

Fru talman! Detta är ett extremt anmärkningsvärt uttalande bland annat mot bakgrund av att punkten 6 i deklARATIONEN om den sociala pelaren innehåller en uttrycklig hänvisning till frågan om minimilöner. Utkastet till direktiv om minimilöner – det som vi nu diskuterar – hänvisar till den deklARATIONEN på inte ett, inte två, inte tre, utan på inte mindre än åtta ställen. Kopplingen mellan dessa båda dokument är ju glasklar för alla förutom den svenska socialdemokratiska regeringen och statsministern.

Fru talman! Sverige måste nu helt stänga dörren för alla försök från kommissionen att reglera lönefrågor på EU-nivå. Lönebildning är helt och hållet en nationell angelägenhet och ska så förbli.

Förslaget om minimilöner tillsammans med en räkka andra förslag och initiativ från EU-kommissionen vad gäller allt från lönetransparens till en gemensam europeisk arbetslöshetsförsäkring riskerar att fullständigt preja ut den svenska partsstyrda arbetsmarknadsmodellen. Det gäller förslagen i sig själva men framför allt även alla de prejudikat i form av utslag i EU-domstolen som kommer att komma i spåren av allt detta.

Vi har under de senaste åren sett kommissionen komma med en lång rad initiativ som inkräktar på Sveriges och andra medlemsländers ansvar på det sociala och arbetsmarknadspolitiska området. Några exempel är direktivet om balans mellan arbete och privatliv, direktivet för tydliga och förutsägbara arbetsvillkor och förordningen om en gemensam arbetsmyndighet. Inte heller vid de tillfällena lyckades regeringen värna Sveriges intressen.

Fru talman! Regeringen måste nu agera aktivt på alla nivåer, i alla forum och i alla sammanhang för att stoppa att ett initiativ om minimilöner i EU blir verklighet. När det gäller förhandlingarna i rådet måste regeringen också aktivt verka för att nå en blockerande minoritet mot direktivförslaget.

Fru talman! Låt mig avsluta med att säga att det är en sak att säga att man är emot EU-förslaget om minimilöner. Men det är en helt annan sak att sedan också vara det.

Anf. 187 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Vad ska man säga? Det materiella innehållet i utkastet till direktiv om minimilöner gör mig genuint orolig. Det här är farligt för Sverige. Det beror framför allt på den osäkerhet den här typen av förslag bringar med sig.

Jag är tillräckligt gammal för att komma ihåg Lavaldomen och hur förvånande den var. Det var få i Sverige som såg den komma och kunde förutse utslaget i EU-domstolen. Det är inte omöjligt att vi kommer att få se ett liknande fall lite längre fram om några år om den här rättsakten antas.

Det vi debatterar här i dag är egentligen bara subsidiaritetsprövningen av förslaget och inte förslagets materiella innehåll. Jag vill säga ett par saker dels om subsidiariteten, dels om den rättsliga grunden och dels om hur vi har hamnat i den här situationen. Alla dessa tre saker är ganska viktiga.

När det gäller den rättsliga grunden står det uttryckligen i Europeiska unionens grundlag att Europeiska unionen inte har befogenhet att lagstifta om minimilöner, Artikel 152.5, om jag inte minns fel.

Detta är antagligen ett av de allra mest tydliga övertrampen av EU:s befogenhet som jag någonsin har sett. Bara på den grunden borde det finnas betydligt starkare protester bland vissa medlemsländer – Sverige är bland dem – än vad vi har sett.

Den rättsliga grunden och det faktum att det brister så kraftigt i det hänseendet är egentligen mer beklämmande än just subsidiariteten.

Om vi ska säga något om subsidiariteten har den här frågan ingen direkt gränsöverskridande dimension. Vi har utstationeringsreglerna som reglerar när en person från ett land jobbar i ett annat land. Vi har dessutom en situation i EU där det skiljer sig väldigt mycket mellan de olika länderna när det gäller hur man beslutar eller hur lönesättning fastställs på andra sätt, till exempel genom partsförhandlingar som vi gör här.

Om man ser till syftet med subsidiaritetsprincipen och de reglerna är det ganska uppenbart att det här förslaget återigen är ett grovt övertramp, kanske ett av de största som jag har sett. Detta har utskottet som tur är kunnat enas om. Jag är jätteglad att vi kunnat enas om en text. Det hade varit genuint dåligt för Sverige och för arbetet framöver om vi inte hade kunnat enas om en gemensam text.

Det är viktigt att vi visar en enad front. Det får inte råda någon tvekan i Bryssel om att det finns gradskillnader i hur mycket vi motsätter oss detta förslag.

Jag är glad att vi kunde enas efter lite om och men om en text. Jag yrkar förstås bifall till utskottets förslag att anta den texten som motiverat yttrande.

Det finns också skäl att kritisera hur den här frågan har hanterats från regeringens sida. Upprinnelsen till förslaget är den sociala pelaren som antogs 2017 på ett toppmöte i Göteborg.

Punkt 6 i den sociala pelaren säger uttryckligen att man vill att unionen ska gå vidare med att lagstifta på området minimilöner. Utkastet till direktiv å sin sida hänvisar till deklARATIONEN på inte mindre än åtta platser. Det är uppenbart att det finns en tydlig koppling mellan de två dokumenten.

När vi lyfter upp den frågan i Sveriges riksdag försvarar sig regeringspartierna gång på gång med: Detta är någonting som vi har diskuterat

tidigare sedan 90-talet, 80-talet, eller vad det är. Det finns ingen koppling mellan just pelaren och det här förslaget.

Det är uppenbart trams. När man vet att det pågår diskussioner inom unionen om förslag som är genuint dåliga och skadliga för Sverige är det regeringens uppgift att hålla de förslagen så långt ifrån den lagstiftande agendan som det bara går. Den ska inte ta initiativ till en politisk deklARATION som lyfter upp just de förslagen på dagordning och säger: Nu är det dags att sätta igång med lagstiftningsarbetet. Det är precis tvärtemot hur den här regeringen borde ha agerat.

Det finns egentligen inte så mycket mer att säga om det här. Subsidiaritetsprövningsfrågan och den rättsliga grunden är självklarheter för mig, och där är vi ganska överens. Men när det gäller regeringens hantering av det här finns det all anledning att vara kritisk.

Anf. 188 MARTIN ÅDAHL (C):

Fru talman! Jag vill bara säga det som många har sagt här i dag: Just när vi har firat den stora segern för den svenska partsmodellen med huvuddelen av svenska fackföreningar och arbetsgivarna som har kunnat enas om ett nytt historiskt huvudavtal som moderniserar arbetsrätten och omställningen i Sverige är det sorgligt att man nu via ett direktiv från EU-kommissionen riskerar att underminera den svenska partsmodellen genom att över huvudet på svenska fack och arbetsgivare framhärda i att vilja ställa krav på minimilöner på EU-nivå.

Fru talman! Låt mig vara tydlig. Man kan vara hur EU-vänlig som helst och hur engagerad som helst för ett gränsfritt Europa som gemensamt hjälps åt att besegra covid-19, den ekonomiska kris som vi har just nu och såklart klimatkrisen. Och man kan samtidigt utan minska tveksamhet peka ut och förkasta att EU har rätt att gå in i medlemsländernas lönebildning och lönevillkor, att införa minimilöner och att allmängiltigförklara lönesättning som förhandlas av två avtalsslutande parter. Det är att gå in och förstöra den svenska modellen.

Tvärtemot vad Sverige uttryckligen har önskat har nu ändå EU-kommissionen gått vidare med sitt missriktade och feltänkta förslag om minimilöner.

Jag vill först säga det som många har sagt: Vi varnade för detta. När regeringen stolt, på hemmaplan, drog ihop till Göteborgstoppmötet om den sociala pelaren och sa att man kunde garantera att det här inte skulle komma upp varnade vi just för att detta kunde hota den svenska modellen. Då utmålades vi och många andra som orimliga och alarmistiska. Men tyvärr har det nu blivit precis så. Den sociala pelaren har de senaste åren växt oroväckande med krav på allt från reseräkningar till löneroglering via byråkratiskt satta normer och nu till minimilöner.

Därför är det inte bara för Sveriges skull, utan för EU:s egen skull, som vi måste stämma i bäcken. Hela idén att man kan möta socialt missnöje och populism – som vi har även i det här landet – med ökad reglering och byråkrati kring arbetsmarknaden från Bryssel är helt upp och ned. Det är just då EU ska göra det man måste göra, det gränsöverskridande, men hålla sig borta från och rensa bort klåfingrigheten. Detta är någonting vi kom fram till också i utskottet.

I fallet med minimilönerna är det hela i grunden feltänkt. Det strider mot artikel 153.5 i fördraget, som säger att man uttryckligen inte har befo-

genheter att gå in i löneförhållanden. Det strider också egentligen – även om det inte ingår i de prövningar som görs nu – mot artikel 153.1 f, som försvarar rätten att sluta kollektivavtal.

Det är också dessa problem som har lett fram till att det nu görs en rättslig prövning av det här på ett antal medlemsstaters, bland annat Sveriges, uppmaning. Felet går ända till fördraget. Naturligtvis är lönebildningen i Sverige inte en primärt överstatlig fråga. Därför ställer jag mig självklart bakom utskottets förkastande av detta som förenligt med subsidiaritetsprincipen.

Sverige ges ett undantag på grund av att vi är ett av de länder som har hög kollektivavtalsanslutning. Alla inser att vår modell är ett föredöme och ingenting som behöver saboteras. Men det är inte ett tryggt undantag. Det är inte säkert att det kommer att tåla en rättslig prövning i EU-domstolen, och risken finns att den brist på respekt som genomsyrar hela direktivet underminerar undantaget.

Därför, fru talman, är vår linje i de följande fortsatta diskussionerna om direktivet om minimilöner som följer.

För det första: enighet. Det är oerhört viktigt just nu för Sverige. Just nu finns chansen att riksdagens *samtliga* partier enas i motståndet mot detta direktiv, som de har gjort i kammaren i dag, tillsammans med *samtliga* parter på arbetsmarknaden. En sådan samling i vårt land bakom vår svenska modell har oerhörd vikt och kommer tveklöst att synas och märkas i Bryssel – om den kan bestå.

Därför, herr talman, riktar jag en vädjan till mina kollegor från Socialdemokraterna och Moderaterna, bland annat, att se över sina kortsiktiga strider i frågan. Trots att vi likt Moderaterna inte har uppskattat regeringens historiska hantering av frågan vädjar jag till er att vi samlas kring en gemensam kraftfull position för Sverige. Därför har vi naturligtvis slutit upp bakom ett gemensamt ställningstagande i subsidiaritetsprövningen och sparat våra eventuella klagomål till ett särskilt yttrande.

För det andra: Vi ska i detta första skede och på alla sätt och vis tillsammans med andra länder förmå kommissionen på alla sätt som går i den här processen att dra tillbaka sitt förslag. Det är en ståndpunkt vi förväntar oss att regeringen driver så långt det över huvud taget är möjligt, så länge det över huvud taget är möjligt.

För det tredje: Om EU-kommissionen ändå lägger fram förslaget förväntar vi oss att regeringen och alla partier gör sitt yttersta för att alla de ändringar som går att göra i direktivet för att försvara den svenska modellen drivs med full kraft. Här finns inget utrymme för svenska förhandlare att, om olyckan trots allt är framme, principfast och vackert falla på sitt svärd och överlåta till andra att besluta över vår svenska modell.

Här förväntar jag mig att vi alla jagar kommissionen och övriga medlemsstater efter varenda mening, varje ord och varje kommatecken som måste ändras för att skydda den svenska modellen.

Kring detta tror jag verkligen att det finns en i botten unik och grundläggande enighet här i kammaren. Då finns det ingen skam i att för en gångs skull lägga undan stridsyxan mellan våra partier och i stället gemensamt, även gemensamt med våra parter på arbetsmarknaden, rikta vår fulla energi på att övertyga resten av EU – och gubevarns EU-kommissionen – att stoppa detta onödiga och skadliga förslag.

Anf. 189 ALI ESBATI (V):

Fru talman! Jag vill först understryka att det är glädjande att utskottet i sak är helt enigt i betänkandet, det vill säga att samtliga partier i Sveriges riksdag står bakom förslaget att riksdagen ska meddela EU-kommissionen och övriga EU-institutioner att kommissionens förslag om minimilöner strider mot subsidiaritetsprincipen. Enkelt uttryckt betyder det att EU lägger sig i något som EU inte bör lägga sig i och på ett sätt som EU enligt sina egna statuter inte heller får.

Det konkreta resultatet i det här läget är alltså att utskottet föreslår riksdagen att lämna ett så kallat motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande. Om tillräckligt många parlament runt om i EU gör samma sak uppstår ett så kallat gult kort och kommissionen måste se över sitt förslag. Man får väl se hur det går med den saken.

I Sverige har kritiken mot förslaget varit mycket hård både från arbetsgiversidan och från en samlad fackföreningsrörelse. Det är bra att riksdagens partier också förstår varför och agerar mot den lösning som EU-kommissionen har valt att gå fram med.

I den här frågan har också regeringen hittills haft ett aktivt agerande, med kontakter som har tagits med både EU-kommissionen och regeringar i andra EU-länder. Det tycker jag är rimligt att ge regeringen ett erkännande för, även om det hittills inte har lett ända fram i mötet med EU:s byråkratisk-politiska maskineri.

Jag får väl säga i sammanhanget att vår vän från Moderaterna gav en direkt felaktig bild av vad som hände på arbetsmarknadsutskottets möte med arbetsmarknadsministern häromsistens. Den överläggningen gick inte till på det sätt som Mats Green påstod. Däremot kan man väl säga att det fanns en del svårigheter att förstå vad Mats Greens kritik på detta möte egentligen gick ut på. Den osäkerheten kvarstod även efter att man skriftligen lämnat in ett yttrande angående den överläggningen. Alla kan ha en dålig dag; så kan det vara. Men man behöver inte för den skull ge en felaktig bild av saker som skedde på mötet.

Hur som helst – den situation som har uppstått är förvisso ganska typisk för Europeiska unionens sätt att agera och fungera. Under lång tid har den olycksaliga kombinationen av å ena sidan en marknadsliberal rigiditet, å andra sidan en överstatlig distans till nationella demokratiska processer gjort att EU har underblåst problem med lönedumpning, växande ojämlikhet och undergrävda fackliga rättigheter, runt om i unionen. Det är alltså fullt begripligt och även välkommet att en motrörelse mot detta har uppstått på många håll i Europa. Till och med högerlutande potentater i EU – vilket torde vara de flesta – känner av trycket att visa handlingskraft i dessa frågor.

Problemet blir att detta system, i motsättning till vad som förespeglades svenska väljare i samband med EU-folkomröstningen, ofta är alltför klumpigt för att hantera dessa viktiga problem på ett sätt som fungerar i alla EU:s medlemsländer. Detta är för övrigt också skälet till att de så kallade garantier som det aktuella förslaget ska ge länder med kollektivavtalsbaserade lönomodeller, i praktiken Sverige och Danmark, inte är några garantier. Det kommer ändå att kunna uppstå tolkningsfrågor, och då faller man tillbaka på EU-domstolens agerande för att hålla ihop regelverket i unionen. Där finns det som bekant inga garantier för att det går som man har tänkt sig.

Prot. 2020/21:53
14 december

*Subsidiaritetsprövning
av kommissionens
förslag till direktiv
om tillräckliga minimilöner i Europeiska
unionen*

Fru talman! Jag skulle ha kunnat stanna där och bara yrka bifall till förslaget i betänkandet, som det alltså råder enighet kring. Men som också framgår av dagens debatt finns det ett antal särskilda yttranden från de olika högerpartierna, och jag tycker att det finns skäl att kommentera dem här.

Ett återkommande påstående är att EU-kommissionens förslag är en direkt följd av den så kallade sociala pelaren, som antogs vid ett EU-toppmöte i Göteborg 2017. Detta fortsätter att vara ett ganska märkligt påstående. Dels är det så att diskussionerna om lagstadgade minimilöner föregår processen med den sociala pelaren. Dels är det uttryckligen själva poängen med den sociala pelarens konstruktion att den inte ger EU några nya rättsliga rum. Dels är det i praktiken så att om EU-systemet hade agerat tidigare för att hjälpa till att lösa eller minska en del av de problem som unionens marknadsliberala grundfundament i sig själv skapar i många människors liv runt om i EU hade trycket för genomförande av ett illa genomtänkt förslag om lönesättning varit mindre. Detta är också något som såväl den svenska som den danska fackföreningsrörelsen konstaterat i sina yttranden i den här frågan.

Men så har vi den mycket anmärkningsvärda skrivning som finns i det särskilda yttrandet från Moderaterna och Kristdemokraterna. ”Regeringen försvarar inte den svenska modellen när det som bäst behövs och vi tror inte att regeringen inser vidden av konsekvenserna detta kommer att få.”

Jag är verkligen ingen okritisk vän av denna regerings alla ageranden i arbetsmarknadsfrågor eller för den delen EU-frågor. Men ganska häpnadsväckande är det ändå att höra just den kritiken från just dessa partier. Kanske våra kamrater här i kammaren har missat det själva, men jag har i alla fall inte glömt agerandet, både i regeringsställning och efteråt, gällande bland annat lex Laval. Där har det tvärtom varit väldigt viktigt för samma partier att aktivt använda EU-systemet för att angripa den svenska modellen på arbetsmarknaden. Där är det plötsligt viktigt att svenska fackföreningar inte har möjlighet att agera för att motverka dumpning av löner och arbetsvillkor just på det sätt som är kärnan i den svenska modellen, det vill säga genom avtal och möjligheten att ta strid för sådana avtal.

Det är inte så länge sedan vi stod i denna kammare och diskuterade att de borgerliga partierna ville återinföra lex Laval, som alltså kom till med anledning av att EU-domstolen körde över den svenska modellen. Det var ett överraskande beslut i domstolen 2007 som undergrävde vår modell på ett principiellt viktigt sätt och samtidigt försköt praxis för miljoner arbetstagare runt om i Europa. Den dåvarande borgerliga regeringen passade i samband med detta på att genomföra till och med ännu större begränsningar av konflikträtten i samband med utstationering än vad EU-domstolen krävde.

När det under förra mandatperioden uppstod en möjlighet att återta en del av manöverutrymmet för den svenska modellen ville man från borgerligt håll stänga den möjligheten. Då kom i stället rop på överstatlig hjälp att försvaga utsatta arbetares möjligheter att åtnjuta den solidaritet som facklig kamp överallt bygger på och som är en avgörande del av den svenska modellen, där staten håller sig undan från lönebildningen.

Man skulle mot den bakgrunden kunnat tänka sig att de borgerliga partierna låg lite lågt med just den typen av invändningar mot regeringens agerande. I stället har man tänkt att anfall är bästa försvar, men till priset

av förlorad trovärdighet i den här frågan. Detta kan man tycka olika saker om, fru talman, men jag väljer ändå att avsluta med ett glatt konstaterande av att själva beslutet om motiverat yttrande trots allt kan fattas i enighet.

Anf. 190 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Som alltid i budgettider är temat från Ali Esbati och Vänsterpartiet verklighetsförnekelse. Jag konstaterar att det tyvärr inte bara gäller denna vecka utan även gällde den tidigare veckan och de utskottsmöten vi hade då.

Jag är lite förvånad över att Ali Esbati avfärdar den helt berättigade kritik som de fackliga organisationerna och även arbetsgivarsidan har riktat mot regeringen och dess defensiva inställning när det gäller frågor om minimilöner. Förnekar Ali Esbati också att regeringen i sitt yttrande om huruvida detta strider mot subsidiaritetsprincipen bara mäktade med att skriva att det var tveksamt om det var förenligt med subsidiaritetsprincipen?

Ali Esbati står också här och förnekar att detta skulle ha med den sociala pelaren att göra. Allt detta är på något sätt oförnekliga faktum, så vi kommer nog inte att kunna komma vidare i den diskussionen utan får bara konstatera att det är just oförnekliga faktum. Men det vore intressant att höra en kommentar om den berättigade kritik som har riktats mot regeringen från fackliga organisationer i frågan.

Jag skulle också vilja fråga Ali Esbati: Anser han och Vänsterpartiet att det direktivförslag som vi fick från kommissionen den 28 oktober var en delseger eller ett bakslag? Svaret på den frågan spelar väldigt stor roll, i synnerhet för framtiden. Är det en delseger, eller är det ett bakslag?

Anf. 191 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Jag noterar att Mats Green inleder sin replik med att säga att vi befinner oss i budgettider. Det tror jag är den viktigaste förklaringen till att vi har denna diskussion – att Mats Green känner att han helst vill diskutera budgetfrågor och helst kanske med någon annan än mig, som ju inte står för regeringens budget. Men låt så vara! Nu diskuterar vi den här frågan.

Min verklighetsbeskrivning från överläggningen med regeringen är att man själv kan läsa den avvikande mening som Moderaterna hade vid överläggningen. Där framgår att det är den historiska synen man vill diskutera. På utskottsmötet var vi alla egentligen överens om att man ville diskutera regeringens ståndpunkt framöver. Vi var eniga, men Mats Green gjorde sitt yttersta för att ändå försöka hitta något att bedriva oppositionspolitik runt. Gudarna ska veta att man har rätt till det, men det är inte så ansvarsfullt. Framför allt blir det konstigt om man ger en felaktig bild av hur det faktiskt gick till på mötet; det var mer det jag reagerade på.

När det gäller användningen av ordet ”tveksamt” vet nog även Mats Green att detta är en juridisk frågeställning – så yttrar sig den juridiska avdelningen på Regeringskansliet. Ställningstagandet är att man helt enkelt tycker att detta strider mot subsidiaritetsprincipen. Det är det ställningstagande som också riksdagen har gjort.

Är det en delseger? Nej, det är klart att det är ett bakslag. Det är dock bra i den processen att kommissionen har konstaterat att Sverige har en

Prot. 2020/21:53
14 december

*Subsidiaritetsprövning
av kommissionens
förslag till direktiv
om tillräckliga minimilöner i Europeiska
unionen*

*Subsidiaritetsprövning
av kommissionens
förslag till direktiv
om tillräckliga minimi-
löner i Europeiska
unionen*

annan modell. Men självklart är det bara dåligt att man har lagt fram detta förslag, och det är vi alla eniga om.

Anf. 192 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Ali Esbati erkänner att det var ett bakslag. Men samtidigt anser han att regeringen strategi och linje har varit framgångsrik. Detta går inte ihop under några som helst omständigheter.

Man kan diskutera ordet tveksamt, men vi kan också konstatera att Vänsterpartiet har varit minst sagt tveksamt till alla former av hårdare skrivningar utöver regeringsskrivningen, där man uttalar att det är tveksamt om detta strider mot subsidiaritetsprincipen. Den förbättring som gjordes av regeringens ståndpunkt i utskottet var inte tillräcklig men ändå en förbättring, men Vänsterpartiet medverkade inte till den utan var snarare tveksamt, om vi återanvänder det ordet.

Det går alltså inte ihop att å ena sidan konstatera att kommissionens förslag från den 28 oktober om minimilöner var ett bakslag, å andra sidan konstatera att den svenska regeringens linje har varit framgångsrik.

Fru talman! Det har den bevisligen inte varit, och det är bland annat det jag menar när jag nu står i ett replikskifte med Vänstern och diskuterar verklighetsförankring. Om det är ett bakslag, som Vänsterpartiet nu erkänner att det är, så har linjen kanske inte heller varit särskilt framgångsrik. Det är ett oförnekligt faktum.

Anf. 193 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Jag är tveksam till mycket av betydligt tyngre kaliber i den här diskussionen.

Jag är tveksam till hela EU-projektet. Jag var med och kampanjade för ett svenskt nej och tycker fortfarande att det hade varit bättre om Sverige hade röstat nej i den folkomröstningen. Jag är också jättetveksam till regeringens plattform att regera på.

Det är uppenbart att resultatet hittills av det agerande som har varit är dåligt, och det är vi eniga om. Problemet är att Mats Green genom olika abrovinker försöker få det till att han hade en bättre idé om hur saker och ting skulle gå till. Men det har han inte.

Vi får se hur det går med detta framöver. Vår inställning är tydlig. Det här är ett mycket dåligt förslag, och vi bör göra allt vi kan tillsammans för att undvika att det blir något som träs över huvudet på de svenska parterna. Då är det bra att regeringen har ett stöd för att agera så tydligt som det uttrycks i de ställningstaganden som har gjorts.

Det är mycket möjligt att regeringen inte hade agerat så tydligt om det inte hade funnits ett tryck från riksdagen, men det kan jag inte svara på.

Det finns många tillfällen där regeringen har agerat jättedåligt i EU-frågor. Det blir dock lite konstigt när Mats Green, som tidigare inte har haft så mycket emot att EU kör över den svenska modellen, nu kommer med denna typ av kritik – därav mina repliker.

Anf. 194 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! I den här frågan skulle vi inte behöva ha politiskt avstånd utan politisk enighet. Men det går så där. Vänsterpartiets ledamot har försökt hitta oenighet, och därför vill jag upprepa att vi kommer att göra allt,

även med Vänsterpartiet, för att nå enighet, och vi förstår inte varför man försöker provocera fram motsättningar.

Men för säkerhets skull ska jag passa på att ställa två frågor till Ali Esbati.

Det faktum att ett antal rörelser i Europa, som Ali Esbati tycker är positiva, ifrågasätter att Sverige har rätt att ha en partsmodell fri från europeiska minimilöner, är det bra eller, som jag tycker, dåligt?

Det faktum att regeringen kallade till ett toppmöte som lyfte upp minimilöner på EU:s agenda och otvetydigt bidrog till att det nu har blivit ett konkret förslag från kommissionen, är det bra eller dåligt?

Anf. 195 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Jag har generellt inget emot oenighet, men det är lite lustigt att diskutera det med Martin Ådahl i just denna fråga. Här råkar vi inte ha ett särskilt yttrande, utan det är Centerpartiet, Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Moderaterna som har särskilda yttranden i det betänkande vi nu debatterar. Det var väl det som stod i dessa särskilda yttranden som jag ville diskutera, och det är väl rimligt att göra det.

Är det dåligt att det finns de som har kommit på att man bör trä en annan lönomodell över den svenska? Ja, självklart är det mycket dåligt. Jag försökte också i mitt huvudanförande säga vad det finns för systemiska grundorsaker till det, men det kan vi diskutera en annan gång.

Var det bra att regeringen var med och arrangerade det där toppmötet? Jag tycker generellt att det mesta som sker inom EU är dåligt. Men ja, det var jättebra att vi kunde ta ett steg framåt när det gäller att lyfta de sociala frågorna i EU, på det sätt man gör i den sociala pelaren, nämligen genom att understryka att det man ska göra är att följa upp och säga att det är viktigt att till exempel adressera de lägsta lönerna men att man inte ska göra det genom att ge EU nya juridiska befogenheter. Det är poängen med hur den sociala pelaren formulerades.

Diskussionen om att kunna lagstifta om minimilöner har länge funnits i EU, och vi har alltid tyckt att det var dåligt.

Anf. 196 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Ja, det var nästan klara besked – men kanske inte riktigt i den sista frågan.

Jag märker att det finns en viss entusiasm över den sociala pelaren hos er och andra. Och det var just de olika bedömningarna av riskerna med den sociala pelaren som ledde fram till att vi och andra sa ifrån då.

Nu är vi tvungna att ha ett särskilt yttrande för att påminna om att denna process kan fortsätta. Det finns något som heter 883 och något som heter lönetransparens i EU. Dessa har välvilliga motiv men går in och reglerar svensk arbetsmarknad över huvudet på svenska fack och arbetsgivare.

Eftersom lex Laval kom upp ska jag prata ett ögonblick om den. För det första är det helt uppenbart en överstatlig fråga, alltså där EU har befogenheter. Det handlar uttryckligen om någon som utstationeras från en arbetsmarknad till en annan. Alltså berör det två länder som är med i EU. Det är en helt annan fråga än den vi debatterar nu, nämligen lönebildningen i Sverige på den svenska arbetsmarknaden.

Dessutom var poängen i den frågan att man skulle respektera de villkor som fanns i Sverige men inte utsätta dessa människor för en press som

gick alltför långt med blockader och liknande i en total brist på respekt för själva principen om utstationering. Det var därför denna respons kom. Bara så att det blir sagt.

Det gläder mig att Ali Esbati ändå var tydlig med att det inte är bra att man tog upp minimilönerna. Så uppfattade jag det i alla fall. Vidare är det inte bra att många kraftfulla vänsterrörelser vill tvinga på minimilöner på svenska fackföreningar, löntagare och arbetsgivare.

Anf. 197 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Min entusiasm för EU-systemet generellt är, till skillnad från Martin Ådahls, mycket begränsad. Det är en ståndpunkt som jag inte har haft skäl att omvärdera.

Det som är diskussionen här är ju vad man kan göra för att i den situation där vi befinner oss, där flaggan hänger här i kammaren och Sverige är medlem i EU, försöka göra det så bra som möjligt. Där är vi överens om vissa saker, till exempel att det är dåligt att man lägger fram ett direktivförslag som undergräver den svenska lönebildningsmodellen. Andra saker är vi inte överens om. Så ska det vara, och så kommer det att vara.

När det gäller lex Laval påpekade jag att det problematiska är, utöver själva sakfrågan, att man där inte kände att det var något problem att liera sig med arbetsgivarorganisationerna för att få EU:s regelverk att ändra förhållanden när det gäller lönebildning och relationerna mellan parterna på den svenska arbetsmarknaden. Där står Martin Ådahl uppenbarligen fortfarande kvar. Det är bra att fler känner till det eftersom det har nog så stora effekter på hur man ser på svensk arbetsmarknad i framtiden både i utstationeringshänseende och mer generellt.

Jag väljer ändå att vara glad över att vi är överens om att det är viktigt att agera mot den specifika utformningen av EU-regleringar som riskerar att få negativa effekter för svensk lönebildning.

Anf. 198 DÉSIREE PETHRUS (KD):

Fru talman! I utlåtandet om en subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till direktiv om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen föreslår utskottet ett motiverat utlåtande som vi står bakom.

Bedömningen från utskottet är att förslaget strider mot subsidiaritetsprincipen. Det är den princip som ska ge vägledning på vilken nivå ett beslut ska fattas. Vi anser definitivt att frågor om löner enligt fördraget hör hemma på nationell nivå.

Vi kristdemokrater är starkt kritiska till kommissionens förslag, som otvetydigt saknar rättslig grund och som helt och hållet omfattar åtgärder som ska hanteras på nationell nivå. Eftersom vi ser stora fördelar med ett enligt utskott för ett motiverat yttrande till EU-kommissionen i subsidiaritetsprövningen har vi valt att ställa oss bakom det motiverade yttrandet. Däremot har vi ett särskilt yttrande som jag vill säga lite om. Det rör en fråga som flera har varit inne på.

Vi vill i yttrandet framhålla att vi alltjämt är mycket kritiska till regeringen, som har varit pådrivande i antagandet av den sociala pelaren för sociala rättigheter. Att EU:s medlemsländer 2017 undertecknade pelaren har lett till en rad rättsligt bindande initiativ från kommissionen på det sociala och arbetsmarknadspolitiska området. Flera av förslagen är numera antagna och utgör redan rättsligt bindande rättsakter. Detta var något som

vi kunde förutse redan från början, och vi kan inte annat än beklaga att regeringen inte såg det komma. Vi påpekade detta för regeringen, som blundade och valde att inte lyssna. En socialdemokrat som tidigare hade varit statsråd, Allan Larsson, hade varit med och tagit fram förslaget. Man förblindades nog av de fina orden i den sociala pelaren, som är vällovliga, men där vi tydligt kunde se att de skulle innebära en hel del ingrepp i vårt nationella självbestämmande.

Förslaget om minimilöner är ett direkt resultat av pelaren, och vi är oroade över den utveckling som den sociala pelaren innebär.

Vi är vidare starkt kritiska till regeringens oförmåga och dubbla budskap när det gäller förslaget om minimilöner. Regeringens strategi för att motverka förslaget har trots regeringens redovisade förhoppningar om motsatsen uppenbarligen misslyckats. Regeringen försvarar inte den svenska modellen när den behövs som bäst, och vi tror inte att regeringen inser vidden av konsekvenserna. Förutom att den sociala pelarens olika initiativ riskerar att undergräva den svenska arbetsmarknadsmodellen där arbetsmarknadens parter förhandlar om villkor på arbetsmarknaden, öppnar de för att EU även fortsättningsvis kommer att bortse från den nationella kompetensen på det socialpolitiska och arbetsrättsliga området.

Häromdagen åkte statsministern ned till EU och skulle då fatta beslut om att driva en hälsounion. Min fråga till statsministern var då om detta kan riskera att bli som den sociala pelaren, det vill säga att plötsligt kommer EU att mer ingripa i våra sjukvårdspolitiska system. Han sa att det absolut inte var målet. Jag vet inte. Jag tror att vi måste vara mer vaksamma och tydliga gentemot EU om vad dess befogenheter egentligen handlar om.

Regeringen tror att den kan exportera den svenska arbetsmarknadsmodellen, men det är något som alla medlemsländer måste fatta beslut om på nationell nivå. Vi vet att partssamarbetet inte fungerar i många EU-länder. Vi besökte till exempel Grekland för något år sedan, och vi fick höra att parterna över huvud taget inte hade något samarbete. Detta kan inte EU lösa, utan vi måste inse att EU har sina begränsningar – och ska så ha. Vi kan däremot stötta andra länder som vill lära av vår modell, men det sker i det traditionella arbetet med erfarenhetsutbyte – inte via lagstiftning.

Fru talman! Nu måste regeringen försöka vara tydlig i arbetet framåt för att stoppa förslaget om ett rättsligt bindande förslag och värna den svenska arbetsmarknadsmodellen. Regeringen måste vara tydlig med att EU inte har befogenheter att fastställa lönenivåer i medlemsstaterna. EU borde inte förhandla om direktivet innan de nationella parlamentens granskning i subsidiaritetsfrågan är slutförd och rådets rättstjänst har uttalat sig i frågan.

Om kommissionens direktivförslag därefter ändå skulle kvarstå har vi sagt i arbetsmarknadsutskottet att det krävs ett aktivt agerande från regeringen för att säkerställa att förslaget utformas på ett sätt som respekterar vårt nationella system och arbetsmarknadens parter autonomi. Detta innebär bland annat att ett förslag inte får leda till krav på att Sverige inför allmängiltigförklarade kollektivavtal eller lagstadgad minimilön.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 199 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Alltför många inom EU har inte en lön som går att leva på. Att lyfta fler ur fattigdom är bra för hela unionen. Men att göra det genom tvingande direktiv är inte rätt väg att gå. Lönebildning är nationell kompetens, och ska vara nationell kompetens. Därför står också Liberalerna bakom utskottets ställningstagande vad gäller subsidiaritetsprövning av förslaget om minimilöner.

Tro det eller ej, debatten i dag till trots, är det faktiskt ett enigt utskott som står bakom utlåtandet. Vi, precis som övriga i utskottet, förväntar oss att regeringen med kraft driver frågan i EU-samarbetet och följer den svenska linjen och den svenska ståndpunkten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

§ 10 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU2
Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom (prop. 2020/21:1 delvis)
föredrogs.

Anf. 200 MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack, alla föregående talare, för att vi i socialförsäkringsutskottet får nöjet att tillbringa kvällen här i kammaren!

Fru talman! Tre och en halv timme – med så mycket ökar medellivslängden varje dygn. Det är nästan hisnande att ta in ett barn som föds i dag lever i snitt tre och en halv timme längre än ett barn som föddes i går.

Det är glädjande att vi lever allt längre och att vi är allt piggare. Men det är också en utmaning för vårt pensionssystem, som är det vi debatterar här i dag.

För moderaterna är grundprincipen att det ska löna sig att jobba. Men det ska också löna sig att ha jobbat. Därför måste vi stärka pensionerna för dem som har jobbat och slitit ett helt liv. Det går att göra på olika sätt.

Vill man ha förändringar på kort sikt, här och nu, ska man genomföra förändringar i statens budget. Antingen skjuter man till pengar, som vi nu gör med ett pensionstillägg, eller också sänker man skatten för pensionärer, som vi moderater också gör.

Regeringen har i sin budget för nästa år valt att sänka skatten bara för den halva av pensionärskollektivet som tjänar allra mest. Den så kallade pensionärsskatten avskaffas alltså inte av regeringen under den här mandatperioden, trots att Socialdemokraterna lovade att göra det under mandatperioden både inför valet 2014 och inför valet 2018 och trots att januariavtalet slog fast att klyftan skulle vara borta redan 2020. Det är mycket lättare att lova än att infria löften.

I Moderaternas budgetmotion föreslår vi att skatten sänks för alla som tjänar minst 13 000 kronor per månad. På en genomsnittspension sänks skatten med Moderaternas förslag med 300 kronor per månad, och vi föreslår skattesänkningar upp till maximalt 550 kronor på högre pensioner.

Moderaternas skattesänkning är alltså fyra gånger så stor som regeringens skattesänkning – nära 10 miljarder kronor.

De moderata skattesänkningarna skulle göra att det inte längre skulle finnas någon skillnad i beskattning mellan pensionärer och dem som jobbar. Vi sluter alltså skatteklyftan helt mellan dem som jobbar och dem som har jobbat, för det är rätt och rättvist.

Rättvisa handlar också det så kallade respektavståndet om. Det ska synas i pensionen om man hela livet har ställt klockan, fixat matlådan och sömndrucken tagit sig till jobbet. I dag är det alldeles för liten skillnad mellan den som har jobbat ett helt liv med låg lön och den som inte har jobbat alls.

I vår budget föreslår vi därför att man tar bort det undantag som finns i garantipensionen och som gör att de som kommer hit som invandrare inte behöver kvalificera sig till systemet. Samma regler ska gälla för alla, för det är rätt och rättvist.

Fru talman! Ska vi på sikt få robusta pensioner som speglar livsinkomsten och som kan hantera ökningen i medellivslängd, då krävs det långsiktiga förändringar i pensionssystemet och inte bara i statsbudgeten. De frågorna hanteras av Pensionsgruppen.

För oss moderater är det viktigt att förändringar i pensionssystemet görs med bred förankring i Pensionsgruppen. Pensionsgruppen garanterar en stabilitet över tid som gynnar framtidens pensionärer. Just pensionerna lämpar sig väldigt illa för kortsiktiga politiska beslut. Pensionsgruppen får därför aldrig bli en arena för politiskt spel. Det drabbar bara framtidens pensionärer.

För att stärka pensionerna behövs en rad åtgärder som vi just nu jobbar med i Pensionsgruppen.

Det handlar bland annat om att värna valfriheten och tryggheten i premiepensionssystemet, där en god ekonomisk utveckling kan göra stor skillnad.

Det handlar om att göra det enklare för dem som vill och kan att jobba längre. Men då måste också arbetsmiljön stärkas så att vi orkar med.

Det handlar om att motverka åldersdiskriminering, så kallad ålderism. Med tanke på hur gamla vi blir i Sverige är det märkligt hur snabba vi är att bortse från den rutin och kompetens som följer med ålder och livserfarenhet.

Vi måste också sätta ljuset på jämställdheten. En starkt bidragande orsak till skillnaderna i pensioner mellan kvinnor och män är att kvinnors karriärer fortfarande år 2020 till viss del tenderar att stanna upp när det första barnet har fötts. Fram till dess är vi väldigt jämställda, både i lön och i karriär, men sedan händer något. Vi kvinnor är generellt sett hemma längre tid med barnen och tar större ansvar för vab. Det hämmar våra karriärer, vilket också får effekter på våra pensioner och vår ekonomiska självständighet som seniorer.

De var några av alla de frågor som vi jobbar med. De är otroligt viktiga, men jag vill återigen betona hur viktigt det är med bred samsyn och förankring i Pensionsgruppen.

Fru talman! Moderaternas budgetförslag är en sammanhållen helhet, och eftersom riksdagen i rambeslutet har ställt sig bakom regeringens ramar deltar vi inte i det aktuella beslutet utan hänvisar till vårt särskilda yttrande.

Anf. 201 JENNIE ÅFELDT (SD):

Fru talman! För Sverigedemokraterna är det viktigt att varje person som uppnår pensionsålder inte ska behöva nöja sig med en pension motsvarande det så kallade existensminimum. Svenska pensionärer ska inte ständigt behöva oroa sig för hur de ska klara kostnaderna fram till nästa utbetalning.

Ingen person ska heller behöva arbeta långt över pensionsåldersnivå för att övergången mellan lön och pension ska bli ekonomiskt hållbar. Det är en viktig fråga att se till att skyddsneten är så täckande att begreppet fattigpensionär inte längre existerar.

För Sverigedemokraterna är pensionspolitiken en prioriterad fråga. Den ekonomiska tryggheten har för våra äldre tyvärr gått i fel riktning under en längre period. I tidningen *Senioren* kan vi i en artikel från september läsa att en allt större grupp pensionärer löper risk för fattigdom. Jämfört med våra grannländer har vi en oacceptabelt hög andel fattiga pensionärer.

Därför har vi valt att satsa totalt 3,4 miljarder kronor mer än regeringen inom utgiftsområde 11 under den kommande budgetperioden. Då ramarna redan är satta framför vi våra budgetförslag i detta betänkande i ett särskilt yttrande.

Den grupp som har lägst pension utgörs främst av kvinnor. Ofta har de arbetat deltid eller varit hemma och tagit hand om barn, eller också är de av andra skäl såsom sjukdom eller skador i dag beroende av garantipensionen och har en pension som knappt går att leva på.

För den kommande budgetperioden har vi därför lagt ett förslag på en höjning med 800 kronor av garantipensionen, som då totalt landar på 1 000 kronor med regeringens tidigare höjning med 200 kronor. Avsikten med detta är att stärka ekonomin för de mest utsatta pensionärerna.

Förutom att höja garantipensionen för de mest utsatta samt sänka skatten finns det andra åtgärder vi vill göra som kanske sträcker sig något utöver våra satsningar i utgiftsområde 11 men likväl är viktiga för en stärkt pension som helhet.

Vi anser att pensionen i dag är för låg för den som arbetat och slitit i hela sitt liv. Vi vet att målbilden om 80 procent av slutlönen i pension är något som få erhåller. Därför påkallar pensionsproblemet både kortsiktiga och långsiktiga åtgärder.

Pensionssystemet är inte långsiktigt finansiellt hållbart i den meningen att medborgarna inte får en tillräckligt hög pension mätt som andel av slutlönen. Vi menar att det ska finnas ett så kallat respektavstånd och göras skillnad på pensionen om en person har arbetat i hela sitt liv eller inte arbetat alls.

Fru talman! Sverigedemokraterna är kritiska till den kvalificeringsregel inom garantipensionen som finns i dag. Den innebär att invandrare som beviljats uppehållstillstånd genom flyktingskäl eller övrigt skyddsbehov kan tillgodoräkna sig tid i hemlandet vid avgörande av garantipensionens storlek. Vi anser att samma regler ska gälla för alla som bor här och att det är tiden i Sverige som ska tillgodoräknas. Detta innebär en besparing på 800 miljoner kronor inom garantipensionen.

Fru talman! Alla förbättringar av pensionen är bra, och det är positivt att regeringen stärker pensionen genom pensionstillägget. Vi står bakom detta i vår budget. Frågan är bara om det är en långsiktigt hållbar lösning.

Sverige har en av världens högsta skatter, och jag tror att de flesta som bor här är positiva till att betala skatt om man vet att det verkligen går till en hållbar och generös välfärd. Vår gemensamma skattekaka ska fördelas på ett sätt som är värdigt människor som bor här, bland annat dem som nått ålderdom. Därför har vi länge drivit på för att den så kallade pensionskatten ska tas bort och att pensionen ska betraktas som uppskjuten lön. Det är bra att också regeringen äntligen börjat inse detta och tagit steg i den riktningen.

Fru talman! Jag vill avsluta detta anförande med en varm hälsning till alla som tar ett stort ansvar under denna pandemi, i synnerhet till er äldre som isolerar er för att undvika att bli smittade. Vår kamp för en bättre ekonomisk situation, minskad smittspridning på våra äldreboenden och en på alla sätt mer värdig pension och livssituation på ålderns höst kommer att fortsätta.

Anf. 202 TERESA CARVALHO (S) replik:

Fru talman! Det här året har regeringen sett till att utifrån den överenskommelse som slöts i Pensionsgruppen höja grundskyddet med upp till en bit över 1 000 kronor i månaden för de pensionärer som har det sämst ställt – ett betydande tillskott för dem som har vridit och vänt på varje krona för att ha råd att köpa julklappar till barnbarnen.

I opposition hör det väl lite grann till att bjuda över. Jag förstår att det är i den andan som Jennie Åfeldt och Sverigedemokraterna föreslår en ytterligare höjning av garantipensionen med 800 kronor. Jag noterar dock samtidigt att Jennie Åfeldt inte är lika angelägen om att berätta att de samtidigt vill sänka bostadstillägget. Dessutom får deras förslag till följd att det blir mindre lönsamt för den som arbetat och slitit ett helt arbetsliv.

Fru talman! Jag är lite intresserad av att höra vad Jennie Åfeldt har att säga om dessa båda delar.

Anf. 203 JENNIE ÅFELDT (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten! Det är så här att det är inte jag som har dessa frågor. De är inte mina. Jag har ställt upp för en partikamrat som inte kunde vara med i dag. Jag ber alltså om ursäkt om jag inte kan ge ett svar.

Anf. 204 TERESA CARVALHO (S) replik:

Fru talman! Då ska jag inte ta alltför mycket tid med det här replikskiftet. Vi kanske kan få svar i ett annat forum.

Anf. 205 IDA GABRIELSSON (V):

Fru talman! Pensionärerna har fått stå tillbaka i år. Coronapandemin har lett till att 70-plussares liv kraftigt begränsats. Kanske firas julen ensam. En del kanske deltar i gemenskapen digitalt via nätet. Andra har inte den förmånen.

För flera av oss blir det ett helt annorlunda firande i år. Vid många julbord kommer mor- och farföräldrar att vara saknade.

Skillnaden människor emellan fortsätter att växa, inte minst med regeringens och samarbetspartiernas förslag till budget. Vi blir allt äldre, sägs det, men det gäller inte alla. Vi kommer inte att dö samtidigt, du och jag.

De ökade klasskillnaderna har lett till att korttidsutbildade kvinnors förväntade livslängd till och med sjunker. För våra coronahjältar som jobbar i vården och omsorgen innebär den höjda pensionsålder som nu börjar gälla att de får jobba en allt längre del av sina allt kortare liv.

Och låt oss säga som det är: Hur kan en höjd pensionsålder genomföras när kroppen för många av dem som jobbar inom dessa branscher inte ens håller till 65? Tendensen är i dag precis tvärtom: Arbetslivet blir allt tuffare, och fler bestämmer att de måste gå i pension tidigare trots att det ekonomiskt är mycket ogynnsamt. Det borde man ta tag i.

Fru talman! Pensionssystemet funkar inte, inte för att pensionsåldern har varit för låg utan för att pensionerna är för låga. Var fjärde person får ångest av att få hem det orangefärgade kuvertet, och 13-åringar känner att de måste börja spara till sin pension. Det är en befogad oro. De som går i pension i dag kommer endast att få halva slutlönen.

Fru talman! Varför är det alltid de äldre som ska få det sämre? De som har slitit och byggt landet får betala när de som har vill ha ännu mer. Det är skamligt.

Vi svenskar arbetar i dag längst i hela EU. Samtidigt ligger vi i botten när det gäller nivån på pensionerna. Vi har störst andel fattigpensionärer i Norden. Nära hälften av alla kvinnor som är ålderspensionärer i dag har del av garantipensionen, alltså det lägsta skyddet som finns.

Den höjda pensionsåldern kommer inte heller att betala sig i pensionskuvertet för den som jobbar som exempelvis undersköterska. Den kommer knappt att märkas i plånboken. Enligt Kommunals beräkningar ger varje enskilt arbetat år efter 66 års ålder bara ungefär 150 kronor mer i månaden för deras medlemmar.

Orsaken till att vi har den här situationen är att systemet är underfinansierat. Det är huvudorsaken till att vi har så låga pensioner. Det har en betydligt större påverkan än pensionsåldern. Det är därför du kan arbeta ett helt liv och ändå få en pension som inte är mer än hälften av din lön.

Vänsterpartiet vill att inbetalningarna till pensionssystemet höjs. Skatten ska också vara lika oavsett vad inkomsten kallas. Straffskatten som pensionärerna i dag betalar ska bort, och skatteklyftan mellan pensionärer och andra löntagare ska slutas. Det måste gå att leva på sin pension efter ett helt arbetsliv.

Fru talman! Över 300 000 svenska pensionärer riskerar att hamna under EU:s fattigdomsgräns. Varannan kvinna som jobbat hela sitt yrkesliv får så låg pension att hon har garantipension. Garantipensionen är i dag konstruerad så att de som lever på den halkar efter den övriga befolkningen. Sedan garantipensionen infördes 2003 har pensionärer med garantipension i genomsnitt haft en real inkomstökning på 15 procent, att jämföra med 45 procent för förvärvsarbetare.

Fru talman! Det är människor vi pratar om. I Expressen för ett tag sedan beskrev några pensionärer hur deras vardag ser ut:

Jag har inte råd att äta fisk, säger Jeniffer, 66.

Julklappar till barnbarnen köper jag bara vart femte år.

Jag önskar att jag kunde ha lite roligt för mina pengar, inte bara överleva, säger Kerstin, 66.

Fru talman! Regeringen skapar ökad ojämlikhet. Samtidigt som man gör på tok för lite för pensionärerna sänker man nämligen skatterna för de redan rika. Att ta bort värnskatten kostar drygt 6 miljarder per år. För bara

lite drygt halva den summan hade man kunnat bifalla vårt förslag – men nej. I stället väljer regeringen att fortsätta ge till dem som har de allra högsta inkomsterna.

De nya skattesänkningarna för i år är enorma. Men pensionärerna får vänta. Hela straffskatten tas inte bort. I stället väljer januaripartierna till exempel att lägga den summan, och faktiskt lite till, på en nedsättning av arbetsgivaravgiften för alla unga mellan 19 och 23. Enligt alla bedömare är detta rena slöseriet. Inte ett jobb till kommer det att skapa, pengarna går i sjön och de äldre får stå tillbaka. Men man måste ju prioritera.

Jag tror nog, fru talman, att om man skulle fråga ungdomarna själva skulle de hellre se att mormor och morfar fick det bättre ställt. Det tycker nog alla, utom möjligen Sveriges riksdag och McDonalds restaurangkedja. För dem blir det julafton varje dag de kommande åren.

Fru talman! Varje pensionär ska ha råd att leva gott – julklapp till barnbarnen, den extra guldkanten till sig själv, äta lite godare mat, leva och inte bara överleva. Endast det bästa är gott nog åt pensionärerna.

Vänsterpartiet vill höja pensionerna. Vi vill ha ett annat, rättvist pensionssystem. Vi ser regeringens liggande förslag om att tillskjuta en slant till pensionen som någonting bra. Men det bevisar också det vi länge har sagt, nämligen att systemet inte fungerar. Det måste göras om. Höj inbetalningarna till systemet och se till att det blir en rimlig fördelning mellan pensionärer, är vad vi föreslår.

Vänsterpartiet gör inte skillnad på pensionärer och pensionärer, och därför föreslår vi givetvis också att ersättningen höjs och att straffskatten tas bort för landets så kallade sjukpensionärer, alltså de som har sjukersättning. Dessutom ska även de såklart omfattas av det höjda taket i bostadstillägget.

Fru talman! Vi vill höja garantipensionen med 800 kronor per månad i ett första steg. Det kommer framför allt att gynna arbetarkvinnor. Vi får höra att det är dåligt för att respektavståndet inte upprätthålls. Men det avståndet kan man väl inte upprätthålla genom att de som har det sämst får ännu mindre? Det är inte en klok politik. Det är inte att ta ansvar. Kvinnor som har jobbat deltid för att ta hand om barn och familj ska inte behöva betala ett högt pris för det.

Vänsterpartiet är här oenigt med bland annat Kristdemokraternas partiordförande som säger om kvinnor som har jobbat deltid och får lägre pension: ”Gör andra val, få annat resultat.”

Fru talman! Sångtexten går: ”Så låt de sista ljuva åren bli de bästa i vårt liv.” Men det gäller inte alla. Vänsterpartiet vill ändra på det. Jag hänvisar till vårt särskilda yttrande.

Anf. 206 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! En bra pension för både dagens och framtidens pensionärer – det är vad Kristdemokraternas politik syftar till. Hur vi tänker att vi ska kunna genomföra detta redovisas bättre i Kristdemokraternas partimotion än vad jag kan göra under de få minuter som jag tänkte uppehålla er här.

Vi har även ett särskilt yttrande som jag hänvisar till, och det beror på att vi inte deltar i det beslut som fattas i och med att våra egna ramverk för budgeten redan har fallit.

För oss kristdemokrater har pensionärernas ekonomi alltid varit ett prioriterat område. Möjligheten att som senior få leva ett aktivt och tryggt liv

har många gånger med just ekonomin att göra. Under alliansregeringarna förhandlade vi fram fem sänkningar av skatten på pensioner och därutöver tre höjningar av bostadstillägget för pensionärer.

Vi kristdemokrater har sedan, i budget efter budget, lagt fullt ut finansierade förslag som visar hur man kan ta bort skillnaden mellan skatt på arbete och skatt på pension – i motsats till regeringens förslag där denna skillnad fortfarande kvarstår.

Tillsammans med Moderaterna och med stöd av Sverigedemokraterna såg vi till att alla pensionärer, inte bara de med en pension över 17 200 kronor, fick del av skattesänkningar genom budgeten 2019. I samma budget satte vi också stopp för den särskilda löneskatt för äldre som infördes av Löfvenregeringen, alltså extraskatten för de seniorer som kan och vill fortsätta jobba som sjuksköterskor, lärare och så vidare.

Vi vill gå vidare och införa något som vi kallar för förstärkt jobbskatteavdrag för dem som är 69 år och äldre. Det innebär att vi ser till att den som kan och vill jobba i den åldern får 1 000 kronor mer i plånboken vid en månadsinkomst om 20 000 kronor. Vi tror att det är viktigt att man skickar tydliga signaler om att svensk arbetsmarknad behöver seniorerna. Vi behöver uppmuntra dem, och det är också det som skattelättnaden syftar till.

Fru talman! Jag konstaterar att det är lätt för den som vill att se och kontrollera att kristdemokrater prioriterar de äldres situation, inte bara när det är valrörelse.

Fru talman! Jag tänkte uppehålla mig vid det här med jämställda pensioner. Det är viktigt. Det är ett faktum att dagens kvinnliga ålderspensionärer i regel har lägre pensioner än männen. Det tittar vi nu på i Pensionsgruppen.

Samtidigt finns de som tror att kvotering av föräldraledigheten skulle kunna vara en lösning. Problemet är att det inte stämmer. I dessa coronatider är det många nyheter som inte uppmärksammas, så ock en rapport från KPA Pension som släpptes för nästan exakt en månad sedan. Där visar KPA att reformen, även i ett parhushåll där makarna delar nästan exakt lika på föräldraledigheten, inte leder till jämställda pensioner. KPA konstaterar i sin utvärdering av reformens effekter att de är små, särskilt på den framtida ålderspensionen.

Allt det här beror på att det ekonomiska utfallet för kvinnor blir alldeles för litet även om de tar ut väldigt mycket mindre av föräldraledigheten. Det beror på att det inte får någon effekt på löneinkomsten. KPA konstaterar att vill vi ha jämställda pensioner, och det vill väl alla i den här kammaren, tror jag, måste vi se till att löneinkomsten påverkas.

Fru talman! Jag vill passa på att nämna tre förslag som vi kristdemokrater driver på för och som skulle leda till mer jämställda pensioner.

Sedan 1999 finns i pensionssystemet, tack vare ett initiativ från oss kristdemokrater, en rätt att tillgodoräkna sig pensionsrätt för så kallade barnår. Vi vill utöka dagens gräns på fyra år till fem år för den förälder som haft en lägre inkomst. Dessa är oftast kvinnor. Vi vet också att många i dag fortsätter att jobba deltid även efter barnets fyraårsdag. Kvinnorna är överrepresenterade, så även här skulle kvinnorna få en bättre pension.

Vi vill också stärka pensionsrätten. Vi vill höja dagens 75 procent till 85 procent när det gäller den generella jämförelseinkomsten. Det skulle hjälpa dem med lägst inkomster att få en bättre och högre pensionsrätt.

Pensionsmyndigheten har kikat på de här två förslagen och konstaterar att gapet mellan mäns och kvinnors intjänande till den allmänna pensionen faktiskt minskar med de här förslagen.

Det tredje förslaget är att vi vill att premiepensionen med automatik ska delas lika mellan föräldrar så länge de har gemensamma barn som inte har fyllt tolv år. Vill man inte dela den lika får man ansöka om detta. Egentligen blir det alltså precis tvärtom mot hur det fungerar i dag.

Fru talman! Kristdemokraternas budgetalternativ när det gäller detta utgiftsområde innebär också att vi tar bort undantagsregeln för flyktingar och andra skyddsbehövande vad gäller kvalificering till garantipension. Vi har också en förstärkning av ekonomin för pensionärer med små marginaler genom att vi finansierar en höjning av taket i bostadstillägget till pensionärer till 7 500 kronor för ensamstående och 3 750 kronor per person för sammanboende.

Anf. 207 TERESA CARVALHO (S):

Fru talman! Den som har arbetat och slitit ska kunna gå i pension och känna trygghet med en rimlig inkomst. Vi socialdemokrater gick till val på att höja pensionerna, för vi ser att alldeles för många får en alldeles för låg pension. Pensionerna måste höjas, och vårt mål är att de på sikt ska motsvara minst 70 procent av slutlönen. Vi kommer inte att ge oss förrän vi har nått dit.

Det här året har vi framför allt höjt inkomsterna för de pensionärer som har det allra sämst ställt, alltså de som av olika skäl inte har haft möjlighet att tjäna in en tillräcklig pension genom arbete. För dem, varav många är ensamstående kvinnor som tagit ett stort ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet i en tid då samhället såg annorlunda ut, finns ett grundskydd som är nödvändigt för att alla ändå ska ha en dräglig inkomst.

För knappt ett år sedan förstärkte vi det grundskyddet, både genom höjd garantipension och höjt tak i bostadstillägget, i enlighet med överenskommelsen vi tidigare hade slutit i Pensionsgruppen. Det innebar att 675 000 av landets pensionärer fick en stärkt ekonomi med upp till en bra bit över 1 000 kronor i månaden.

Nu tar vi nästa steg på agendan för höjda pensioner. Vi socialdemokrater infriar därmed vårt kanske viktigaste vallöfte. Vi inför ett nytt inkomstpensionstillägg för dem som jobbat och slitit ett helt arbetsliv men som ändå får ut en låg pension. Många gånger skiljer det sig faktiskt inte så mycket i inkomst mellan en pensionär som har arbetat och slitit hela livet med en relativt låg lön och en som inte har arbetat alls. Det så kallade respektavståndet är alltså orimligt litet i dag.

Det var visserligen angeläget att höja inkomsterna för dem som har det allra sämst ställt, men det ska naturligtvis också löna sig att ha arbetat. Det är en fråga om rättvisa och anständighet. Det är därför som vi inför inkomstpensionstillägget, som är riktat till de pensionärer som har byggt vårt land men som får en för låg pension, vilket är ungefär hälften av landets pensionärer. Det handlar om undersköterskor som har slitit i vården och omsorgen med att ta hand om våra nära och kära, barnskötare och förskollärare som har tagit hand om våra barn, busschaufförer som har sett till att kommunikationerna till och från arbetet har fungerat och väldigt många fler som har kämpat på dag efter dag, trots tuffa arbetsvillkor, deltidarbete och låg lön. Det är omständigheter som påverkar pensionen ne-

gativt. För just den grupp som har en relativt låg inkomstpension, i spannet 9 000–17 000 kronor i månaden, kommer pensionen att höjas med upp till 600 kronor per månad.

Fru talman! Jag vill på förekommen anledning, eftersom jag får många frågor kring detta, passa på att understryka att pensionstillägget inte kommer att göra att exempelvis bostadstillägget sänks eller hemtjänstavgiften höjs. Det är något som vi särskilt har tagit hänsyn till i bestämmelserna kring inkomstpensionstillägget.

Fru talman! Det höjda grundskyddet och det nya pensionstillägget är och har varit viktiga steg för oss socialdemokrater i vår agenda för att höja pensionerna, men vårt mål är som sagt att pensionerna ska höjas betydligt mer än så. Vi ser att pensionssystemet är underfinansierat och menar att en rejäl pensionshöjning inom ramen för pensionssystemet snarare än via statsbudgeten kräver att vi också höjer avsättningarna till pensionssystemet. Högre inbetalningar skulle ge högre utbetalningar. Än så länge har det inte funnits politiska förutsättningar att göra det, men vi är mycket positiva till att Pensionsgruppen har kommit överens om att göra en översyn av avgiftsfrågan. Vi är mycket angelägna om att komma framåt i den delen.

Samtidigt måste vi såklart komma ihåg att pensionen är en avspiegling av arbetslivet. Därför är det oerhört viktigt att förbättra arbetsförhållandena så att alla faktiskt kan arbeta ett helt arbetsliv. Vi måste se till att möjligheterna att ställa om blir fler, men att den som är sjuk eller utsliten och inte har möjligheter att sadla om kan känna trygghet från kringliggande socialförsäkringar. I dag är det dessvärre många, framför allt kvinnor, som vittnar om motsatsen.

Ingen ska behöva nalla av sina pensionspengar i förtid, för det får katastrofala följder i form av låg pension på äldre dar. Pensionssystemet kan inte kompensera för vare sig ett ohållbart eller ojämnt arbetsliv. I stället måste vi se till att det är sjysta villkor, löner och förutsättningar som gäller på arbetsmarknaden, men det tror jag förtjänar en helt egen debatt.

Fru talman! Pensionen ska vara något att se fram emot. Vi ska ha ett tryggt och starkt samhälle som ger tillbaka när du har gjort ditt. Vi socialdemokrater är inte nöjda. Därför fortsätter vi det påbörjade arbetet med att höja pensionerna både för dagens och för morgondagens pensionärer.

Därmed vill jag passa på att yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 208 SOLVEIG ZANDER (C):

Fru talman! Ekonomisk trygghet vid ålderdom utgår i princip från två olika delar. Den ena är den pension vi får när vi har arbetat ett yrkesliv och tjänat in den, den andra är en ersättning som vi får från staten, den så kallade garantipensionen, om vi inte har kunnat arbeta. Syftet är att det ska vara arbetsinkomsten som ger det mesta, som vi hört alla föregående talare säga. Men det är då beroende av vilken inkomst vi har haft och om våra arbetsgivare har betalat in till tjänstepensionen. Det är det inte alla arbetsgivare som gör, och det är få som vet att man ska fråga om det betalas in till tjänstepension. Därför är det speciellt viktigt att vi informerar våra ungdomar om att man ska fråga arbetsgivaren om tjänstepensionen.

Om man har haft en låg inkomst, som de flesta kvinnor har, blir också pensionen låg. Det betyder att de personer som inte har haft en hög inkomst framför allt är kvinnor, och då kan man undra varför kvinnoyrkena ska

vara de lägst betalda. Det har vi faktiskt ett ansvar att tillsammans göra något åt.

För ett år sedan höjdes garantipensionen, en ersättning om man inte har arbetat, och som vi hörde nyss höjdes också bostadstillägget. Det är bra, och jag är stolt över att ha varit en av dem som verkligen har drivit på i frågan. För mig handlar det om jämställdhet. Det är mest kvinnor som får ta del av garantipensionen, och det är dem oerhört väl unt. Men det behöver göras mycket mer.

Det är en rättighet att få ett bostadstillägg. Det är många garantipensionärer som inte ansöker om bostadstillägg. Jag vill betona att det är en rättighet och inte ett bidrag. Därför borde alla som har rätt till bostadstillägg få en uppmuntran att ansöka om det.

Herr talman! Höjningen av garantipensionen är som sagt väldigt bra, men den innebär att de som har jobbat ett helt yrkesliv inte får så mycket mer. Av det skälet har jag och Centerpartiet drivit på för att rätta till det. Jag beklagar att regeringen inte har prioriterat detta. Som vi hörde nyss av Teresa Carvalho har regeringen i stället medverkat till att vi har fått ett pensionstillägg som ska betalas ut till dem som har en inkomst på 9 000–17 000 kronor, och naturligtvis går den största delen till dem som tjänar mest. Det är ett avsteg från pensionssystemet, där det är yrkesinkomsten som ska spegla vilken pension man får.

Vi i Pensionsgruppen har naturligtvis bifallit pensionstillägget, men vi är överens om att vi ska utarbeta ett långsiktigt sätt att öka respektavståndet. Regeringen har ännu inte tagit upp den diskussionen, trots att jag och flera med mig har framhållit hur viktigt detta är. Vi hörde också att Teresa Carvalho sa att det är viktigt. Då skulle jag vilja se ett initiativ från regeringens sida till just detta.

Fru talman! Just nu arbetar vi i Pensionsgruppen intensivt med och diskuterar hur ett upphandlat fondtorg ska bli verklighet. För mig och Centerpartiet är det valfriheten som är viktigast i sammanhanget. Det betyder att man måste informera och förenkla för alla som vill att kunna välja fonder, så att man inte automatiskt hamnar i förvalet, den så kallade Såfan som staten har hand om.

Ett litet tips till socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi, som jag hoppas lyssnar till detta någon gång, är att kolla med LO, vilket borde vara en enkel kontakt. Deras tjänstepensionsavtal innebär att de varje år meddelar pensionsspararna att de kan byta från förvalet till ett eget val.

Jag måste nämna ytterligare en sak, och det är att regeringen måste informera om hur viktigt det är att förstå vårt pensionssystem. Regeringen hade som mål, vilket står i betänkandet, att fler skulle ha kunskap om livsinkomstprincipen för att kunna påverka sin pension. Trots att fler har gått in på minpension.se, den möjlighet som finns för att ta del av sin pension, har kunskap om livsinkomstprincipen inte ökat för vare sig kvinnor eller män. Detta konstaterar regeringen själv.

Det behövs med andra ord verkligen mer information. Det behövs på olika sätt både tidigt i livet och under hela livet. Man måste ge verktyg till människor om hur de kan påverka vårt unika pensionssystem.

Jag och vi i Centerpartiet har flera gånger påpekat detta och sagt att det viktiga är att man får veta vad som händer om man arbetar deltid eller om man tar ut lång föräldraledighet. Man måste få veta vad företagare ska tänka på och hur fort ungdomar måste komma in i yrkeslivet. Jag är ärligt

bekymrad över detta och undrar varför regeringen inte jobbar med detta. De konstaterar ju att det är ett problem att svenska folket inte känner till pensionssystemet.

Detta var mina rekommendationer till regeringen. Det är dock ett betänkande vi har att behandla, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 209 MARIA MALMER STENERGARD (M) replik:

Fru talman! Jag tänker inte ta replik på Solveig i sak. Det skulle jag aldrig våga när det gäller pensionsfrågan. Men framför allt tycker vi väldigt lika.

Jag begärde replik av en annan anledning. Du, Solveig, har nämligen lämnat det väldigt tråkiga beskedet att du tänker sluta i riksdagen vid årsskiftet efter 14 år i riksdagen och efter 14 år i socialförsäkringsutskottet.

Jag kommer aldrig att glömma första gången jag lyssnade till dig här i kammaren under en debatt om pensionerna. Det är inte lätt att bli trollebunden i en pensionsdebatt, men det blev jag faktiskt när jag lyssnade till dig. Du har enormt djupa kunskaper, och det märks verkligen att du brinner för att vårda vårt gemensamma pensionssystem och för att stärka pensionerna. Du delar väldigt frikostigt med dig av dina kunskaper.

Ditt hårda arbete här i riksdagen, i utskottet och i Pensionsgruppen har verkligen gjort skillnad. Jag vet att du har gjort ett avtryck som kommer att märkas under många år framöver.

Eftersom vi inte träffas i utskottet i dessa märkliga tider tar jag tillfället i akt i denna din sista pensionsdebatt, i alla fall som riksdagspolitiker här i kammaren, att å utskottets vägnar rikta ett innerligt stort och varmt tack för ditt fina arbete och för gott kamratskap i utskottet.

Nu blir du snart själv pensionär. Jag är säker på att du kommer att vara mycket representativ för dagens pigga och aktiva seniorer och inte sitta still särskilt mycket. Men som du själv har sagt får du nu äntligen leva i nuet. Du behöver inte vakta telefonen hela tiden. Och du kan låta familjen få ta plats. Det är något som vi verkligen unnar dig.

Jag vet att jag talar för hela utskottet när jag säger att vi kommer att sakna dig väldigt mycket. Stort lycka till med allt som du tar dig för! Man ska naturligtvis lämna över en jättestor bukett, men vi vill inte att du glömm oss. Jag har därför försökt att skaffa något som är lite mer varaktigt. Jag tänker inte lämna över det, för det gör man inte i coronatider. Den står här bredvid.

(Applåder)

Anf. 210 SOLVEIG ZANDER (C) replik:

Fru talman! Vad säger man? Jag blir nästan gråtfärdig. Jag har verkligen tyckt att det har varit roligt att vara i riksdagen, varje dag och varje sekund. Jag har inte klagat en enda dag när jag har fått lov att åka hit.

Jag ska erkänna att det jag kommer att sakna allra mest är Pensionsgruppen och det jobb vi gör där. Det är på riktigt, och vi gör skillnad. Det är något som alla har nytta av. Jag önskar er i Pensionsgruppen ett varmt lycka till. Jag kommer att tänka på er många gånger.

Jag kommer att sakna riksdagen. Men jag ska delta i ytterligare en debatt – jag lovar att jobba till sista dagen – och därför tänker jag inte tacka för mig just nu.

Tusen miljoner tack, Maria! Du är fantastisk.

Anf. 211 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vet inte om jag får möjlighet att tacka dig, Solveig Zander, och därför vill jag passa på att tacka för ditt arbete här i riksdagen. Och jag önskar lycka till med det aktiva livet som pensionär.

Anf. 212 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Det är inte lätt att komma efter en sådan hyllning. Det är heller inte lätt att komma efter en sådan eminent talare i detta ämne.

Fru talman! Först och främst vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Ingen ska behöva vara orolig för sin ekonomi när man blir äldre. Vårt pensionssystem är ett av världens mest stabila, och det bygger på långsiktiga överenskommelser och på arbetet som gjorts av Pensionsgruppen. Gruppen har arbetat väldigt länge, och Solveig har absolut varit en av pelarna i detta.

Det lönar sig i Sverige att arbeta och betala till pensionssystemet. Sverige har ett av världens mest stabila pensionssystem. Enkelt uttryckt finansieras dagens pensioner av dem som jobbar i dag, bortsett från premiepensionen som var och en sparar till själv. Just nu arbetar vi för att hitta ett ännu bättre system för valfrihet och frihet. Ju mer man betalar in och ju senare man går i pension, desto mer får man i pension. Medborgarna skyddas på detta sätt mot politiska infall, och de tjänar på att arbeta mer och betala in skatt.

Nu tullas det dock lite på detta i och med det pensionstillägg som införs av regeringen, vilket Solveig Zander beskrev väl före mig. Det naggar systemet i kanten när man lägger in filer utanför systemet.

Det grundläggande är att alla kan ha en dräglig ekonomisk situation på sin ålders höst, oavsett om man som enda möjlighet har haft ett lågavlönat arbete under livet, om man bara haft möjlighet att arbeta en kort period av livet eller om man av någon anledning över huvud taget inte har haft möjlighet att arbeta under sitt liv. Grundtryggheten måste finnas till för alla genom det som kallas garantipension.

Det är här som det så kallade respektavståndet kommer in. Med ett vettigt golv i pensionen för alla måste det ändå vara en betydande skillnad om man arbetar under ett långt arbetsliv eller inte, men skillnaden ska vara uppåt från golvet. Man ska inte sänka golvet för dem som redan har det svårt.

Bostadstillägget är ett mycket viktigt stöd för pensionärer med låg pension. Det höjs för att stärka ekonomin för dem med låga pensioner. Det gäller både ersättningsnivån och taket för den högsta hyra som kan ersättas. Det ger mer pengar i plånboken och ökar pensionärers möjlighet att flytta till en trygg och mer tillgänglig bostad. Men det finns så många hinder för att det här ska kunna fungera fullt ut, till exempel den så kallade flyttskatten. Det finns en rad olika saker som vi måste fortsätta hyvla ned. Vi måste också se till att bostadsbidraget faktiskt söks. Solveig Zander var inne även på detta.

Det är bra att skatten sänks och att bostadsbidragen höjs för många ålderspensionärer nästa år. Det är dock inte tillräckligt, för det träffar inte tillräckligt många och inte tillräckligt bra. Sedan måste jag som funktionsrättspolitisk talesperson för Liberalerna ändå få framhålla i denna debatt att det är dåligt – för att inte säga mycket dåligt – att den sänkta skatten

och de höjda bostadsbidragen nästa år inte gäller dem som har sjuk- och aktivitetsersättning, fru talman. Det handlar om dem som förr kallades förtidspensionärer. Detta måste regeringen återkomma till i kommande budgetar, och gärna redan i en tilläggsbudget. Det är nämligen viktigt; detta ställer människor med otroligt svag ekonomi utanför.

Fru talman! Äldre människors kunskap, kompetens och erfarenhet måste tas till vara inte bara i pensionärlivet utan redan i arbetslivet. Därför arbetar vi för att åldersgränsen som anger hur länge man har rätt att vara kvar på jobbet ska höjas, och det är nu bestämt att gränsen kommer att höjas från 67 till 71 år. På sikt bör pensionsåldern och rätten – inte skyldigheten, utan *rätten* – att stanna kvar i arbetslivet knytas till det som Maria Malmer Stenergard var inne på, nämligen medellivslängdens utveckling. Det borde bli en automatik i det. Den som arbetar efter 65 bör enligt oss liberaler inte betala högre skatt utan lägre.

Delegationen för senior arbetskraft, fru talman, har haft regeringens uppdrag att komma med förslag om hur vi kan verka för ett mer inkluderande och åldersoberoende synsätt. De konstaterar att en av tre seniorer vill arbeta längre, att äldres hälsa har förbättrats dramatiskt, att äldre är bättre utbildade, att arbetsmiljön har förbättrats och att det är ekonomiskt fördelaktigt att arbeta längre. Samhället, det vill säga vi alla, behöver dessutom den arbetskraften för att fortsätta ha råd med de sociala välfärdstjänsterna.

Delegationens bedömning är att seniorernas kunskaper och erfarenheter behöver tas till vara på ett bättre sätt. Arbetsgivares attityder till senior arbetskraft måste bli mer positiv, och här behöver staten faktiskt gå före. Staten är dålig på att ha kvar åsrikt arbetskraft och kan bli mycket bättre på det. Den kan leda utvecklingen mot ett längre arbetsliv. Här har också regeringen en viktig uppgift att fylla – att faktiskt visa att man går före.

De åsrika som arbetar vidare i dag återfinns bland egenföretagare och människor i fria yrken. De arbetar så länge de är efterfrågade, orkar och tycker att arbetet är roligt. En god arbetsmiljö och flexibilitet i slutet av arbetslivet är väldigt viktigt. Det här förslaget påminner mycket om de förslag som före detta socialministern Gustav Möller lade fram i inte just denna kammare, men väl i riksdagens kammare, redan 1964. Nu, fru talman – 56 år senare – måste förslagen faktiskt bli verklighet.

År 2016 skrev nobelpristagaren Arvid Carlsson, 93 år gammal, så här i boken *Åsrika*: ”Vi lever i ett samhälle där vi är måna om att utnyttja resurser effektivt. Hos äldre finns en enorm mängd resurser tillgängliga, som dessutom inte har något emot att användas. Det är konstigt att vi i Sverige är så efterblivna och inte inser vilket slöseri det är. Att tvinga bort äldre från arbetsmarknaden är det värsta.”

Det tycker vi liberaler också, fru talman.

Anf. 213 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Jag har ett ganska långt manus och hade tänkt börja med att prata om coronaåret, men jag tror att jag stryker det. Jag nöjer mig med att säga att den här pandemin och det här året har visat, om något, att vi behöver ta bättre hand om våra äldre och våra pensionärer. Jag tycker att det är viktigt att nämna i det här sammanhanget.

I Pensionsgruppen har vi enats om att arbeta för höjda, hållbara, trygga och faktiskt också jämställda pensioner. Det är saker som Miljöpartiet står bakom och som vi gick till val på. Vi vill genomföra dem. Vi har ett pensionssystem i Sverige som är i grunden robust, och vi har en politisk enighet och bredd bakom systemet. Finansieringen ligger huvudsakligen utanför budget, vilket garanterar långsiktighet, trögrörlighet och en trygghet.

Trögrörligheten är bra, men den har också ett pris: Nu, långt efter att överenskommelsen gjordes, ser vi att pensionerna halkar efter den allmänna löneutvecklingen, att det alltjämt finns ett glapp mellan vad kvinnor och män får ut i pension och att vi fortfarande har för många pensionärer som har det påtagligt knapert. Då blir det med det system vi har ganska komplicerat att få de åtgärder på plats som vi behöver för att bibehålla det starka och framför allt trygga pensionssystem vi vill ha.

För det första behöver vi höja pensionerna och se till att pensionärerna, framför allt de som har det svårt, får en högre inkomst varje månad. På lång sikt handlar det om att öka inbetalningarna till pensionssystemet. Vi behöver höja pensionsavgiften, och det är en diskussion vi behöver ta – snart. Men oavsett när det sker får det reell effekt först om många, många år. En något snabbare lösning, som vi nu genomför, är att främja ett längre arbetsliv. Genom att arbeta längre och betala in mer till sin egen pension får varje nybliven pensionär också en reell höjning.

Det hjälper dock inte dem som redan är pensionärer. För den gruppen, och för den mest omedelbara effekten, finns det andra åtgärder. MP-S-regeringen har sedan den tillträdde för sex år sedan successivt raderat den pensionärsskatt som den borgerliga majoriteten införde. Vi har under den här mandatperioden också förstärkt grundskyddet för de pensionärer som har allra lägst pension, och i och med den här budgeten tas nästa steg i form av det pensionstillägg som direkt när det träder i kraft ger mer i plånboken för mer än hälften av Sveriges pensionärer. Det blir en omedelbar förstärkning med upp till 600 kronor i månaden.

På så sätt förstärker vi pensionerna på kort, medellång och lång sikt. Vi höjer pensionerna och bibehåller tryggheten i systemet.

För det andra handlar detta om systemets långsiktiga hållbarhet. Vi blir allt äldre, och de äldre blir allt friskare. Här kommer de längre arbetsliven och de höjda åldersnivåerna in igen. Pensionsåldern höjs, och en riktålder införs som successivt väntas öka.

För bara någon vecka sedan lämnade Delegationen för senior arbetskraft sitt slutbetänkande. Det betänkandet, och de många rapporter som delegationen har lämnat tidigare, visar att vi har goda förutsättningar för ett längre arbetsliv och ett produktivt arbetsliv upp i åren. Det är nyttigt och bra läsning. De som vill, kan och har möjlighet att arbeta längre ska få ökade möjligheter att göra det. Men vi behöver vidta åtgärder, alltifrån att radera hinder till att jobba med kompetensutveckling, omställning och det livslånga lärandet.

Just det där sista har regeringen nu också aviserat en lagändring för som innebär att landets lärosäten kommer att behöva ta ett större ansvar för det livslånga lärandet. Men det gäller även andra utbildningar – Miljöpartiet gick till val på att underlätta studier på till exempel yrkeshögskolan genom ett riktat studiemedel för personer mitt i arbetslivet. Vi kallar det utvecklingstid. Det förslaget försvann tyvärr i ett, tycker jag, tragiskt po-

litiskt spel där Vänsterpartiet gick ihop med Sverigedemokraterna och fick med sig M och KD.

Vi jobbar dock vidare med att möjliggöra för yrkesaktiva att studera vidare utan att gå ned alltför mycket i inkomst och därmed möjliggöra ett längre arbetsliv. Ett hållbart pensionssystem kräver nämligen ett hållbart arbetsliv där vi orkar arbeta till pensionsåldern, där vi har möjlighet att utvecklas i kapp med tekniken och kraven och där återhämtning ingår.

Fru talman! Det hållbara pensionssystemet handlar dock även om hur vi placerar våra pensionspengar.

Förra veckan fyllde Parisavtalet fem år. Det framstår tyvärr som alltmer hopplöst att klara 1,5-gradersmålet. Men med gemensamma insatser kan vi fortfarande klara åtminstone det alternativa 2-gradersmålet. Men då måste vi se till att motverka utsläppen.

Här spelar våra investerade pengar en stor roll. Vi har skärpt kraven på hur AP-fonderna kan och får placera. Vi kommer att behöva ytterligare skärpningar för klimatet, miljön och den biologiska mångfalden, men också för trygghet och mänskliga rättigheter globalt.

Fru talman! Samspelet mellan pensionssystemet och arbetslivet blir också tydligt när vi för det tredje diskuterar jämställdhet och jämlikhet.

Pensionssystemet är i grunden, eller åtminstone i teorin, könsneutralt. Det är inte i pensionssystemet, utan i arbetslivet, som orättvisorna växer. Men i praktiken fungerar ju pensionssystemet så att det reproducerar, och i vissa fall förstärker, orättvisorna från arbetslivet.

Våra pensionärer är inte jämställda. Männen har högre pensioner. Kvinnorna har i högre utsträckning garantipension, och tillhör alltså den grupp som har det allra svårast. Den här ojämställdheten följer med upp i inkomstnivåerna.

Motsvarande problem finns mellan socioekonomiska grupper. Pensionssystemet vidarebefordrar, och förstärker, ojämlikheten. Vi har många pensionärer som har det rätt bra. Men vi har för många som har det riktigt knapert.

Åtgärder för en mer jämställd och jämlik ålderdom behöver göras genom hela livskedjan från förskolan och skolan, genom den högre utbildningen och arbetslivet, men också i pensionssystemet.

För att avsluta: Inkomstpensionstillägget är en åtgärd på kort sikt. På längre sikt behövs andra åtgärder för mer rättvisa pensioner. De diskussionerna behöver vi återkomma till. Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 214 LINDA LINDBERG (SD):

Fru talman! Jag vill passa på att tacka min goda kollega för ett tydligt och bra framförande av vår politik på pensionsområdet.

Jag vill samtidigt förtydliga att vi har en alldeles för stor del fattigpensionärer i Sverige. Vi har också flera hemlösa äldre, något som berör mig på ett dåligt sätt. Detta är inte minst resultatet av den förda politiken på området.

Här står Socialdemokraterna och slår sig för bröstet och tar fram åtgärder och förslag mot sin egen förda politik, om man tittar tillbaka. Men det är bra att man nu ser situationen med klara ögon och kommer med konkreta förslag, även om alla inte alla gånger är helt förankrade långsiktigt.

Vad som är anmärkningsvärt är att ledamöter i landets regeringsparti inte kan läsa en budgetmotion och i synnerhet inte en motion om ett utgiftsområde. Vi sverigedemokrater stärker garantipensionen i vårt förslag och ingenting annat.

Vi stärker garantipensionen med 800 kronor. Det resulterar i att man i andra ändan får sänkta kostnader inom bostadstillägget. Det är så det fungerar. Man tillför pengar i en pott, och då minskas det i en annan pott. Detta är klart och tydligt utifrån siffror från riksdagens utredningstjänst.

Det är vad jag vill förtydliga. Jag tycker att det är en ful retorik av Socialdemokraterna. Jag har inga problem att ta kritik om ni tycker att vår politik inte är korrekt. Men det är fult att man hittar på egen politik som vi inte står för.

Anf. 215 TERESA CARVALHO (S) replik:

Fru talman! Jag får tacka Linda Lindberg för förtydligandet på de frågor som jag tidigare ställde till Jennie Åfeldt, som dessvärre inte kunde svara på frågorna.

Jag vet inte om det i och för sig blev så mycket klarare utifrån det svar som gavs från Linda Lindberg. Jag får väl helt enkelt ställa samma fråga.

När man läser Sverigedemokraternas budgetmotion är det mycket riktigt tydligt att ni anslår ett högre anslag till garantipensionen. I andra änden sänks kostnaderna för bostadstillägget.

Fru talman! Det var just detta jag ställde min fråga om. Jag undrade hur Sverigedemokraterna resonerar när man gör på det sättet. Man ger med den ena handen och tar med den andra.

Man försöker ge sken av att den enskilda pensionären får en förstärkning med 800 kronor i månaden. Men det är så mycket man höjer garantipensionen med i det förslag som lagts fram.

För den enskilda pensionären är det inte nödvändigtvis det som blir resultatet, eftersom bostadstillägget samtidigt sänks. Det skulle jag gärna vilja ha ett svar på.

Anf. 216 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Fru talman! Det är precis så det är. Det är ingenting som är unikt. Det är precis samma sak när regeringen höjer garantipensionen, till exempel. Det är klart att resultatet blir att bruttoinkomsten stärks för respektive pensionär, vilket resulterar i att man kan få ett sänkt bostadstillägg.

Detta är siffror som baseras på riksdagens utredningstjänst och ingenting som Sverigedemokraterna själva står och hittar på. Det står också ganska tydligt i betänkandet, inte minst på sidan 20, att det är effekter utifrån framlagda förslag.

Nej, vi sänker inte bostadstillägget för våra pensionärer. Vi går inte fram med sådana förslag. Vi går fram med ett förslag där vi höjer garantipensionen med 800 kronor.

Anf. 217 TERESA CARVALHO (S) replik:

Fru talman! Nu säger Linda Lindberg i sitt replikskifte både att man inte sänker bostadstillägget och samtidigt att man gör det. Det är vad som blir effekten.

Jag vill också förtydliga att det inte var så när regeringen för ett år sedan höjde grundskyddet. Då tog vi det i beaktande i de bidragsgrundande bestämmelserna i bostadstillägget så att den inverkan inte skulle uppstå. Vi höjde samtidigt fribeloppet i bostadstillägget med motsvarande belopp som garantipensionen höjdes.

Det kan jag inte utläsa från Sverigedemokraternas budgetmotion eller RUT-rapporten som det hänvisas till och som Sverigedemokraterna har gjort. Då blir effekten att Sverigedemokraterna ger med ena handen och tar med den andra.

Anf. 218 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Fru talman! Så kan man tolka det. Man kan absolut gå fram med ytterligare satsningar. Men saken är att vi inte går fram med förslag om att sänka och försämra det för landets pensionärer, utan snarare tvärtom.

Vad som också är anmärkningsvärt är att regeringen har styrt och att Socialdemokraterna har styrt landet i så många år, och vi ser en så stor andel fattigpensionärer.

Det är så många kvinnor som lever på existensminimum via garantipension eller väldigt låga pensioner. Det är ingenting som vi från Sverigedemokraterna i varje fall har någon skuld i. Jag tror nog att man ska vara lite mer ödmjuk i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

§ 11 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU3
Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn (prop.
2020/21:1 delvis)
föredrogs.

Anf. 219 ANN-SOFIE ALM (M):

Fru talman! Coronakrisen förvärras just nu. Många blir sjuka. Många sörjer sina älskade vänner och släktingar. Det är snart jul, och sorgen känns alltid lite extra tung vid de självklara familjehögtiderna.

Att våra äldre som behöver vara isolerade från närhet nu behöver närheten mer än någonsin är någonting som vi behöver tänka på allihop lite extra just nu.

I pandemins kölvatten faller företag ihop. Oron och den ekonomiska stressen är påtaglig då det tar alltför lång tid för företagsstöden att komma på plats.

Sverige har, förutom pandemin, en hög arbetslöshet och en grov kriminalitet att hantera. I Moderaternas budget fokuserar vi därför på att knäcka arbetslösheten och bekämpa kriminaliteten. Samtidigt innehåller den en krisbuffert som kan användas till att stärka sjukvården och att pressa tillbaka arbetslösheten när smittspridningen nu ökar igen.

Vi återupprättar arbetslinjen genom att strama åt bidragssystemen, införa bidragstak, se till att nyanlända kvalificerar sig in i välfärden samt växla ineffektiva skatteavdrag mot bredare skattesänkningar på arbete och investeringar. För allting hänger ihop.

Fru talman! Den ekonomiska familjepolitiken brukar hamna i en debatt om jämställdhet, där man menar att det är utformningen av systemet, föräldraförsäkringen, som bygger jämställdheten i vårt land. Men föräldraförsäkringen innehåller tvärtom inlåsnings effekter som hindrar en livslång jämställdhet.

Den som kan använda försäkringen för att vara hemma så länge som möjligt med sitt barn och förlorar då så pass mycket i sin totala livsinkomst att den kommer att ha svårt att klara sig på sin pension. Den här effekten brukar kallas för kvinnofällan eftersom det främst är kvinnor som är föräldralediga och halkar efter i livsinkomst.

Det behövs förändringar i försäkringens utformning för att bättre spegla det moderna föräldraskapet.

Med vetskapen om denna kvinnofälla och mitt i en brinnande pandemi där företag kämpar för att behålla sina verksamheter och där återstarten av Sverige kommer att kräva fler arbetade timmar valde regeringen plötsligt att prioritera familjeveckan.

Det är en reform som tar fullt friska och arbetsföra människor ut ur arbete för en extra semestervecka på bekostnad av – någonting annat. Jag förstår att regeringen försökte smyga ut remissen den 4 november, i skuggan av presidentvalet i USA.

Fru talman! Äkta jämställdhet kommer inifrån individen. Äkta jämställdhet är frihet att ha en egen ekonomi och att kunna fatta egna beslut över sin egen vardag. Det är när kvinnor och män naturligt äger lika mycket. Äkta jämställdhet är när ingen man, ingen kvinna, ingen religion och ingen tradition tvingar någon annan att förminska sina rättigheter eller att öka sina skyldigheter. Ingen ska heller fräntvingas sina möjligheter.

Fru talman! Äkta jämställdhet är när alla har samma skyldigheter, samma rättigheter och samma möjligheter.

Eftersom en riksdagsmajoritet här inne har gett budgetpolitiken en helt annan inriktning än den vi önskar avstår vi, fru talman, från ställningstagande när det gäller anslagsfördelningen inom utgiftsområde 12.

Men för den som är nyfiken på Moderaternas budget kan jag berätta att vi bland annat avskaffar efterlevandestödet för ensamkommande barn och ungdomar eftersom de redan försörjs av samhället genom placeringar i HVB-hem, stödboende och familjehem.

I Moderaternas budget som helhet stärks välfärden och tryggheten. Den innehåller också ett skattehöjarstopp för att inte hota en ekonomisk återhämtning.

Den klyfta i beskattning som finns mellan löntagare och pensionärer eftersom regeringen inför den tar vi moderater och kristdemokrater bort.

Vi måste framöver komma till rätta med myndigheternas svårigheter att bekämpa, bestrida och beivra det omfattande fusk med bidrag som i många fall bekostar kriminellas uppehälle på bekostnad av vanligt folks trygghet. Vi behöver göra reglerna i vårt socialförsäkringssystem mer flexibla för att passa även föräldrar som är företagare.

Med det, fru talman, vill jag önska fru talmannen med medarbetare och alla i utskottet, ledamöter och kansli, en riktigt god och omtänksam jul.

Anf. 220 LINDA LINDBERG (SD):

Fru talman! Nu ska jag debattera mitt favoritområde – familjeekonomisk politik.

Eftersom ramarna är satta och vi i Sverigedemokraterna vill gå över ramen lyfter vi i detta budgetbetänkande fram våra ekonomiska satsningar inom familjepolitiken i ett särskilt yttrande. Vi investerar 3 miljarder kronor mer än regeringen i ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Sverigedemokraterna har en vision om en barndomsgaranti, som innebär att samhället så långt det är möjligt ska garantera en trygg uppväxt för barn där barnets bästa alltid sätts i fokus. Barndomsgarantin sträcker sig över en rad olika politikområden men gäller inte minst vårt utskott, som hanterar den ekonomiska familjepolitiken.

Jag vill påstå att Sverige generellt sett har en generös ekonomisk familjepolitik och en i grunden god föräldraförsäkring. Med det sagt kan man inte luta sig tillbaka och tycka att den är fulländad. I en interpellationsdebatt med statsrådet Shekarabi menade han att familjepolitiken är bra och att ingen kräver någonting annat. Med andra ord var det slutdiskuterat.

Jag kan förstå regeringens och statsrådets hållning – de har ju en hel del annat att stå i – men från mitt perspektiv finns det mycket att förändra och förbättra inom familjepolitiken.

Fru talman! Vi pratar mycket om ett delat föräldraansvar, vilket är det absolut bästa för allas välmående. Jag vill nog våga påstå att föräldrar generellt sett har ett gott samarbete där man hjälps åt på bästa sätt. Skulle fallet inte vara så behöver kanske ytterligare insatser göras på andra områden som sträcker sig utanför vårt.

Sverigedemokraterna har även i denna budget lagt fram en rad förslag som skulle främja såväl delaktighet som jämlika förutsättningar för föräldrar.

Vi kan för enkelhetens skull börja tidigt, redan under graviditeten. Här vill vi lagstadga att såväl mammor som pappor ges laglig rätt till ledighet med ersättning för besök hos mödravården redan från det att graviditeten är bekräftad. I dag har man rätt till ersättning först de sista 60 dagarna. Det är sannerligen inget problem för en hel del föräldrar att ta ledigt om arbetsgivaren beviljar det, men för en del kan det innebära problem. Inte minst gäller detta männen.

Som med så mycket annat handlar det om en viljeinriktning samt att politiken menar allvar med jämlika förutsättningar. Därför menar vi att detta bör lagstadgas.

Vi anser också att samtliga gravida ska ha rätt till tio dagars graviditetspenning, vilket ger utrymme för att samla kraft och lugn och ro inför förlossningen. Detta är också ett förslag för att främja kvinnors hälsa.

Ytterligare ett förslag, som är nytt för i år, är att vi vill se ett utökat antal pappadagar, som man lite slarvigt kallar dem. Det är helt enkelt de tio dagar som den andre föräldern får och som oftast tas ut i direkt anslutning till födseln. I lagen kallar vi dem tillfällig föräldrapenning vid barns födsel eller adoption.

Med vårt förslag kan föräldrarna vara hemma tillsammans i ytterligare en vecka, och vår ambition på sikt är att det ska utökas med en vecka till så att familjen har en första gemensam samlad månad tillsammans.

Vi kan se att denna satsning kan ge flera effekter. Familjen får en längre start tillsammans, och genom att en vuxen till finns hemma och hjälper till att få ihop vardagen och alla dess nya rutiner faller allt på plats. Detta anser vi är en stor vinst. Har man dessutom ytterligare små barn hemma är det också ett stort ansvar att själv ta hand om hela familjen med ett nyfött barn.

Men viktigast av allt är att båda föräldrarna tidigt knyter band till den nya familjemedlemmen. Detta är oerhört viktigt. Satsningen blir alltså även en jämställdhetssatsning från vår sida.

Fru talman! Till detta vill vi även utöka antalet dubbeldagar från 30 till 60; det är alltså de dagar som man kan ta ut samtidigt. Det gör att i de fall komplikationer uppstår eller det finns behov av extra händer hemma öppnar vi för ytterligare valfrihet för föräldrarna.

Enligt en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen är det i dag relativt få familjer som använder sig av dubbeldagar. Det kan bero dels på att man inte riktigt vet om att möjligheten finns, dels på det faktum att dagarna då förbrukas dubbelt så fort. Men för de föräldrar som nyttjar dem och som har ett behov är det oerhört viktigt att valmöjligheten finns. Att vi väljer att inte gå fram med att samtliga dagar ska kunna tas ut som dubbeldagar beror just på att dagarna då förbrukas dubbelt så snabbt och vi samtidigt vill att barnet ska kunna vara hemma under så lång tid som möjligt.

Vi har således en hel del förslag som på riktigt inkluderar båda föräldrarna i föräldraskapet, men på helt frivillig basis.

Vi behöver också – vi har varit inne på det tidigare – komma bort från politiska utspel om kvinnofallor. Det är en ynnest att kunna vara hemma under småbarnsåren och att få vara delaktig i de första framstegen. Det är också en ynnest att känna den kärlek som sprudlar ur ens bebis ögon och att få all denna tid tillsammans. Detta är viktigt. Åren springer snabbt iväg och kommer aldrig tillbaka.

Vi måste uppmuntra till att spendera tid med barnen när de är små och se till att löneutveckling och karriärvägar inte grusas utan att man kan kombinera. Detta är politikens roll. Vi måste sluta nedvärdera den mest naturliga delen i människans liv: att kunna bilda familj och må bra av det.

Faktum kvarstår dock: Den förälder som tar ut mest föräldraledighet förlorar ekonomiskt, inte minst i månadsinkomst. Men genom pensionsrätt för barnår kompenseras pensionen till stora delar för den förlust det innebär att vara hemma. Problematiken är främst kopplad till deltidsarbete i samband med familjeledighet, och här tittar vi på lösningar för att det ändå ska vara möjligt att gå ned på deltid när det krävs för att få familjelivet att gå ihop, utan att detta resulterar i en sämre pension på sikt.

Statistik visar att nuvarande reserverade föräldramånader har gett framsteg i form av ett mer jämnt fördelat uttag av föräldradagar men också att mammor har ett ökat uttag av obetald ledighet. Det går alltså rakt emot den intention man har.

Fru talman! Sverigedemokraterna instämmer självklart i att arbetslivet är viktigt och fyller en stor roll för den vuxnes sociala nätverk och välmående. Vi ska kunna förena arbetsliv med familjeliv utan att det får för stora konsekvenser.

Tilläggas i debatten kan också att sysselsättningsgraden för kvinnor med barn är särskilt hög i Sverige jämfört med i andra länder. Kvinnor i Sverige är därmed internationellt sett oerhört flitiga när det gäller att arbeta och vara föräldrar samtidigt. Parallellt ser vi också en alarmerande hög psykisk ohälsa bland kvinnor, inte minst kvinnor med barn, som skulle kunna vara en effekt av detta. Här tror jag faktiskt att man behöver ta ett helhetsomtag.

Jag tror tyvärr inte att en god livskvalitet, småbarnstid och yrkeskarriär för kvinnor främjas av regeringens förda politik med fler kvoterade föräldramånader och mer krångel i regelverket. Jag tror att vi behöver backa bandet lite och uppgradera föräldraskapet och allt vad det för med sig, för både mammor och pappor.

Anf. 221 IDA GABRIELSSON (V):

Fru talman! Förr löste politiken de sociala problemen. I dag skapar politiken tyvärr problemen i stället. Barn blir fattiga för att deras föräldrar gjorts fattiga av politiker i den här salen – inte av sig själva, inte på grund av sina brister och inte för att föräldrarna har brustit utan för att samhället inte agerar för att villkoren ska vara rättvisa.

I Sverige växer den ekonomiska eliten och barnfattigdomen sida vid sida. Skillnaderna människor emellan ökar snabbast här i välfärdslandet Sverige. I stället för ekonomiskt pressade barnfamiljer är det rika miljonärer som ska få bidrag lagom till jul. Den snåle Ebenezer Scrooge är inte längre enbart en karaktär i en av Charles Dickens påhittad julsaga utan en del av den verklighet som många familjer befinner sig i nu innan julhelgerna.

Tankarna på hur pengarna ska räcka till både julklappar till barnen och mat på julbordet skapar stress och oro. Vissa barn kommer tillbaka från jullovet och berättar om nya tv-spel och andra leksaker. Andra försöker hålla låg profil och bär sin familjs fattigdom som en skam. I samma stad lever barn som åker på lyxiga fjällsemestrar och sådana som inte kommer längre än till hyreshusets lekplats.

Fru talman! Min uppväxt i bruksorten Sandviken var knappast perfekt, men den hade mer av tillsammans än dagens uppdelning och marknads-skola. I samma skola gick jag, butikarbetarens dotter, och Sandvikdirektörens son. I samma bänkrad satt vi, i samma skola – med helt olika förutsättningar, givetvis, men ändå tillsammans.

Jag citerar: ”Men jag vill inte ge mest till de som redan har mest. Jag kan ärligt säga till er med de största förmögenheterna: Nu får ni faktiskt stå tillbaka – nu är det vanligt folks tur!” Så sa Stefan Löfven i sitt Almedalstal 2018. Och vi kan alla gissa vad som hände sedan.

Fru talman! Det som egentligen borde orsaka en kraftig storm tiger vi i stället ihjäl. Tänk om samma energi skulle läggas på att prata om exempelvis rätten till sjukersättning som det i bland annat socialförsäkringsutskottet läggs på att prata om tuffare migrationspolitik. Det skulle vara något, det! Då skulle kanske fler familjer få en god jul.

Detta är inte värdigt. Fattigdom kan drabba oss alla. Har inte coronapandemin fått oss att inse det vet jag inte vad som ska göra det. Den som blir sjuk eller förlorar jobbet kan i dag inte lita på det skyddsnet som finns.

Efter Alliansens omläggning av socialförsäkringssystemet 2009 fick rekordmånga barn växa upp i familjer utan pengar. Det är vanligt folk som du och jag – tidigare lärare, snickare och bruksjobbare, människor som skadat sig i jobbet eller haft otur att få en kronisk sjukdom – som nu står utblottade. Detta drabbar dem enormt, och det drabbar deras familjer obekvämligt. Att inte kunna ge ditt barn en rejäl julklapp – försök att sätta dig in i den känslan. Ursäkta språket, fru talman, men det känns för jävligt.

Fru talman! Den av regeringen och januaripartierna borttagna värnsskatten kostar i budgeten drygt 6 miljarder varje år.

Och, fru talman, det verkar som om Liberalerna inte vet att de själva ingår i budgetsamarbetet. Jag berättar därför här för ledamoten Bengt Eliasson att han kan kontakta Mats Persson om han vill att sjukpensionärerna ska få mer pengar.

Mats Persson kanske kan driva det som ett förslag från mig i stället för det som han har fått gehör för, att ta bort värnsskatten för dem som tjänar över 61 000 i månaden. Det var ju Liberalernas hjärtefråga i budgetförhandlingarna. Det kanske är synd att det inte är Bengt Eliasson som sitter i finansutskottet.

Fru talman! Tänk vad vi skulle ha kunnat göra för att ge barn bättre villkor i stället för att ge Volvos vd 2 ½ miljon extra årligen genom Liberalernas hjärtefråga. Vilket slöseri! Det är så befängt att jag knappt orkar prata om det. Det verkar nästan som att Centerns ungdomsförbund har förhandlat med Socialdemokraterna. Ni vet, de som nyligen i Expressen sa att de välkomnade välfärdsstatens fall och ansåg att var och en av oss skulle spara ihop till vår egen sjukvård. Jag undrar om ungdomen tror att sjukvården kostar som patientavgiften, alltså 200 kronor. Vet de att ett kejsarsnitt kan kosta upp till 71 000? Detta vet vi inte i dag.

Fru talman! Verkligheten ser ut som den gör. Det blir större skillnader. Fler lever med pressad ekonomi. Andelen barnfamiljer som har det riktigt dåligt ställt ekonomiskt har fördubblats sedan början av 2000-talet. Bortser man från de familjepolitiska insatserna som tidigare gjorts skulle det handla om en fjärdedel av de svenska barnfamiljerna. En fjärdedel!

I stället har Sverige sett till att toppa ligan i antalet miljonärer. Och mer kommer i den vägen. En familj får hela huset julstädad, och det betalas av oss skattebetalare. Städerskan själv har knappt råd med en julklapp till sin dotter. Så ser Sverige 2020 ut. Så här används den politiska makten. Vad är det för dumheter? Jo, det ska jag tala om. Det är regeringens och de övriga januaripartiernas – Centerpartiets och Liberalernas – budgetförslag.

Detta måste vi ändra på. Från slutet av 90-talet har den omfördelade effekten av samtliga socialförsäkringar till barnfamiljer nästan halverats. Ensamstående kvinnor med barn har det allra tuffast. Ensamstående mödrar är ett socialt problem igen 2020 på grund av att politiken gjort dem fattiga. Det beror inte på något annat än det. Detta ska vi ha klart för oss.

Fru talman! Vänsterpartiet satsar i stället på familjerna. Arbetsvillkoren måste bli bättre och lönerna högre. Alla ska ha rätt till heltid, och föräldraförsäkringen ska ge trygghet och ersättning när man har skaffat barn. Vi måste höja ersättningsnivåerna i våra socialförsäkringssystem. Man ska inte behöva bli fattig för att man förlorar jobbet eller blir sjuk. Alla sjuka ska få den ersättning de har rätt till. Fler jobb och bra barnomsorg gör att föräldrar kan jobba medan barnen har det bra på förskolan.

I årets budget satsar vi på sjukersättningen och sjukpenningen och på höjda pensioner. Vårt förslag innebär också att fler än i dag får rätt till bostadsbidrag. Det skulle göra skillnad i plånboken för dem med lägst inkomst.

Fru talman! För mig är det obegripligt att familjers väl och ve inte kommer före de stora bidrag som nu kommer att läggas på landets höginkomstagare. Det är ynkligt.

Med detta hänvisar jag till vårt särskilda yttrande.

Anf. 222 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill bara uppmärksamma alla ledamöter på att timmen är sen och be er att respektera era talartider. Kammarens sluttid är 23.00, och den vill vi helst hålla.

Anf. 223 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Med barnets bästa för ögonen vill vi ge varje familj de bästa möjligheterna att lägga sitt unika livspussel. Om någon bad mig att förklara och sammanfatta Kristdemokraternas familjepolitik skulle det bli med just den meningen.

Att just familjepolitiken ligger oss varmt om hjärtat vet nog alla, och förklaringen är vår övertygelse att familjen är samhällets viktigaste gemenskap och byggsten. Hur vi tänker finns utförligt redovisat i en partimotion. Vi har ett särskilt yttrande men avstår från att delta då Kristdemokraternas förslag till ramverk redan fallit.

Det finns mycket som är tråkigt med dessa pandemitider. Men en sak som vi har lärt oss under coronatiden är att vi människor har ett oavvisligt behov av gemenskap och relationer, och den mest grundläggande gemenskapen är familjen. Här möts människor över generationsgränser, och här ges kärlek och tillit.

Familjer skiljer sig åt. De ser olika ut. Kärnfamiljen finns absolut fortfarande men kompletteras av sambor, ensamstående, samkönade par, ombildade parrelationer och en rad andra familjebildningar. Att familjen alltid har varit och är unik är sant men kanske ännu mer i dag än tidigare.

Fru talman! Det är just insikten om den unika familjen med sitt eget unika livspussel som ständigt måste läggas och läggas om som gör att systemperspektiv lämpar sig synnerligen illa i familjepolitiken. Sätt barnet, sätt människan i centrum så inser vi alla att ett stort mått av flexibilitet och valfrihet krävs för att stötta familjerna i den situation de befinner sig i.

I vår motion visar vi kristdemokrater hur politiken kan se ut för att underlätta familjebildning, öka föräldrars möjlighet att få tillbringa tid med sina barn, stärka ekonomin och ge bättre förutsättningar för att kombinera familjeliv med både arbete och karriär.

Är dessa frågor viktiga? Avgörande, är mitt korta och raka svar. Det är min absoluta övertygelse att om ett samhälle ska fungera och växa sig starkt måste man ha trygga och välfungerande familjer som bas. Detta låter sig endast göras om man har barnets bästa för ögonen.

Därför blir jag lite ledsen och upprörd när jag gång på gång ser hur barnen får stå tillbaka när vi äntligen diskuterar familjepolitik. Oftast är det samhällsekonomiska kalkyler eller brist på jämställdhet mellan föräldrar som blir det viktiga. Det duger inte.

Kristdemokraterna välkomnar en ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. I till exempel debatten om pensioner som vi nyss hade berättade jag om några av våra förslag för mer jämställda pensioner.

Min poäng då och nu är att föräldraförsäkringen finns för barnens skull. Föräldraförsäkringen ska ge våra små barn så mycket tid och omvårdnad som möjligt med och av föräldrarna. Som pappa till tre numera vuxna söner kan jag konstatera att varenda sekund jag har spenderat med mina pojkar har varit väl investerad. Det som sägs är sant: En barndom går aldrig i repris.

Fru talman! Kristdemokraterna bidrar mycket på det familjepolitiska området. Ett av våra viktigaste bidrag är att vi vill se en helt fri föräldraförsäkring. Ta bort kvoteringen nu! Vi vill se en ökad flexibilitet så att vårdnadshavare får möjlighet att lämna över sina föräldrapenningdagar till någon närstående. Det behöver inte vara någon i samma hushåll, utan det kan vara far- och morföräldrar eller ett vuxet syskon.

Allt detta sammantaget syftar till en enda sak, och det är att göra det möjligt för familjer att få livspusslet att fungera, inte minst för de ensamstående föräldrarna.

De som förstår att varje familj är unik förstår också att önskemålen, behoven, prioriteringarna och förutsättningarna är olika. Då fungerar inte kvotering. Kvotering går ju på tvärs med själva poängen med föräldraförsäkringen.

Är pappan exempelvis egenföretagare blir konsekvensen att barnet inte får lika många dagar hemma som andra barn. Ja, om vi nu inte tar alternativet att egenföretagaren låter företaget gå i konkurs som en konsekvens.

För egenföretagaren spelar det ingen som helst roll hur mycket han vill vara hemma hos sin son eller dotter. Man måste lämna iväg sitt barn till barnomsorgen tidigare än vad man vill därför att kvoteringen finns.

Vi kristdemokrater välkomnar att barnens föräldrar så långt som möjligt delar lika på föräldraledigheten. Ett delat föräldraansvar är något att sträva efter. Men om vi har barnens bästa för ögonen blir konsekvensen att man säger nej till kvotering. De som vet allra bäst vad som är bra för sitt barn är givetvis barnets föräldrar. Det är inte politiker i Rosenbad eller här på Helgeandsholmen. En bra familjepolitik har fokus på att ge föräldrarna största möjliga stöd att lösa den fantastiskt viktiga uppgift och roll de har nu när ett litet liv har börjat spira.

Anf. 224 EMILIA TÖYRÄ (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på alla motioner.

Målen för den ekonomiska familjepolitiken är flera. Dels ska den bidra till att alla barnfamiljer har en god ekonomisk levnadsstandard, dels ska den minska de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med respektive utan barn. Ett mål är också ett jämställt föräldraskap.

Det är stora mål för ett stort område i livet. Det brukar ofta sägas att staten inte ska lägga sig i vad man väljer att göra i familjen. Regeringen har ingenting med mina personliga val att göra. Det brukar också sägas att politik inte har något med sport att göra.

Och alla de här sakerna stämmer ju. Men alldeles oavsett har alla regeringar alltid ansvar för hur de väljer att hantera de gemensamma resurser som vi för in via skatten. Det är ju också detta hur som brukar vara basen

för varje valrörelse vart fjärde år, som tas fram av engagerade partimedlemmar med ett starkt samhällsintresse och som är grunden till att det också finns olika partier. För det är klart att politik inte har någonting med sport att göra – tills isladan behöver renoveras och kommunen borde skjuta till pengar.

Regeringen ska heller inte lägga sig i vilka personliga val jag gör så länge de inte inskränker på andras friheter och rättigheter – på ett ungefär. När det sedan kommer till frågan om hur jag väljer att göra i min familj har staten absolut ingenting att säga till om, det vill säga så länge det jag väljer att göra inte är brottsligt enligt just det vi som nation bestämt ska vara det.

Så då kommer vi till detta hur. Hur använder vi våra gemensamma resurser?

Jag menar, fru talman, att vi ska vara ansvarsfulla och inte lägga pengar på sådant vi vet inte främjar våra mål. Om ett mål är ett jämställt föräldraskap kan det inte vara rimligt att finansiera ett ojämnt sådant. Därför är föräldraförsäkringen så oerhört viktig och något vi i Sverige kan vara på riktigt stolta över att vi har. Vi har inte bara rätt att vara lediga när vi ska få en utökad familj, vi får också ekonomisk ersättning under tiden! Vi kan vara stolta, men inte nöjda.

Fru talman! Låt mig säga något kort om familjeveckan eftersom den togs upp i debatten. För att tala om detta hur tror jag inte att det var många som var med i valrörelsen 2018 som missade att ett av Socialdemokraternas vallöften var just familjeveckan. Det kan ses som slöseri i pandemitider, men slöseri brukar man också kalla olika försäkringar, till exempel a-kassan eller sjukpenningen. Den jämförelsen haltar lite grann eftersom familjeveckan inte är tänkt som en försäkring – däremot en möjlighet för familjer att klara det som vi i dag populärt kallar livspusslet.

Hur fixar man det faktum att förskolan håller stängt för utbildning? Familjeveckan kommer inte att lösa allt, men det är få reformer som enskilt gör det.

Fru talman! Av synliga skäl – det är inte bara pandemiglassen! – kan jag redogöra för förväntningarna som ofta finns när man är på väg in i en familjebildning. Att tillsammans med den man valt att leva med invänta och uppfostra en helt ny person är mäktigt. Det är stort och skrämmande. Det är kort sagt spännande.

Ibland går det inte som man tänkt sig, och ibland lever man inte lika länge som man tänkt med sin kärlek. Livet händer och saker förändras. I det läget kommer målet som handlar om att alla barnfamiljer ska ha en god ekonomisk levnadsstandard in i bilden.

I budgetpropositionen för 2021 lyfts underhållsstödet fram som en del av detta. Nästa år kommer en höjning av stödet med mellan 100 och 150 kronor i månaden per barn. Det är något som både efterfrågats och efterlängts.

Fru talman! Staten ska inte lägga sig i vad enskilda familjer gör för livsval i olika situationer, med vissa undantag som jag tidigare nämnde. Däremot är det rimligt att anta att staten ska finnas där när du inte klarar dig själv. Du ska bidra efter förmåga för att också kunna få hjälp efter behov. Det här samhällskontraktet svajar lite emellanåt, men grunden finns där, och den är stark. Jag tycker att vi ska vara stolta, men absolut inte nöjda.

Anf. 225 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Kvällen börjar bli sen, och år 2020 är snart slut. Det är ett år som har påverkat många människor på olika sätt. Människor har drabbats av sjukdom eller dödsfall. Människor har haft ökad sjukfrånvaro, haft ökat vabuttag, drabbats av permitteringar eller fått lämna sina arbeten.

Det här året kommer att påverka även 2021, och jag hoppas verkligen att det blir ett annorlunda år jämfört med 2020 och att vi kan återgå till någon form av vardag. Låt oss slippa den höga sjukfrånvaron, vabben och permitteringarna.

Målet med den ekonomiska familjepolitiken, som andra talare också har varit inne på, är en god ekonomisk standard för familjer och att utjämna skillnader mellan hushåll med och utan barn. Men det är också fråga om ett jämställt föräldraskap. Det är precis som Hans Eklind sa tidigare, nämligen att vi ska sätta barnet i centrum. Det är precis vad det handlar om, och det är därför det finns föräldraledighet; barnet behöver sina föräldrar.

Centerpartiet vill få en ökad flexibilitet och möjlighet att fatta köksbordsbeslut. Ur den aspekten är jag överens med min kollega från Kristdemokraterna, även om vi inte är överens om alla vägar dit. Vi behöver göra mer. Vi behöver ökad information om vad de val jag gör i mitt barns tidiga liv innebär för min livsinkomst.

Men det handlar också om att vi behöver fatta beslut om gemensam vårdnad, för det handlar om en symbol. Nu hanteras inte den frågan i det här utskottet, men den är minst lika viktig för att visa att båda föräldrarna är lika viktiga för barnen.

Jag tror att vi också behöver jobba med morötter. Vi behöver återkomma med jämställdhetsbonus och vab-bonus för att få en mer jämställd fördelning.

Men oavsett hur mycket vi gör i systemen måste vi också jobba med våra normer och värderingar. Vad är det vi väljer? Hur ser vi på föräldrar som väljer att ta ut sin föräldraledighet på ett annat sätt än vad traditionen bjuder? Jag tror inte att det handlar enbart om ekonomi utan också om hur vi som enskilda individer diskuterar och agerar och ser på att man väljer en annan väg. Jag ser fram emot den dag då det är helt självklart att mamman är hemma tre månader. Sedan är pappan hemma sju månader, och sedan kanske mamman återkommer. Den dagen har vi börjat nå ett jämställt föräldraskap. Men det räcker inte att bara ändra i systemen, utan det handlar om att jobba med våra värderingar.

Det finns en annan bit som jag tycker är viktig och som vi också behöver ha med i diskussionen, och det är att vi ska underlätta föräldraskapet. Vi ska underlätta för att kunna jobba och få pusslet att gå ihop.

För det finns det en reform. Den är inte alltid så populär i alla kretsar, men rutreformen ger faktiskt möjligheten till föräldrar att jobba samtidigt som de sköter om sitt hem. Det ger också andra människor en vit inkomst. Det är ett viktigt arbete för de personerna.

Fru talman! Det visar sig också att kvinnor har fått högre livsinkomst efter att man infört den här typen av reformer, så de är viktiga.

Fru talman! Jag kan inte låta bli att också prata om bostadsbidraget när jag pratar om familjeekonomi.

Där behöver vi nu göra en månadsavstämning. Det är en del av helheten för att föräldrar och familjer ska våga söka bostadsbidrag när inkomsterna förändras, som de har gjort ett sådant här år. Går man från arbete till

att kanske få lägre inkomst måste man kunna söka bostadsbidrag utan att riskera att hamna i skuld. Det är en viktig sak som regeringen behöver ta tag i och faktiskt genomföra. Men, som sagt, inga bidrag kan kompensera att vi arbetar.

Det finns en annan fråga som ligger mig varmt om hjärtat och som delvis berör bostadsbidraget, och det är den om föräldrar som väljer att leva isär. Det är alldeles för mycket tvister om barn. Det drabbar barnen, som ska stå i centrum. Därför är det viktigt att se över bostadsbidraget och hur de regelsystemen ser ut så att föräldrar även efter en separation kan fortsätta leva ett bra tillsammans med sina barn.

Jag tänker inte förlänga debatten mer än så, men jag vill önska alla i kammaren och alla kollegor och talmannen med medarbetare en riktigt god jul och ett gott nytt år.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 226 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Näst sist ut klockan snart halv elva. Det är spännande att debattera viktiga saker även vid denna tidpunkt. Det visar hur viktiga Sveriges riksdagsdebatter faktiskt är.

Fru talman! Eftersom Ida Gabrielsson så förtjänstfullt påminde mig om att vi har ett januarisamarbete yrkar jag till att börja med bifall till förslaget i betänkandet, så är det gjort.

Fru talman! Sverige har en av världens absolut mest generösa föräldraförsäkringar. Det är vi liberaler väldigt stolta över, för det har vi varit med och drivit fram sedan början av 1910-talet.

Men dagens system bidrar också till att bevara ojämsställda mönster. Det behöver därför införas en förändrad modell som ökar valfriheten och jämställdheten i föräldraförsäkringen. En modern och bra familjepolitik gör det möjligt för föräldrar att kombinera arbete med föräldraskap och för barn att få tillgång till båda sina föräldrar.

För att vi ska få ett jämställt föräldraskap är också ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen avgörande. Statistiken visar tydligt att när barnen kommer börjar kvinnorna tappa i löneutveckling medan sjuktalen går upp. Detta får i slutändan, i pensionssystemet som vi debatterade för en stund sedan, enorma konsekvenser för kvinnors livslön. De tjänar i genomsnitt 3,6 miljoner mindre än männen under livet. Även om den siffran mycket långsamt minskar finns den kvar. Och eftersom huvudansvaret för barnen hamnar på kvinnan är det vanligare att kvinnor arbetar deltid i hög utsträckning, vilket gör att hälften av alla kvinnor riskerar att bli så kallade fattigpensionärer med mycket låg pension.

Fru talman! Det handlar dock inte bara om kvinnor. Det handlar också om männens rätt till sitt föräldraskap.

Vi har år 2020 fortfarande normer och förväntningar som många gånger styr hur ledigheten delas mellan föräldrarna. Män som vill ta ut en större andel och vara mer med sina barn upplever enligt undersökningar ofta att de blir motarbetade, och förväntningarna att snabbt vara tillbaka på jobbet är starka drivkrafter. Vi ska inte tala om hur det är för egenföretagare, som har ett väldigt tryck på sig och känner att de faktiskt inte kan låta bli att jobba för sitt företags skull.

Konsekvenserna av detta blir inte sällan att karriär och löneutveckling försämras drastiskt för de män som beter sig så som kvinnor förväntas göra. Det är inte rimligt, inte på något sätt. Barn har rätt till båda sina föräldrar.

Fru talman! Ensamstående föräldrar lever i en alldeles särskilt utsatt situation. De barn som lever i barnfattigdom lever ofta med en förälder, som alltför ofta inte får det underhållsstöd den har rätt till för att kunna försörja familjen. Det är oftast kvinnor som lämnas att försörja och ta hand om barnen efter en separation, men det finns också många män som är otroligt utsatta i den här situationen. Det får vi inte glömma bort. Deras situation, både männens och kvinnornas, behöver uppmärksammas särskilt. Ekonomisk ojämlikhet minskar kvinnors och mäns frihet och oberoende. Det är viktigt att vi har en familjepolitik som fokuserar på detta och samtidigt sätter barnet i centrum.

Fru talman! Familjer kan se ut på många olika sätt, och alla föräldrar ska ha möjlighet att kombinera jobb och föräldraskap. Vi liberaler vill ha en modern, valfrihetsinriktad familjepolitik som ökar jämställdheten och uppmuntrar arbete. Ett jämställt föräldraskap är bra för barnen, bra för familjen, bra för samhället och bra för individen. Här spelar föräldraförsäkring och de ekonomiska förutsättningarna, som vi nu debatterar, en central roll.

Med detta vill jag i denna sena timme önska talmanspresidiet, kammarkansliet, kammararens ledamöter och framför allt kompisarna i utskottet en riktigt god jul och ett gott nytt år. Var rädda om er i pandemin!

Anf. 227 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Jag tittar på klockan och ser att vi har väldigt lång tid på oss.

Politiken kring barn och barnfamiljer hittar vi i en mängd politikområden. Det handlar om vården och omsorgen, om förskolan och skolan, om kulturen, om stadsbyggnads- och bostadspolitik. Men gemensamt är att satsningar på framtida generationer förmodligen är de bästa investeringar vi kan göra. En bra skola och en trygg uppväxt i trygga uppväxtmiljöer är förutsättningar för trygga liv.

Föräldrarnas inkomst ska aldrig vara avgörande för barnens möjligheter. Samhället har ansvar för barn. Därför investerar vi i alla de här områdena, och därför är det utgiftsområde i statsbudgeten som vi nu diskuterar, Ekonomisk trygghet för familjer och barn, så viktigt.

Barnbidraget är en bärande del. Det tillkom för över 70 år sedan, i en annan tid men med delvis samma utmaningar som vi har i dag: att stärka barnfamiljernas ekonomiska situation och minska barnfattigdomen, men också att utjämna klyftor. Det generella barnbidraget har bidragit till jämställdhet mellan könen och är en markering av samhällets ansvar att värna barnen och deras uppväxt.

Fru talman! Vi har nu ett antal rätt svåra månader bakom oss och kanske lika många – eller ännu fler, vem vet – framför oss med en global pandemi som har orsakat sjukdom och död men också vänt upp och ned på livet för många.

Regeringen har tillsammans med riksdagen agerat kraftfullt inom nästan alla politikområden. Vi var tidiga med att införa en lag för att snabbt kunna stänga skolorna och, kopplat till det, även en tillfällig föräldrapen-

ning om barnen behöver vara hemma samt en förebyggande tillfällig föräldrapenning för att minska risken att barn som haft en allvarlig sjukdom ska smittas.

Pandemin har slagit brett mot ekonomin. Vi har sett en ökning av arbetslösheten, och som vanligt är det de som redan har små marginaler sedan tidigare som drabbas hårdast. Regeringen har sett till att underlätta för de mest utsatta barnfamiljerna genom en höjning av bostadsbidraget. Det har skett genom ett särskilt tilläggsbidrag riktat till barnfamiljer.

Jag vill stanna upp här och trycka på den åtgärden. Den har varit träffsäker för att stärka just de mest utsatta barnfamiljerna. Nu har de fått en förstärkning sedan ett halvår tillbaka. Det rör sig många gånger om ensamstående föräldrar, i de allra flesta fall om ensamstående kvinnor med barn. Vi behöver dock fortsätta att följa utvecklingen.

I budgeten för nästa år ligger en annan viktig satsning, som är permanent. Vi höjer underhållsstödet med 100–150 kronor per månad och barn. Det är också en träffsäker åtgärd för ensamstående föräldrar, oftast kvinnor, som nu kommer att kunna erbjuda en bättre ekonomisk situation för sina barn.

Miljöpartiet har länge påtalat och arbetat för att förbättra situationen för just de mest utsatta barnfamiljerna. I Miljöpartiets Sverige ska vi inte ha vräkningar av barnfamiljer. Barnfattigdomen ska raderas ut. Alla barn ska ha goda förutsättningar och få en bra start i livet. Alla barn ska känna sig sedda och vara betydelsefulla. Det är ju målet.

Miljöpartiet drev av den anledningen länge att FN:s deklaration om barnens rätt skulle bli en del av svensk lag, vilket den sedan ett knappt år tillbaka också är. Det är en historisk händelse och ett viktigt kliv framåt för barns rättigheter. Ny lagstiftning och alla som fattar beslut som rör barn måste nu alltid beakta att barn har rättigheter och att dessa blir tillgodosedda. Det handlar om barnens trygghet, delaktighet och inflytande.

Att vi nu har barnkonventionen i lagen är inte något självändamål eller slutmål i sig. Vi är inte framme, utan det är implementeringen som blir det viktiga. Det här är början på en lång process.

Fru talman! Jag ska också säga något om jämställdhet. Sverige är ett av världens mest jämställda länder. Men det betyder inte, inte heller på det här området, att vi är framme vid något mål, att vi kan slå oss för bröstet eller ens att vi är nöjda. Vi har långt kvar.

Jämställdhetsarbetet behöver genomsyra hela samhället: civilsamhället, skolan, arbetslivet, politiken, familjelivet. En avgörande nyckelfaktor för att komma framåt i arbetet och framåt på vägen mot det jämställda samhället ligger i omsorgen om barnen. Pappor måste ta lika stort ansvar under barnåren som mammorna, annars kommer inte detta att gå. Männens måste avstå tid från arbete eller studier i samma grad som kvinnorna för att ta hand om barnen om vi ska komma någonvar. Och politiken behöver visa vägen.

Vi har tidigare här i debatten hört från Kristdemokraterna att föräldraförsäkringen måste utgå från barnen. Vi har hört från Sverigedemokraterna att föräldraförsäkringen är en ynnest för föräldern. Vi har hört från Moderaterna att den äkta jämställdheten ska komma inifrån. Politiken ska inte lägga sig i.

Men, fru talman, historien har faktiskt visat något annat. Det är politiska reformer som har möjliggjort att Sverige är ett av världens mest jämställda länder.

Vi har ett utredningsbetänkande på bordet sedan 2017. Betänkandet har remissbehandlats. Utredningen föreslår ett jämställt föräldraskap med ett mer lika uttag av föräldraledigheten. Konkret föreslås en tredelning av föräldradagarna och generellt ett tidigare uttag av dagarna. Jag måste säga att det smärtnar att vi inte kan nå en enighet, att vi är så långt ifrån varandra i den här frågan att vi inte kan genomföra dessa förslag. Miljöpartiet kommer i alla fall att fortsätta driva att fler dagar reserveras.

Fru talman! Föräldraförsäkringen och hela den ekonomiska familjepolitiken vilar på idén om den svenska välfärdsstaten, som har gynnat Sverige under många decennier. Men dagens familjepolitik måste möta dagens familjekonstellationer.

Jag har nämnt jämställdheten. Men det var också väldigt glädjande nyheter förra veckan när jämställdhetsminister Åsa Lindhagen meddelade att regeringen nu tillsatt en utredning om en könsneutral föräldrabalk.

Utredaren kommer att få ett brett direktiv. Bland annat ska barn självklart ha rätt till sina föräldrar – till *alla* sina föräldrar, även om de är fler än två. Den situationen är ju långt ifrån ovanlig i dag om man ser det från barnets perspektiv, där en bonuspappa eller en bonusmamma kan vara minst lika viktig för barnet som de juridiska föräldrarna. Men det handlar också om att i vissa fall häva ett föräldraskap och om nya adoptionsregler. Till exempel ska också par som har separerat ändå kunna adoptera, antingen gemensamt eller i de fall där bara den ena parten är juridisk förälder men där båda kanske har en nära koppling till barnet. Det handlar också om att få en tryggare och enklare lagstiftning i de fall där föräldrarna är av samma kön.

Det här är efterlängtat. Utredaren ska återkomma med ett betänkande senast till sommaren 2022.

Fru talman! Jag ser att jag har dragit över talartiden. Jag ber om ursäkt för det. Jag tror dock att jag har möjlighet att, förutom att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet, önska alla en god kväll och en trevlig natt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

§ 12 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Motioner

med anledning av prop. 2020/21:58 Möjlighet till betyg från årskurs 4 – efter försöksverksamheten

2020/21:3786 av Daniel Riazat m.fl. (V)

2020/21:3792 av Patrick Reslow m.fl. (SD)

2020/21:3793 av Kristina Axén Olin m.fl. (M)

2020/21:3794 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD)

§ 13 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 11 december

2020/21:957 Studielån för studier på folkhögskolor

av *Lotta Olsson* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:958 Gängkriminalitet

av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:959 Planering av järnvägsunderhåll

av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:960 Kulturföretagares villkor

av *Lotta Finstorp* (M)

till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2020/21:961 Händer i vården och coronapandemin

av *Lotta Olsson* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:962 Stärkt äganderätt i Skogsutredningen

av *Åsa Coenraads* (M)

till statsrådet Jennie Nilsson (S)

2020/21:963 Tjänstemannaansvaret

av *Sten Bergheden* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:964 Omsättningstapp för hotell- och restaurangbranschen

av *Tobias Andersson* (SD)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:965 Stöd till enskilda firmor

av *Tobias Andersson* (SD)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:966 Incitament till snabbare studier

av *Hans Rothenberg* (M)

till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2020/21:967 Industriell energiskatt som miljöstimulus

av *Hans Rothenberg* (M)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:968 Finansiering av Sjöfartsverket

av *Hans Rothenberg* (M)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:969 Geologi som ett eget skolämne

av *Hans Rothenberg* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:970 Riskskatt på banker

av *Hans Rothenberg* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:971 Konsumentförtroende för handelns datainsamling

av *Angelica Lundberg* (SD)

till statsrådet Lena Micko (S)

2020/21:972 Mobiltäckning i hela landet

av *Malin Larsson* (S)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:973 Parkeringsplatser vid bostäder och arbetsplatser

av *Jimmy Ståhl* (SD)
till statsrådet Per Bolund (MP)

2020/21:974 Ett återupprättat banverk

av *Jimmy Ståhl* (SD)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:975 Stödperson till barn vid vårdnadstvister

av *Mikael Eskilandersson* (SD)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:976 En oberoende haveriutredning om Estonia

av *Jimmy Ståhl* (SD)
till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:977 Barnrätt vid familjehemsplaceringar

av *Mikael Eskilandersson* (SD)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:978 Konsumenttrygghet vid egenimport

av *Angelica Lundberg* (SD)
till statsrådet Lena Micko (S)

2020/21:979 Kompetens i rättsprocessen för dem som möter barn

av *Mikael Eskilandersson* (SD)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:980 Sveaskogs skogsinnehav

av *Sten Bergheden* (M)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:981 Dalslands vägnät

av *Ann-Sofie Alm* (M)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:982 Effekterna av corona på statliga bolags underleverantörer

av *Ann-Sofie Alm* (M)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:983 En svensk vätgasstrategi för flyget

av *Ann-Sofie Alm* (M)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:984 Drönarbranschen

av *Rickard Nordin* (C)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:985 Normaliserade förbindelser mellan Marocko och Israel

av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:986 Vaccination av skol- och förskolepersonal

av *Alexandra Anstrell* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:987 Undantag för deltidsbrandmän

av *Alexandra Anstrell* (M)
till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

Prot. 2020/21:53
14 december

2020/21:988 Korttidsarbete våren 2021

av *Eric Westroth* (SD)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:989 Det grundlagsskyddade egendomsskyddet

av *Kjell Jansson* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 22.37.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 6,
av andre vice talmannen därefter till och med § 7 anf. 118 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 8 anf. 154 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 195 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

CLAES MÅRTENSSON

/Olof Pilo

§ 1 Meddelande om EU-politisk debatt.....	1
§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 3 Anmälan om faktapromemoria	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 5 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 6 Säkerhetspolitisk inriktning – Totalförsvaret 2021–2025	2
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande	
2020/21:UFöU4.....	2
Anf. 1 KENNETH G FORSLUND (S)	2
Anf. 2 HANS WALLMARK (M)	4
Anf. 3 KENNETH G FORSLUND (S) replik	6
Anf. 4 HANS WALLMARK (M) replik	6
Anf. 5 KENNETH G FORSLUND (S) replik	6
Anf. 6 HANS WALLMARK (M) replik	6
Anf. 7 BJÖRN SÖDER (SD)	7
Anf. 8 KENNETH G FORSLUND (S) replik	9
Anf. 9 BJÖRN SÖDER (SD) replik	9
Anf. 10 KENNETH G FORSLUND (S) replik	9
Anf. 11 BJÖRN SÖDER (SD) replik	10
Anf. 12 KERSTIN LUNDGREN (C)	10
Anf. 13 KENNETH G FORSLUND (S) replik	13
Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	13
Anf. 15 KENNETH G FORSLUND (S) replik	14
Anf. 16 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	14
Anf. 17 HÅKAN SVENNELING (V).....	15
Anf. 18 HANS WALLMARK (M) replik	18
Anf. 19 HÅKAN SVENNELING (V) replik	19
Anf. 20 HANS WALLMARK (M) replik	19
Anf. 21 HÅKAN SVENNELING (V) replik	20
Anf. 22 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	20
Anf. 23 HÅKAN SVENNELING (V) replik	21
Anf. 24 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	21
Anf. 25 HÅKAN SVENNELING (V) replik	22
Anf. 26 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	22
Anf. 27 ALLAN WIDMAN (L).....	24
Anf. 28 JANINE ALM ERICSON (MP).....	25
Anf. 29 HANS WALLMARK (M) replik	27
Anf. 30 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	28
Anf. 31 HANS WALLMARK (M) replik	28
Anf. 32 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	29
Anf. 33 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	29
Anf. 34 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	32
Anf. 35 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	32
Anf. 36 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	32
Anf. 37 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	33
Anf. 38 HÅKAN SVENNELING (V) replik	33
Anf. 39 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	34

Anf. 40 HÅKAN SVENNELING (V) replik	34
Anf. 41 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	34
Anf. 42 HANS WALLMARK (M) replik	35
Anf. 43 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	35
Anf. 44 HANS WALLMARK (M) replik	36
Anf. 45 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	36
Anf. 46 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	37
Anf. 47 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	37
Anf. 48 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	38
Anf. 49 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	38
Anf. 50 ALLAN WIDMAN (L) replik	38
Anf. 51 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	39
Anf. 52 ALLAN WIDMAN (L) replik	39
Anf. 53 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	39
Anf. 54 Utrikesminister ANN LINDE (S)	40
Anf. 55 HANS WALLMARK (M) replik	42
Anf. 56 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	43
Anf. 57 HANS WALLMARK (M) replik	43
Anf. 58 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	43
Anf. 59 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	44
Anf. 60 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	44
Anf. 61 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	44
Anf. 62 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	45
Anf. 63 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	45
Anf. 64 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	46
Anf. 65 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	46
Anf. 66 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	46
Anf. 67 HÅKAN SVENNELING (V) replik	47
Anf. 68 TALMANNEN	47
Anf. 69 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	47
Anf. 70 HÅKAN SVENNELING (V) replik	48
Anf. 71 Utrikesminister ANN LINDE (S) replik	48
Anf. 72 PÅL JONSON (M)	49
Anf. 73 ROGER RICHTHOFF (SD)	50
Anf. 74 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)	52
Anf. 75 DANIEL BÄCKSTRÖM (C)	53
(Beslut skulle fattas den 15 december.)	54
§ 7 Totalförsvaret 2021–2025	55
Försvarsutskottets betänkande 2020/21:FöU4	55
Anf. 76 PÅL JONSON (M)	55
Anf. 77 NIKLAS KARLSSON (S)	57
Anf. 78 PÅL JONSON (M) replik	60
Anf. 79 NIKLAS KARLSSON (S) replik	60
Anf. 80 PÅL JONSON (M) replik	61
Anf. 81 NIKLAS KARLSSON (S) replik	62
Anf. 82 ROGER RICHTHOFF (SD)	62
Anf. 83 DANIEL BÄCKSTRÖM (C)	65
Anf. 84 HANNA GUNNARSSON (V)	67
Anf. 85 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	70
Anf. 86 HANNA GUNNARSSON (V) replik	70
Anf. 87 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	70

Anf. 88 HANNA GUNNARSSON (V) replik.....	71
Anf. 89 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	71
Anf. 90 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	73
Anf. 91 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	74
Anf. 92 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	74
Anf. 93 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	75
Anf. 94 ALLAN WIDMAN (L).....	75
Anf. 95 JANINE ALM ERICSON (MP).....	77
Anf. 96 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	78
Anf. 97 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	78
Anf. 98 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	78
Anf. 99 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	78
Anf. 100 PÅL JONSON (M) replik.....	79
Anf. 101 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	79
Anf. 102 PÅL JONSON (M) replik.....	80
Anf. 103 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	80
Anf. 104 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	81
Anf. 105 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	83
Anf. 106 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	84
Anf. 107 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	84
Anf. 108 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	84
Anf. 109 HANNA GUNNARSSON (V) replik.....	85
Anf. 110 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	85
Anf. 111 HANNA GUNNARSSON (V) replik.....	85
Anf. 112 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	86
Anf. 113 PÅL JONSON (M) replik.....	86
Anf. 114 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	87
Anf. 115 PÅL JONSON (M) replik.....	87
Anf. 116 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	88
Anf. 117 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	88
Anf. 118 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	88
Anf. 119 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	89
Anf. 120 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik.....	89
Anf. 121 HELÉNE BJÖRKLUND (S).....	90
Anf. 122 ALEXANDRA ANSTRELL (M).....	92
Anf. 123 SVEN-OLOF SÄLLSTRÖM (SD)	94
Anf. 124 LARS THOMSSON (C)	96
Anf. 125 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	97
Anf. 126 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	99
Anf. 127 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik.....	100
Anf. 128 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	100
Anf. 129 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik.....	101
Anf. 130 SVEN-OLOF SÄLLSTRÖM (SD) replik	101

Anf. 131	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	102
Anf. 132	SVEN-OLOF SÄLLSTRÖM (SD) replik.....	102
Anf. 133	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	103
Anf. 134	HANNA GUNNARSSON (V) replik	104
Anf. 135	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	104
Anf. 136	HANNA GUNNARSSON (V) replik	104
Anf. 137	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	105
Anf. 138	LARS THOMSSON (C) replik.....	105
Anf. 139	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	106
Anf. 140	LARS THOMSSON (C) replik.....	106
Anf. 141	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	107
Anf. 142	ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik.....	107
Anf. 143	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	107
Anf. 144	ALEXANDRA ANSTRELL (M) replik.....	108
Anf. 145	Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S) replik	108
	(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	108
§ 8	Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering	109
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2020/21:AUI	109
Anf. 146	MALIN HÖGLUND (M).....	109
Anf. 147	LUDVIG ASPLING (SD).....	111
Anf. 148	ALIREZA AKHONDI (C) replik	113
Anf. 149	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	114
Anf. 150	TALMANNEN	114
Anf. 151	ALIREZA AKHONDI (C) replik	114
Anf. 152	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	115
Anf. 153	ALI ESBATI (V)	115
Anf. 154	DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	117
Anf. 155	ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	120
Anf. 156	DÉSIRÉE PETHRUS (KD) replik.....	120
Anf. 157	ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	121
Anf. 158	DÉSIRÉE PETHRUS (KD) replik.....	121
Anf. 159	ANNIKA STRANDHÄLL (S)	121
Anf. 160	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	123
Anf. 161	ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	124
Anf. 162	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	124
Anf. 163	ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	124
Anf. 164	DÉSIRÉE PETHRUS (KD) replik.....	125
Anf. 165	ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	125
Anf. 166	DÉSIRÉE PETHRUS (KD) replik.....	126
Anf. 167	ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	126
Anf. 168	ALIREZA AKHONDI (C).....	126
Anf. 169	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	129
Anf. 170	ALIREZA AKHONDI (C) replik	130
Anf. 171	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	130
Anf. 172	ALIREZA AKHONDI (C) replik	130
Anf. 173	MALIN DANIELSSON (L)	130
Anf. 174	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	132
Anf. 175	MALIN DANIELSSON (L) replik	133
Anf. 176	LUDVIG ASPLING (SD) replik.....	133
Anf. 177	MALIN DANIELSSON (L) replik	133
Anf. 178	LEILA ALI-ELMI (MP).....	134

Anf. 179 Statsrådet ÅSA LINDHAGEN (MP)	136
Anf. 180 DÉsirÉE PETHRUS (KD) replik	138
Anf. 181 Statsrådet ÅSA LINDHAGEN (MP) replik	139
Anf. 182 DÉsirÉE PETHRUS (KD) replik	139
Anf. 183 Statsrådet ÅSA LINDHAGEN (MP) replik	140
Anf. 184 EBBA HERMANSSON (SD)	140
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	141
§ 9 Subsidiaritetprövning av kommissionens förslag till	
direktiv om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen	141
Arbetsmarknadsutskottets utlåtande 2020/21:AU6	141
Anf. 185 JOHAN ANDERSSON (S)	141
Anf. 186 MATS GREEN (M)	142
Anf. 187 LUDVIG ASPLING (SD)	144
Anf. 188 MARTIN ÅDAHL (C).....	145
Anf. 189 ALI ESBATI (V).....	147
Anf. 190 MATS GREEN (M) replik	149
Anf. 191 ALI ESBATI (V) replik	149
Anf. 192 MATS GREEN (M) replik	150
Anf. 193 ALI ESBATI (V) replik	150
Anf. 194 MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	150
Anf. 195 ALI ESBATI (V) replik	151
Anf. 196 MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	151
Anf. 197 ALI ESBATI (V) replik	152
Anf. 198 DÉsirÉE PETHRUS (KD)	152
Anf. 199 MALIN DANIELSSON (L).....	154
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	154
§ 10 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	154
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU2	154
Anf. 200 MARIA MALMER STENERGARD (M).....	154
Anf. 201 JENNIE ÅFELDT (SD)	156
Anf. 202 TERESA CARVALHO (S) replik.....	157
Anf. 203 JENNIE ÅFELDT (SD) replik	157
Anf. 204 TERESA CARVALHO (S) replik.....	157
Anf. 205 IDA GABRIELSSON (V).....	157
Anf. 206 HANS EKLIND (KD).....	159
Anf. 207 TERESA CARVALHO (S).....	161
Anf. 208 SOLVEIG ZANDER (C)	162
Anf. 209 MARIA MALMER STENERGARD (M) replik	164
Anf. 210 SOLVEIG ZANDER (C) replik	164
Anf. 211 ANDRE VICE TALMANNEN.....	165
Anf. 212 BENGT ELIASSON (L)	165
Anf. 213 MATS BERGLUND (MP).....	166
Anf. 214 LINDA LINDBERG (SD).....	168
Anf. 215 TERESA CARVALHO (S) replik.....	169
Anf. 216 LINDA LINDBERG (SD) replik	169
Anf. 217 TERESA CARVALHO (S) replik.....	169
Anf. 218 LINDA LINDBERG (SD) replik	170
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	170
§ 11 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	170
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU3	170

Anf. 219 ANN-SOFIE ALM (M).....	170
Anf. 220 LINDA LINDBERG (SD)	172
Anf. 221 IDA GABRIELSSON (V).....	174
Anf. 222 ANDRE VICE TALMANNEN	176
Anf. 223 HANS EKLIND (KD).....	176
Anf. 224 EMILIA TÖYRÄ (S).....	177
Anf. 225 MARTINA JOHANSSON (C)	179
Anf. 226 BENGT ELIASSON (L).....	180
Anf. 227 MATS BERGLUND (MP)	181
(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	183
§ 12 Bordläggning.....	183
§ 13 Anmälan om frågor för skriftliga svar	184
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 22.37.	186